

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Hatice Demet TUZCU

TÜRKİYE’DE 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ REFERANDUM KARARI ÖNCESİ
YAZILI BASINDA RIZA ÜRETİMİ

İletişim Ana Bilim Dalı
Doktora Tezi

Antalya, 2021

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Hatice Demet TUZCU

TÜRKİYE’DE 2017 ANAYASA DEĞİŞİKLİĞİ REFERANDUM KARARI ÖNCESİ
YAZILI BASINDA RIZA ÜRETİMİ

Danışman

Prof. Dr. Gözde YİRMİBEŞOĞLU

İletişim Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya, 2021

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Hatice Demet Tuzcu'nun bu çalışması, jürimiz tarafından İletişim Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Prof. Dr. Gözde YİRMİBEŞOĞLU (İmza)

Üye : Doç. Dr. Sanem ÖZER (İmza)

Üye : Dr. Tülin SEPETÇİ (İmza)

Üye : Dr. Melik KOÇ (İmza)

Tez Başlığı: Türkiye'de 2017 Anayasa Değişikliği Referandum Kararı Öncesi Yazılı Basında Rıza Üretimi
--

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 15.01.2021

Mezuniyet Tarihi : 11.02.2021

(İmza)
Prof. Dr. Suat KOLUKIRIK
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Doktora Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de 2017 Anayasa Değişikliği Referandum Kararı Öncesi Yazılı Basında Rıza Üretimi” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerkere uygun bir biçimde tarafımca yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

.../.../ 2020

İmza

Hatice Demet Tuzcu

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-SOYADI	Hatice Demet TUZCU
Öğrenci Numarası	20135243004
Enstitü Ana Bilim Dalı	İletişim
Programı	İletişim Doktora
Programın Türü	() Tezli Yüksek Lisans (X) Doktora
Danışmanın Unvanı, Adı-SOYADI	Prof. Dr. Gözde YİRMİBEŞOĞLU
Tez Başlığı	Türkiye’de 2017 Anayasa Değişikliği Referandum Kararı Öncesi Yazılı Basında Rıza Üretimi
Turnitin Ödev Numarası	1496199322

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 258 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 28/01/2021 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 14

alıntılar dahil %16 ‘tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:
(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise; Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylarım.
() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise; Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları’nda öngörülen yüzdeler sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.
Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

...../...../.....

(imzası)

Prof. Dr. Gözde
YİRMİBEŞOĞLU

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	iii
RESİMLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

RIZA ÜRETİMİNE YÖNELİK KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Rıza Üretimi Kavramı.....	4
1.1.1. Walter Lipmann ve Rıza Üretimi.....	6
1.1.2. Antonio Gramsci ve Rıza Üretimi	7
1.2. Edward Samuel Herman ve Noam Chomsky’nin Propaganda Modeli Bağlamında Rızanın Üretimi Kavramı	11
1.3. Rıza Üretimi Aracı Olarak Yazılı Basın	13

İKİNCİ BÖLÜM

SÖYLEM ANALİZİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

2.1. Söylem ve İdeoloji	16
2.2. Söylem Analizinin Temel Kavramları	23
2.3. Söylem Analizine Farklı Yaklaşımlar	26
2.4. Haber Söylemi	30
2.5. Haberlerin İçeriğine Etki Eden Unsurlar	32
2.6. Haber Söylemlerinin İdeolojik İşlevi.....	33
2.7. Van Dijk’ın Eleştirel Söylem Analizi Modeli	34
2.8. 15 Temmuz 2016-10 Ocak 2017 Tarihleri Arasında Türkiye’de Siyasi ve Toplumsal Durum	38
2.9. Literatürde Rıza Üretimi Üzerine Eleştirel Söylem Analizi Tekniği ile Yapılmış Çalışmalar	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YÖNTEM
REFERANDUM KARARI ÖNCESİ YAZILI BASINDAKİ HABERLERİN
ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

3.1. Araştırma Problemi.....	48
3.2. Araştırmanın Amacı.....	48
3.3. Araştırmanın Önemi	48
3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	49
3.5. Araştırmanın Temel Varsayımı ve Soruları.....	49
3.6. Araştırma Tekniği.....	49
3.6.1. Sabah, Hürriyet, Sözcü, Cumhuriyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak Gazetelerine Ait Nicel Veriler.....	49
3.6.2. Sabah, Hürriyet, Sözcü, Cumhuriyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak Gazetelerinin Eleştirel Söylem Analizi	52
3.6.2.1. Makro Yapı Analizleri	53
3.6.2.1.1. Tematik Yapı Analizi	53
3.6.2.1.1.1. Başlıklar ve Alt Başlıklar.....	53
3.6.2.1.1.2. Spotlar ve Haber Girişleri.....	73
3.6.2.1.1.3. Fotoğraflar	101
3.6.2.1.2. Şematik Yapı Analizi	144
3.6.2.1.2.1. Ana Olay ve Sunuş Biçimi	144
3.6.2.1.2.2. Arka Plan ve Bağlamsal Bilgi.....	167
3.6.2.1.2.3. Kaynaklar ve Yorumlar	170
3.6.2.2. Mikro Yapı Analizleri	183
3.6.2.2.1. Sözdizimsel (Sentatik) Çözümleme	183
3.6.2.2.2. İçsel Tutarlılık/Bölgesel Uyum	194
3.6.2.2.3. Sözcük Seçimleri	206
3.6.2.2.4. Retorik ve İkna Stratejileri	215
SONUÇ	228
KAYNAKÇA.....	233
ÖZGEÇMİŞ	241

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 İncelenen Dönemde Analiz Edilen Gazetelerdeki Toplam Haber Sayısı	50
Tablo 3.2 İncelenen Dönemde Gazetelerdeki Haberlerin Aylara Göre Dağılımı	51
Tablo 3.3. İncelenen Dönemde Gazetelerdeki Haberlerde Görsel Materyal Kullanımı	51

RESİMLER LİSTESİ

Resim 3.1 Hürriyet Gazetesi 18 Ekim 2016.....	103
Resim 3.2 Hürriyet Gazetesi 19 Ekim 2016.....	103
Resim 3.3 Hürriyet Gazetesi 31 Ekim 2016.....	104
Resim 3.4 Hürriyet Gazetesi 2 Kasım 2016	104
Resim 3.5 Hürriyet Gazetesi 16 Kasım 2016	105
Resim 3.6 Hürriyet Gazetesi 7 Aralık 2016	106
Resim 3.7 Hürriyet Gazetesi 11 Aralık 2016	107
Resim 3.8 Sabah Gazetesi 13 Ekim 2016.....	107
Resim 3.9 Sabah Gazetesi 16 Ekim 2016.....	108
Resim 3.10 Sabah-Hürriyet Gazetesi 18 Ekim 2016.....	108
Resim 3.11 Sabah Gazetesi 19 Ekim 2016.....	109
Resim 3.12 Sabah Gazetesi 22 Ekim 2016.....	109
Resim 3.13 Sabah Gazetesi 23 Ekim 2016.....	110
Resim 3.14 Sabah Gazetesi 26 Ekim 2016.....	110
Resim 3.15 Sabah Gazetesi 31 Ekim 2016.....	111
Resim 3.16 Sabah Gazetesi 11 Kasım 2016.....	111
Resim 3.17 Sabah Gazetesi 12 Kasım 2016.....	112
Resim 3.18 Sabah Gazetesi 16 Kasım 2016.....	113
Resim 3.19 Sabah Gazetesi 21 Kasım 2016.....	113
Resim 3.20 Sabah Gazetesi 23 Kasım 2016.....	114
Resim 3.21 Sabah Gazetesi 2 Aralık 2016	114
Resim 3.22 Sabah Gazetesi 6 Aralık 2016	115
Resim 3.23 Sabah Gazetesi 9 Aralık 2016	116
Resim 3.24 Sabah Gazetesi 10 Aralık 2016	116
Resim 3.25 Sabah Gazetesi 11 Aralık 2016	117
Resim 3.26 Cumhuriyet Gazetesi 30 Temmuz 2016.....	118
Resim 3.27 Cumhuriyet Gazetesi 23 Ağustos 2016	119
Resim 3.28 1. Cumhuriyet Gazetesi 22 Ekim 2016	119
Resim 3.29 2. Cumhuriyet Gazetesi 22 Ekim 2016	120
Resim 3.30 Cumhuriyet Gazetesi 26 Ekim 2016	121
Resim 3.31 Cumhuriyet Gazetesi 31 Ekim 2016	121
Resim 3.32 Cumhuriyet Gazetesi 11 Aralık 2016.....	122

Resim 3.33 Cumhuriyet Gazetesi 29 Aralık 2016	123
Resim 3.34 Cumhuriyet Gazetesi 9 Ocak 2017.....	123
Resim 3.35 Sözcü Gazetesi 17 Ekim 2016.....	124
Resim 3.36 Sözcü Gazetesi 18 Ekim 2016.....	124
Resim 3.37 Sözcü Gazetesi 25 Ekim 2016.....	125
Resim 3.38 Sözcü Gazetesi 26 Ekim 2016.....	125
Resim 3.39 Sözcü Gazetesi 16 Kasım 2016	126
Resim 3.40 Sözcü Gazetesi 17 Kasım 2016	126
Resim 3.41 Sözcü Gazetesi 24 Kasım 2016	127
Resim 3.42 Sözcü Gazetesi 2 Aralık 2016	127
Resim 3.43 Sözcü Gazetesi 5 Aralık 2016	128
Resim 3.44 Sözcü Gazetesi 25 Aralık 2016	128
Resim 3.45 Sözcü Gazetesi 29 Aralık 2016	129
Resim 3.46 Sözcü Gazetesi 30 Aralık 2016	129
Resim 3.47 Sözcü Gazetesi 8 Ocak 2017	130
Resim 3.48 Yeni Akit Gazetesi 2 Ağustos 2016	130
Resim 3.49 Yeni Akit Gazetesi 13 Ağustos 2016	131
Resim 3.50 Yeni Akit Gazetesi 23 Ağustos 2016	131
Resim 3.51 Yeni Akit Gazetesi 2 Ekim 2016.....	132
Resim 3.52 Yeni Akit Gazetesi 6 Ekim 2016.....	132
Resim 3.53 Yeni Akit Gazetesi 13 Ekim 2016.....	133
Resim 3.54 Yeni Akit Gazetesi 14 Ekim 2016.....	133
Resim 3.55 Yeni Akit Gazetesi 15 Ekim 2016.....	134
Resim 3.56 Yeni Akit-Hürriyet Gazetesi 18 Ekim 2016.....	134
Resim 3.57 Yeni Akit Gazetesi 24 Ekim 2016.....	135
Resim 3.58 Yeni Akit Gazetesi 27 Ekim 2016.....	135
Resim 3.59 Yeni Akit Gazetesi 2 Kasım 2016.....	136
Resim 3.60 Yeni Akit Gazetesi 10 Kasım 2016.....	136
Resim 3.61 Yeni Akit Gazetesi 11 Kasım 2016.....	137
Resim 3.62 Akit Gazetesi 17 Kasım 2016.....	137
Resim 3.63 Yeni Akit Gazetesi 2 Aralık 2016	138
Resim 3.64 Yeni Akit Gazetesi 11 Aralık 2016	138
Resim 3.65 Yeni Akit Gazetesi 27 Aralık 2016	139
Resim 3.66 Yeni Akit Gazetesi 4 Ocak 2016.....	139

Resim 3.67 Yeni Şafak Gazetesi 13 Ekim 2016.....	140
Resim 3.68 Yeni Şafak Gazetesi 17 Ekim 2016.....	140
Resim 3.69 Yeni Şafak Gazetesi 19 Ekim 2016.....	141
Resim 3.70 Yeni Şafak Gazetesi 24 Ekim 2016.....	141
Resim 3.71 Yeni Şafak Gazetesi 31 Ekim 2016.....	142
Resim 3.72 Yeni Şafak Gazetesi 11 Kasım 2016.....	142
Resim 3.73 Yeni Şafak-Hürriyet-Sabah-Sözcü Gazetesi 16 Kasım 2016.....	143
Resim 3.74 Yeni Şafak Gazetesi 30 Kasım 2016.....	143
Resim 3.75 Yeni Şafak Gazetesi 2 Aralık 2016	144
Resim 3.76 Yeni Şafak Gazetesi 29 Aralık 2016	144

KISALTMALAR LİSTESİ

AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
AKP	Adalet ve Kalkınma Partisi ¹
AYM	Anayasa Mahkemesi
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurulu
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
EKK	Ekonomi Koordinasyon Kurulu
FED	Amerikan Merkez Bankası
FETÖ	Fetullahçı Terör Örgütü (Fetullah Gülen Terör Örgütü)
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HSYK	Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
KOBİ	Küçük ve Orta Boyutlu İşletme
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MİT	Milli İstihbarat Servisi
SP	Saadet Partisi
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMSF	TASARRUF Mevduatı Sigorta Fonu
vb.	Ve başkaları, ve benzerleri, ve bunun gibi
vs.	Ve saire

¹ Muhalif aktörlerin Adalet ve Kalkınma Partisi için kullandıkları kısaltma biçimi

ÖZET

Bu çalışmada, medya aracılığıyla rızanın yeniden üretildiği varsayımından yola çıkılarak, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından Türkiye’de yayın yapan altı gazetenin Anayasa değişikliği hakkında yaptıkları haberler Teun Adrianus Van Dijk’in “Eleştirel Söylem Analizi” kullanılarak incelenmiştir. Yazılı basında “Başkanlık Sistemi” adı altında ele alınan Anayasa değişikliğinin egemen ve muhalif söylemlere nasıl yansıdığı ve bu söylemlerin kamuoyunu etkilemek için nasıl ve ne kadar kullanıldığının da ortaya konulması çalışmanın amaçları arasındadır. Egemen ve muhalif söylemlerin farklılıkları, gazetelerinin haberleri verme şekilleri, hedef kitlelerine ulaşmada nasıl bir dil kullandıkları ve verdikleri haberlerin okuyucuları tarafından nasıl algılanmasını istedikleri, gazetelerin ideolojik çerçeveleri bağlamındaki rıza üretimi sürecine katkıları ile ilişkilendirilerek tartışılmıştır. Çalışmanın sonucunda iktidar güçleri ya da muhalif güçleri destekleme anlamında belli bir ideolojik duruş sergileyen gazetelerin haberlerini bu doğrultuda oluşturarak rıza üretimi sürecine katkıda bulundukları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Rıza Üretimi, Eleştirel Söylem Analizi, Van Dijk, İdeoloji, Anayasa Değişikliği

SUMMARY
**MANUFACTURING CONSENT IN PRESS BEFORE THE 2017 CONSTITUTIONAL
AMENDMENT REFERANDUM DECISION OF TURKEY**

In this study, starting from the assumption that the reproduction of consent through the media, six newspapers published in Turkey and their news about constitutional amendments after July 15, 2016 coup attempt was examined by using Teun Adrianus Van Dijk's "Critical Discourse Analysis". It is among the aims of the study to reveal how the constitutional amendment, which was handled under the name of "Presidential System", was reflected in the dominant and dissenting discourses and how these discourses were used to influence the public. The differences between the dominant and opposing discourses, the way their newspapers give news, how they use the language in reaching their target audience, and how they want their news to be perceived by their readers are discussed in relation with the contribution of the newspapers to the consent production process in the context of ideological frameworks. As a result of the study, it has been revealed that newspapers that display a certain ideological stance in terms of supporting the ruling forces or opposition forces, contributed to the manufacturing consent process by creating their news accordingly.

Keywords: Manufacturing Consent, Critical Discourse Analysis, Van Dijk, Ideology, Constitutional Amendment

ÖNSÖZ

Medya birçok işlevlerinin yanı sıra gücü elinde bulunduran hegemonik yapının toplumsal çıkarlarına da hizmet etmektedir. Bu çalışma “Başkanlık Sistemi” adı altında ele alınan Anayasa değişikliğine ilişkin egemen ve muhalif söylemlerin yazılı basında nasıl yansıtıldığını ve bu söylemler ile kamuoyunun nasıl etkilenmeye çalışıldığını ortaya konulması amacıyla yapılmıştır. 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin hemen sonrası ile 10 Ocak 2017 Türkiye Büyük Millet Meclisi’nden Referandum kararının çıkmasına kadar olan altı aylık dönemde, Türkiye’de yayın yapan iktidar yanlısı iki gazete ve muhalif gazetelerden ikisi ile tirajı yüksek iki gazetenin haberlerindeki söylemleri Teun A. Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi kullanılarak incelenmiştir. Egemen ve muhalif söylemlerin farklılıkları, gazetelerin haberleri verme şekilleri, verdikleri haberlerin okuyucuları tarafından nasıl algılanmalarını istedikleri ve bunun için nasıl bir dil kullandıkları gazetelerin sahiplik yapısıyla da ilişkilendirilerek tartışılmıştır.

Bu araştırmanın planlanması yürütülmesi aşamalarında değerli katkılarını ve ilgisini esirgemeyen danışman hocam Prof. Dr. Şerife Gözde YİRMİBEŞOĞLU’na; tezimin gelişiminde verdiği emekleri, bilgilerini paylaştıkları görüş ve önerileri ile tez çalışmama yön verdikleri için değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa ŞEKER ve Doç. Dr. Sanem ÖZER’e; Bu çalışmanın tamamlanması aşamasında eleştiri ve önerileri ile katkı sağlayan, jüri üyesi değerli hocalarım Dr. Tülin Sepetçi’ye ve Dr. Melik Koç’a;

Bu zorlu süreçte gerek teknik bilgiyle gerekse manevi desteği ile bana güç veren sevgili oğlum Umur Abakan TUZCU’ya çok teşekkür ederim.

Hatice Demet TUZCU

GİRİŞ

Medya, pek çok farklı işlevinin yanında, toplum genelinde gücü elinde bulunduran hegemonik sınıfın toplumsal çıkarları yararına da hizmet eder. Kurt (2006: 116)'a göre siyaset ile medya arasındaki ilişkinin niteliği “hegemonik olanın yeniden üretici faili medya” bağlamında değerlendirilebilir. Medya bu anlamda bağımlı olduğu toplumsal kesimin çıkarları doğrultusunda haberleri farklı şekillerde işleyen ve gerçeği manipüle eden bir araç görevini üstlenir (Çaycı, 2016: 85). Bu çıkarları temsil eden aktörlerin, topluma önermek üzere sunacakları önemli gündem konuları vardır ve bu konular medya siyasalarını biçimlendirmektedir. Fakat bu biçimlendirme kendiliğinden gerçekleşmez. Öncelikle medyanın, bu çalışma kapsamında da gazetelerin çalışanlarının, sistem yararına uygun bir şekilde seçilmesi söz konusudur. Gerek editör, gerekse muhabirlerin hegemonik sınıfın önceliklerini içselleştirmeleri ve haber değeri taşıyan olayların tanımlamalarını bu doğrultuda yapmaları beklenmektedir. Sahiplik yapısı ve kontrol gibi yapısal faktörler, reklam verenler ve iktidar sahipleri gibi finansal ve siyasal kaynaklara bağımlıdır ve piyasa ekonomisinin yoğunlaştırdığı keskin rekabet ortamında varlıklarını sürdürürler (Duran, 2001: 49). Dolayısıyla medya haberleri üretirken, bu karşılıklı çıkar ilişkilerini gözetir ve içeriklerini buna göre oluşturur.

Çoğu kamusal söylemde olduğu gibi, haberler de ideolojik söylemlerle doludur. Kitle iletişim araçlarında ve diğer kamusal söylem biçimlerindeki bu ideolojilerin incelenmesi, toplumdaki egemen ideolojilerin yeniden üretimi anlayışımıza katkıda bulunur. Gazetelerin rıza üretimine katkısını ortaya koyan kuramsal literatür taraması ve eleştirel söylem analizi gibi yöntemlerle gözden geçirilmesi, haber medyasının toplumdaki ideolojilerin yeniden üretilmesindeki kritik rolü hakkında önemli veriler sunar. Elde edilen bulgular, farklı ideolojileri örneğin liberal, muhafazakâr vs. gibi bakış açılarını savunan gazeteler arasındaki bazı farklılıklara rağmen, bu baskın ideolojilerin, bir kurum olarak o gazetelerde çalışan gazetecilerin pozisyonu ve gücü ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Toplum içerisindeki sıradan insanlar gibi, kamuya açık söylemleri kontrol edemeyen herkes, büyük ölçüde göz ardı edilmekte ya da egemen sistem için bir sorun ya da tehdit olarak görüldüğünde olumsuz olarak temsil edilmektedir. Söylemler, toplumdaki baskın değerlerin ve baskın grupların çıkarlarının örtük bir biçimde rasyonelleştirildiği ve zorunlu seçimlerin dayatıldığı, böylece baskı altına alınmış kesimlerin ayırdına varmaksızın bu durumu içselleştirdiği bir süreci gerekli kılar. Çünkü siyasal pratiklerin üretimi ve denetlenmesine eşlik eden söylemler, tarafsız ve “masum” birer söylem olarak görülemez (Köse, 2009: 36). Var olan güçleri

sürdürmek için, kutuplaşmış yani biz ve onlar ayrımı üzerinden sınıf, cinsiyet ve ırk gibi toplumun temel boyutları boyunca varlığını sürdüren ideolojiler zorunludur. Bu nedenle kitle iletişim araçlarının erişimini, içeriğini ve yapılarını; özellikle de kitle iletişim araçlarını kontrol eden iktidar grupları, iktidarlarını sürdürebilmelerine yardımcı olan ideolojilerin oluşumunu ve yeniden üretimini kontrol edebilmektedirler.

Bu çalışma egemen ideolojiler temelinde rıza üretiminin sağlandığı toplumsal ve söylemsel pratikleri haber üretim süreçleri, haber yapıları ve haberlerin alımlanmasını Van Dijk'ın "eleştirel söylem teorisi" çerçevesinde analiz etmektedir. Genel olarak kitle iletişim araçları tarafından ideolojilerin yeniden üretilmesinin ayrıntılı mekanizmaları ve özellikle günlük gazetelerdeki haber söylemleri incelenmiştir. Haberlerin egemen ideolojilerin yeniden üretilerek, rıza üretimini desteklediği rolüne dair bulgulara ulaşılmaya çalışılmıştır. Türkiye'de faaliyet gösteren ve farklı ideolojik çizgideki altı farklı gazeteyi inceleyerek gelecek çalışmalar için kamusal söylemde ideolojik yeniden üretim mekanizmalarına ışık tutan haber üretim rutinleri ve haber metinleri yapılarının ayrıntılı ve açık analizleri değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda çalışmada, medya aracılığıyla rıza üretiminin gerçekleştiği varsayımından yola çıkılarak, 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından Türkiye'de yayın yapan Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak olmak üzere altı gazetenin Anayasa değişikliği hakkında yaptıkları haberler Teun A. Van Dijk'in "Eleştirel Söylem Analizi" kullanılarak incelenmiştir. Yazılı basında Anayasa değişikliğinin egemen ve muhalif söylemlere nasıl yansıdığı ve bu söylemlerin kamuoyunu etkilemek için nasıl ve ne kadar kullanıldığının ortaya konulması da amaçlanan çalışmada 15 Temmuz 2016-10 Ocak 2017 yılları arasında söz konusu gazetelerde inceleme yapılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal ve kuramsal çerçevede rıza üretimi kavramı tanımlanmış; ardından Walter Lipmann, Gramsci, Herman ve Chomsky'nin rıza üretimi kavramına ilişkin düşüncelerine yer verilmiştir. Rıza üretimi aracı olarak yazılı basına değinildikten sonra ikinci bölüme geçilmiştir. İkinci bölümde söylem analizinin kuramsal temelleri bağlamında söylem ve ideoloji, söylem analizinin temel kavramları, söylem analizine farklı yaklaşımlar, haber söylemi, haberlerin içeriğine etki eden unsurlar, haber söyleminin ideolojik işlevi ve Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi modeline yer verilmiştir. İkinci bölümün sonunda ise 15 Temmuz 2016 ve 10 Ocak 2017 tarihleri arasında Türkiye'deki siyasi ve toplumsal durum aktarılmıştır. Literatürde rıza üretimi üzerine eleştirel söylem analizi tekniği ile yapılmış çalışmaların ardından üçüncü bölüm olan yöntem kısmına geçilmiştir. İncelenen dönemde referandum kararı öncesi Sabah, Hürriyet, Sözcü, Cumhuriyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak

gazetelerine ait nicel verilerin ve yayınlanan haberlerin eleştirel söylem analiziyle incelenmesiyle çalışma sona ermektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

RIZA ÜRETİMİNE YÖNELİK KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

Rıza üretimi, bir toplumda yaşayan bireylerin kurumsal destekli propaganda ve medya aracılığıyla, egemen paradigmalara uyarak, istekli ve itaatkâr, rıza gösteren ve sorgulamayan bir sistem yaratılması olarak iletişim bilimleri yazınında pek çok düşünür tarafından kullanılmış bir kavramdır. Çalışmanın birinci bölümünde bu kavramın detaylı bir tanımlaması yapılmaya çalışılmış; devamında ise Walter Lippmann, Antonio Gramsci, Edward S. Herman ve Noam Chomsky gibi düşünürlerin rıza üretimine yönelik düşüncelerine yer verilmiştir.

1.1. Rıza Üretimi Kavramı

Bireylerin özgür iradesinin manipülasyona uğratıldığı düşüncesine dayanan “rıza üretimi” kavramı, kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu ülkelerde, düzenin devamlılığı için çalışan devletin ideolojik aygıtları aracılığıyla (medya, polis, dini kurumlar vs.) toplumu çarpıtılmış ve kapitalist sınıfın çıkarlarıyla örtüşen bilgi bombardımanına tutarak ikna etme yöntemi olarak tanımlanır. Rıza üretimi kültürel bir mücadele olduğu için seçim siyaseti, medya gibi toplumsal kurumlar da bu mücadeleye sahne olur (Tekinalp ve Uzun, 2013: 184). Bu nedenle medya, siyasal alan içerisindeki durumları, imgeleri ve aktörleri içeren iletişim biçimleriyle toplum içerisinde büyük bir etkileşime yol açmaktadır (Uluç ve Yılmaz, 2008: 251). Dolayısıyla siyasal iktidar, baskı ve güç kullanımının dışında kendini rıza gibi kavramlar üzerinden meşrulaştırmaktadır (Biber ve Turancı, 2014: 30). Toplumsal olarak rıza üretiminin en birincil yolu meşruiyete temel olacak dayanakların varlığına bağlıdır. Kitlelerin ne isteyeceğini, nasıl yaşamayı tercih edeceğini ve nelere karşı çıkacağını belirleyen bir güç olarak iktidar, kitlelerin tercihlerini kendi tercihleri gibiymiş gibi yapmalarını sağlayacakları biçimde araçlar geliştirme aracılığıyla rıza üretimini gerçekleştirmektedir. Bu açıdan demokratik toplumlarda rıza üretimine dayalı bir yönetim yaklaşımı benimsenmektedir, çünkü iktidar sahiplerinin gücü rıza üretimini başardıkları taktirde meşrulaşacak ve toplum genelinde uzun dönemli olarak kabul görecektir.

Rıza üretiminin en güçlü aygıtı olarak medya, iletişim araştırmalarının başlangıcından beri üzerinde dikkatle durulan bir kavram olarak karşımıza çıkmakta, pek çok farklı düşünürün bu konuda yaptığı tanımlama ve açıklamalar öne çıkmaktadır. Güç ilişkilerinin yaşandığı tüm alanlarda rızanın nasıl elde edileceği ve iktidarın devamlılığının nasıl sağlanacağı temel bir sorundur (Biber ve Turancı, 2014: 28, 32). İktidar sahibi olan sınıfın baskı ve şiddete dayalı bir anlayışla hegemonik varlıklarını sürdürmeleri mümkün

olmadığından dolayı yönetimin otorite tarzı değişmekte, baskı yerini rızaya bırakmaktadır. İktidarın baskı ve zorlama ile devamlılığının sağlanamayacağının farkında olan yönetimler meşruiyet kaynağını farklı kaynaklara dayandırmak zorundadır. Meşruiyet, iktidara rıza üretimi ve devamında rıza gösterme anlamına gelmektedir. Rıza üretiminin nasıl gerçekleştiği ve toplum genelinde bireylerin iktidarın tercihlerini nasıl kabullendikleri siyaset ve iletişim bilimcilerin yanıt bulmaya çalıştığı sorulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim egemen iktidarın varlığı ve devamlılığı ancak ve ancak rıza üretimi temelinde bir meşruiyet sağlanmasıyla mümkündür. Bu anlayış günümüzde siyasetin temel bir ögesi olarak öne çıkmaktadır. Yöneten ve yönetilenler arasındaki sınırların medya dolayımı ile bulanıklaşmaya başlamasıyla yönetenler çok daha fazla oranda yönetilenlerin rızasını alarak iktidarlarını meşrulaştırmak zorunda kalmaktadırlar. Bu nedenle yönetici sınıflar, toplumun geri kalanı ve bunların meşruiyetle olan ilişkisi rıza üretimi temelinde kurulabilmektedir, çünkü rıza üretilerek kurulmayan bir iktidar toplum tarafından meşruiyet kazanamaz. İktidarın rıza ve meşruiyete dayanarak yönetmeye devam edebilmesinin yolu, iktidar sınıfının çıkarlarının, çoğunluğun çıkarlarıyla “aynı hizaya getirilip, eşdeğer kılınabilmesidir”. Bu sistem bir kere oluşturulduğunda, iktidar sınıfının çıkarlarıyla çoğunluğun iradesi birbirine denkleştirilmiş olur, çünkü bu çıkarlar tarafların mutabık oldukları çıkarlar olarak temsil edilmektedir. İktidar ve rıza arasındaki bu denkleştirmenin başarıldığı ortam “uylasım”dır ve bu uylasım iktidarın iradesine uygun bir şekilde biçimlendirilirse, iktidar sınıfının çıkarları, halkın çıkarlarıyla özdeş olarak temsil edilebilir. Biçimlendirme ise temsil süreçlerini içerir ve temsil aracı da medyadır. Medya kitabı bilgilere göre tarafsız olmalı, bağımsız olmak adına da egemen sınıftan emir almayıp, toplumu ilgilendiren açıklamalarını egemen sınıfın çıkarları doğrultusunda biçimlendirmemesi gerekir. Fakat kendisi uylasım sürecinin içinde biçimlenen medya, aynı zamanda uylasımı da biçimlendirmekte, böylece diyalektik bir sürece dönüşen rızanın üretiminin de temel bir unsuru haline gelmektedir.

Dolayısıyla rıza üretimi adı altında yürütülen çalışmalar, kapitalizmin toplumu kontrol altında tutabilmek için gereksinim duyduğu meşruiyeti, ikna yoluyla elde etme çabasıdır. Kapitalizmin gelişim süreci içerisinde böyle bir çaba sistemin tıkanıklığını açmak, taraflar arasındaki uzlaşmayı sağlamak için gereklidir, çünkü özellikle medya araçlarının kendi dilini yaratması ve çeşitli söylemler üretmesi sistem içerisinde bireyler arasında kutuplaşmaya neden olmaktadır.

1.1.1. Walter Lipmann ve Rıza Üretimi

Kitle iletişim çalışmalarının Lipmann ve Laswell gibi siyaset bilimcilerle doğması, iletişimin siyasal iletişimle bilimsel bir kimlik kazanmasına yol açmıştır. Liberal demokrasi kuramcısı ve politika eleştirmeni olan Amerikalı gazeteci Walter Lippmann, propaganda komisyonlarında yer almış ve bu komisyonların başarılarının farkında olarak çeşitli söylemler geliştirmiştir (Chomsky, 2008).

Rıza üretimi çoğunlukla Noam Chomsky ve Edward S. Herman (1988) ile ilişkilendirilen bir kavram olsa da yazarlar “Rızanın Üretimi” adlı çalışmalarında bu kavramın aslında ilk olarak Walter Lippman tarafından Public Opinion (1922) adlı eserinde icat edildiğini kabul etmektedirler. Lippman, dünya herhangi bir bireyin anlayamayacağı kadar karmaşık olduğu için, güçlü bir toplumun veri toplama ve gerçekliğin mümkün olan en doğru yorumlarını yaratma konusunda uzmanlaşmış insanlara ve kurumlara ihtiyacı olduğunu iddia etmiştir. Doğru kullanıldığında, bu bilgilerin karar vericilerin kamu yararına "rıza üretmesine" izin vermelidir. Bununla birlikte Lippman, demokrasinin en sert eleştirilerinden birinde, söylemleri kendi amaçlarına yönlendiren güçlü insanlar ve kamuoyunun kendi kendine hizmet eden çıkarları olan politik seçkinler tarafından nasıl büyük ölçüde sahte olduğunu tanımlamaktadır. Dolayısıyla Lippmann, Birinci Dünya Savaşı sırasında kamuoyunun öneminin artmasıyla birlikte demokrasinin neden büyük bir kitle iletişim sorunu yaşadığının incelenmesi gerektiğini de sorgulamaktadır.

Lippmann, kamuoyunun oluşumunda basının rolünü, gazetelerin yaptıkları haberlerle kamuoyunu nasıl yönlendirdiklerini sıkça vurgulamıştır (Güngör, 2011: 290). Ona göre propaganda kitlelerin katılımını zora başvurmada sağlayacak tek araç olarak “demokrasiye uyaklı”dır (Mattelart ve Mattelart, 2010: 29). Dolayısıyla propagandanın yeni yöntemlerini uygulayarak "demokrasi sanatında devrim" olarak tanımladığı rıza üretiminin halkın istemediği bir şeyi halka kabul ettirmek için kullanılabileceğini, çünkü bunun bir gereklilik olduğunu savunmuştur. Gereklilik olmasının nedenini ise "kamuoyunun ortak çıkarları tamamen bir kenara attığını" ve bunun, ancak sorun çözme yetisine sahip "sağduyulu insanlardan" oluşan "seçilmişler sınıfı" tarafından anlaşılıp yürütülebilecek olmasıyla açıklamıştır. Lippmann (1921: 79) bu görüşünü, genişletilmiş bir ilerlemeci demokrasi kuramıyla desteklemiş; doğru bir şekilde işleyen demokratik toplumlarda birbirinden farklı sınıflar olduğunu iddia etmiştir. Bu sınıflardan ilki, toplumun küçük bir kısmını kapsayan ve kamuyu ilgilendiren konularda aktif rol alması gereken yurttaşların sınıfı gelir. Bu sınıf “seçilmişler sınıfı”dır ve politik, ekonomik ve ideolojik sistemlerde “işleri yürüten, icra eden, kararlar alan ve analiz yapan insanlardan oluşmaktadır”. Küçük grubun dışında kalan

ötekilerse Lippmann (1921: 30)'ın "şaşkın sürü" olarak tanımladığı büyük çoğunluktur ve seçilmiş sınıf kendini bu şaşkın sürüden korumalıdır. Bu noktadan hareketle Lippmann (1921: 104)'a göre demokrasinin iki işlevi bulunmaktadır: Sağduyulu insanlardan oluşan seçilmişler sınıfı, düşünmek ve planlamak gibi idari işleri yürütür ve ortak çıkarları anlarlar. Şaşkın sürü sınıfının demokrasideki işlevi ise Lippmann (1921: 58)'a göre, aktif katılımcı değil "seyirci" olmaktır. Bunun yanında seçilmiş sınıftan birisinin de kendilerini yönetmesine "izin vermektedirler". Sözde demokratik olan bu seçme eyleminin ardından seyirci olmaya devam etmeleri gerekmektedir (Chomsky, 2008).

1.1.2. Antonio Gramsci ve Rıza Üretimi

Rıza üretimi, meşruiyet ve iktidar sahipleri üçgenindeki ilişkinin anlaşılması bakımından Gramsci tarafından kültürel ve ideolojik süreçlerdeki önemi bağlamında ele alınan hegemonya kavramının da üzerinde durmak gerekmektedir. Hegemonya kavramı ile Marksizm'e yenilikler getiren İtalyan kuramcı Antonio Gramsci, Marksizm'in mutlak ekonomik belirlenimciliğini reddeder. İdeolojiye önem atfedip, diğer Marksistlerden daha fazla özerklik tanır. İletişim çalışmalarında özellikle İngiliz Kültürel Çalışmaları'nda yol gösterici hale gelen hegemonya kavramının anahtar bir kavram hale gelmesinde etkili olur. Daha önceleri yalnızca iktidarla, iktidar pratikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymada kullanılan hegemonya kavramını medyanın eleştirel çözümlemelerinde kullanılacak bir kavram haline getirir (Özer, 2016: 45).

Hegemonya Rusya'daki işçi sınıfının hareketlerine yönelik tartışmalarda en çok kullanılan terim olmuştur (Anderson, 2007: 35). Kapitalist sistemde tüketim ve hegemonik ilişkiler açısından genel kuramsal bir bakış açısı sunan Gramsci'nin yaklaşımı, toplum içerisindeki hegemonik yapıları gözler önüne seren "hegemonya" ve "rıza üretimi" gibi temel kavramları geliştirmiştir. Gramsci "modern toplumlarda egemenlik ilişkilerinin rıza odaklı işlediğini söyler" (Güngör, 2011: 210). Gramsci'ye göre, iktidar sahipleri üstyapıya ait unsurları manipüle ederek, kendi söylemlerini toplumun diğer kesimlerine de kabul ettirmekte, böylece varlıklarını ve uygulamalarını meşru kılmaktadırlar. Nitekim hegemonya kavramı rıza ve uzlaşya dayalı bir yönetim anlayışına gönderme yapar (Biber ve Turancı, 2014: 30-33). Bu sayede iktidar sahiplerinin kendi meşruiyetlerini kurma, benimsetme, yayma ve sürdürme sürecinde egemen ideolojinin dayanakları anlaşılabilir, çünkü hegemonya zor ve baskıdan ziyade kendiliğinden, gönüllülük esasına dayalı rızanın örgütlenmesine gönderme yapmaktadır. Toplum genelinde yöneten ve yönetilen kesim arasındaki rıza üretimine dayalı

üstünlük, denetim ve yönlendirme ilişkilerini kapsar. Rıza üretimi sonucunda kurulan hegemonya toplumsal uzlaşma sağlar ve meşruiyete giden egemenlik yolunu açar.

Hegemonya, bir devletin bir başka devlet üzerindeki ya da bir devletin, vatandaşları üzerindeki üstünlüğünü veya baskınlığını ifade eder. Egemen iktidarın kendi iktidarını sürdürebilmek için yönetim altındaki diğer insanların rızalarını kazanmak için başvurduğu pratik stratejiler alanıdır. İktidar ya da seçkin sınıf, fikirler seviyesinde baskı kurar, bu nedenle değişim ya da eleştirel düşünme durumundaki herhangi bir bilinci zayıflatır. Antonio Gramsci (2009)'ye göre, hegemonya insanların neden Karl Marx'ın öngördüğü şekilde devrim yapmayı değilde, mevcut toplumda yer bulmaya ve topluma uymaya istekli olduklarını anlatır. Bu noktada siyasal hegemonya baskı ve zora dayanmayan ve rıza üretiminin etrafında biçimlenen bir iktidar kurma şeklidir (Biber ve Turancı, 2014: 31).

Rıza üretiminin hegemonya aracılığıyla gerçekleştiğini ve meşrulaştığını söyleyen Gramsci (2009)'ye göre hegemonya, bir toplumdaki egemen grupların gücünü doğal ve meşru gösteren ve rıza üretimine dayanan burjuva egemenlik mekanizmasıdır. Gramsci (2009) hegemonya düşüncesinde, bir sınıf kendi ideolojisini nasıl evrensel hale getirmekte ve kendi çıkarını nasıl tüm toplumun çıkarıymış gibi göstermektedir sorusundan yola çıkmıştır. Bir anlamda Gramsci (2009) için ideoloji kavramının yerini alan hegemonya düşüncesi bir aitlik ve rıza meselesidir. Belli oluşumların egemen sınıf tarafından ideolojik zorla değil, kültürel yönlendirmeye sağlandığını ima eder (Küçük, 1994: 96). Ayrıca politik bir düzen içerisinde iktidarın uygulanmasıdır ve bir tür meşruiyet iddiasıyla bağlantılıdır. İdeoloji ile hegemonya, farklı sınıfların bir araya gelerek, aynı zamanda kendilerini de dönüştürerek, burjuva sınıfının bile bir dönüşüm geçirdiği bir süreci anlatmaktadır. Kültürel siyaseti bir konumlar savaşı olarak yürütmeye çalışan egemen güçler, daima hegemonya stratejisi içindedir, çünkü hegemonya daima farklı düşünceleri içine almak için uğraşır (Hall, 1998). Bu nedenle yönetici sınıfların egemenlik altındakilere tahakkümü zor kullanmadan ziyade, çok daha etkili olan rızanın üretilmesiyle sağlanır. Hegemonya yasal ve meşru önlemler ile esas olarak hegemonya içinde bağımlılaştırılmış sınıf ve grupların etkin rızasını kazanma süreciyle gerçekleştirilmektedir.

Hegemonya, kurulu düzene karşı gösterilen kitle rızasının ve üretilen rızanın sistemli fakat genelde bilinçli olmayarak yönlendirilmesidir. Egemen sınıf hegemonyayı ideoloji ile sağlamaktadır. İdeoloji ile işleyen mahkemeler, kolluk kuvvetleri olarak ve ordunun yanında aile, eğitim sistemi, medya gibi üstyapı kurumları da hegemonyanın üretildiği alanlardır ve bu alanlarda hegemonya ideoloji aracılığıyla işlemektedir. Bununla birlikte hegemonya daimi ve verili değildir. Egemen sınıf kurduğu hegemonik gücü kaybedebilir. Dolayısıyla

kaybetmemek için sürekli bir yeniden üretim süreci içerisinde olmalıdır, çünkü hegemonya salt ideolojiye indirgenemeyeceği için farklı bir kategoridir. Nitekim hegemonya doğrudan, mücadelesiz, istikrarlı olmaz. Çelişkileri içermeyen ideolojik kazanımlar ve başarılar hegemonya ile elde edilemez. Bilakis her zaman sorunlu olan bir süreçtir ve istikrarsız dengeler arasında sürekli bir hareketlilik barındırır (Morley ve Robins, 1995: 72). Dolayısıyla Gramscici hegemonya yaklaşımı, sivil toplum alanıyla yakından ilişkilidir. Ekonomi, politika ve ideolojiyi belli noktalarda böler, belli noktalarda birleştirir. Bu sayede hegemonya hem ideoloji hem de söylem çözümlemesi için salt ekonomik ya da salt idealizmden uzak duran bir çerçeve sunar.

Görüldüğü üzere hegemonya kavramıyla Gramsci, mevcut toplumsal yapı ve ilişkilerin desteklenip sağlamlaştırılmasında ideolojinin önemini vurgulamaktadır. Nitekim rıza üretim sürecinde bireylerin egemen ideolojinin beklentilerini kendiliğinden yapmaları, baskı araçlarının kullanımından en büyük farklılığını oluşturmaktadır. Çünkü Gramsci'ye göre modern toplumlarda güç ve zor kullanılarak kurulan egemenliğin yerini rızaya dayalı hegemonya almıştır. Totaliter rejimlerdeki güç ve zor kullanma biçimlerinin bir yere kadar işe yaradığı toplumlarda, iktidarın sadece tahakkümle sürdürülemeyeceği anlayışından yola çıkan Gramsci, siyasal iktidarın rıza ve zor kullanmanın bir kısmını içererek oluşturulması gerektiğini öne sürmüştür (Şengül, 2012: 52). Doğrudan baskı ve zorlama belli bir yerde mutlaka tıkanmakta bu durumda iktidar sahipleri rıza üretimine yönelmektedir. Dolayısıyla hegemonya hem rıza üretimini hem de baskı unsurlarını aynı potada eriten bir egemenlik anlayışını gerekli kılmaktadır. Bu noktada iktidar sınıfının baskı araçları yerine medyayı da içeren eğitim, din, aile gibi araçlar kullanması öne çıkmaktadır.

Demokratik toplumlarda iktidar yalnızca siyasal alanla sınırlı kalmaz; bu nedenle siyasal alanın dışında bireylerin hayatlarına etki eden diğer alanlara da bakmak gerekir. Bunun nedeni egemen sınıfın toplumun her alanında rıza üretmek zorunda olmasıdır. Bu noktada Gramsci hegemonya kavramını edebiyat, kültür, tarih ya da uluslararası ilişkiler gibi pek çok farklı alanda, rıza üretiminin işleyiş yapısını anlamlandırmak için kullanmıştır, çünkü tüm bu araçlar ve kullanıldığı alanlar hegemonik sınıfın değerlerini kitlelere aktarma işlevini gerçekleştirirler (Güngör, 2011: 294). Dolayısıyla Gramsci hegemonya kavramını daha bütünsel bir bağlama yerleştirmiştir ve baskı ve zor unsurlarını kullanmanın mümkün ve akılcı olmadığı toplumlarda iktidarı kurmanın en kolay yolunun hegemonik bir düzende gönüllü rıza üretimine dayanan ve toplumda ortak duyu haline gelmiş bir zeminle sağlanabileceğini savunmuştur (Biber ve Turancı, 2014: 31-32). Bu nedenle hegemonik

ilişkiler baskı ve zora dayanan egemenlik ilişkilerinden çok daha derinden işleyip, kalıcı olur (Güngör, 2011: 294).

Hiçbir sınıfın çıkarı, sürekli o sınıfın rızasını sağlayamayacağından hegemonya sürekli bir yeniden üretim halindedir (Biber ve Turancı, 2014: 32). Neticesinde toplumsal egemenlik, iktidar sahibi olma gibi konular da kati surette durağan değildir. Bu nedenle de hegemonya sürekli yeniden kurulmak zorundadır. Her ne kadar hegemonya irade ya da bilinçdışı bir süreçte gerçekleşiyormuş gibi görünse de bilakis yönetilenlerin yönetenlere gösterdiği rıza, hiçbir zaman kendiliğinden otomatikman oluşmaz. Hegemonya bir yandan da tahakküm altında olan sınıfların, bu durumlarının farkına varmadan aktif rızalarının kazanılması yoluyla başılır. Bu durumda kitle iletişim araçları ve diğer “anlamlandırıcı kurumlar” yalnızca uylaşımı yansıtan ve destekleyen değil, rızanın üretimine yardım eden kurumlar olarak sürecin içine dahil edilmiştir (Küçük, 1994: 98).

Batı toplumlarında kapitalizmin kendini nasıl yeniden ürettiği sorusunu kültürel hegemonya kavramında bulan Gramscici yaklaşıma göre kitle iletişim araçları, toplum geneline egemen sınıfın değerlerini aktaran ve rıza üretiminde etkili olan araçlardır. Dolayısıyla hegemonya kavramı medyaya uygulandığında medyanın izleyicilere egemen sınıfın değerlerini aktaran bir araç olduğu görülür. Sonuçta egemen değerleri kabul eden ve sağduyuya uygun olarak herkesin bildiği bir dünya tasarımı sunan kitle iletişim araçları, egemen değerleri aktararak hegemonyanın yeniden üretilmesine yardımcı olur. Bu bağlamda kitle iletişim araçları, tutarlı bir ideoloji ile toplumsal yapıyı, yönetilen sınıfların tahakküm altına alınmalarına kendi rızalarıyla katılmalarını sağlayarak yeniden üretilen ve meşrulaştırılan bir dizi ortak duyuşal değerler ve mekanizmalar üreterek hegemonyacı bir işlev görür. Kitle iletişim araçları aracılığıyla sağlanan oydaşma ve rıza üretimi, hegemonyanın kurulmasını ve sürdürülmesini sağlar. Bu da karşıt görüşlerin medyada sapkın ya da yanlış olarak yansıtılmasına neden olur.

Tam da böylesi kurumlar güçlü bir şekilde rıza sağlayabilirler, çünkü siyasal ya da ekonomik çıkarların dolaysız oyunlarından ya da devletten bağımsız oldukları iddiası tamamen hayal ürünü değildir. Bu iddia yanlış olduğu için değil, özgürlüğü ve yansızlığı mümkün kılan tüm koşulları yeterince kavramadığı için ideolojiktir. Bu iddia kısmi bir açıklamayı kapsamalı ve yeterli bir açıklamaymış gibi önerdiği için ideolojiktir – parçayı bütünün yerine koyar. Her şeye rağmen bu iddianın meşruluğu hakikatin bu parçasına bağımlıdır. Bu iddia aslında gerçek olan, yalnızca ince bir hayal olmayan bu parçayı hatalı bir biçimde bütünün yerine koyar (Küçük, 1994: 98).

Kitle iletişim araçları, egemen temel değerleri kabul ederek sağduyuya uygun bir dünya tasarımı sunar (Yaylagül, 2008: 101). Bunun yanında medya hem bir kitle iletişim aracı hem algıları değiştirmek için tasarlanmış bir endüstri, hem de gerçeği yeniden şekillendiren ve toplu rıza üreten bir endüstridir.

1.2. Edward Samuel Herman ve Noam Chomsky'nin Propaganda Modeli Bağlamında Rızanın Üretimi Kavramı

“Rızanın üretimi” argümanı kitle medyasının kültürle, toplumla ve mevcut iktidar yapısıyla olan ilişkilerini ele almaktadır. Rızanın üretimine dayalı olan bu tür ilişkiler a)toplumsal yapıdan ve b)iktidar kurumlarından intikal etmektedir ve bu ikisi birlikte toplum genelindeki alternatif eylem ve düşünceleri caydırırlar. Böylece insanlar kendi üzerlerindeki hegemonyayı kendileri yaratmış olurlar, çünkü rızanın üretimi söz konusudur. Chomsky (2008: 7) de bu noktada baskıcı devletlerde kullanılan fiziki güce dayalı araçların yerini demokratik toplumlarda propagandanın aldığını söyler. İktidar seçkinleri de bu süreçte toplumun geneli üzerindeki kontrollerini devam ettirmiş olur. Bu süreçte iktidar seçkinlerinin en fazla kullandığı aygıt özellikle de “özgür basın” maskesi altında sunulan medya içerikleridir. Herman ve Chomsky (2012), büyük oranda medya tarafından empoze edilen bir propaganda ve rızanın üretimi sürecinden söz ederler. Ana akım medya içeriklerinin nasıl yapılandırıldığı ve muhalif seslerin nasıl iki reklam kuşağı arasında kısıtlandığına dikkat çekerler. Propagandanın başarısıyla siyaset alanı medyanın ikna gücüne inancın kaynağı haline gelir (Maigret, 2012: 72). Demokratik toplumlardaki bu düşünce kontrol sürecine ilişkin Chomsky, propagandanın özünün rızanın üretimi olduğuna yönelik anlayış benimser. Demokratik toplumlarda rızanın üretimi propaganda modelinin kontrol teknikleri, yani “gerekli illüzyonlar” empoze edildiğinde gerçekleşir.

Herman ve Chomsky (2012)'nin “Propaganda Modeli” toplumdaki güç ve servet eşitsizliğinin medyadaki yansımalarının haberlerin süzgeçten geçirilmesi yoluyla gerçekleştirildiği savına dayanmaktadır. Bu haber süzgeçleri toplumdaki muhalefeti gerçekleştirirken, egemen çıkar gruplarını toplumun temel öğeleri olarak gösterirler. Egemen kitle medyası şirketlerinin büyüklüğü, tekelleşmiş mülkiyeti ve reklamcılık bu durumun temel nedenidir. İktidar, kitle iletişim araçları aracılığıyla söylemin öncüllerini saptama, halkın neyi görüp, duyup, düşüneceğine karar verme ve düzenli propaganda ile kamuoyunu yönetme yetisine sahip olmaktadır. Medyayı anlamak için öncelikle medyanın toplumsal yapı içerisindeki yerine bakmak ve medyanın güç yapıları ve siyasi otoriteyle ilişkilerinin incelenmesi gerekmektedir. Bu nedenle propaganda modelinin haber süzgeçleri, a) medyanın büyüklüğü, mülkiyeti ve kar amaçlı oluşu, b) reklam ruhsatı, c) medyanın haber kaynakları, d) tepki ve yaptırımcı kurumlar ve e) bir denetim mekanizması olarak anti-komünizm şeklinde sıralanmaktadır. Tüm bu süzgeçler birlikte kurumsal hafızayı, sınırlı tartışmayı ve medya içeriklerini; medya içerikleri de kontrolü elinde tutan sınıfın çıkarlarını vurgular. Medya

içeriklerinin statükonun lehine olacak şekilde yanlılık göstermeleri şu sonuçlara yol açmaktadır:

- 1) Medyanın mülkiyeti, toplumun güç elit unsurlarına benzer ilgi ve hedefleri olan büyük şirketler tarafından tutulmaktadır.
- 2) Farklı bakış açısı ve görüşe sahip insanlar, toplum genelinde fazla duyulmaz ve görülmezler.
- 3) Toplum genelinde herhangi bir konu hakkında yapılan tartışmalar her anlamda sınırlıdır.
- 4) Resmi bakış açısı ve kurumsal hafıza galebe çalar ve tarih haline gelir.
- 5) İnsanların ilgisi ve dikkati çoğu zaman ilgilerini çekebilecekleri konulardan uzaklaştırılır.

Yukarıdaki tüm bu özellikler kısmen bir toplumu sınırlamak için ortaya çıkmaktadır, çünkü ana akım medya Chomsky (1999)'ye göre "gerekli illüzyonlar"ı empoze etme rolünü oynar. Gerekli illüzyonlar, halk kitlelerinin politik süreçlere dahil olmamalarını ve "sivil yönetimin" iktidar seçkinlerine teslim edilmesinin devamlılığını garantiler. Böylece statüko sürdürülmüş olur. Bu noktada dikkat edilmesi gereken bu devamlılığı garantilemenin hiçbir şekilde gizli bir anlaşma olmadığı, rızaya dayalı, hegemonik bir süreç olduğu gerçeğidir ve bu süreç propaganda aracılığıyla işler. Birey bu döngüde merak uyandıran gerekli bütün bilgileri iktidar sınıfından elde eder. Bununla birlikte toplumun çoğunluğunu oluşturan sınıf marjinalleştirilir, politik farkındalıktan ve kendi kendini yönetme özerkliğinden uzaklaştırılır; apolitikleşir ve yeri geldiğinde seçimlerde oy vermeyi ya da iktidarın yanlış kararlarını protesto etmeyi gereksiz bulur. Nihayetinde medya toplumdaki iktidar seçkinlerinin aracıdır ve onlar tarafından kontrol edilir. İktidar seçkinleri güdümlü medya gerekli illüzyonları, halkı politik süreçlerden uzak tutmak için kullanır. İnsanlar politika ile iç içe olsalar da herhangi bir eylemde bulunmazlar, çünkü sindirilmiş ve manipüle edilmişlerdir. Bundan dolayı iktidar sınıfının telkinleri ve halkın politik süreçlerden uzak tutulması sözde demokrasilerin temelini oluşturur.

Herman ve Chomsky (2012)'nin Propaganda Modeli ayrıca medyanın haberleri nasıl ele aldığı, haberleri egemen söylemlere yönelik inşa etmek için uzmanlardan nasıl yararlandığı medya uzmanları ve seçkinleri tarafından verili kabul edilen, fakat çoğu zaman toplumun geneli tarafından direnilen temel ilkeler ve ideolojileri düzeltmesiyle ilişkili diğer faktörleri de içerir. Medya sahipleri ve onların finansal kaynakları olarak reklam verenler haberlerin birincil tanımlayıcıları olarak hareket eder ve egemen ideoloji için uygun olan düşünceleri üretirler. Bu nedenle temel egemen değerler ve egemen ideolojilerin çıkarlara

uygun olarak düzeltilmesinde kilit rol oynarlar. Gazetecilerin ne yaptığı, neyin haber değeri taşıdığını düşünmeleri, yaptıkları işin öncüllerini tanımlamaları hep baskı unsurlarını içeren yapısal analizlerle anlaşılabilir.

1.3. Rıza Üretimi Aracı Olarak Yazılı Basın

Her hegemonik söylem en az iki içeriği yani hem gerçek içeriği hem de onun tahakküm ve sömürü ilişkileri tarafından çarpıtılmış biçimini bünyesinde barındırmaktadır. Medya metinlerinde de sistemi meşrulaştıran hegemonik kodlar yer almaktadır. Bu bakımdan yazılı basın aracılığıyla ideoloji aktarımı, farklı ideolojilerin görünüş biçiminin çarpıtılışından, yerinden edilişinden başka bir şey değildir. Yazılı basında ideolojik ve siyasi hegemonya mücadelesi, politik olarak sınırları aşan bir yapı olarak çeşitli söylemsel terimleri sahiplenme mücadelesidir (Hall, 1998). Sivil toplumun organlarından biri olan basın da bir mücadele alanıdır (Dursun, 2001: 33).

Belli bir örgütsel karmaşıklık düzeyine ulaşmış tüm toplumlar, kolektif kararlar almak için kurumsal mekanizmalara sahiptir. Toplum içerisindeki bireyler kendi istek ve tercihlerine karşıt ve engel olan toplumsal kararları bile, bu kararların meşruluğuna inanmaları koşuluyla genellikle kabul ederler (Geuss, 2002: 90), çünkü egemen paradigma, düşünce, söylem, pratik ve yapı arasındaki karmaşık ilişkiler konusunda, basit ve indirgemeci açıklamalar yapmaktadır. Ayrıca egemen paradigma, anlam, dil ve simgeleştirmeyle ilgili konuları sözde haklılaştıracak bir sür sistemli davranışsal indirgemecilik eğilimi içerisinde (Hall, 1997b). Kültürel eleştirilerde son derece yaygın olan, yıkıcı söylem ya da pratiklerin iktidar tarafından sansürlendiği imajının aksine, günümüzde sansür mekanizmaları daha önce hiç olmadığı ölçüde iktidar söyleminin etkililiğini arttırmak için devreye girmektedir (Zizek, 2011a). Dolayısıyla iletişime atfedilen süreçler, kurumlar ve söylemlerin etkililiğini, içinde bulunduğu toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapıdan ayırt etmek mümkün değildir, çünkü günümüzde kitle iletişim araçları toplumsal alanı ve siyasal alanı tanımlamakta ve inşa etmektedir (Hall, 1997b).

Kitle iletişim araçları, bireylerin kendi dünyalarının bilincine vardıkları bir alan sunmaktadır. Bu alan, toplumsal, siyasal, ekonomik ve teknolojik ilişkiler içerisinde yapılanmakta ve biçimlenmektedir. Tüm bu ilişkiler, anlaşılır anlamlar üretmek, gündelik hayatın toplumsal etkinlikleri içerisinde dünyayla ilgili anlayışları biçimlendiren, onları potansiyel özneler olarak inşa eden ve dünya hakkındaki bilinçlerini oluşturma biçimlerini düzenleme etkisine sahip olan kültürel pratikler alanına girmek zorundadır. Bütün bu etkileri yaratabilmek için bütün etkiler söylemsel alanda inşa edilmek durumundadır. Bu nedenle

iletişim pratiklerinin anlam, dil, temsil ve anlamlandırma alanında temellendirilmesi kaçınılmaz olmaktadır, çünkü toplum genelinde tahakküm içinde sürekli olarak inşa edilen temsil pratikleri ve medya söylemleri tarafından desteklenen temsil ilişkileri söz konusudur (Hall, 1997).

Edward Bernays (1937) medya aracılığıyla gerçekleştirilen faaliyetleri “rıza mühendisliği” olarak tanımlamaktadır. Nitekim rıza üretimi, özellikle yazılı basın için kamuoyu yaratmak, ideolojik olarak desteklediği tarafların söylemlerini yeniden üretmek gibi faaliyetleri kullanarak, destekledikleri tarafın ve sınıfın çıkarları yönünde bilinç yönetimine katılımı sağlamaktır (Erdoğan, 2005: 231). Propaganda veya rıza üretmeye odaklanan yazılı basın mensupları, seçtikleri taktik ve yaklaşımlarla birbirlerinden ayrılırlar. Bunlar arasındaki ayrım manipülasyonun derecesinden ya da amacından kaynaklanmaktadır, çünkü yazılı basın sayesinde farklı ideolojilerin ihtiyaç duyduğu onayın, rızanın, güvenin ve toplumsal meşruiyetin sağlanması ve sürdürülmesi mümkün olabilmektedir.

Ana akım medyanın sahipleri ve yöneticileri doğrudan kurumsal ve sınıf çıkarlarıyla paralel olarak, toplumsallaşma, tecrübe ve ilişkilerin bağlarıyla egemen sistemin "ana hatlarında sürdürülmesini taahhüt ederler" (Gitlin, 1979: 258). Bunun nedeni yazılı basının da sermayenin ayrıcalıklarına, özel mülkiyet ilişkilerine, bir ulusal güvenlik devletine bağlı; devlet kurumları tarafından seçici eylemler yoluyla ahlaki kodun seçilmiş ihlalleri reformuna kendini adanmış; kurumsal ve bürokratik yapılarda bireysel başarıyı onaylamayı taahhüt eden kurumlar olmalarıdır. Dolayısıyla gazetecilerin ve kaynaklarının çoğunda olduğu gibi editörlerin ve muhabirlerin ideolojileri de oldukça benzerdir. Bu bağlamda hegemonik sınırların aşılmanması, hegemonyanın işlerliğinin sürmesi ve rıza üretiminin gerçekleşmesi her şeyden önce, haberlerde söylemler aracılığıyla "hüküm süren dikte ile olaylar ve şartlar üzerinde standartlaştırılmış varsayımlar yüklemekten ibarettir" (Gitlin, 1979: 264). Bununla birlikte, toplumsal kaos zamanlarında güvenilirlik ve sorumluluk adına gazetecilerin alternatif grupları kapsaması ve dolayısıyla kısmen alternatif bir ideolojik yöne çekilmesi gerekebilir. Bu şekilde hegemonik çerçeveler, eğer bu kapsama toplumsal yapının nasıl algılandığıyla tutarlı olmak istiyorsa, yavaşça değişebilir. Bu koşullar altında kendi içsel ve dışsal dinamiklerinden kaynaklı, egemen ideolojinin ve rıza üretiminin yeniden gerçekleşmesine neden olacak biçimde sistemi yeniden üretmektedir (Gezgin, 2002: 16). Medya iktidarı elinde bulundurmasa da iktidarın kararlaştırıldığı alan haline gelir (Castells, 2012: 18). Gazetelerin haber odasındaki genel ideolojik fikir birliği ve bürokrasi ve bir ticari işletme olarak gazetenin hegemonik etkisi altındaki muhtemel çeşitliliğin sınırlarının temelidir. Bu sınırlılık, egemen ideolojiler bağlamında genel olarak yeniden üretilir ve haber yapımının diğer yönlerinin yanı

sıra, haber değerlerinin ideolojik ayrıntılarını, haber bültenlerini, kaynaklarla etkileşimleri, haber biçimlerini, üslupları ve içerikleri sorgulamayı gerekli kılar. Çünkü Mutlu (2005:233)'ya göre siyasetçiler basını kendi amaçları doğrultusunda kullanmakta, basın da bir ülkede şekillenen siyasal yapının oluşumunda kritik bir noktada bulunmaktadır. Bu nedenle Oskay (2001:49)'a göre basının siyaset tabanlı yayın politikalarının “kitlelerde antidemokratik kişilik oluşmasında büyük payı vardır”.

Toplumdaki baskın grupların güç tabanını oluşturan kaynakların arasında, kitle iletişim araçları aracılığıyla aktarılma olanağına sahip olunan söylemler öne çıkmaktadır, çünkü söylemler kamuoyunu kontrol mekanizmalarına erişim sağlar. Dolayısıyla kitle iletişim araçları ile ideolojik söylemleri aktarmak rıza üretimi için temel bir koşuldur ve bu nedenle güç ve egemenliği kullanmanın en etkili yoludur. Bu nedenle söylem kavramı ve Eleştirel Söylem Analizinin, bireylerin sosyal bilişlerini etkileyen bu süreçlerdeki rolünü kitle iletişim araçlarının ideolojik bağlantıları ve stratejileri bağlamında incelemek önemlidir. Çalışmanın bundan sonraki bölümünde de söylem kavramı, söylem analizinin kuramsal temelleri, söylem analizine farklı yaklaşımlar ve Eleştirel Söylem Analizi üzerinde durulmuştur.

İKİNCİ BÖLÜM

SÖYLEM ANALİZİNİN KURAMSAL TEMELLERİ

Dil, iktidar ve ideoloji arasındaki bağları incelemek için oluşturulmuş çözümleyici bir çerçeve olarak söylem analizi, metnin çözümlemesini, metnin üretim, tüketim ve dağıtım süreçlerinin ele alınmasını ve araştırma nesnesinin bir bütün olarak sosyo-kültürel çözümlemesini içermektedir (Güngör, 2011: 205). Roland Barthes, Louis Althusser, Stuart Henry McPhail Hall, Mikhail Bakhtin ve Teun A. Van Dijk gibi düşünürler tarafından söylem ile ilgili geliştirilen teorik ve yöntemsel çalışmalar iletişim bilimleri açısından önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.1. Söylem ve İdeoloji

Söylem “sosyo-psikolojik ve kültürel” bir kavramdır. 1960'lı yılların ortasından bu yana farklı disiplinlerde yeni söylem çalışmaları geliştirilmiştir (Güngör, 2011: 206). Semiyotik, sosyo-dilbilim ve psiko-dilbilim gibi beşeri bilimlerdeki diğer yeni disiplinlerarası alanlarla yakından ilişkilidir ve kendini diğer disiplinlerin sosyal bilimler alanında göstermeye başlamasıyla aynı zamanlarda göstermeye başlamıştır. Disiplinlerarası olmakla birlikte söylem kavramının ortaya çıkışı yapısalcılık içerisinde olmuştur. Başlangıçta semiyotik gibi, söylem analizi de çeşitli yapısal ve işlevsel dilbilim kavramlarından yola çıkmış olsa da daha sonraki gelişmeleri sosyal bilimlerdeki yeni gelişmelerden esinlenmiştir. Bu nedenle özellikle dilbilimsel antropolojiden son derece etkilenmiştir. Sosyoloji, özellikle konuşma ve diğer günlük etkileşim biçimlerinin analizine odaklanan etnik ve ulusal paradigma içinde, söylem çalışmaları üzerinde derin bir etki yapmıştır.

1970'lerin sonu hem iletişim çalışmalarında hem de dil ve söylem çalışmalarında verimli bir yenilik dönemi olmuştur. Bu, 1970'lerde hazırlanan dil, söylem ve iletişim alanlarında daha fazla sosyal bilimin ve eleştirel yaklaşımın bir araya gelme dönemidir. Söylem çalışmalarının iletişim alanında giderek daha fazla uygulanması ise 1980'lerden itibaren olmuştur.

Söylem çalışmaları kitle iletişiminde genel olarak (Van Dijk, 2009: 192);

- Geleneksel dilbilimin aksine, söylem çalışmaları dilbilgisi veya soyut cümlelerle sınırlı değildir, bilakis iletişimin ve etkileşimin gerçek sosyal durumlarını yansıtan doğal dile odaklanır.
- Analiz birimi geleneksel dilbilgisinde olduğu gibi kelime veya cümle değil, yazılı veya sözlü söylemlerin veya iletişimsel olayların yapıları ve stratejileridir.

- Söylemler, iletişim içinde olduğu gibi, birçok yapı düzeyinde tanımlanır ve dilbilgisi, anlambilim, üslup, retorik gibi terimler, konuşma analizleri, anlatı analizi ve göstergebilim gibi çeşitli alt disiplinlerde açık hale getirilirler. Bu düzeyler, bir tarafta daha yerel, mikro düzeyli analizler, diğer yanda ise makro düzeydeki analizler ile tanımlanabilir. Bu analizlerin ilkesi, ardışıklığın her bir düzlemde, söylemin her seviyesinde (kelime, cümle, anlam, konuşma eylemi, geri bildirim vb.) önceden yorumlanmış birimler tarafından şartlandırılmış olarak üretilmesi, yorumlanması ve analiz edilmesidir. Dolayısıyla örneğin haber raporlarının analizinde de yararlanır.
- Söylemler yalnızca sözel bir boyutla sınırlı değildir, aynı zamanda paradigmatiktir. Bu nedenle tonlama, jest ve mimikler gibi sözel olmayan boyutlar ve sesler, müzik, görüntüler, imgeler gibi diğer semiyotik boyutları da içermektedir. Başka bir deyişle, söylem karmaşık ve çok boyutlu bir etkileşim ve iletişim olayıdır.
- Dil kullanımı olarak söylemler, hafızadaki çeşitli zihinsel stratejiler, bilgi, zihinsel modeller ve diğer temsilleri içeren üretim ve kavrayışın bilişsel yönlerini de varsayar.
- Söylemler sosyal, iletişimsel, politik, tarihsel ve kültürel çerçevelerde ilgili bağlamlar olarak yorumlanan çeşitli durumlar ile birlikte incelenir.
- Söylemler sosyal bilimlerde, toplumun genel olarak yeniden üretilmesinde ve özellikle sosyal grup veya grupların ve onların bilgi ve ideolojilerinin oluşmasında önemli rol oynayan sosyal pratikler olarak incelenmektedir.

Van Dijk (1998)'a göre söylem kavramı ile ilgili yukarıda değinilen gözlemlerin çoğu, aynı zamanda ideoloji kavramına da uygulanır. 18. yüzyılın sonlarında Destutt de Tracy tarafından “fikir bilimi” olarak önerilen ideoloji kavramı, Marx'ın kullandığı “yanlış bilinç” kavramı ile birlikte olumsuz bir çağrışımla birlikte düşünülür olmuştur. Bu olumsuz anlam, hem ideoloji kavramının politik uygulamalarına hem de akademik çalışmalarda bugüne kadar hakim olmuştur. İdeolojilere geleneksel yaklaşımlar, fikirlerin, inançların ve dolayısıyla ideolojilerin zihinsel temsilleri olduğu ve ideolojilerin metin, konuşma ve iletişim tarafından büyük ölçüde yeniden üretildiği gerçeğine rağmen, ideolojinin söylemsel ve bilişsel boyutu büyük ölçüde görmezden gelinmiştir. Oysa Van Dijk (2009: 193)'a göre ideolojiye yeni, çok disiplinli bir yaklaşım, bir toplumsal biliş biçimi ve yeniden üretilmesinde söylemin çok etkili olduğu bir kavram olarak bakılmalı ve ideoloji kavramı topluma öyle entegre edilmelidir. Nitekim bir toplumdaki ideolojinin işlevi en başta sosyal grupların ve grup ilişkilerinin yeniden üretilmesidir; ideoloji düşüncelerin analizi ve düşüncelerin kaynağının araştırılması anlamına gelir (Gramsci, 2007: 80). Dolayısıyla ideolojiler olumsuz olarak tanımlanmamalıdır, çünkü gruplar tarafından sosyal olarak paylaşılan ideolojiler, yalnızca güç

ilişkileri ve tahakkümü meşrulaştırmak için değil, aynı zamanda karşıt görüşleri, karşıt kültürleri ve karşı devrim hareketlerini desteklemek için de kullanılabilir.

İdeolojiler sadece herhangi bir sosyal inanç değil, bir grup tarafından paylaşılan sosyal temsillerin altında yatan temel, aksiyomatik inançları, kullanılabilecek özgürlük, adalet, eşitlik vb. gibi temel norm ve değerleri, herhangi bir sosyal grubun kendi çıkarları için çeşitli düşüncelerin (örneğin, basın özgürlüğü, serbest girişimcilik, ayrımcılık vb.) empoze edilmesi, savunulması, mücadele edilmesi ya da suistimal edilmesini de içerir. Bununla birlikte ideolojiler, grupların toplumsal olarak paylaşılan tutumlarını daha spesifik olarak kontrol edebilme yetisine sahiptir. Tutumlar göç, boşanma, kürtaj, ölüm cezası ve diğer önemli sosyal konularda genel ve soyut düşünce kalıplarıdır ve toplum içerisinde çeşitli grupların üyeleri tarafından paylaşılabilen görüşlerdir. Ancak bu görüşler, çeşitli ve bazen de çelişkili ideolojilerin yanı sıra kişisel deneyimler tarafından da etkilenebilir. Yani, nispeten istikrarlı sosyal grup tutumlarının aksine, kişisel görüşler eşsiz ve bağlamsaldır: Her zaman kişiye ve duruma göre bağlıdırlar ve değişebilirler. Fakat ideolojik olarak somut olaylara dair kişisel görüşler, uzun dönemli hafızanın ve insanların kişisel deneyimlerinin bir parçası olarak düzenlenen zihinsel modellerde temsil edilir. Bu ideolojik olarak önyargılı zihinsel modeller ideolojik söylemin temelini oluşturur ve bu tür söylemler, seslere, görsellere, sözdizimine, konulara, anlamlara, konuşma eylemlerine, üsluba, retorik ya da etkileşimsel stratejilere kadar her türlü zihinsel modeli etkileyebilir.

Altta yatan ideolojiler ve bunlardan etkilenen toplumsal davranışlar ve kişisel görüşler genellikle toplum genelinde kutuplaştığı için, bu durum aynı zamanda olumsuzluğun olumlu temsilini vurgulayarak organize edilen egemen ideolojik söylem için de geçerlidir. Sonuç olarak grup içi olumlu tutumları olumsuzla çevirerek, dış gruplara ait olumsuz temsiller hafifleterek genel bir söylemsel stratejiler kombinasyonu oluşturulur ve Van Dijk (2009: 194) bu durumu “ideolojik meydan” olarak adlandırır. Dolayısıyla bir toplumda siyasal gücü elinde bulunduran grupların rıza üretmek ve kendi iktidarlarına meşruiyet kazandırmak için yararlandıkları araçlardan biri de ideoloji olmaktadır. İdeoloji Veron (1971'dan aktaran Küçük, 1994: 77-78)'a göre; "imgelerin ve kavramların bir örgütlenişini ve işlev görmelerini belirleyen kurallar dizisidir. İdeoloji, belirlenmiş bir kodlar halindeki mesaj değil, gerçekliği kodlama sistemidir". İdeoloji, toplumsal yaşamın organik bir parçası olarak bireylere öznel olarak seslenmektedir. Geuss (2002: 15, 18-19)'a göre ideoloji bir insan grubunun toplumsal ve kültürel sisteminin bölünebileceği parçalara gönderme yapan, grubun üyelerinin taşıdığı inançları, kullandıkları kavramları, tutumları, değerleri, dinsel inanışları ve davranışları kapsaması gereken bir inançlar bütünüdür. Bu anlamda ideoloji, insan grupları farklılık,

ayrılık ve çelişkiler içerdiğinden dolayı bir grubun tüm üyelerinin paylaştığı inançları, alışkanlıkları vs. kapsamaz. İdeolojik tanımlar her durumda bu tür inanç, alışkanlık vs. farklılıkların betimlemelerini içermek zorundadır. Böylece ideolojiler arasında işlevsel nitelikleri bakımından bir ayrım yapılabilir. İşlevsel nitelikler ile ideolojik öğelerin, bireyin eylemlerini etkileme biçimi anlaşılmalıdır, çünkü Daniel Bell (2007)’e göre ideoloji fikirleri eyleme tercüme etmenin bir yoludur. Dolayısıyla görünür içeriği ne olursa olsun örneğin ekonomik bir davranışı etkileyen bir inanç bütünü, ekonomik ideoloji iken dinsel pratikleri etkileyen bir inanç bütünü ise dinsel ideoloji olarak adlandırılabilir. Nitekim ideolojik bir içeriğin kabul edilebilmesi için gerekli olan ön koşullar temin etmek, inanmak ve dönüştürmektir. Terry Eagleton (1996) da ideolojiyi tanımlarken, ideolojinin bir a) “toplumsal yaşamda anlamların, göstergelerin ve değerlerin üretim süreci, b) belli bir toplumsal sınıfa özgü fikirler kümesi, c) hâkim bir siyasal iktidarı meşrulaştırmaya yardımcı olan fikirler, d)toplumsal yaşamın doğal bir gerçekliğe çevrilme süreci olduğunu vurgular.

Pragmatik anlamda ideoloji, toplumun nasıl işlediğine dair sistematik bir model üzerine kurulmuştur. “Dolayısıyla görülebilir olanla görünmez olan, hayal edilebilir olanla edilemez olan arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkideki değişimleri düzenleyen kurucu matris” de ideolojidir (Zizek, 2011b: 8). Bütünsel bir ideoloji, her şeyi içeren kapsayıcı bir gerçekliktir (Bell, 2007), çünkü ideoloji iktidarın kendini temsil ettiği temel biçimdir. Toplumsal gerçekçilikten, eylem yönelimli inançlar dizisine, bireysel ilişkilerin yaşandığı ortamlardan, egemen siyasi gücü meşrulaştıran düşüncelere ve toplumsal yapıya kadar her şeyi tanımlamak için kullanılabilir (Zizek, 2011b: 11, 15). Siyasal bir görüş doğru ya da gerçek bile olsa ideolojiktir. Temel olarak eylem bağlantılı fikir sistemleri olarak, bir plan, program ve strateji içerir. Toplumun olumlu ya da olumsuz anlamda yeniden inşasını amaçlar ve zaman içerisinde, başlangıçta amaçlanandan çok daha fazla bir güvenle benimsenir (Geuss, 2002: 23). Bununla birlikte ideolojinin öznel olarak seslendiği bireyler ideolojik etkinlikleri, “kendi denetimler dışında kalan doğal bir süreç olarak görüyorlarsa ideolojik olarak yanlış bilince maruz kalmışlar demektir”. İdeoloji kendi işleyişini gizlemek, işlev görme biçimini ve mesajlarını bir şekilde doğallaştırmak zorundadır. Nitekim bir bilinç biçimi eğer bir başka grubun özel çıkarımın genel çıkara denk düştüğüne dair bir yanlış inanç içeriyorsa, ideolojik olarak yanlıştır, çünkü bir bilinç biçimi, “belli toplumsal kurum ve pratikleri desteklemek, kalıcı kılmak ya da meşrulaştırmadaki işlevi ya da rolü dolayısıyla ideolojidir” (Geuss, 2002: 27-29). İdeoloji, yanlış bir var oluş durumunun doğru betimlemesidir. Nihayetinde ideoloji, toplumsal çelişkilerin görünür olmasını engellemeye hizmet eden bir bilinç biçimidir; çünkü bir şekilde o bilinç biçiminin işlevsel özelliklerini bilmeyen ya da bu özellikler hakkında

yanlış inançlar taşıyan bireylerin muhafazakârlığı ile yakından ilişkilidir (Geuss, 2002: 34-35).

Toplum içerisinde bireyler zorlayıcı birtakım düşünce ve eylemleri ideolojiler sayesinde karşı çıkmadan kabul ederler. İdeolojinin yanlış bilinç olduğu noktada da bu düşünce ve eylemleri kendi kendilerine dayatırlar ve genellikle bu inançların yanlış olduğunu düşünmezler (Geuss, 2002: 92-93). Benzer şekilde bireylerin baskıcı bir toplumsal kurumu kabul etmelerinin nedeni de, bu kurumun “kendi dünya resimlerinde yer alan bir inanç kümesi tarafından meşrulaştırıldığını” düşünmeleridir (Geuss, 2002: 104). Dikkat edilmesi gereken nokta eğer bir bilinç biçimi ideolojik ise hegemonik de olduğu anlamına gelmektedir (Geuss, 2002: 105). Eğer toplum genelindeki bireylerin kendi çıkarlarını takip etmeleri, kabul ettikleri bir normatif inançlar bütünü tarafından engelleniyorsa baskı normatiftir; asimetrik olarak dağılmış ise normatif iktidar hegemonyadır (Geuss, 2002: 56). Bir ideoloji sadece baskıyı meşrulaştıran değil, “normatif iktidarın eşitsiz dağılımını da meşrulaştıran bir bilinç biçimidir (Geuss, 2002: 112). Althusser (1971)’e göre bu durum ideolojiden kaçışın olanaksız olması ile sonuçlanır. İnsan olan her varlığın kaçınılmaz olarak ideolojik olacağını vurgular, çünkü ona göre ideoloji bireylerin içinde yer aldıkları gerçek toplumsal koşullarla kurdukları hayali ilişkilerdir.

Kitle iletişim araçlarının ideolojik içeriği üzerine de yoğunlaşan Althusser, onları “devletin ideolojik aygıtları” olarak değerlendirmektedir. Buna göre bir toplum içerisinde iktidarı elinde bulunduran kesim, kitle iletişim araçları aracılığıyla egemen ideolojiyi aktararak onların bilinçlerini biçimlendirmektedir. İnsanlar kendi kararlarını alma yetisine sahip varlıklar olarak tanımlansa bile, kitle iletişim araçları aracılığıyla örtük bir biçimde aktarılan ideolojiye direnç gösteremezler, çünkü ideoloji toplumsal varoluşun tüm biçimlerine yer etmiştir. Böylelikle ideoloji, yaşanan deneyim ile aynı doğrultuda bir hale dönüşmektedir. Dünya ile yaşanan ilişki esas olarak bireylerin birer özne olarak kuruldukları süreçlerden ibarettir. İdeolojinin bireylere seslenmesi ve bireylerin ideoloji tarafından özneler olarak kurulması sürecinde de “ideolojik çağırma” söz konusudur. Birey, çağırıldığı özne konumu ile toplumsal bir kimlik edinir ve bu kimliği kabul ederse ideolojinin perspektiflerini de hakikat olarak algılar. “Cezai ve ahlaki olarak kendi eylemlerinden tamamen sorumlu olduğu düşünülen özne kavramı, açık bir şekilde karmaşıklığı gizlemeye ihtiyaç duyan ideolojiye hizmet eder (Zizek, 2011b: 13). Nihayetinde ideolojinin sürekli onaylandığı ve olumlandığı bir dünyayı deneyimler. Bu noktada ideolojik çağırma devletin ideolojik aygıtları aracılığıyla olur. Herhangi bir iletişimsel metin de bireyleri özneler olarak çağırdığında, bireyin bu çağırışı reddetmesi mümkündür. Ne var ki toplum genelinde gündemde olan bir metnin gündemde

olmasının ön koşulu, çağrılan öznelere büyük bölümünün bu çağrıya olumlu yanıt vermesidir. Zizek (2011b: 12)’e göre “burada ideoloji eleştirisinin görevi, salt bir olumsuzluk gibi görünen şeylerdeki gizli zorunluluğu kesin bir şekilde saptamaktır”.

Dilin cümlelerin üstünde örgütlü ve bazen de örtük bir biçimde kullanım biçimi olan söylem de ideolojik aktarım araçlarından biridir. Söylem, genellikle ideolojileri doğrudan ifade etmemektedir, ancak sosyal konular ve özel olaylarla ilgili kişisel görüşler hakkındaki grup tutumları aracılığıyla ve konuşmacılar tarafından öznel olarak tanımlandığı iletişimsel durumun etkisi altında, yani kişisel bağlam modelleri içerisinde iken ideolojileri doğrudan ifade eder. Bu tür kişisel bağlam modelleri, dil kullanıcılarının durumuna, okuyucuya, seyirciye ya da benzer gruplara uyum sağladığında, altta yatan ideolojik inançları engelleyebilir, değiştirebilir, hafifletebilir veya çoğaltabilir. Bu ayrıca ideolojilerin neden belirli durumlarda her zaman tespit edilemediğini de açıklamaktadır (Van Dijk, 2009: 194). “İdeoloji, toplumsal pratikler yoluyla içselleştirilir ve yeniden üretilir; dil ise en önemli toplumsal pratiklerden biridir” (Baştürk Akca, 2007: 11). Eleştirel dilbilimin egemen görüşü, dil formlarının yapısındaki farklılıkların, sadece ideolojiyi doğru bir şekilde yansıtmakla kalmayıp aynı zamanda farklılıkları da güçlendiren temel işlevleriyle belirlendiğidir. Bununla birlikte, bunların hepsi toplumsal yapıların ve güç ilişkilerinin perspektifinden açıklanabilir.

Dil dışında gerçeklik olmadığı görüşünden hareketle her şey söylemdir. Kurumlar, toplumsal durum ve malzemeleri kendi ideolojilerine uyarlayabilmek için kabul edilmiş bilgi ve söylemleri ustaca kullanmaktadırlar. Bu nedenle Foucault (1972)’ya göre söylem bir ibareler dizisi olmaktan ötedir. Toplumsal maddiliği ve ideolojik özgüllüğü vardır ve her zaman iktidarla üst üste binmiş durumdadır. Günlük yaşama dair ideolojik aktarımlarda kullanılan söylemlerin üç temel yönü bulunmaktadır:

1. Söylem durağan değil, değişken bir kavramdır.
2. Tartışmaya açık olduğu ölçüde siyasal bir kavramdır.
3. Söylem, birey ya da kurumların kullanım biçimlerine göre değişmekte, farklılaşmaktadır (Chaney, 1996).

Yukarıdaki temel yönler bağlamında söylem farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin Foucault (1972) söylemi, özellikle gerçeklik düzenini üreten ve yapılandıran bir dizi ifade ve toplumsal ve iktidara ait teknolojileri bilgilendiren bilgi sistemi olarak tanımlamaktadır. Bu toplumsal ve iktidara ait bilgi teknolojileri toplum genelinde gücün oluşturulmasında temel değişkendir. Güç öznelere kendisinden yani toplum içinde yaratılan kurallardan ve yapılardan gelmektedir. Toplumsal kurumlardaki gücün teknikleri ve teknolojileri bu durumun ortaya konulmasında etkilidir. Bu perspektiften söylem, sosyal ve

tarihsel bir süreçtir. Bu nedenle bireylerin dünyayı, rolleri ve diğer toplumsal aktörleri tanıma sürecindeki muhtemel yolları öğrenirken geliştirdikleri anlam potansiyellerini taşır. Fairclough (1989: 23) söylem kavramının sosyal pratiklerin sınırlandırılması ve etkinleştirilmesinde önemli olduğunu vurgulayarak bu görüşü destekler. Aynı zamanda söylemi, toplumsal pratiklerin yapılandırılmasında etkili bir ürün ve faktör olarak görür. Söylemin bir parçası olarak metinlerin yalnızca üretim ve yorumlama sürecinde analiz edilmemesi gerektiğini, bunun yanında metinler, süreçler ve onların içinde bulunduğu toplumsal koşullar arasındaki ilişkinin de anlaşılması gerektiğini belirtir. Buradaki toplumsal koşullar hem gündelik durumları hem de uzaktan yönetilen kurumsal toplumsal yapıları içermektedir.

Söylemi sosyo-bilişsel yaklaşımla ele alan Van Dijk (1985; 1991; 1993) ise söylemi bir şema olarak görmekte ve söylemin bireysel ve kolektif ideolojilere dayandırılarak yaratıldığını varsaymaktadır. Van Dijk (1985), söylemi ideoloji olarak gördüğü için söylemin herhangi bir ifadesinin ideolojik çerçevelendirme ile olacağını vurgular. Bundan dolayı bir haber metni de belli bir ideolojik çerçeveye oturacak şekilde yapılandırılacaktır. Nitekim günümüzde de gazete haberleri, söylemler aracılığıyla ortak duyuyu hem kuran hem de pekiştiren egemen sistem yanlısı bir işlev görmektedir. Buna göre söylemsel formasyonlar (Küçük, 1994: 78), "yüzey içeriklerinin aşıkâr önyargılarından ya da çarpıtmalarından ötürü değil, sınırlı bir ideolojik matristen ya da diziden doğmalarından ya da bu ideolojik matris ya da diziye dayanan dönüşümler olmalarından ötürü ideolojiktir".

Kültürel söylemsel yaklaşımda ideoloji, egemen sistemin kendi ilgileri doğrultusundaki temsillerini gerçeğin yansıması olarak göstermesi, kendi anlamlarını üretme yetisidir (Küçük, 1994: 37-38). Nihayetinde bireylerin sosyal ve siyasal koşulları medyanın alanı içinde tanımlanır. Bireylere egemen ideoloji doğrultusunda gerçekliğe dair iletilen bilgiler, en nihayetinde bireyin bu bilgiye erişmesi sonucunda güçlendirilmesi ya da güçsüzleştirilmesi ile sonuçlanmaktadır. Medya bu noktada egemen sınıfın kültürel ve ideolojik çıkarlarını koruyabilmek adına, toplumsal bilgiyi sağlama, egemen yapıyı yeniden üretme gibi işlevler görür. Böylece metinlerin ve söylemlerin iktidarı üzerine verilen mücadele ve yönetilen sınıfın pratikleriyle yolları kesişen medyanın ideolojik etkisi ortaya çıkar. Sonuç olarak ideoloji bir "anlamlandırma siyaseti"dir (Küçük, 1994: 74-75). Bireylerin tutum ve davranışları bir bakıma, içinde bulundukları koşulların egemen ideoloji doğrultusunda medya tarafından tanımlandığı ve belli olayların yeniden ve yeniden benzer şekillerde anlamlandırıldığı süreçler, toplumsal ve siyasal açıdan daha bir önemli olmaktadır. Burada medya aracılığıyla sağlanan olayları belli bir yönde anlamlandırarak üretilen ideolojik

iktidarın yeniden üretimidir. Nihayetinde siyasal iktidarların medyayı bir denetim ve mevcudiyetlerini sürdürme mekanizması olarak kullanmaları uzun süreden beridir var olan bir gerçeklik durumundadır (Yirmibeşoğlu, 2009: 238). Tarafsız olduğu varsayılan, olayları dengeli bir şekilde toplumun geneliyle paylaşma iddiasındaki medya, toplum genelinde yaşanan herhangi bir krizde hangi ideolojiyi destekliyorsa, o tarafın çıkarını korumaya yönelik bir anlamlandırma siyaseti sürdürmektedir. Dolayısıyla kitle iletişim araçları toplumda yansız bir güç değildir. Toplumsal bir kurum olarak toplum içerisinde merkezi bir konuma sahiptir (Tokgöz, 2003: 109). Toplum genelinde yaşanan çekişmeli ya da çatışmalı herhangi bir olayda, bir güç unsuru olarak devreye girer ve sonuçları etkiler. Sonuç olarak medya tarafından olayların anlamlandırılması, söz konusu çekişmeli ya da çatışmalı olayın bir parçasıdır, çünkü medya ortak duyunun dolayısıyla egemen ideolojinin yaratıldığı; belli sonuçların alınabilmesine yönelik rızanın etkili bir şekilde üretildiği bir araçtır. Bu sayede ideoloji gerçek bir güç ve mücadele alanı haline gelir ve ideolojinin sonuçları "belli bir tarihsel konjonktürdeki güçler dengesine, anlamlandırma siyasetine" bağlı olur.

İdeoloji, yarattığı “gerçek” etkiler nedeniyle “gerçek” ve yerine getirilmesi gereken diğer koşullara bağımlı olduğu için de “belirli”dir, çünkü ideolojik mücadelenin söylemsel anlamda nasıl yürütüldüğüne bağlı olarak bireylerin maddi koşulları olumlu ya da olumsuz yönde etkilenir. Bu noktada Küçük (1994: 96), söylem ve ideoloji aracılığıyla kurulan hegemonik ilişkilere dair şunları söyler:

Bir çerçevenin açık güç ya da ideolojik zorlama aracılığıyla tabi bir sınıfa dayatılması anlamına gelen tahakküm nosyonu, olayın gerçek karmaşıklığına yanıt vermeye yetecek denli gelişkin değildi. Tahakkümün, bilinç düzeyinin yanı sıra bilinç dışı düzeyde de gerçekleştiğinin gösterilmesi gerekiyordu. Yeterli bir tahakküm anlayışının imdadına teorik olarak yetişmeden önce, tahakkümü bireylerin açık ve kasıtlı önyargılarından ziyade içerilmekte olan ilişkiler sisteminin bir özelliği olarak görmek, tahakkümün gerçekleşmesini dil ve söylemde işlev gören düzenleme ve dışlamada izlemek gerekiyordu.

Sonuç olarak ideoloji bireylerin toplumsal varoluş koşullarıyla ilişkilerini “hayali bir tarzda” yaşadıkları temsiller ve söylemler dizisi sağlar (Althusser, 1969’dan aktaran Küçük, 1994: 93). Dil, sentaks, semantik, semiyotik gibi söylem analizinin temel kavramları da bu söylemler dizisinin yapısının anlaşılmasında önemlidir.

2.2. Söylem Analizinin Temel Kavramları

Söylem analizi metnin içeriğinin analiz edilmesi, metindeki anlamların dilsel birimler yardımıyla incelenmesidir. Söylem analizi "metinde kullanılan dilin görünürdeki anlamlarına bakmakla yetinmez; sözcüklerin, terimlerin, kavramların içerisinde üretildikleri ilişkilere, tarihsel süreçlere, paradigmaya da bakar" (Güngör, 2011: 206). Dil çalışmalarında ağırlığı

söyleme kaydıran bir yaklaşım olarak söylem analizi, kitle iletişim araçları tarafından aktarılan egemen ideolojinin ortaya konulmasında etkili bir teknik olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmanın bu kısmında öncelikle söylem analizinin temel kavramlarına değinilecektir.

Dil: Dil, yazınsal ve görsel işaretler, duyumsal çağırımlar ve seslerden oluşan bir üretim sürecidir. Dil, uzlaşılmış kurallardan ve gelenekten oluşan ve böylece konuşmayı, iletişimde bulunmayı sağlayan, dizgeleştirilmiş bir yapı ve toplumsal bir kurumdur. Bunun yanında düşünceleri aktarmaya yarayan bir semboller sistemi olarak dil, bünyesinde farklılıklardan doğan anlam oluşumunu taşımaktadır. Anlamı belirleyen içerik değil, sistemin bağlamıdır. Simgelerin işlevleri içsel değerlerinden değil, bağlam içerisindeki göreceli durumuna göre belirlenmektedir.

Dil, ideolojinin taşıyıcısıdır. Dilin ardında yatan yapının anlamının gözden kaçırılmaması gerekir, çünkü ideolojiler dil aracılığıyla ifade edilip, düşünce yapılarını biçimlendirir. Saussure için dil, pek çok göstergebilim sisteminden sadece biri olmakla birlikte, tüm anlatım sistemlerinin en karmaşığı ve evrenseli, aynı zamanda en karakteristiğidir. Buna göre dil bir iletişim aracı olarak her tür ilişkinin kurulduğu ve üretildiği bir alandır (Güngör, 2011: 206). Dil insanın kurguladığı bir oluşumdur. Kendini bu kurgusal yapı içerisinde yeniden üreten insan, dış dünyayı da bu kurgusal yapıya göre anlamlandırır (Çoban, 2002: 828). Bakhtin (1986: 88)'e göre de dil çok anlamlı yapısı ile sürekli insanlar üzerinde tezahür etmekte ve sürekli değişmektedir. Bu nedenle konuşurken ortak dil dizgesine başvuran bireyler aynı zamanda farklı sözcükler ve kurgularla bireyselliğini dışa vurur, kendi söylemini oluştururlar. Bununla birlikte bir dildeki ifade ya da cümleler, o dili kullananların hiç farkında olmadan, bilinçdışı olarak toplumdaki egemen ideolojik çerçevelere ve sınıflandırma şemalarına dayanıp, onları yeniden üretebilir. Dil böylece yalnızca ideolojinin ifade edildiği mekanizmalardan biri değil, bizzat ideolojinin asıl mekanizması haline gelir. Sonuçta dil, aile ve eğitim gibi ideolojik aygıtların temel kurumlarında ve kültürel sermayenin toplumsal dağıtımında önemli rol oynar, çünkü “bir dili kullanmayı öğrenmek, dilin revaçtaki ideolojik lekelerinden bir şeyler öğrenmeksizin gerçekleşemez” (Küçük, 1994: 78-79, 89).

Sentaks (Söz dizini): Söz dizini diğer bir ifadeyle sentaks, sözcükleri gerek cümle içinde gerekse ifadenin tamamında aldıkları yere göre anlamlandırmayı hedefleyen, birbiriyle etkileşimde bulunarak anlamlı bir bütün oluşturan işaretler birleşimidir (Erdoğan, 2005b: 126). Bir sözcüğün cümlenin başında veya sonunda yer alması veya bir cümlenin ifadenin ortasında veya sonunda bulunması o ifadenin anlamlandırılmasında farklılıklar ortaya çıkarmaktadır. Çoğu dil felsefecisine göre cümle, bir dilin sentaktik yapısı içinde yer alan

harf, sembol gibi karakterlerden oluşan terimlerin belirli sentaktik kurallara göre bir araya gelmesiyle oluşur. Dolayısıyla tümce sentaktik bir varlık iken, o tümcenin anlamı semantik bir varlıktır.

Bir dilin sözdizimi, sözcüklerin düzenlenmesini sağlayan, her sözcüğe bir işlev yükleyen ve bu sözcükler arasında kurulan ilişkileri gösteren bir kurallar bütünüdür. Cümle içindeki sözcüklerin düzeni, söz diziminin en belirgin özelliğini oluşturur. Dilin yapısına göre, bu düzenin önem seviyesi farklılaşmaktadır, çünkü her dilin kendi iç mantığını yansıtan bir yapısı vardır ².

Semantik (Anlambilim): Semantik söylemleri, sözcük ve cümlelerin dilbilimsel anlamlarıyla ilişkilendirmek suretiyle açıklamayı içermektedir ve metnin veya söylemin içinde ve dışında yer alan bütün anlam ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. Dilde anlamların nasıl dile getirilip yapıldığını çözümlemeyi ve amaçlamayı amaçlamaktadır. Bu inceleme yapılırken metin ile kullanıcı arasındaki ilişkiler de göz önünde tutulmaktadır. Anlamın ne olduğu, sözcüklerin nasıl anlam kazandığı, karmaşık sözcüklerin bir araya gelerek nasıl anlamı oluşturduğu ve o sözcükler aracılığıyla yaratılan anlamın dünya ile ilişkisinin ne olduğu gibi konular semantik biliminin konuları arasındadır. Bu sorulara verilen değişik yanıtlar farklı anlam kuramlarının doğmasına yol açmıştır. Semantiğin bir diğer konusu bir cümlelerin anlamı ile o cümleyi oluşturan terimlerin anlamları arasındaki ilişki; bir diğeri de dil ve dünya ilişkisidir. Bu ilişkiyi genelde dil felsefecileri gönderme kavramı ile dile getirirler. Diğer yandan bütüncül semantik anlayışına göre terimlerin göndermeleri ancak bir dilsel çerçeveye ya da bir bağlam içinde ortaya çıkar³. Söylem analizi de metinlerin semantik ve sentaks yapısını inceler (Güngör, 2011: 207).

Semantiğin dil ve dünya ile ilişkisine bakıldığında ideolojinin "mesajların yaratılmalarına temel oluşturan bir semantik kurallar sistemi" olarak tanımlandığı görülür (Veron, 1971'den aktaran, Küçük, 1994: 78). Buna göre ideolojinin faileri, içinde bulundukları toplumun yapısı hakkında kendi bakış açılarını bilebilirler; fakat bu bakış açılarını mümkün kılan semantik koşulların bilincinde değildirler. Nihayetinde ideoloji, "mesajların semantik özellikleri bakımından örgütlendiği birçok düzeyden biridir. İktidar da bir semantiktir (Brown ve Gilman, 2010: 190) ve günümüz toplumlarında karşılıksız olarak değerlendirilen iktidar semantiği, iktidarın ezel ve ebed olduğu, doğuştan itibaren bir hak olarak dağıtıldığı ve yeniden dağıtımının anormal olarak görüldüğü statik toplumlarla bağlantılıdır. Böyle bir toplumsal yapı, her bireyin önceden tayin edilmiş bir yeri olduğu ve

² <http://sentaks.nedir.org/>, Erişim tarihi: 11.11.2017

³ <http://www.yenifelsefe.com/semantik-nedir-semantik-ne-demek>, Erişim tarihi: 11.11.2017

bu yerin üstüne yükselemeyeceği ve yükselmemesi gerektiğine yönelik söylemlere de eşlik eder.

Göstergebilim (Semiyotik):Göstergebilim, göstergelerle ilgilenen, göstergenin ne olduğunu tanımlayan bir bilim dalıdır. Amerika kökenli olan göstergebilimi bir terim olarak kullanan ilk düşünür John Locke'dur. Ferdinand de Saussure ise çağdaş göstergebilimin kurucusu sayılmaktadır. Sözlü ve sözsüz gösterge sistemlerini ve bu sistemlerin anlamın kurulmasında ve yeniden üretilmesindeki rolünü ele alan göstergebilim, söylemin analiz edilmesinde simgelerden yararlanmayı amaçlar. Bütün kitle iletişim araçlarında var olan göstergelerin incelemeye tabi tutulduğu göstergebilimde, bir metni ya da söylemi çözümlerken, kendi içerisinde tutarlı, metnin anlam evrenine, dilin yüzeysel toplumsallığına (Barthes, 2007: 16) ve derin düzeylerdeki yapısına açıklık getirmeye yönelik bir sistematik izlenmektedir (Baş ve Akturan, 2008). Mesele, anlamın nasıl üretildiği konusu olunca, metinlere anlamı oluşturan ve iletişimi olanaklı kılan dilsel yapılar olarak bakılması söz konusudur ve bu dilleri oluşturan “ortak, uzlaşmış, kural haline gelmiş kültürel kodlar” önemli olmaktadır.

Göstergebilimde anlamlı bütünler, yalın, anlatsal yapılardan, karmaşık, söylemsel yapılara uzanan bir üretim sürecinden geçerek oluşurlar (Rifat, 2007). Saussure'e göre anlamın temel birimi olan gösterge, gösteren ve gösterilen olarak anılan iki unsurdan oluşur. Bunlar arasındaki ilişki nedensizdir, sayılıdır, toplumsal uzlaşmaya dayanır. Toplumsal nesneler, kullanım değerlerinin yanı sıra anlamlar taşıyıp iletmeleri ve bunların tüketilmesiyle aynı zamanda iletişim faaliyetine de giriliyor olmasından ötürü gösterge olarak da bir statüye sahip olmaları, göstergenin toplumsal ve ideolojik değerini gösterir. Saussure için bir göstergenin göndergesel gerçekliğiyle ilişkisi anlamlandırmayı belirler. Göstergebilimde bir metin üç düzeyde çözümlenir: söylem çözümlemesi, anlatı çözümlemesi ve temel yapı çözümlemesi. Saussure bu çözümlemeleriyle “göstergenin göstereni ve gösterileni arasındaki ilişkiyi ve göstergenin dışsal gerçeklikteki göndergesiyle ilişkisini betimler” (Fiske, 2003: 116).

2.3. Söylem Analizine Farklı Yaklaşımlar

Söylem analizi farklı yazarlar tarafından, farklı model ve yaklaşımlarla uygulanmaktadır:

- **John McHardy Sinclair ve Malcolm Coulthard'ın söylem analizi (Birmingham Modeli):** Sinclair ve Coulthard'ın (1975) “Birmingham Modeli” olarak da bilinen sözlü söylem analizi yaklaşımı, özellikle okullardaki sınıf içi söyleme odaklanan ve

öğretmen-öğrenci etkileşimini inceleyen bir tekniktir. Sınıf içindeki öğretmen ve öğrencileri arasındaki etkileşimde, soru-yanıt örüntülerinin asimetrik bir dağılım gösterdiği, yani soru soran tarafın daha çok öğretmenler olduğu ve bunun sonucunda da öğrencilerin daha çok yanıt veren taraf olduğu ortaya konmuştur. Bu sözce alışverişi, sözlü etkileşimin temel birimi olarak tanımlanmış ve yanıt buldurma, emir verme ve bilgi verme olmak üzere üç farklı sözce alışverişi türünden söz edilmiştir. Bu farklı sözce alışverişlerinin başlangıç hamlelerinin işlevleri de sırasıyla, sözel bir yanıt bekleyen, sözel olmayan bir tepki gerektiren ve yeni bilgi veren hamleler şeklindedir. İşlevsel olarak bakıldığında gerçek bir soru-yanıt sözce alışverişi, sınıf içi bağlamında ele alındığında sadece soru - yanıt çifti olarak değil de, ikinci sözce üzerine bir yanıt ya da değerlendirme yapılan dönüt olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla “öğretmenin en temel görevlerinden biri, sorduğu soruya yanıt veren öğrenciye, verdiği yanıtın doğru ya da yanlış olduğunu belirten bir geribildirim vermektir” (Cengiz, 2013: 102). Nitekim dönüt öğrenci açısından, doğrunun ve yanlışın ayırt edilebilmesi ve bu sayede de öğrenmenin gerçekleşebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Dönüt ile farkındalık arasında da doğrudan bir ilişki olduğu saptanmış, diğer bir deyişle, bireye verilen geribildirim sonucunda bireyin farkındalığı arttığı için farkındalığın en temel ögesinin dönüt olduğu öne sürülmüştür.

- **Margeret Wetherall ve Jonathan Potter (1992)’ın söylem analizi yöntemi:** Her türden metin ve konuşmanın ele alındığı bir yöntem olarak anlaşılrsa da genel olarak bu yöntemde odaklanılan nokta, insanın yaşantısındaki gündelik işlerini yönetirken doğal olarak meydana çıkan etkileşimsel konuşma niteliklerini inceleyen analiz biçimidir. Tutum ölçümleri söylemde değerlendirici pratiklerin incelenmesi haline gelmektedir. Nitekim söylem analizinde, psikolojik anlamda olgusal bir söylem alanı da mevcuttur ve “bu alanın inşası ve kullanımı” söz konusudur. Sözgelimi, görüşme materyallerinin birçok kullanımında konuşmanın içeriği, insanların genellikle ne bildiğinin, ne düşündüğünün ve ne hissettiğinin temsili olarak anlaşılır. Esasen düşünceler, duygular, anlayışlar ve olgular her türden konuşmada belli bir şekilde üretilir. Söylem analizi bunlara konuşmanın neyi ifade ettiğinden ya da arkasında ne yattığından ziyade eldeki konuşmanın faal işi olarak yaklaşır. Olgusal tanımlamalar, psikolojik haller ve kişisel nitelikler söylemin inşa ettiği, ima ettiği ve onunla yaptığı şeylerdir (Edwards, 2005).
- **Söylem analizine yapısalcı yaklaşım:** Dilin yapısal özellikleri üzerinde duran Saussurecü dilbilimden gelen yapısalcı çözümleme, kitle iletişim araçları ürünlerinin çözümlemesinde iletişim araştırmalarına, özellikle de içerik çözümlemesine bir

alternatif sunarak yeni bir boyut getirmiştir. Kültürel yapıtları çağdaş dilbilim yöntemlerine dayanarak çözümleme yöntemi ve yapıt içindeki öğelerin birbirlerine karşı konumlanışları ve yapıları üzerine yoğunlaşarak değerlendirmeyi öngören okuma biçimi olarak yapısalcı yaklaşıma ve yapısalcı dilbilim analizine dayanır. Çağdaş dilbilimin kurucusu Ferdinand de Saussure (1915) dili toplumsal, sözü ise bireyin söylediklerinin toplamı olarak değerlendirerek ikisinin arasında ayrım yapar. Saussure yapısalcılık terimini hiç kullanmasa da yaklaşımı, herhangi bir dilsel incelemenin, dili yapısal özellikler gösteren bir sistem olarak görmesi gerektiği şeklindedir. Levi-Strauss (1955) ise yapısalcı yaklaşımı bir düşünce akımı olarak başlatmıştır. Saussure'ün dilbilime uyguladığı yeni yaklaşımı antropolojiye uygulayarak, kültürün de dil gibi bir anlam dizgesi olarak ele alınabileceğini savunmuştur. Ona göre kültürel biçimler, -özellikle de mitler- ikili karşıtlıklar biçimini almaktadır. Mitlerin ve yazılı metinlerin çözümlenmesi yapısal olarak hangi ikili karşıtlıkların ortaya çıktığını göstermektedir. Medya içeriklerinde yapısalcı söylem analizi yaklaşımının önemi, bu yaklaşımda medya içeriklerinin egemen ideolojinin topluma aktarıldığı ürünler olarak ele alınmasıdır. Bununla birlikte dilsel anlamın yanı sıra kültürel anlamın açıklanması da yapısalcı yaklaşımın ana konularından biridir. Dolayısıyla bu yaklaşım özellikle dil ve kültüre ilişkin çalışmalar üzerinde etkili olmuştur.

- **Charles Sanders Peirce'nin göstergebilimsel yöntemi:** Ferdinand de Saussure, çalışmalarını Avrupa'da ortaya koyarken, göstergeleri sistemli olarak ilk inceleyen (Özmkas, 2009: 34) dilbilimci olarak Peirce ise Amerika'da çalışmıştır. Bu coğrafi farklılık, her iki düşünürün sistemleri arasında da bir fark oluşmasına neden olmuştur. Saussure göstergeyi yalnızca dil temelinde incelerken, Peirce bilim ile pragmatizm temeline oturan bir mantık kuramı geliştirmeye çalışmış, gösterge kavramıyla dil felsefesine eğilmiş ve bir gösterge kuramı geliştirmiştir. Göstergeleri ikon, belirti ve simge olarak üç gruba ayırarak anlatan Peirce (1991), Saussure'ün tersine göstergeler ile işaret ettiği anlam arasındaki bağıntıya nedensellik ilişkisi çerçevesinden bakar. Peirce, ikonik göstergede benzerlik ilişkisinin, belirtisel göstergede fiziksel bir bağın, simgesel göstergede ise uzlaşımların yani kültürel kodların anlamı oluşturduğunu ileri sürer.
- **Stuart Hall'ün söylem analizi:** Hall (1996), insanların medya metinlerini nasıl anlamlandırdığı konusu üzerinde durmuş, medya metinlerinde egemen ideolojinin tercih edilen okuma olarak kaydedildiğini fakat bunun okuyucular tarafından otomatikman kabul edilmediğini öne sürmüştür. Hall (1997a: 4)'e göre söylemler,

belirli bir uygulama konusuyla, bir bilgi kümesi ya da biçimiyle ilgili bilgiye atıf yapma veya bilgi oluşturma yollarıdır. Bu yollar bize ne hakkında konuşulacağı, bilgi biçimleri ve belli bir konuyla ilişkili toplumsal bir faaliyet ya da kurumsal yapılanmaları anlamamız için yönlendirici görevi görür.

- **Norman Fairclough (1995)'un eleştirel söylem çözümlemesi:** Fairclough (1995) söylem ile öteki toplumsal öğeler arasında diyalektik bir ilişkinin var olduğunu belirtmektedir. Ona göre söylem ile farklı toplumsal öğeler arasındaki devinimi gerektiren diyalektik, maddi olan ve olmayan arasında olduğu kadar; söylem içindeki söylemler, türler ve biçimler arasındaki devinimleri de içermektedir. Bu anlamda söylemin yalnızca konuşma ya da yazıyı değil, ideolojik bir içerik üreten tüm pratikleri kapsadığı söylenebilir. Eleştirel söylem çözümlemesi bu doğrultuda hem dili hem de göstergesel biçimleri içeren söylem ve diğer toplumsal pratikler arasındaki diyalektik ilişkinin çözülmesidir. Yani söylem yalnızca konuşulan dil değil; aynı zamanda insan bedenidir. O halde insan bedeni de bir söylem biçimidir. Fairclough'un söylem analizi, söylemi ve dili konuşurken ya da yazarken kullanılan bir toplumsal pratik formu olarak ele alır. Toplumsal bir pratik olarak söylemde, söylemsel olgularla durumlar, kurumlar ve toplumsal yapılar arasında diyalektik bir ilişki mevcuttur. Söylemsel olgu bir yandan kurumlar ve toplumsal yapılar tarafından şekillendirilirken, bir yandan da kendisi de kurumlar ve toplumsal yapıları şekillendirir. Bu durum söylemin hem toplumsal koşullar tarafından biçimlendirildiğini hem de toplumsal olarak kurucu bir unsur olduğunu gösterir. Bunun dışında söylem, durumları, bilgiyi, kimlikleri ve son olarak da insanlar ve gruplar arası ilişkileri kurar. Söylem, toplumsal yapının hem sağlanması ve yeniden üretilmesi hem de onun dönüştürülmesi anlamında kurucu bir unsurdur. Dolayısıyla söylem toplumsallıkla ilişkilidir; bunun için de güç ve iktidarla ilgili konuları da bünyesinde barındırır. Söylemsel pratikler önemli ideolojik etkilere sahip olabildikleri için insanların ve diğer toplumsal nesnelerin temsil edilme biçimleri bağlamında, toplumsal sınıflar, kadın-erkek, etnik kültürel kimlikler ve azınlıklar arasında var olan eşitsiz güç ilişkilerinin yeniden üretimine hizmet edebilirler (Fairclough ve Wodak, 1997: 258).
- **Michel Foucault'nun söylem analizi:** Foucault (1987) söylemleri güç ve bilgi pratikleri ve bunlarla ilişkili anlam üretimi olarak analiz eder. Daha sonra araştırmalarında dilin kullanımına odaklanır, çünkü Foucault (2011: 58)'ya göre dilbilim insan ilişkilerini anlamlandırmanın araçlarını sunar. Foucault'nun söylem analizi, güç ve bilgi ilişkilerini ya da kolektif kimliklerin eklemelenmesini sosyo-makro

düzeyde analiz etmek üzere tasarlanmıştır. Bu sebeple, Foucault'nun eserleri, söylem araştırmalarının geliştirilmesi için merkezi bir ilham kaynağı olarak görülmektedir (Keller, 2005). Güngör (2011: 207-208)'e göre;

...iktidarı Marksist anlayışın savunduğu üretim pratiğinden söylemin alanına çekerek Marksizm'e bir meydan okuyuş da sergiler. Marksist yaklaşımın materyalist bakış açısının yerini Foucault'da söylem alırken, ekonomi indirgemeci anlayıştan metin indirgemeci yaklaşıma doğru bir yönelim gözlenmektedir.

Foucault, "günümüz tarihini" aydınlatmak için genel veya "daha üst düzey" araştırma sorularının önemi üzerinde ısrar etmiştir. Söylem teorisi üzerine yaptığı çalışmalarında öncelikle, "söylem"i teorik bir fikir olarak konumlandırmıştır. Bununla birlikte söylem ve diğer toplumsal olgular arasındaki ilişkilerin sorularına ve ampirik araştırmalar için yöntemsel araçlarına değinmez. Daha ziyade, iktidar rejimlerinin tarihsel enstantaneleri için tartışmaya devam etmekte, tarihsel iktidar mücadelelerinde söylemlerin, uygulamaların ve bunların bilişsel/materyal altyapılarının birbiriyle iç içe geçmiş halini vurgulamaktadır. Nitekim Foucault iktidarın işleyiş zeminini mekan ve söylem olarak ikiye ayırır. İktidar söylemde de işlediği için her söylenen sözde iktidar da yeniden üretilmiş olur.

2.4. Haber Söylemi

Haber söylemi, eleştirel söylem analizinin temel inceleme konularından biridir. Dilsel araştırmanın hayati bir alanı olan haber söylemi, her zaman söylemin nesnel ve biçimsel bir dilsel formu olarak görülür. Dilbilimciler ve gazeteciler bugüne dek haberi tanımlamak için farklı versiyonlar sunmuş olsalar da, bu tanımlamaların hiçbiri genel olarak kabul görmemiştir, çünkü haber teriminin tanımını tüm yönleriyle yapabilmek oldukça zordur (Xie, 2018: 399-400). Örneğin Ekström (2002: 259)'e göre haber, halkın dikkatini çekecek kadar olağanüstü ve özel; bunun yanında demokratik toplumlarda yaşayan "vatandaşlar için önemli ve değerli olan güvenilir, tarafsız ve güncel olgusal bilgiler"dir. Haber, kendiliğinden ortaya çıkan bir olgu değil, medya ve diğer endüstriler arasındaki ilişkilerin, endüstrinin bürokratik ve ekonomik yapısının, en önemlisi de hükümetle ve diğer siyasal örgütlerle olan ilişkileriyle şekillenen bir endüstri tarafından üretilen bir üründür. Haber, gazete, radyo, televizyon ve internet gibi kitle iletişim alanlarında yayınlanan ve belirli bir alanda ya da ülkede ya da dünyada meydana gelen güncel olaylar hakkında yer alan bilgilerdir. Modern toplumda önemli bir rol oynamakta ve insanların bilgi ve objektiflik gibi avantajları sayesinde dünya hakkında bilgi edindikleri bir pencere haline gelmektedir. Bunun yanında haberler tarafından sağlanan bilgiler toplum geneli için adeta bir kılavuz haline gelebilmektedir. Özellikle siyasal gündemle ilgili haberlerde, farklı mecralarda görülen değer odaklılık gibi faktörlerin etkisi

nedeniyle, genellikle okuyucular tarafından yanlış anlaşılma eğiliminde olan söylemlerde gizlenen ideolojik içerikler mevcuttur. Bu nedenle haber metnlerinin analizi gazetecilerin (genellikle açık ya da kasıtlı olmayan) ideolojilerini açığa çıkarabilir. Bu ideolojik belirlenim çabasında genellikle haber aktörlerinin veya editörlerin çıkarlarına ters düşen eylemlerin ve olayların “tercih edilen bir okuması” ortaya çıkar. Bu tür tercihler, statükonun meşruiyetini savunan ideolojik bir savunmayı ifade eden genel bir formül, çerçeve veya “sınırlı kod” un bir parçası niteliğindedir. Örneğin toplumsal bir olay, olumsuz bir şekilde ya da vatandaşlar için bir sorun olarak temsil edilebilir, ancak, bu olayın failleri nitelenirken olumsuz bir ifade kullanılmayabilir ve bu durum gazetenin ideolojik tarafına göre değişebilir.

Metinlerarasılık, haber söyleminin öne çıkan bir diğer özelliğidir (Xie, 2018: 403). Hemen hemen tüm haberler, genel olarak, hak sahiplerinin çıkarlarını ve ideolojisini temsil eden farklı temalara veya üslup özelliklerine sahiptir. Genel olarak haberi yapan muhabir, metinlerarası materyalleri, haber söylemi içindeki mantıksal ilişkilere ve semantik yapıya göre yeniden yapılandırır. Metinlerarası inceleme ile örtük ideoloji ve iktidar ilişkileri haber söyleminde bulunabilir. Bununla birlikte, söylemin açık bir analizini yapmak, metinlerarasılık sınırları çok net olmadığı için zor olabilmektedir. Bu nedenle, haber söylemlerinde metinlerarasılığın pragmatik işlevlerini incelemeye vurgu yapılmalıdır.

Haberlerin üretim süreci haber metninin ötesine giden yapısal bir plana bağlıdır (Özerkan, 2002: 64). Haber söylemi yalnızca yüzeysel bir biçimde yapıların çeşitliliği ile nitelendirilemez. Haber söylemi karmaşık ve ideolojik bir iletişim sürecinin parçası olarak değerlendirilmelidir. Haberin yazımı, algılanması ve rıza üretimi gibi okuyucunun bilincini biçimlendirme süreci, haber söyleminin değerlendirilme yapısına ve kullanımına da bağlıdır. Bu nedenle haber metnlerinin analizi, hem haberin söylem boyutunu hem de iletişim sürecini ele almalıdır. Bell (Thogmartin, 1994)'in de vurguladığı gibi haber üretim süreci nadiren tek başına gerçekleştirilen bir faaliyet olarak ele alınabilir. Haber medyası çok sayıda tarafça üretilen egemen ideoloji dilinin klasik bir örneğini sunmaktadır. Nitekim okuyucular da geniş ve çok katmanlı bir segmentasyona sahiptir. Haberler de yalnızca "gerçekler" değil, kurumsal yapılanmaların ve profesyonel uygulamaların ürünüdür. Haber medyası birbirlerinin hikayelerini beslemektedir. Bu durum, haber dilinin çoğu zaman geri dönüşümlü bir ürün gibi bir döngünün içerisinde olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla haberlerin büyük bir kısmı "konuşmalar hakkında konuşmaktır". Mütemadiyen özellikle siyasal aktörlerin konuşmaları hakkında "konuşan" ve söylemler üreten gazeteler basılı medyanın genel karakteristik özelliklerinden biri halindedir.

Van Dijk (1988), haber metninde seçme ve çıkarma işlemlerinin bir yayın organına gelen girdilerle başa çıkmada kullanılan en temel stratejiler olduğundan bahseder. Bu stratejileri gerçekleştirirken ilk devreye giren editöryal süreçtir. Bu süreç, bir metnin başka bir metne şekil olarak farklı ama anlam olarak benzer bir hale dönüştürülmesidir. Kitle iletişiminde editöryal süreç kurumsallaşmış ve profesyonelleşmiştir. Editöryal süreç genellikle bir hikâyenin belli bölümlerini silmeyi, temel bazı açıklayıcı malzemeleri eklemeyi ve yazım hatalarını ve üslup sorunlarını temizlemeyi içerir. Bu süreç ise şu değişiklikleri beraberinde getirir;

- a) Haberden belli bilgilerin çıkarılması çok yaygındır ve çıkarılan bilgi genellikle, editörün gereksiz gördüğü bilgilerdir. Van Dijk (1988) haber ajanslarının yaygın olarak bu işlemi gerçekleştirdiklerini ortaya koymuştur. Ustalıkla yapılmış bir çıkarma işlemi geride çok farklı bir sözdizimsel yapıya sahip ama iyi biçimlendirilmiş ve hiçbir onarım gerektirmeyen bir cümle bırakır.
- b) Leksikal (sözcük) değişimde bir ya da daha fazla kelime alternatifleriyle değiştirilir. Örneğin modifiye etme yerine, değiştirme sözcüğü ya da başkan yerine lider sözcüğü tercih edilebilir.
- c) Sentatik düzenleme kuralları: Bu süreç kesme, açıklık getirme, haber değerini maksimize etme, dili standartlaştırmayı kapsar.

Sonuç olarak her gazetenin belli bir hitap ettiği kesim vardır ve tüm bu yukarıdaki maddelerden geçen bir haber girdisi, o yayın organının hitap ettiği kesimin özelliklerine göre bir çıktı formuna dönüşür. Sonuçta dil ile sosyal durum arasında düzenli bir ilişki vardır. Bu nedenle gazetecinin bu ilişki bağlamında haber metnini düzenlemesi, gazeteci tarafından gazete ve izleyici arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanmasıdır.

2.5. Haberlerin İçeriğine Etki Eden Unsurlar

Kitle iletişim araçları aracılığıyla okuyucu ya da izleyiciyle buluşan haberler, ideolojinin işlev görme şekliyle bazı paralelliklere sahiptir: Haber yapıcılığının ve gazetecilik deneyimlerinin yanı sıra, haberlerin ideolojik işlevi temel olarak haber toplama rutini ve gazetecilik gibi haberlerin sosyal boyutlarına, yani bilişsel ve söylemsel yaklaşımlardan ziyade gazetelerin örgütlenmesi ve etkileşimlerine yönelmiştir (Van Dijk, 1998).

Haberler genel olarak değil özel bir konuşma durumu olarak ele alınmalı ve haberlerde odaklanılan yalnızca dil olmamalı; yalnızca soyut terimlerle incelenmemeli, aynı zamanda sosyal yaşamın bir parçası olarak görülmelidir. Bir haberde anlatılanlar “öykü” gibi görünse

de gündelik öykülerde olduğu gibi aynı şematik (üstyapı) yapıya sahip değildir. Gündelik öyküler az çok kronolojik iken haberler ise ilişkili olma, önem ve yenilik gibi diğer ilkeler tarafından düzenlenir. Bir haber söyleminde başlangıç ve haber söyleminin en önemli bilgileri, birçok anlatıda olduğu gibi bir özet ile verilir; fakat bir haber raporundaki anlatı doğrudan değil, parça parça okuyucuya verilir; haberin her bir kategorisinin en önemli bilgileri ilk sırada gelir, bunları daha az öneme sahip bilgiler takip eder. Ayrıca, bir haber şemasının özet veya yorum gibi biçimsel (sözdizimsel) kategorileri, haber söyleminin eylem, aktör, vb. semantik kategorileriyle karıştırılmamalıdır, çünkü bu, haber söylemi anlamına gelir. Nitekim bir haber, aktörü hakkında doğrudan bilgi verilmeyen ama yine de içinde bilginin olduğu bir bölüme sahiptir. Bu tür bilgiler olaylarla veya eylemlerle ilgili bilgilerle birlikte sağlanır. Bu bölümün en önemli özelliği basında yer alan haberlerin ideolojik boyutunun incelenmesine katkısıdır. Bu sayede haberlerin olayları “yanlış raporlamak” veya “yanlış temsil etmeleri” ile ilgili sistematik bir analiz yapılabilir. Haberlerin ideolojik bir analizi için bu türlü yanlış temsil analizlerinin yanı sıra, özellikle haberlerin “gerçekleri” nasıl çarpıttığı da ortaya çıkarılabilir.

Haberde anlamın değişmesine ek olarak, söylemler arasındaki yapısal dönüşüm de retorik olarak adlandırılabilir, çünkü retorik haberde bilgi, anlam ve içeriğin çeşitli nedenlerden ötürü vurgulanmasıyla oluşur. Bu durum aynı zamanda dramatik bir etki yaratmak için dışsal grupların ya da grup üyelerinin iyi olanlarının kötü özelliklerini vurgulamak şeklinde de olabilir. Nitekim okuyucuların “abartılı” haberlerle daha fazla ilgilenecekleri veya o tür haberleri daha fazla hatırlayacağı varsayımından hareketle, medya söylemi daha kategorik, yanlış ve yanlış beyanlarda bulunma ve abartılı olma eğilimindedir.

2.6. Haber Söylemlerinin İdeolojik İşlevi

Haber yapılarının analizleri ideolojilerin nerede ve nasıl haber yapıldığını, altta yatan ideolojilerin daha spesifik grup tutumlarını nasıl kontrol ettiğini, gazetecilerin haber toplama, röportaj, haber yazımı, düzenleme gibi haber etkinliklerini ve bireylerin zihinsel modellerinin nasıl kontrol edildiğini gösterir (Van Dijk, 1998). Bu habercilik faaliyetleri nihayetinde gazetecilerin toplumsal ve siyasal durumun ilgili yönleri hakkındaki devam eden bağlam modelleri ile kontrol edilmektedir. Bu türden habercilik modelleri, güncel ortamın (yer, zaman, tarihler, vb.), haber katılımcılarının (muhabirler, editörler, haber aktörleri, kaynaklar, vb.) rollerinin yanı sıra güncel amaçların ve toplumsal bilgi ve ideolojilerin katılımcı olduğu haber üretim süreçlerinde daha bir görünürdür. Bu aynı zamanda, haber üretiminde diğer profesyonel ve toplumsal ideolojiler (normlar, haber değerleri, vb.) işin içinde yer

alabiliyorsa, ilgili bağlamın kısıtlarının, katılımcıların tanımlandığı gibi, haberlerin üretim sürecinde önemli bir filtre olduğu anlamına da gelir. Bu filtre mevcut toplumsal ve siyasal duruma daha fazla veya daha az uygun şekilde zaman zaman değişebilir. Nitekim Xie (2018: 401-403)'e göre de haberler "kesinlikle nesnel ve adil değildir, pek çok haber söyleminin nesnel ve adil olduğu görülmekle birlikte izleyicilere ince bir etkisi olan ideolojik içerik barındırırlar". Nihayetinde haber söylemi ile toplumsal yapı arasında diyalektik bir ilişki vardır. Söylem, toplumsal yapıdan ve sosyal sınıflardan oluşur. Bu arada, sosyal işlevlere karşılık gelir, çünkü söylemin toplumsal yapı üzerinde bir etkisi vardır. Bu nedenle eleştirel dilbilimciler dil kullanımının toplumsal pratiklerin önemli bir şekli olduğunu ileri sürerler. Kullanılan dil ve söylem haberin yorum içermesine de neden olmaktadır. Oysaki haber ile yorum arasındaki sınırların belirgin bir şekilde çizilmesi, haberde yalnızca gerçeklere ve verilere dayanan bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Nihayetinde yorum, haberi yazanın, yayınlayan ve o gazetenin sahibi olan medya kuruluşunun düşünce, inanç ve yargılarını içerir. Bununla birlikte Yüksel (2002: 118)'e göre "gazeteciler halkın düşüncelerini şekillendirmeye çalışmamalı", toplum üzerinde büyük bir etkisi olsa da muhakeme yapmamalı; bilgiyi halkta bir fikir oluşturmak için kullanmamalıdır.

2.7. Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizi Modeli

Haberle ilgili yapılan klasik çalışmalar, temelde haberciliğe odaklanırken, çağdaş çalışmalar haberlerin etkilerine ve sonuçlarına dikkat etmektedir. Bu noktada Van Dijk (1988: 17) özel haber kaynaklarının işlenmesi biçimindeki habercilik kuramlarının yanı sıra, özel haber şemalarını da düzenlediği genel bir haber yapıları analizi olarak "eleştirel söylem analizi"ni sunmuştur. Eleştirel söylem analizi, dilin kullanımıyla kurulan, meşrulaştırılan ve sürdürülen "toplumsal eşitsizlikleri ve güç ilişkilerini" eleştirel olarak ele alan; bu değerlendirme sürecinde medya metinlerine "bir soruşturma nesnesi olarak odaklanan"; medya metinlerinin üretimine yol açan toplumsal kurumlar ve aktörler arasındaki etkileşimleri de bağlamsal olarak ele alan bir analiz yaklaşımıdır (Dursun, 2013: 69).

1960'lı yıllarda keşfedilen ve metnin anlamını ve anlatı yapısını çözümlemeye yönelik olarak yapılan eleştirel söylem analizinin dilbilimsel temelleri "Eleştirel Dilbilim"e dayanmaktadır (Güngör, 2011: 206). Eleştirel dilbilimin gelişimi ile eleştirel söylem analizi post-yapısalcı dilbilimde yeni bir anlayış kazanır. Buna göre dil ve söylem tarafsız veya açık bir araç değildir. Her ikisi de sadece bilgi ve sosyal ilişkilerle bağlantılı değil, aynı zamanda yapısalcılığın oluşturulmasında ve somutlaştırılmasında da önemli roller üstlenir. Dilbilimcilere göre toplum genelinde bireylerin sahip oldukları bilgi, toplum genelindeki

diğer insanların söyleminden gelir. Başka bir deyişle, tarih ve kültür çoğu zaman söylemin toplamıdır. Bunun yanında dilbilimciler söylem ve iktidar arasındaki diyalektik ilişkileri inceler. Onlara göre söylem gücü temsil edebilir. İktidar, söylem tarafından gerçekleştirilir, söylemi kontrol eder ve etkiler. Bu nedenle, söylem ya da metin iktidarla yakından ilişkilidir (Xie, 2018: 400).

Postyapısalcı söylem teorisinin de eleştirel söylem analizi için önemli bir anlamı vardır. Buna göre söylem tarihsel ve özeldir ve söylemin altta yatan anlamı, sosyal gerçekliğin tek yönlü bir yapı üzerinde zaman ve koşullara göre değişmekle kalmadığı, aynı zamanda gerçekliğin inşasını da etkilediğidir. Dolayısıyla, söylem çözümlemesinin yalnızca sosyal gerçekliği doğru bir şekilde ortaya çıkarmaya değil, aynı zamanda sosyal gerçekliği inşa etmeye de yardımcı olduğuna inanılmaktadır.

Halliday (2014: 361) dilin, fıkırsel işlev, metinsel işlev ve kişilerarası işlev de dahil olmak üzere üç işlevi olduğuna inanmaktadır. Ayrıca, söylem türünün ve dil seçiminin her ikisi de dil kullanımının kayıtlarıyla ve dolayısıyla söylemin yapısı, alanı, tonu ve modunun sosyal amaçlarıyla yakından ilişkilidir. Sistemik-işlevsel dilbilgisi çerçevesinde dil, sosyal yapı ve sosyo-kültürel arka plan ile de yakından ilişkilidir.

Eleştirel dilbilimciler, araştırma konusu olarak edebi söylemi ele alma yöntemini kullanırlar ve söylem üretiminin spesifik sürecini ve söylem ile söylemin sosyal ve tarihsel bağlamı arasındaki ilişkiyi incelemeye dikkat ederler. Bu nedenle, edebi eleştirinin temel görevi, dilin işleyiş sürecini sosyal ve tarihsel bağlamda incelemektir. Bunun yanında edebi eleştiri, metinlerarası analizi de vurgular. Farklı bir ifadeyle, daha büyük söylemleri oluşturan küçük söylemlerin oluşum sürecindeki farklı etkenlerden kaynaklanan sinerjiler ve sınırlamalar gibi ilişkiler, bu ilişkilerin diğer söylemler üzerinde çeşitli etkileri olmasına neden olur. Doğal olarak, söylem zaten var olan çeşitli türlerden etkilenir. Söylemin eyleyeni, genellikle, toplumsal ve kültürel yapıları etkileyen ve toplumun değişimini etkili bir şekilde destekleyen farklı tür biçimlerini yeniden inşa ederek yeni bir fikir yaratır. Eleştirel söylem analizinde söylem gücü mücadelesinin biçimleri metinlerarasılık ve diyalojiklikle ortaya çıkar (Barthes, 1977: 160). Bir metin yapısında farklı metinler iç içe geçmiştir, metnin anlamı metindeki çoklu birlikte varoluş söyleminin müzakere edilmesiyle tamamlanmaktadır. Bu nedenle, örtük iktidar ilişkilerini ve söylemdeki eşitsiz ilişkileri açığa çıkarmanın amaçları, söylemin diyalojikliği ve metinlerarasılığı analiz ederek başarılabılır.

Dilin temel olarak eleştirel söylem analizi ile incelenme nedeni, söylemin sadece dilin bir biçimi olması değil; aynı zamanda dilin de bir tür sosyal pratik olmasıdır. Özünde eleştirel söylem analizi, toplumu dilsel düzeyde inceler ve dil analizini toplum analizi ile birleştirir.

Xie (2018: 399)'ye göre bireyler bir metinde ima edilen görüşleri ve söylemde anlatılan olayların gerçek durumunu ancak eleştirel söylem analizi ile kavrayabilir. Ayrıca eleştirel söylem analizi, okuyucuların haber söyleminin eleştirel farkındalığını oluşturmada ve haber söylemini eleştirel bir şekilde analiz etme yeteneğini geliştirmesi açısından da yararlıdır. Eleştirel söylem analizi, haber söyleminin analizi için de rehberlik sağlamaktadır. Eleştirel söylem analizinin kuramsal temelini ve analitik yöntemini bilmek, haber söylemindeki olayların gerçek durumunu ve haber söylemindeki örtük ideolojik içeriği anlamak açısından faydalıdır. Çünkü söylemsel kaynakların belli sosyal, siyasal ve tarihsel bağlamlarda nasıl muhafaza edildiğini ve yeniden üretildiğini inceler (Van Dijk, 1998). Benzer bir şekilde, Fairclough (1995) eleştirel söylem analizini nedenselliğin nedensel ilişkilerini sistematik olarak araştırmayı amaçlayan bir söylem analizi türü olarak tanımlar. Ona göre eleştirel söylem analizinde (a) söylemsel uygulamalar, olaylar, metinler ve (b) daha geniş sosyo-kültürel yapılar, ilişkiler ve süreçler arasındaki belirlenimler incelenir. Bu tür uygulamaların, olayların ve metinlerin, iktidar ilişkileri ve iktidar üzerindeki mücadelelerle ideolojik olarak nasıl şekillendiğini araştırmak ve söylem ile toplum arasındaki bu ilişkilerin geçirgen olmayan doğasının, iktidarı ve hegemonyayı güvenceye alan bir etken olduğunu ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Eleştirel söylem analizi, iktidar, baskınlık, eşitsizlik ve yanlılık gibi söylemsel kaynakları ortaya çıkarmak için yazılı ve sözlü metinleri incelemek ve analiz etmekle ilgilenen bir alandır. Eleştirel söylem analizi, bir metnin dilsel boyutta nasıl söyleme ulaştığını anlamaya yönelik bir tekniktir ve kökeni eleştirel dilbilime dayanmaktadır (Dağtaş, 2016: 186). Metni yalnızca dilbilimsel olarak değil, retorik boyutuyla da inceler. Yani metnin zaman, uzam ve kişileri bakımından, bir dil yetisi aracılığıyla nasıl düzenlendiği ve söylem aşamasına geldiği araştırılır. Eleştirel söylem analizi söylemlerin tanımlanmasının dışında toplum genelinde belli başlı bazı söylemlerin neden ve niçin üretildiğini açıklar. Bu doğrultuda eleştirel söylem analizi, genel olarak birçok insana tarafsız ya da doğal olarak görünen haber, miting, tartışma, siyasal söyleşiler ve iş görüşmeleri gibi metinleri “eşitsiz karşılaşmalar” ya da “manipülatif stratejilerin” kullanıldığı metinler olarak ele alır. Bu nedenle, söylem analizi, ırkçılığın ve diğer tahakküm biçimlerinin ve toplumsal eşitsizliğin incelenmesine de katkıda bulunmaktadır. Gerçekten de, siyaset, kitle iletişim araçları, eğitim, bilim ve hukuk gibi geniş toplum alanları, büyük ölçüde birçok bağlam türünden ve kendi bağlamlarında iletişimsel olaylardan oluşmaktadır (Van Dijk, 2010: 192). Eleştirel söylem analizi bu noktada, dilin toplumsal ve ideolojik boyutlarını çözümlemeyle ilgilenmektedir. Bu yaklaşım eşitliksiz iktidar düzeninin gündelik dil kullanımına nasıl yansıdığını ön plana

çıkarak, dil içinde toplumsal eşitsizliklerin pekiştirilme, çatışma ya da müzakere edilme tarzına önem vermektedir.

Van Dijk (1995)'in eleştirel söylem analizi modelinin diğer yaklaşımlardan ayrılan en önemli yanı, güç-iktidar ilişkilerinin haber metinleri üzerinden görülmesini sağlaması; gazete haberlerinde muhaliflerin olumsuz yönlerinin, iktidar partilerinin ise olumlu yanlarının vurgulandığını ortaya koymasıdır. Eğer bir haber metninde kullanılan söylem biçimine eşitsizlik hakimse, bu durumda haberleri analiz etmek için gazete metinlerinin söylem analizine yaptığı disiplinlerarası katkılarıyla Van Dijk (1995)'in eleştirel söylem analizi uygundur.

Bir metnin kendisi değil, bağlamı ön planda olduğu durumda metnin kendisi söyleme dönüşmüş olur. Siyasal, ideolojik ilişkilerin belli bir söylem etrafında nasıl değişim ve dönüşüme uğradığının gösterilmeye çalışıldığı eleştirel söylem analizinde, bağlam ve anlam üzerinde durulmaktadır. Analizin amacı, metnin nasıl anlatılması gerektiğini ortaya koymaktır. Analizin sonuçları, bir metni diğerinden ayıran farklılıklar, bunların oluşturduğu bağlam ve metinlerarasılık üzerinde durur. Haberde kimin, neyi, neden, nasıl ve hangi amaçla söylediği metnin analizinde sorulması gereken sorulardır.

Eleştirel söylem analizi önyargı, güç ve iktidar konularının haber söyleminde kullanıldığı, gizlendiği, meşrulaştırıldığı ve yeniden üretildiği söylemlere odaklanan eleştirel bir yaklaşımdır. Van Dijk (1995) eleştirel söylem çalışmalarını yalnızca bir teknik olarak görmez; aynı zamanda ona göre muhalif bir pozisyon, eylem ya da davranışa da karşılık gelir, çünkü söylemlerin bu işleyiş süreci genel kabul görmüş ve devamlı bir süreç değildir. Bilakis metinler iktidar için mücadele eden farklı ideolojilerin sergilendiği bir mücadele alanıdır. Eleştirel söylem analizinde metin aynı zamanda genel olarak toplumsal yapılar tarafından belirlenmiş olan, toplumsal davranışların ortaya konulduğu bir yapı olarak da kabul edilir.

Toplumsal davranışların ortaya konulduğu bir yapı olarak metinlerde Van Dijk (1995) ideolojiye sosyo-bilişsel yaklaşımı vurgular. Buna göre ideolojiler bireysel inançlardan ziyade toplum içerisinde farklı gruplara ait bireyler tarafından paylaşılan kolektif inanç sistemleridir. Dolayısıyla insanlar farklı toplumsal gruplara ait oldukları sürece farklı ideolojilere aittir ve bir kişinin davranışları ve söylemleri birkaç farklı ideoloji tarafından etkilenebilir. Bu etkilenme genellikle kimlikler için daha çok geçerlidir. İdeolojiler, kimlikler, eylemler, normlar ve değerler, kaynaklar ve diğer gruplarla ilişkiler gibi temel kategoriler tarafından düzenlenen, bir grubun öz-imgesinin temeli olarak görülebilir (Van Dijk, 2009: 193-194). Söylem eylem ve ideoloji arasındaki bir ara unsur olarak nesnel değildir. Ayrıca nesnel olmayan söylem, metin ve konuşmayı etkileyen iletişimsel eylemlerin özellikleriyle

ilişkili öznel tanımlamalardır. Bundan dolayı ideolojik yapıların karakteristiği, grup içini olumlu olarak değerlendirirken dış grupları olumsuz olarak değerlendirmekten kaynaklı kutuplaşmadır. Böylece gazetecilik gibi profesyonel alanlarda ideolojiler, haberciliğin tipik eylemleri, basın özgürlüğü, tarafsızlık, adalet veya bilgi kaynağı gibi değerlerin yanı sıra okuyucular, kaynaklar, haber aktörleri ve devletle olan ilişkiler açısından tanımlanmaktadır. Bu noktadan hareket edildiğinde Eleştirel Söylem Analizi ile yazılı basın içeriklerini incelemek için pek çok farklı neden vardır. Bunlardan en başta geleni sosyal ve kültürel konulara ve bu sorunların toplumu bir bütün olarak nasıl etkilediğine, sosyal adaletsizliğin nasıl tasvir edildiğine ve belirli sosyal grupların yazılı basında söylemler aracılığıyla nasıl yanlış temsil edilebildiğini ortaya koymayı sağlamasıdır. Bunun yanında Eleştirel Söylem Analizi ile yazılı basın haberlerine daha derinlemesine bakmak, sadece akademik olarak değil, günlük yaşamda da örneğin gazete veya dergi okurken veya haberleri izlerken dil üzerinde çalışmak için yeni araçlar verecektir. Dolayısıyla bu çalışmada analiz aracı olarak yararlanılan Eleştirel Söylem Analizi bu anlamda rıza üretimi sürecini görmek açısından yararlı olacaktır. Özellikle de 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin ardından ele alınan altı aylık dönemde, yazılı basının etkisini anlama açısından önemlidir.

2.8. 15 Temmuz 2016-10 Ocak 2017 Tarihleri Arasında Türkiye’de Siyasi ve Toplumsal Durum

15 Temmuz 2016 gecesi Türkiye siyasal tarihinde başarısız bir darbe girişimi ile önemli bir dönüm noktası olarak hatırlanmaktadır. Darbe girişimcileri tarafından askeri uçaklarla parlamento binası, Cumhurbaşkanlığı kulliyesi ve MİT binası bombalanmış ve savunmasız halde olan sivil halk üzerine ateş açılmıştır. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın televizyon kanallarına bağlanarak yapmış olduğu çağrıya uyan ve sokaklara dökülen birçok sivil vatandaş, demokrasi ve özgürlük savunucusu olarak darbe girişiminde bulunan askeri güç unsurlarının ve tankların önüne atlamış; darbeye karşı olan emniyet güçlerine de katılarak darbenin başarılı olmasını engellemişlerdir.

Tüm medya kanalları darbe girişimine odaklanarak yayın yapmaya başlamış; sosyal medya üzerinden haberler yayılmaya başlamıştır. İktidar ve muhalefet yanlısı tüm yayın kuruluşları darbeye karşı ortak bir tutum ile yayın yapmıştır. Temmuz ayı sonlarına doğru ise iç siyasette muhalefet ve iktidara yakın tüm parti liderleri birlikte basına resim vererek darbeye karşı birlikte hareket edildiği mesajını vermişlerdir.

İktidar ve muhalefet milletvekilleri, sivil toplum kuruluşları, darbeler ile dolu geçmişlerini iyi hatırlayan ve zararlarını çok iyi bilen halk ile birlikte darbe girişimine

direnilmiş ve darbe girişimi engellenmiştir. Başarısız darbe girişiminin sonucu olarak, 257 kişi öldürülmüş ve yaklaşık 2000 kişi yaralanmıştır.

15 Temmuz 2016 günü akşamüzeri MIT müsteşarlığına gelen bir ihbar ile gözlenmeye başlanmış olan hareketlilik 1960 ve 1980 askeri darbeleri ile 1971 ve 28 Şubat muhtıralarından farklı karakteristik özellikler göstermektedir. Daha önceki askeri darbeler genelde perşembeyi cumaya bağlayan gecelerde saat 03:00 gibi ulusal radyo ve televizyon kanallarının teslim alınması yoluyla kamuoyuna duyurularak sokağa çıkma yasağının ilanı ile bildirilirken, 15 Temmuz'da ilk hareketlilik Boğaziçi Köprüsü'nde tankların saat 22:00 civarında görülmesi ile başlamıştır. Helikopterler ve F-16 uçaklarının da kentler üzerindeki uçuşları ile sivil halk üzerine ateş açılmıştır. TRT Ankara stüdyoları basılarak, haber spikerine zorla okutturulan metin, içerik olarak geçmiş darbe metinleri gibi olmakla birlikte darbenin kimler tarafından yapıldığı deklare edilmemiştir. Oysaki 1960 yılında Albay Alparslan Türkeş, 1980 yılında da Orgeneral Kenan Evren darbe metnini televizyonda bizzat kendileri okuyarak halka duyurmuşlardır. Darbenin her sürecinde darbeyi gerçekleştiren ordu mensupları açıkça kimliklerini ortaya koymuş ve emir-komuta zinciri içerisinde sorumluluklarını üstlenmişlerdir. Buna karşın 15 Temmuz gecesi “Yurtta Sulh Konseyi” ifadesinden başka hiçbir isim deklare edilmemiş olup, darbeye direnen emniyet güçlerine teslim olan ve yakalanan ordu mensuplarının ifadelerinden elde edilen bilgilere ve ele geçirilen kanıtlara göre, darbe ordu içerisinde bulunan Gülen hareketinin mensupları ile yapılmış bir grup tarafından planlanarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır⁴

Geçmişte yaşanan darbelerin başarılı olması sonucu ordu yönetime el koymuştur. Bununla birlikte halkın sokaklara dökülerek 15 Temmuz gecesi darbeyi engellemesi ile Türkiye Büyük Millet Meclisi milletvekillerinin de darbeye karşı birlikte tutum almaları partiler üstü bir anlayışla demokratik kurumlara sahip çıkılmış ve üç ay boyunca olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Gülen hareketine bağlı olarak faaliyet gösteren Türkiye'deki okullar, üniversiteler, medya kuruluşları, hastaneler, vakıflar, sendikalar, iş grupları ve hayır kurumları olağanüstü hal kararnameleriyle kapatılarak kurumların varlıklarına el konulmuştur.

15 Temmuz darbe girişiminin, 1960 ve 1980 darbelerinde olduğu gibi, devlet ideolojisine bağlı ve devletin siyasi ideolojisiyle kurumsallaşmış ordu hiyerarşisi ya da ordu içindeki bir grup tarafından gerçekleştirildiği söylenemez. Tersine bu darbenin dinamiğini ordu hiyerarşisinin dışından, bir örgütün çıkarları ve örgüt hiyerarşisi tarafından yönlendirilmesi oluşturmuştur.

⁴ <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1564866-15-temmuz-da-yasananlar-15-temmuz-gecesi-ne-oldu>, Erişim tarihi: 15.04.202

Darbenin bir numaralı sorumlusunun Fethullah Gülen'e bağlı olan ve "ordu imamı" olarak nitelendirilen bir akademisyen olan Adil Öksüz olduğu; sürecin yönetildiği Ankara'nın Kazan ilçesindeki Akıncılar üssünde yakalanarak serbest kalması; tankların içinde daha önce Fethullahçı Terör Örgütüne (FETÖ) mensubiyetleri nedeniyle Emniyet Müdürlüğü ile ilişkileri kesilmiş polis amirlerinin yakalanması; süreçte Tübitak uzmanlarının ve yargı mensuplarının aktif rol oynamaları; 15 Temmuz'da ise ordu içerisinde yapılmış olan örgüt üyelerinin örgütsel yapının vurucu kanadı olarak işlev gördüğü ortaya konmuştur.

Fethullah Gülen cemaatinin yıllardır yargı, polis gücü ve ordu dahil olmak üzere devlet kurumlarına sızdıkları bilinmektedir. Bu nedenle, olağanüstü hal ilanından sonra hükümetin ilk politikalarından biri, bilinen FETÖ yanlılarını devlet kurumlarından çıkarmak ve FETÖ ile ilişkilerine ilişkin bir soruşturma tamamlanıncaya kadar örgüt mensubu olduğu düşünülen devlet memurlarını askıya almak olmuştur.

Darbe girişiminin hemen ardından Avrupa Birliği üyesi ülkeler ile Nato üyesi müttefikleri tarafından üst düzeyde herhangi bir ziyaret yapılmadığı gibi, ülkede yapılan FETÖ mensubu olduğu düşünülen memurların tasfiyesi ve gazeteciler ile işadamlarının tutuklanması politik bir baskı olarak değerlendirilmiştir.

Dış siyasette ise o dönemde ABD seçimleri gündemdedir. Nato'ya bağlı olan İncirlik üssünde de Fetöcü toplantıların ve silahlanmanın bu üs yardımı ile desteklendiği haberleri yer almaktadır. PKK ile ilgili olarak da ABD'nin darbe girişimi günü herhangi bir saldırıda bulunulmaması konusunda PKK'ya talimat verildiğine ilişkin haberler gazetelerde yer almıştır.

Rusya ile olan ilişkilere dair ise; Rusya ile diplomatik ilişkileri kopma noktasına getiren, 2015 yılı Kasım ayında iki savaş uçağının düşürülmesinde de Feto örgütünün planı olduğunun ortaya çıktığı haberleri yer almıştır.

2016 yılının Ekim ayında Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Devlet Bahçeli, başkanlık sistemini de içeren anayasa değişiklik paketini görüşmek üzere bir araya gelmiş ve iki partinin görevlendirdiği isimler paket üzerindeki çalışmalara başlamışlardır. Yapılan çalışmaların ardından iki parti 21 maddelik bir değişiklik teklifi üzerinde uzlaşmaya varmış ve teklif Aralık ayında TBMM'ye sevk edilmiştir. 30 Aralık'ta Anayasa Komisyonu'nda teklifle ilgili görüşmeler tamamlanmış ve 18 maddeye düşürülen teklif kabul edilmiştir. 16 Nisan 2017 tarihinde ise teklifin referanduma sunulmasına karar verilmiştir.

2016 yılı başında, dünyanın ekonomik büyüme sorunu yaşadığı dönemde Türkiye ekonomisinin % 4 ün üzerinde bir büyüme kaydetmesi öne çıkan unsurlardan iken darbe girişimiyle birlikte büyüme hızında yavaşlama başlamıştır. 2016 yılının son çeyreğinde

%2,7'lik bir daralma görülmüştür. Bu 2009'daki %2,8'lik daralmadan sonra görülen ilk daralmadır. Yılın ilk yarısında iç talebin katkısı ile kuvvetli bir büyüme yaşansa da üçüncü çeyrekte darbe girişimi, turizm sektöründe yaşanan kayıplar, küresel ve jeopolitik gelişmelerin etkisiyle daralma görülmüştür. Buna paralel olarak işsizlik oranı Eylül ayında yıllık bazda bir puan artarak yüzde 11,3'e çıkmıştır.

15 Temmuz darbe girişimi, jeopolitik riskler, Amerikan Merkez Bankası FED'in faiz beklentisi ve Türkiye'deki siyasi gelişmelerin de etkisiyle Dolar/TL kurunda art arda çok hızlı yükselişler gerçekleşmiştir. Amerikan Doları'na karşı Türk Lirası'nın yıllık değer kaybı yüzde 20'lere ulaşmıştır. Bunun üzerine başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere siyasetçiler Amerikan Doları'nı satarak Türk Lirası almayı teşvik eden açıklamalar yapmıştır. Böylece yurt çapında esnafın da büyük destek verdiği Türk Lirası'nı teşvik kampanyası başlamıştır.

Türkiye'de yaşanan siyasi gelişmeler ve dünya ekonomisinin gelişmekte olan ülkelerin aleyhine bir rotaya dönmesi, önde gelen üç uluslararası kredi derecelendirme kurumu Standard&Poor's (S&P), Moody's ve Fitch'in Türkiye'nin notunda indirimine gitmesine yol açmıştır. Örneğin S&P, 15 Temmuz'daki darbe girişiminden beş gün sonra Türkiye'nin kredi notunu bir kademe düşürdüğünü duyurmuştur.

2016 yılında Türkiye ve Rusya arasında yaşanan gerilim ile bölgedeki siyasi gelişmeler, turizm sektörüne de ağır darbe vurmuştur. 2015 yılının Kasım ayında Rus jetinin düşürülmesinden sonra Türkiye ile Rusya arasında ortaya çıkan gerilime ek olarak 15 Temmuz darbe girişimi sonucu, Rus turist sayısında özellikle 2016 yılı yaz aylarında büyük düşüş yaşanmıştır. Öte yandan Suriye iç savaşının bölgede yarattığı jeopolitik riskler ile Türkiye'de yaşanan saldırıların da ardından güvenlik endişelerinin artması, özellikle Avrupalı turist sayında azalmaya yol açmıştır.

Hükümetin 15 Temmuz'da gerçekleşen darbe girişiminden sorumlu tuttuğu 'FETÖ' olarak tanımlanan 'Fethullah Gülen Terör Örgütü'nün özel sektör ile ilişkilendirilen ayağına çok sayıda operasyon gerçekleştirilmiştir. Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli, Kasım ayının başında TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu'nda yaptığı konuşmasında, 'FETÖ' bağlantılı TMSF'ye yönetilmek üzere devredilen şirket sayısını 527 olarak açıklamıştır. Gülen ile ilişkili özel sektör şirketlerine yönelik operasyonlarda 527 şirket TMSF'ye devredilmiştir.

Türkiye ekonomisinin büyümesindeki yavaşlamanın önüne geçmek için yıl boyunca çok sayıda ekonomik teşvik paketi açıklanmıştır. Bunların dışında Başbakan Binali Yıldırım, Mayıs ayında açıkladığı 65. Hükümet Programı'ndan başlayarak yıl boyunca reel sektör, ihracat, KOBİ ve iş gücü piyasası alanlarına yönelik reform paketleri açıklamıştır. "Ekonomik

Müjdeler Paketi", "Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Cazibe Merkezleri Programı ve Yatırım ve Destek Hamlesi", "Ekonomi Koordinasyon Kurulu" kararları ve "Süper Teşvik" uygulaması yıl boyunca açıklanan teşvik paketlerinin bazılarıdır. Bu teşvik paketlerinin uygulanmasıyla birçok sektörün önünün açılması hedeflenmiştir.

2016 yılında Türkiye ekonomisi, Fetullahçı Terör Örgütü'nün (FETÖ) 15 Temmuz'daki darbe girişimi, terör olayları, bölgesel ve küresel gelişmelerin etkisiyle zor bir yılı geride bırakmıştır. Başbakan Binali Yıldırım başkanlığında kurulan 65. Hükümet ile kurullardaki görev dağılımı yeniden belirlenirken Yıldırım, Ekonomi Koordinasyon Kurulunu (EKK) doğrudan kendisine bağlamıştır. FETÖ'nün darbe girişimi, terör olayları ve küresel gelişmelerin olumsuz etkileri hükümeti yeni tedbirler almaya yöneltmiştir.

Bu araştırma, başlangıç tarihi 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin hemen ertesi günü olan 16 Temmuz 2016 ile TBMM'de referandum kararının alındığı 10 Ocak 2017 tarihleri arasındaki yazılı basını incelemeye almıştır. Başkanlık sistemi 1980 darbesinin lideri Kenan Evren tarafından da düşünülmüş ancak toplumun kabul etmeyeceği anlaşıncaya hiç gündeme getirilmemiştir. Aynı şekilde Turgut Özal'ın Cumhurbaşkanlığı döneminde de gündeme getirilmiş; ancak yine kamuoyunun kabul etmediği görülmüştür. 2011 yılından itibaren zaman zaman medyada Başkanlık Sistemi tartışmaya açılmış, TV programlarında, gazetelerin köşe yazılarında bu konuda olumlu ya da olumsuz görüşleri içeren yazılar ya da programlar yer almıştır. Bununla birlikte sistem değişikliği ve başkanlık sistemine geçiş konusunda yapılan kamuoyu araştırmalarında toplumun rızasının oluşmadığı gözlenmiş ve gündeme getirilmemiştir⁵.

15 Temmuz darbe girişiminde ise halkın sokaklara dökülerek tepki vermesi ve sistemin koruyucu simgesi olan ordu ile karşı karşıya gelmesi Türk Siyasi Tarihinde alışılmış bir durum olmadığı gibi, birçok siyasi ve ekonomik sorunu da beraberinde getirmiştir. Başkanlık sisteminin savunucusu ya da karşısında olan ideolojilerin desteklediği ana akım medyada, tarafların Başkanlık Sistemi hakkındaki görüşleri gerek gazetelerde gerek haber programlarında yeniden gündeme gelmeye başlamıştır. Neticesinde medyanın desteklediği ideoloji doğrultusunda toplumsal rızanın üretilmesine yönelik içerik üretmesi söz konusudur. Gazeteler de destekledikleri ideolojik yapılar doğrultusunda, kamuya kendi fikirlerini kabul ettirmek için gerekli propaganda tekniklerinin hemen tamamını kullanarak rıza üretimi için haberleri, fotoğrafları, sebep sonuç ilişkisi, sorunların çözümü için gereklilikler bağlamında kamuoyuna aktarmışlardır.

⁵ <https://siyasetdergisi.com.tr/kesinlesen-anayasa-degisikligi-ve-referandum-sureci/>, Erişim tarihi: 15.04.2020

2.9. Literatürde Rıza Üretimi Üzerine Eleştirel Söylem Analizi Tekniği ile Yapılmış Çalışmalar

Çalışmada 2020 yılı itibariyle Yükseköğretim Kurumu Tez Veri Tabanı'nda mevcut olan yüksek lisans ve doktora tezleri sırasıyla “basın, kamuoyu imalatı, kamuoyu oluşturma, propaganda, rıza üretimi, söylem analizi, Chomsky, Gramsci, Van Dijk, gazete haberleri” anahtar kelimeleriyle taranmıştır. Tarama sonucunda ilgili anahtar kelimeleri içeren çok sayıda çalışma bulunmuş; fakat sınırlandırma yapma amacıyla kavramsal ve kuramsal arka planı ve yöntemi ile bu çalışma ile benzerlik gösteren çalışmalar değerlendirmeye alınmıştır.

Konuyla ilgili yapılan ilk çalışmalardan biri “İktidar ve Kitle İletişim Araçları Üzerinden Rıza Üretimi: Teorik Ve Ampirik Açından Kamusal Senaryo Süreci” başlıklı doktora çalışması ile Damlapınar (2003)’a aittir. Yazar bu çalışmada "İktidarın uyguladığı politikalar sonucu oluşan krizlerde, kitle iletişim araçlarının söylemlerini kullanarak mevcut duruma karşı rıza üretme çabası, toplumsal razı olma eğilimini doğurmaktadır" varsayımından yola çıkmıştır. Çalışmada örnek olay olarak Şubat 2001'de "Kara Çarşamba" adıyla anılan ekonomik krize dair basında yer alan haber söylemleri incelenmiştir. "Eleştirel Haber Söylem Analizi" uygulanarak incelenen beş gazetenin iktidar ve ekonomik krize ilişkin söylemlerinde farklılıklar bulunmakla birlikte, mevcut durumun kaçınılmaz, her iktidar döneminde yaşanan ve yaşanacak şekilde bir kamusal algı yaratmaya yönelik söylemler ürettiği ortaya konulmuştur. Kamusal senaryonun etkilerini ortaya koyma amacıyla Konya örneklemini içinde 579 kişi ile yürütülen bir de alan araştırması yapılmıştır. Haber söylemleri ile oluşturulan rıza üretim süreci, alan araştırmasının verileri ve sonuçlarına göre de doğrulanmıştır.

“Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Gazetelerin Kamuoyu Oluşturma İşlevinin Haber Söylemlerine Yansıması” başlıklı yüksek lisans tezinde Demir (2006), “farklı görüşleri temsil eden gazetelerin, Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne giriş süreci ile ilgili, kamuoyu oluşturma sürecinde kullandıkları farklı söylemsel stratejiler bulunmaktadır” hipotezinden yola çıkmıştır. Hipotezi sınama amacıyla 17 Aralık 2004 ve 3 Ekim 2005 tarihleri arasında Zaman, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerindeki tam üyelik müzakereleri ile ilgili haberler örnek olay olarak seçilmiştir. Toplamda 42 gazete Van Dijk’in “Eleştirel Söylem Analizi” yöntemi ile incelenmiştir. Çalışma sonucunda gazetelerin kendi ideolojileri doğrultusunda kamuoyunu oluşturmak, etkilemek ve yönlendirmek için büyük çaba sarf ettikleri ortaya çıkmıştır.

Müminoğlu (2008) ise “Köşe Yazarlarının ‘Sivil Anayasa’ Tartışmalarına Yaklaşımı: Cumhuriyet, Zaman ve Hürriyet Gazeteleri Örnekleminde” başlıklı yüksek lisans çalışmasında 22 Temmuz 2007 seçimlerinin ardından AK Parti’nin başlattığı “Sivil Anayasa”

tartışmalarına ulusal yazılı basında yer alan köşe yazılarının yaklaşımlarını ele almıştır. Çalışmada köşe yazısı yazarlarının sivil anayasa tartışmalarına yaklaşımları ve fikirlerini hangi yollarla kurdukları Van Dijk'ın söylem analizi yöntemiyle ortaya konulmuştur. Türkiye'deki siyasi yelpazeyi yansıtan en iyi gazeteler olduğu gerekçesiyle Sabah, Zaman ve Hürriyet gazeteleri incelenmiştir. “Çalışmada yapılan analiz sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilerek, köşe yazıları metinleri aracılığıyla gerçekleştirilen anlamlandırma mücadelesinin yazarların bağlı bulundukları gazetelerin yayın politikası ile paralel bir seyir izlediği tespit edilmiştir”.

Durmuş (2012) yılında yapılan “Medya ve Demokrasi: Türkiye’de Siyasal İktidar-Toplum İlişkisinde Medyanın Rolü- 2007 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Bağlamında Türkiye’de Rejim Tartışmalarının Basında İdeolojik İnşası” başlıklı doktora çalışmasında 2007 yılı cumhurbaşkanlığı seçiminde gazetelerin izlediği söylemsel stratejileri ortaya koymayı amaçlamıştır. Ülke genelindeki ideolojik karşıtlıkların ve kutuplaşmaların bu söylemsel stratejiler aracılığıyla nasıl kurulduğu Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi tekniği ile analiz edilmiştir. Cumhuriyet, Milliyet ve Zaman gazetelerinde yer alan haber ve köşe yazılarının analiz edildiği çalışmada sonuç olarak basın, siyaset mücadelesinde etkili bir araç olarak kullanıldığı ve egemen ideolojideki dönüşümün, “2007 cumhurbaşkanlığı seçimleri döneminde önemli bir ivme” kazandığı bulgulanmıştır.

2013 yılında yapılan “Haber Söyleminde Siyasal Etki ve İdeoloji: 2002 ve 2011 Genel Seçimlerinin Karşılaştırmalı Analizi” başlıklı yüksek lisans çalışmasında Aydın (2013), “medya-siyaset ilişkisinin tarihsel geçmişi ile haber, söylem ve ideoloji kavramlarının sınırlarını” çizmeyi amaçlamıştır. 2002 ve 2011 seçim dönemlerinde Cumhuriyet, Hürriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazeteleri üzerinden seçim haberlerindeki ideolojik, ekonomik ve politik yapının ortaya çıkarılması için yapılan eleştirel söylem analizi sonucuna göre Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin söylemleri aynıdır. Cumhuriyet gazetesi CHP odaklı gazetecilik yaparken, Yeni Şafak ise AK Parti odaklı habercilik yapmıştır. Hürriyet de benzer şekilde iktidara göre haberlerini şekillendirirken, Sabah gazetesinin ise 2011 yılında söylemleri değişmiş ve gazete AK Parti odaklı yayın yapmaya başlamıştır.

“Haber Söylemi Bağlamında Türk Basınında Toplumsal Olayların Sunumu: Taksim Gezi Parkı Haberlerinin Nitel ve Nicel Analizi” başlıklı yüksek lisans çalışmasında Balıkcı (2014) Taksim Gezi Parkı olaylarıyla ilgili basında yer alan yazı türlerini haber söylemi bağlamında incelemiştir. “Çalışma kapsamında Hürriyet, Sözcü, Sabah, Yeni Şafak ve Zaman gazetelerinin 1 - 30 Haziran 2013 tarihleri arasında çıkan baskıları incelenmiş”, yöntem olarak hem içerik analizi hem de eleştirel söylem analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, beş

gazetenin de “yaşanan toplumsal olaylara taraflı yaklaştıkları, yaşanan olayların alevlenmesinde ve olayların kaosa dönüşmesinde de büyük bir paya sahip oldukları anlaşılmıştır”.

Benzer bir çalışma “Siyasal İletişim ve Kamuoyunu İkna Politikası Bağlamında Akil İnsanlar Olayı” başlıklı yüksek lisans tez çalışmasıdır (Bulut, 2014). Çalışmanın amacı, Akil İnsanların yazılı basında ne şekilde ele alındığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda “Zaman gazetesi üzerinden muhafazakâr-sağ basın ve Hürriyet gazetesi üzerinden ana akım basınının Akil İnsanları hangi ideolojik ve söylemsel düzeyde ele aldıkları, haberlerinde ne gibi aktörleri, yadsımları, argümanları ve değerleri ne şekilde çerçevelediklerini ortaya koymak” çalışmanın sorunsalını oluşturmaktadır. “Çalışmada eleştirel ve ideolojik söylem analizlerinden esinlenerek Nisan ve Mayıs 2013 tarihlerinde” Hürriyet ve Zaman gazetelerinde yer alan haberler incelenmiştir. Sabah ve Hürriyet gazetelerinde yayımlanan Srebrenica kentindeki soykırım haberlerinin Van Dijk’ın "eleştirel söylem analizi" yöntemi ile analizi yapılmıştır. Yapılan incelemede gazetelerin yayın tarihine göre başlıkları, olaya yaklaşımları, haberleri ele alış biçimleri ve kullandıkları dil, üslup ve söylemleri ele alınmış; analiz sonrasında elde edilen bulgular tezin sonuç bölümünde yorumlanmıştır.

Mindibaeva (2015), “Söylem Analizi Çerçevesinde Rus Gazetelere ‘Komsomolskaya Pravda’ ve ‘İzvestiya’'nın 2008 Yılındaki Rus – Gürcü Savaşına Yaklaşımı” başlıklı yüksek lisans çalışmasında, savaş haberlerinin ana kaynağı ve dördüncü kuvvet olarak basının kamuoyu oluşturan araçlardan biri olduğu bakış açısından yola çıkmıştır. Çalışmada “savaş haberleri propaganda içerikli, gazetelerde şiddet ve elit odaklı bir dil kullanılıyor, sunulan haberler mesleki ve etik normlarına uygun değil, gerçeklerin gizlenmesi karşımıza çıkıyor” varsayımını sınamak amacıyla Rusya’da en çok tirajı olan “Komsomolskaya Pravda” ve “İzvestiya” gazetelerinin 2008 yılındaki Rus – Gürcü “Ağustos Savaşı” haberleri Van Dijk’in söylem analizi yöntemi ile incelenmiştir. Yapılan incelemelerde her iki gazetenin de iktidar sınıfının savaşla ilgili açıklamalarını vermesi ve yine gazetelerdeki yorumların mevcut rejimi destekleyen uzmanlara ve politikacılara ait olması gazetelerin hükümetin sözcüsü olduğu sonucuna ulaşılmasını sağlamıştır.

2015 yılında yapılan bir diğer çalışma Diaz Leon (2015) tarafından yapılmış olan “Gazete Haberleri ve Politik Çıkarların Yansıması: General Augusto Pinochet'nin İngiliz Medyasında Temsili Üzerine Eleştirel Söylem Analizi” başlıklı çalışmadır. Çalışmada, eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak Pinochet'nin, farklı politik yönelimdeki başlıca iki İngiliz gazetesinde yayınlanan haberler ele alınmıştır. “Bu gazetelerin, sosyal eylem ve aktörleri, kendi politik görüşleri üzerinden nasıl sunduğu incelenerek analiz edilmiştir. Bu

tezin amacı, Pinochet'nin ve diğer sosyal aktörlerin temsilinin çağrıştırdığı söylemleri belirlemek ve bunların belirli görüş ve düşüncelerle nasıl bağlantılı olduğunu ortaya koymak” olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak gazetelerin yayınladıkları haberlerde kendi politik çıkarlarını ve yönelimlerini yansıttıkları tespit edilmiştir.

Durmaz (2015) da “İktidar ve Kitle İletişim Araçları Üzerinden Rıza Üretimi: ‘Bir Söylem Analizi Uygulaması’, başlıklı yüksek lisans çalışmasında “1 Ocak 2014-31 Aralık 2014 tarihleri arasında gerçekleşen ve toplumsal açıdan önem arz eden 20 siyasal gündem konusu belirlenmiş ve örneklem olarak seçilen gazetelerde bu konulara ilişkin gerçekleştirilen haber sunumlarının, toplumda rıza üretimi sürecine ne şekilde katkıda bulunduğu medyada yanlılık açısından değerlendirilmiştir”. Bu konuların örneklem olarak seçilen Sabah, Hürriyet ve Cumhuriyet gazetelerinde yer alan sunumları analiz edilmiştir. Türkiye’de yazılı basın özelinde medyanın yanlılığına ilişkin varsayım, analiz verileri ışığında tartışılmış ve çalışmanın genel bir değerlendirmesi yapılmıştır. Tüm bu değerlendirmelerden hareketle, yazılı basının haberleri maddi ve siyasi çıkarları doğrultusunda yönlendirdiği ve çok çeşitli enformasyon kaynaklarının etkisi altında kalan kitlelerin farkında olmaksızın kurgulanmış haberler nedeniyle belli bir ideoloji çerçevesinde güdülenmekte olduğu varsayımı doğrulanmıştır.

“Hegemonya ve İdeoloji Bağlamında Basının Rolü: Zaman Gazetesi’nde 17-25 Aralık Öncesi ve Sonrasında Yayımlanan İktidarla İlgili Haberlerdeki Söylem Değişimi Üzerine Bir İnceleme” başlıklı çalışmada Zaimoğlu (2016), kuramsal çerçeve boyunca ideoloji, hegemonya, eleştirel ekonomi politik, dil ve söylem kavramlarına ve bu kavramların iletişim biliminde uygulanma biçimine odaklanmıştır. Yöntem bölümünde ise eleştirel söylem analizi yöntemine değinmiş ve Gülen cemaati ve AK Parti arasındaki ilişkilerin Zaman gazetesinin söylemine nasıl yansıdığını ortaya koymuştur. İnceleme sonucunda gazetenin söyleminin gazetenin sahiplik yapısının iktidarla ilişkisine göre şekillendiği sonucuna varılmıştır.

“Bir Siyasal İletişim Aktörü Olarak Yazılı Basının Kullanımı: 07 Haziran 2015 Genel Seçiminde Gazete Manşetlerinin Analizi” başlıklı doktora çalışmasında Öztürk (2017) ise siyasal iletişim sürecinde, bir siyasal iletişim aktörü olarak yazılı basının kullanımını göstermesi açısından, örneklem olarak seçilen beş gazetenin sahip oldukları ideolojik görüşlere göre manşet yaptıklarını ortaya koymaya çalışmıştır. Gazetelerde yer alan haberlerin incelenmesi sonucunda, bu unsurların sürekli olarak siyasete hizmet ettiği bulgulanmıştır. Çalışmada verilerin toplanmasında nicel araştırma yöntemlerinden içerik analizi tekniği ve elde edilen nicel verileri destekleyen nitel bir tasarım kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda; Yeni Şafak gazetesi dışındaki gazetelerin manşetlerinde genellikle AK Parti’ye ve Recep

Tayyip Erdoğan'a karşı ifadeler kullanıldığı, Cumhuriyet, Ortadoğu, Özgür Gündem ve Yeni Şafak gazetelerinin savundukları ideoloji açısından sadece bir siyasi parti lideri ile ilgili övücü haberleri manşetlerine taşıdıkları, bu suretle gazete manşetlerinin ideoloji temelli olduğu ortaya çıkarılmıştır.

Ulukaya (2018) “İktidar Muhalefet Çatışmasında Medyanın Rolü: Rıza Zarrab Örnek Olayı” başlıklı çalışmasında Cumhuriyet, Star, Türkiye ve Hürriyet gazetelerinin internet sayfalarında bulunan Rıza Zarrab ile ilgili haberleri incelemiştir. Hem içerik analizi hem de eleştirel söylem analizi yapılan çalışmada, siyasal gündem göz önünde bulundurulduğunda iktidara yakın oldukları bilinen Star ve Türkiye gazetesinin diğer muhalefet partisinin de desteğini alan iktidarın menfaatine yakın haberler yaptıkları görülmüştür. Bu haberlerde hem diğer muhalefet partisinin yöneticilerinin konuyla ilgili yaptığı açıklamaları gündeme getirerek hem de iktidarın açıklamalarını konu edinmişlerdir. İktidara yakın olan diğer gazeteler Sabah ve Yeni Şafak incelendiğinde ise Zarrab meselesiyle alakalı haberlerin çok az olduğu ve gündeme taşınmadığı anlaşılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

REFERANDUM KARARI ÖNCESİ YAZILI BASINDAKİ HABERLERİN ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Çalışmanın üçüncü bölümünde “Referandum Kararı Öncesi Yazılı Basındaki Haberler”in Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi aracılığıyla analiz edildiği araştırma bulunmaktadır. Araştırmanın problemi, amacı, örnekleme, sınırlılıkları, varsayım ve sorularından yola çıkılan yöntemde Eleştirel Söylem Analizi’ne geçilmeden önce incelenen altı gazetede bazı nicel veriler yer almaktadır. Eleştirel Söylem Analizi tekniğinde ise Van Dijk’in makro ve mikro yapı analizleri temelinde incelenen altı gazetenin söylemlerinin rıza üretimi sürecinde nasıl bir işlev gösterdikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.1. Araştırma Problemi

Bu çalışma 15 Temmuz darbe girişiminin ardından 2017 yılında Anayasa değişikliği için yapılan referandum öncesi ve sonrası Türkiye’de medyanın destekledikleri ideoloji doğrultusunda kamuoyu oluşturarak, rıza üretimini gerçekleştirmede yazılı basını hangi yönde ve nasıl kullandığı sorunsalından yola çıkmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın sorunsalından yola çıkarak örneklem olarak alınan Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Akit ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberlerin 2017 Anayasa değişikliği referandumu öncesi ile ilgili yaklaşımlarının söz konusu gazetelerin söylemlerine nasıl yansıdığı ve bu söylemler aracılığıyla kamuoyunda nasıl rıza üretimine yönelik haberler yaptıklarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

3.3. Araştırmanın Önemi

Çalışmanın daha önceki kısımlarında da bahsedildiği üzere literatürde yazılı basın aracılığıyla rıza üretimi, kamuoyu oluşturma üzerine ve Van Dijk’in Eleştirel Söylem Analizi kullanılarak yapılan çalışmalar mevcuttur. Bu çalışma ise toplamda altı adet gazetede çıkan çok sayıda haberi analiz ederek geniş kapsamlı bir örneklem ele alması ve 15 Temmuz darbe girişimi gibi toplumsal yaşamı derinden etkileyen bir olay sonrasında itibaren başlayan ve 2017 Anayasa değişikliği referandumunun gerçekleşmesinden hemen önce biten bir zaman aralığını kapsamaması nedeniyle önem taşımaktadır.

3.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma 15 Temmuz 2016 ve 10 Ocak 2017 tarihleri arasında Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Akit ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan Anayasa değişikliği ile ilgili haberleri kapsamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın temel sınırlılığı Türkiye’de faaliyet gösteren tüm gazetelerin örnekleme dahil edilmemesidir. Bunun dışında çalışmanın ele aldığı dönemde seçilen gazetelerde çok sayıda haber yer alması nedeniyle, haberlerin tümünün analizlerine yer vermek yerine, yalnızca ilk sayfadaki haberler analiz edilmiştir. Diğer sayfadaki haberlerle ilgili yalnızca nicel verilere yer verilmiştir.

3.5. Araştırmanın Temel Varsayımı ve Soruları

“Kitle medyası ideolojik olarak belli bir grubun ilgi ve çıkarlarını temsil ettiği için haber söylemleri bu ideolojiler doğrultusunda oluşturulmakta ve bu yolla kamuoyunda rıza üretimi gerçekleştirilmektedir” varsayımı bu çalışmanın temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda araştırma sorusu aşağıdaki gibi formüle edilmiştir:

“Yazılı basın 2017 Anayasa değişikliği referandumu öncesi toplum genelindeki çeşitli güç sahiplerinin ideolojileri doğrultusunda rıza üretimi sağlama amaçlı olarak haber söylemlerini oluşturmuş mudur?”

3.6. Araştırma Tekniği

Çalışmada öncelikle belirlenen tarih aralığında örneklem olarak seçilen tüm gazetelerdeki Anayasa değişikliği ile ilgili haberlerin nicel verilerine yer verilmiş, böylece nicelik olarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Ardından Teun Van Dijk’ın Eleştirel Söylem Analizi ile örneklem olarak seçilen gazetelerdeki haberler makro ve mikro analizler çerçevesinde incelenmiştir. Referandum kararı öncesi yazılı basındaki haberlerin çözümlemesi; Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Akit ve Yeni Şafak gazetelerinde yer alan haberler örneğinde yapılmıştır. Cumhuriyet ve Sözcü ideolojik olarak sol çizgiyi, Hürriyet ve Sabah merkezden sağa doğru bir çizgiyi, Yeni Şafak ve Akit gazeteleri ise sağ çizgiyi temsilen seçilmiştir. Seçilen gazetelerin arşivlerine 16 Temmuz 2016 ile 10 Ocak 2017 tarihleri arasında Ankara Milli Kütüphane ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi Kütüphanesi’nden ulaşılmıştır.

3.6.1. Sabah, Hürriyet, Sözcü, Cumhuriyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak Gazetelerine Ait Nicel Veriler

Çalışma kapsamında söylem analizini destekleyeceği düşüncesiyle nicel veriler de incelenmiş ve yapılan analize dâhil edilmiştir. Yazılı basının rıza üretimindeki rolünün haber

söylemleri aracılığıyla incelendiği bu çalışmada örnek olay olarak seçilen “2017 Anayasa Değişikliği Referandum”u dönemine ilişkin yapılan haberler 15 Temmuz 2016 ve 10 Ocak 2017 tarihleri arasında incelenmiştir. Yapılan çalışmada, ele alınan gazetelerin, bu tarihlerdeki yayınladıkları haberlere ilişkin nicel verilerin saptanması, söylem analizini desteklemesi bakımından önemli görülmektedir. Bu amaçla örnek olaya dair incelenen altı gazetenin, incelenen dönemlerdeki toplam haber sayıları, haberlerin ilk sayfada ya da iç sayfalarda yer alıp almaması; haberlerin aylara göre yoğunlaşma miktarı, haberlerde kullanılan görsel materyal adedi sayısal olarak incelenmiş ve aşağıda bu verilere yer verilmiştir.

Tablo 3.1 İncelenen Dönemde Analiz Edilen Gazetelerdeki Toplam Haber Sayısı

	Haber Sayısı	İlk Sayfa Haberi	Manşet Haberi	Sürmanşet Haberi	İç Sayfa Haberi	Ekonomi Sayfası haberi
Hürriyet	129	22	4	-----	98	5
Sabah	118	42	9	-----	49	8
Cumhuriyet	183	38	15	11	118	1
Sözcü	123	11	7	2	98	5
Yeni Akit	78	22	16	-----	38	2
Yeni Şafak	112	17	4	2	88	1
Toplam	743	152	55	15	489	23

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü üzere incelenen gazetelerde konuyla ilgili en fazla haber yapan gazete Cumhuriyet gazetesi (183 haber) olmuştur. Yeni Akit gazetesi ise 78 haberle en az sayıda haber yapan gazete olmuştur. Referandum ile ilgili yapılan haberleri en fazla Sabah gazetesi (118) ilk sayfadan duyurmuştur. Sözcü gazetesi ise 11 haber ile konuyu en az sayıda birinci sayfadan duyuran gazete olmuştur. Referanduma dair haberleri en fazla Yeni Akit (16) ve Cumhuriyet (15) gazeteleri manşet haberi yaparken, sürmanşet haberlerinin en fazla görüldüğü gazete yine Cumhuriyet (11) olmuştur. İç sayfa haber sayılarında ilk sayfa haberlerinde olduğu gibi en fazla sayı Cumhuriyet (118), en az sayı ise Yeni Akit (38) gazetesinde görülmektedir. Referandum ile ilgili haberlerin ekonomi sayfasında en çok yer aldığı gazete ise Sabah (sekiz haber) olmuştur.

Tablo 3.2 İncelenen Dönemde Gazetelerdeki Haberlerin Aylara Göre Dağılımı

AYLAR	HÜRRİYET	SABAH	CUMHURİYET	SÖZCÜ	YENİ AKİT	YENİ ŞAFAK
TEMMUZ	-----	-----	2	-----	-----	-----
AĞUSTOS	-----	3	5	2	3	3
EYLÜL	-----	1	1	1	2	2
EKİM	34	37	44	37	40	27
KASIM	32	36	37	26	17	35
ARALIK	54	36	75	47	17	39
OCAK	9	6	18	14	3	9
TOPLAM	129	118	183	123	78	112

İncelenen dönemde gazetelerdeki haber sayılarının aylara göre dağılımına bakıldığında Temmuz ayında sadece Cumhuriyet gazetesinde iki haber yayınlandığı görülmektedir. Referandum tarihi yaklaştıkça tüm gazetelerde haber sayısında artış gözlemlenirken, referandum sonrasına denk gelen Ocak ayında haber sayısında keskin bir düşüş olmaktadır. Aylar tek tek değerlendirildiğinde her ayda en fazla Cumhuriyet gazetesinin haber yaptığı görülmektedir.

Tablo 3.3. İncelenen Dönemde Gazetelerdeki Haberlerde Görsel Materyal Kullanımı

	Fotoğraf	İnfografik	Fotoğraf+İnfografik	Karikatür	Yok
Hürriyet	91	2	1	-----	35
Sabah	83	1	6	-----	31
Cumhuriyet	100	6	-----	2	77
Sözcü	84	-----	5	-----	28
Yeni Akit	62	-----	1	4	13
Yeni Şafak	77	3	-----	-----	44

Haber metinlerini pekiştirici işlevi ile kritik önem taşıyan görsel materyallerin sayısına bakıldığında fotoğraf sayısının en fazla Cumhuriyet, en az Yeni Akit gazetelerinde olduğu görülse de yayınlanan haber sayısı ve kullanılan görsel malzeme oranına bakıldığında Hürriyet gazetesinde %78, Sabah gazetesinde %76, Cumhuriyet gazetesinde %59, Sözcü gazetesinde %72, Yeni Akit gazetesinde %86, Yeni Şafak gazetesinde %71 oranında görsel malzeme kullanıldığı görülmektedir. Cumhuriyet ve Yeni Akit karikatür kullanımını tercih eden iki gazete olarak öne çıkmaktadır. Siyasi içerikli bir konuda karikatür kullanımı, mizahın siyasette saldırı ya da savunma amacıyla kullanılmasıyla paralellik taşımakta; bu anlamda bu iki gazete okuyucularına mesaj verirken mizah unsurundan faydalanmaktadır. Benzer şekilde incelenen gazetelerde konuyla ilgili infografik kullanımı yine bu iki gazeteye aittir.

İnfografikler akılda kalması kolay görüntüler olması nedeniyle günümüzde insanların maruz kaldığı haber ve enformasyonun çokluğu karşısında iyi bir alternatif olarak öne çıkmaktadır.

3.6.2. Sabah, Hürriyet, Sözcü, Cumhuriyet, Yeni Akit ve Yeni Şafak Gazetelerinin Eleştirel Söylem Analizi

Xie (2018: 401)'e göre eleştirel söylem analizi ile haber söylemini analiz ettiğimizde pratikliğe dikkat edilmelidir, çünkü eleştirel söylem analizi, dünya görüşleri, düşünceleri ve hisleri vs. ile sınırlıdır. Bu nedenle, belirli bir söylemi analiz etmek zordur. Bunun yanında haber söylemleri genellikle eleştirel söylem analizi ile incelendiğinde ideolojilerin farklı düzeylerinin ortaya konulmasını sağlamaktadır. Eleştirel söylem analizi çerçevesinde, haber söylemlerini analiz etmek pratikliği de vurgular. Haber söylemleri eleştirel söylem analiziyle incelendiğinde objektif ve pratikliğin yanı sıra anlamları ifade etmek için kullanılan bazı ilgili yapılar ve kombinasyonlar da ortaya konmaktadır. Bu arada haber söylemi eleştirel söylem analizi de dahil olmak üzere eleştirel dilbilim tarafından da desteklenmektedir.

Eleştirel söylem analizinde öncelikle, haber söyleminin yapı özellikleri analiz edilmektedir. Bu arada, bağlantı kurmak için söylem üretiminde ortaya çıkan teknikler veya süreçler, örneğin, makro ve mikro yapı kullanan haber söylemleri incelenmektedir. Bu tür makro ve mikro yapılar pasif veya nesnelleşmiş olarak görülmelidir, çünkü iki tür söylemin de üretken süreci haber söylemine tam olarak yansımaktadır. İkincisi olarak bu temel tekniklerin veya süreçlerin ideolojinin üretilme sürecindeki bağlamsal anlamı ile veya analiz edilen haber söyleminin anlaşılması ile ilişkili olduğunu göstermek gerekmektedir. Nitekim, belirli süreçler, haber bağlamında toplumsal ve tarihsel olgunun işlevlerine sahiptir. Son olarak, herhangi bir iktidar ilişkisini sürdürmek gibi toplumsal bir sürece müdahale edebilecek dil yapısının ve süreçlerin arkasına gizlenmiş ideolojinin toplumsal fonksiyonlarını ortaya koymak amaçlanmaktadır.

Özetle Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi modeli temel olarak makro ve mikro yapı olarak ikiye ayrılmaktadır. Makro yapı kendi içerisinde tematik ve şematik analiz çerçevesinde değerlendirilmektedir. Tematik analiz üst başlık, başlık, alt başlık, spot, haber girişleri ve fotoğraflar ile değerlendirilirken, şematik analizde ana olayın sunuş biçimi, sonuçlar, artalan bilgisi, bağlamsal bilgi, aktörler ve kaynaklar şeklinde ele alınmaktadır.

Mikro yapı analizinde ise haberin sentaktik (sözdizimsel), sözcük seçimleri ve retorik incelemeleri üzerinde durulmaktadır. Sentaktik yani sözdizimsel analizde cümlelerin uzunluğu ya da kısalığı ve etken ya da edilgen olup olmadığına bakılırken, gazetenin

savunduğu ideolojiyi ortaya koyan sözcük seçimleri de mikro yapı analizi ile ortaya konulmaktadır. Son olarak haberin retorikliği ile analiz sona ermektedir.

3.6.2.1. Makro Yapı Analizleri

Van Dijk'a göre, haber çerçevesinin oluşturulmasında neyin önemli olduğu ve ön plana çıkarıldığı haberdeki başlıklar, spotlar ve haber girişleri aracılığıyla okuyucuya sunulmaktadır. Burada amaçlanan gazetenin ön plana çıkardığı ve önemli gördüğü habere okuyucunun dikkatini çekmektir. Çalışma kapsamında incelenen Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Akit ve Yeni Şafak gazetelerinin ilk sayfalarında yer alan haberler makro yapı analizine tabi tutulmuş; makro yapı analizinin bünyesindeki tematik ve şematik yapı olarak ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

3.6.2.1.1. Tematik Yapı Analizi

Van Dijk'ın Eleştirel Söylem Analizinde makro yapı çeşitli temalardan oluşmaktadır. Bir söylem tek bir temadan meydana gelebileceği gibi, birden fazla temadan da oluşabilmektedir. Temalar, söylemler içerisinde yapılandırılırlar. Bu yapılandırma başlık, alt başlık, haber spotları ve haber girişleri gibi öğeler aracılığıyla elde edilir. Dolayısıyla okuyucuya haberin içeriği hakkında bir ön bilgilendirme yapılmakta, aynı zamanda okuyucunun da dikkati habere çekilmiş olmaktadır. Çalışmanın devamında Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Akit ve Yeni Şafak gazetelerinin haber başlıkları tematik analiz bağlamında incelenmiş; haber başlıklarının altı gazetede nasıl benzeştikleri ya da ayrıştıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

3.6.2.1.1.1. Başlıklar ve Alt Başlıklar

Haberlerde ilk dikkati çeken haber başlıklarıdır. İncelenen gazetelerde belli haberler için yazılan klasik başlıklar kadar, okurun ilgisini çekmeye yönelik yaratıcı ya da yorum içeren başlıklar kullanıldığı da sıkça görülmektedir. Haber başlıkları haberi üretenler tarafından farklı haber kaynaklarından elde edilen bilgileri anlama ve özetleme amaçlı da kullanılır (Dağtaş, 2016: 188). Bu bağlamda öncelikle incelenen gazetelerin konuyla ilgili haberlerinin başlıkları ve alt başlıkları incelenmiştir.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesi referandum öncesi en fazla sayıda habere yer veren ikinci gazete olmuştur. Hürriyet gazetesinde referandum öncesi ile ilgili ilk haber 12 Ekim 2016 tarihinde; ilk ilk sayfa haberi ise 13 Ekim 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Haberlerin başlıklarında biz-

onlar ayrımı açısından iktidar partisi ve muhalefetin söylemlerinde dengeli bir dağılım gözlenmekle birlikte ağırlık iktidar partisinden yanadır. Örneğin 13 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan haberin başlığı “Başkanlık Hazırlığı” şeklindedir. İç sayfada devamı olan haberin başlığı, “Yıldırım: Bahçeli’ye Teşekkür”dür. MHP lideri Devlet Bahçeli’nin başkanlık sistemine olan desteği büyük puntolarla verilmiştir.

16 Ekim 2016 tarihli gazetede ise Kemal Kılıçdaroğlu’nun başkanlık tartışmasına dair sözleri gazetenin ilk sayfasında sol alt köşede ve küçük puntolarla “Otur Oturduğun Koltukta” başlığıyla verilmiştir. Haberde doğrudan Kemal Kılıçdaroğlu’nun ağzından çıkan sözlerin yer aldığı bir başlık kullanılmıştır. Haberin devamı ise iç sayfada büyük punto ile verilmiş “Yuva Açılışından Erdoğan’a Koltuk Yanıtı: Otur Oturduğun Yerde” başlığı ile duyurulmuştur. Aynı tarihli bir diğer haber de Bahçeli’nin başkanlık sistemi ile ilgili açıklamasına istinaden yapılan “Meclise Gelsin de Bakalım” başlıklı haberdır. Kılıçdaroğlu ile ilgili habere benzer şekilde bu haber de ilk sayfada sol alt köşede küçük puntolarla yer almıştır. 13 Ekim 2016 tarihinde ise Başbakan Binali Yıldırım’ın Bahçeli’ye desteği nedeniyle teşekkür ettiği haber ise büyük puntolarla yer aldığı için destek verme ya da vermeme noktasında gazetenin haber başlığının biçimsel özelliklerini değiştirmesi açıkça görülmektedir.

17 Ekim 2016 tarihli Kemal Kılıçdaroğlu’nun isim vermeden eleştirdiği Recep Tayyip Erdoğan ile ilgili haber gazetenin ilk sayfasında; sol alt köşede küçük puntolarla verilmiş, aynı haber iç sayfada “Daha Ne İstiyorsun Kardeşim” başlığı ile yer almıştır. 18 Ekim 2016 tarihli gazetede “70 Dakika Başkanlık Zirvesi” haber başlığı ile Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli’nin Anayasa değişikliği, Başkanlık sistemi ve Musul ile ilgili Çankaya Köşkü’ndeki görüşmeleri verilmiştir. Hemen ertesi gün 19 Ekim 2016 tarihli gazetede de “Hassasiyet Kriteri” manşet haberi ile Bahçeli’nin başkanlık için referandum açıklaması yer almıştır. Yine bir manşet haberi 31 Ekim 2016 tarihli gazetede “Başkanlık Gelmezse Ölümüne Bölünme Riski Var” başlığıyla verilen Binali Yıldırım’ın açıklaması olmuştur. Bununla birlikte 2 Kasım 2016 tarihli gazetede Kılıçdaroğlu’nun aynı konu ile ilgili sözleri ilk sayfanın altında küçük bir alanda ve küçük puntolarla “Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz” başlığı ile yer almıştır. Aynı tarihte “İdam İşini Getirin de Bitirelim” başlığıyla verilen haberde MHP liderinin Anayasa değişikliği ile ilgili iktidara önkoşulu haberi vardır. MHP ve AKP arasındaki Anayasa değişikliğine yönelik uzlaşma adımları 12 Kasım 2016 tarihinde de Başkanlık Sistemi’nin “MHP ile Hayata Geçireceğiz” başlığı ile verildiği haberde devam etmiştir. CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun uzlaşmaya yönelik demeçlerinin yer aldığı 13 Kasım 2016 tarihli gazetede haber “Başbakan’a Kapımız Açık” başlığı ile verilmiş; ancak haber yine gazetenin sol alt köşesinde, küçük puntolarla yer almıştır.

16 Kasım 2016 Anayasa değişikliği ile ilgili çok sayıda haber yapılmasıyla dikkat çeken bir tarihtir. Yalnızca ilk sayfada beş haberin yer aldığı günde manşet haberi AK Parti'nin Anayasa teklifinin sunulduğu “Bir Başkan İki Yardımcı” başlıklı haberdur. CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Başkanlık Sistemine yönelik itirazları sol alt köşede küçük puntolarla ve “Sizin İstedığınız Rejim Değiştirmek” başlığı ile verilmiştir. Manşetin hemen altında verilen “CHP Naz Etmesin, Gelsin” başlıklı haberde MHP liderinin CHP'ye Anayasa değişikliği ile ilgili uzlaşma çağrısında bulunması ile ilgili haber vardır. Aynı haberin sağında ise Başbakan Binali Yıldırım'ın Kılıçdaroğlu'nun Anayasa değişikliğini rejim değişikliği olarak nitelemesine yönelik verdiği tepki “Rejim Tartışması 1923 Yılında Bitti” başlığı ile verilmiştir. Son olarak HDP ile ilgili haber, haber başlığı ile de uyumlu bir şekilde çok küçük puntolar ile “HDP Tek Kişiyle Toplandı” başlığı ile duyurulmuştur.

2 Aralık 2016 tarihli gazetede “Anayasa Değişikliği Haftaya Mecliste” başlıklı haber, manşette yer almış ve alt başlık olarak “Hayırlı Olacak” ifadesi kullanılmıştır. Aynı haber gündem haberi olarak iç sayfada “Partili Cumhurbaşkanı Tamam, Anayasa Teklifi Haftaya Mecliste” başlığı ile büyük puntolar ile verilmiştir. 7 Aralık 2016 tarihinde ise “Anayasa İçin 12 Madde Bu Hafta Mecliste” başlıklı haber manşetten verilmiştir. 9 Aralık 2016 tarihli gazetede konuyla ilgili iki haber yer almıştır. İlk haber “Anayasa Teklifindeki 2 Değişiklik” başlığı ile MHP ve AK Parti arasındaki Anayasa teklifinde iki madde ile ilgili yapılacak değişikliği konu alırken; hemen altında yer alan “CHP'den Alternatif Anayasa Teklifi” başlıklı haber daha küçük puntolar ile verilmiştir. 10 Aralık 2016 tarihinde “Anayasa Teklifi Bugün Mecliste”, manşet haberin hemen solunda yer alırken; 11 Aralık 2016 tarihli gazetede “Başkanlık İçin 21 Madde” başlıklı haber manşetten verilmiştir. Aynı haberin hemen altında da “İşte Cumhurbaşkanı İçin İstenen Yetkiler” başlıklı haber yer almaktadır. Aynı tarihli bir başka haberde “Yeni Bir Dönem” başlığı ile Recep Tayyip Erdoğan'ın Anayasa değişikliği ile ilgili vatandaşın hazır olup olmadığına yönelik sorusu haber yapılmıştır.

Aralık ayının son haberi 29 Aralık 2016 tarihli. Yargıtay'ın Meclis'e sunduğu öneri “Anayasa İçin 2 Öneri” başlığı ve “Yargıtay Meclise Sundu” alt başlığı ile yer almıştır. Hürriyet gazetesinde ilk sayfadan verilen son haber ise 5 Ocak 2017 tarihinde yapılan ve gazetenin sol alt köşesinde küçük puntolarla yer alan “100 Bin Avukattan Anayasa Görüşü” başlıklı haberdur.

Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin başlıklarında Anayasa değişikliği ile ilgili daha teknik olarak tabir edilebilecek konuların haberleştirilmesinde daha nesnel (örn; “Anayasa İçin 2 Öneri” ya da “Yargıtay Meclise Sundu”) başlıkların tercih edildiği görülmektedir. Bununla birlikte özellikle iktidar partisi ya da muhalefetin birbirleri ile ilgili

sarf ettikleri sözlerin haberleştirilmesinde sansasyonel başlıkların kullanıldığı görülmektedir. Örneğin “Sizin İstedığınız Rejim Değiştirmek” ya da “CHP Naz Etmesin, Gelsin” şeklinde verilen başlıklar, özellikle okuyucunun ilgisini çekme amaçlı yapılan başlıklara örnek olarak verilebilir.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesi incelemeye alınan altı gazete arasında 118 adet haber ile dördüncü sırada yer almaktadır. Sabah gazetesi referandum süreci ile ilgili ilk haberini 13 Ağustos 2016 tarihinde iç sayfa haberi olarak vermiş, ilk sayfada yayınlanan ilk haberini ise 13 Ekim 2016 tarihinde “Başkanlığa İlk Adım” başlığı ile vermiştir.

16 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan haberde “Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart” başlığı ile vermiş olduğu haberin alt başlığında “Başbakan Yıldırım: İstikrar sürecek. Türkiye büyümeye devam edecek. Nasıl olacak? Başkanlık sistemi ile” alt başlığı ile istikrar için başkanlık sisteminin şart olduğu savunusuna yönelik söylemler öne çıkarılmaktadır. Haberin devamı “Kalıcı istikrar için başkanlık gerekli” şeklinde ekonomi sayfasında verilerek, iktidarın başkanlık sistemine olan talebine destek verilmektedir.

Aynı şekilde 17 Ekim 2016 tarihli gazetede “En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” başlıklı birinci sayfa haber başlığının devamı ekonomi sayfası haberlerinde yer almaktadır. Başkanlık sistemi “En Büyük Reform” diye büyük puntolar ile haber yapılarak, başkanlık sistemi ile ekonomik istikrar sağlanacağı ve bu görüşün ekonomistler tarafından da savunulduğu söylenerek destek verilmektedir.

18 Ekim 2016 tarihinde MHP lideri Devlet Bahçeli ile Başbakan Yıldırım’ın Başkanlık Sistemi konusundaki görüşmeleri “Başkanlık İçin Çankaya’da Zirve” başlığıyla verilmiş ve haberin devamı iç sayfalarda “Yeni Anayasa ve Başkanlık Zirvesi” başlığı ile yer almıştır.

Hemen ertesi günü 19 Ekim 2016 tarihinde ise Çankaya görüşmelerinden sonra alınan Referandum kararları “İlkbaharda Referandum” şeklinde büyük puntolar ile verilen haberin hemen altında Başbakan Yıldırım’ın “Başkanlık için Millete Gitme Zamanı” ve Bahçeli’nin “Millete Sormakta Hiçbir Mahzur Yok” sözleri başlıklara taşınmış ve bu haberlerin devamları iç sayfa haberi olarak “Başkanlık Baharı”, “Millette Gitme Zamanı” ve “Referanduma Kapı Araladı” ifadeleri ile haberlerin devamı 19. sayfada verilmiştir. MHP’nin de Başkanlık Sistemine tam kadro ile destek verdiği vurgusu yapılırken muhalefet partilerinin ve muhalif kişilerin yorumları hiçbir şekilde haber yapılmamıştır.

20 Ekim ve 21 Ekim 2016 tarihlerinde ise iç sayfa haberlerinde “Başkanlık değil Başbakansız Cumhurbaşkanlığı Sistemi”, “Türk Tipi Başkanlığın Adı Cumhurbaşkanlığı Olacaktır”. “Türk Tipi Başkanlık İçin İdeal 3 Model Masada” başlıkları ile Başkanlık sistemi haberlerinin “Türk tipi cumhurbaşkanlığı” olarak değiştirilerek verilmesi ile bir kırılma noktası olduğu dikkat çekmektedir.

22 Ekim 2016 tarihinde ise birinci sayfada “Başkanlık Konusunu Halkımız Çözecek” başlığı ile referanduma gidileceğinin sinyalleri verilmekte ve hemen altında iç sayfa haberinin başlığı olan “Başkanlığa geçişte altı alternatif” ifadesi ile de tüm hazırlıkların tamamlanarak formüller üretildiğine vurgu yapılmaktadır.

23 Ekim 2016 tarihli gazetede “Gelin Millete Birlikte Gidelim” başlıklı, “CHP’ye Başkanlık Çağrısı” alt başlıklı haber ile Anayasa değişikliğine halkın karar vermesi konusunda uzlaşma çağrısı yapılmıştır. Ülkede var olan sorunların çözümünün Başkanlık sisteminin gelmesi ile düzeleceği şeklindeki muhalefete “bize katılın” çağrısı yapılmasına yönelik olan bu haber ideolojik olarak da gazetenin iktidarla aynı görüşte olduğunu göstermektedir.

24 Ekim 2016 tarihinde birinci sayfada iktidar partisinin anayasa değişikliği yapmak için gerekli olan oy sayısına ulaşılsa yine de referandum yapılacağı “367 Çıksa da Referandum” başlığı ile haber yapılmıştır, haberin devamı ise iç sayfada “367 Oy Çıksa Da Halka Gideceğiz” şeklindedir.

26 Ekim 2016 tarihli gazetede “Bahçeli’nin Sözleri Ümit Verici” başlıklı haberin devamı iç sayfada “Bahçeli’nin Açıklamalarına Yıldırım’dan Destek” başlığı ile verilmiştir.

29 Ekim 2016 tarihinde ilk sayfada “AKP’nin ‘Tam Başkanlık’ Modeli” büyük puntolu tam manşette verilen başlığın hemen altında maddeler halinde “Başkan devletin ve yürütmenin başı olacak”, “Bakanları atayacak”, “Yasaları onaylayıp veto edebilecek”, “Kararnameler çıkarabilecek”, “Hem Başkan Hem Başkomutan” ve “Bakanlar Parlamento Dışından Atanacak” şeklinde anayasa taslağı hakkında bilgi veren haber metninin devamı ise 21. sayfada “40 Maddeyi Bulabilir” başlığı ile yer almaktadır.

31 Ekim 2016 tarihinde “İşte Bahçeli’ye Gidecek Teklif” manşeti ile AK Parti tarafından, MHP liderine biri 17 maddeden oluşan “Tam Başkanlık” diğeri de 59 maddelik “kontrol-denge”li anayasa paketi önerecek ifadesi açıklanmıştır. Haberin iç sayfadaki devamı “Başkanlık Sistemi İçin Bahçeli’ye İki Öneri” başlığı ile verilmiştir. Haberin hemen alt yanında da “Gelin 3 Parti Birlikte Başaralım” başlığı ile verilen çağrı haberinin devamı iç sayfada “80 Anayasası İhtiyaç Karşılamıyor- Kanımızla canımızla hazırız” başlıkları ile

verilmiştir. Ekim ayı içerisinde CHP'ye yapılan çağrılarının cevapları ya da anayasa değişikliği konularındaki yorumları birinci sayfada hiç yer almamıştır.

1 Kasım 2016 tarihinde hükümet sözcüsünün açıklaması “330’u Görünce Düğmeye Basarız” başlığı ile haber yapılmış; haberin devamı “Anayasayla İlgili 2 Paket Hazır Başlığı”yla 16. sayfada iç sayfa haberi olarak yer almıştır.

2 Kasım 2016 tarihli gazetede “Vesayete Son Vereceğiz” başlığı ile verilen haberde Başbakan’ın Anayasa’da değişikliğin gerekliliği konusundaki açıklamaları haber yapılmıştır. Bu haberin hemen yanında ise “İdam İçin Sınırlı Düzenleme Olabilir”, “Başbakan Yıldırım’dan İdam Değerlendirmesi”, “Sınırlandırılmış Bir Düzenleme Yapılabilir” başlık ve alt başlıkları ile Anayasa Referandumu ile idam cezasının da oylanması tartışmalarına Başbakan’ın yapmış olduğu açıklamalar haber yapılmıştır. İdam cezasına ilişkin MHP liderinin verdiği cevap ise birinci sayfada başlık olarak “Ak Parti Hazırsa MHP Dünden Hazır” şeklinde verilmiştir.

7 Kasım 2016 tarihinde ise Başbakan’ın sözleri “Başkanlık Gelince Şer Odakları Bitecek” başlığı ile alt başlıkta da “Yanlıştan Dönün, Meclise Gelin” şeklinde verilmiştir. 9 Kasım 2016’da da Başbakan Binali Yıldırım’ın anayasa ile ilgili çalışmaları “Paket Bu Hafta Tamam” başlığı ile haber yapılmıştır.

11 Kasım 2016’da “Bahçeli’ye İki Anayasa Taslağı” başlığı ile Anayasa çalışmalarıyla ilgili yapılan görüşmelere dair yapılan ilk sayfa haberi, “Çankaya’da Bahçeli ile Anayasa Zirvesi” başlığı ile iç sayfa haberi olarak devam etmektedir.

12 Kasım 2016’da büyük puntolarla “MHP İle Başkanlığı Hayata Geçireceğiz” başlıklı haberin devamı ise 21. sayfada iç haber olarak “Başkanlığı MHP ile Hayata Geçireceğiz” ve “Söz Verirsek Yaparız” başlıkları ile haber yapılmıştır.

16 Kasım 2016 günü birinci sayfanın üçte biri başkanlık haberlerine ayrılmış olup “Başkanlık Değil Cumhurbaşkanlığı” başlığı büyük puntolarla verilmiştir. Haberinin devamı 16. sayfada “Yeni Anayasa ile Gelecek Sistemin Adı Kondu: Cumhurbaşkanlığı” başlığı ile verilmiştir. Yine aynı sayfada Başbakan Binali Yıldırım’ın CHP’ye davet çağrısı “Tren Kalkmadan Binebilirsin” başlığı ile Bahçeli’nin Kılıçdaroğlu’na çağrısı ise “CHP Naz Yapma Gel El Ele Verelim” başlığı ile verilmiştir.

17 Kasım 2016 da ise Başbakan’ın “Biz Mutabakat Zemini Aramaya Devam Edeceğiz” başlığı ile verilen haberin 22. sayfadaki iç sayfa haberi başlığı ise “Uzlaş Zemini Arayışına Devam” diyerek verilmiş; haberde başkanlık için yapılacak Anayasa değişikliğinin uzlaşarak hazırlandığına vurgu yapılmıştır.

21 Kasım 2016 tarihinde “Rejim Değil, Sistem Değişimi” başlığı ile verilen haberin devamı 22. sayfada iç sayfa haberi olarak verilmiş ve “Sistem tartışması üzerinden siyasi rant devşiren Kılıçdaroğlu’na yanıt” spotu ile “Rejim değiştiren yok şunu anla artık” başlığı ile verilmiştir. Ancak konuyla ilgili Kılıçdaroğlu’nun herhangi bir konuşması ya da açıklaması haber yapılmamıştır.

23 Kasım 2016 tarihinde Başkanlık sistemi ile ilgili iki haber birinci sayfada yer almaktadır. İlk haber “AK Parti’nin Önerileri Makul” başlığı ile devamı 20 sayfada “Bahçeli: Değişiklik önerileri makul” başlığı ile verilmiştir. İkinci haber ise “Tartışılan O Madde Komisyona Çekildi” şeklindedir ve uzlaşma sağlanamayan maddenin geri çekilmesi haberi ise iç sayfada “Anayasa Görüşmelerinde İki Parti Sona Yaklaştı” başlığı ile verilmektedir.

26 Kasım 2016 tarihinde görüşmeler sonrası mutabakata varıldığını vurgulayan “Aralıkta Mecliste” başlığı, “Martta Referandum” alt başlığı ile Anayasa değişiklik çalışmalarında uyum olduğuna yönelik bir haberle ön plana çıkarılmıştır.

29 Kasım 2016 tarihli AK Parti ve MHP’nin uzlaşma sağladığını vurgulayan “Anayasa Paketi İçin 330 Barajı Aşılıyor” başlıklı haberde muhalefet partisinin oylarına gerek kalmadığının anlaşıldığı ve referandum kararı alabilecek parlamento sayısına ulaşıldığı haber yapılmıştır.

30 Kasım 2016 tarihli gazetede “Anayasa İçin Son Söz Yıldırım ve Bahçeli’de” başlığı kullanılmış; aynı haber 23. sayfada iç sayfa haberi olarak “Anayasada Türkiye Milletvekilliği Önerisi” ve “Anayasada Son Sözü Liderler Söyleyecek” başlıklarıyla haberleştirilmiştir.

Sabah gazetesinde Kasım ayı içerisinde de muhalefetin herhangi bir haberi, görüşü ya da yorumu haber olarak yer almamıştır.

1 Aralık 2016’da “Yıldırım Bahçeli Zirvesi Bugün” başlığı ile verilen haber ilk sayfanın sol alt köşesinde yer almış ve haberin devamı 20. sayfada “Yıldırım ve Bahçeli Bugün Buluşuyor-2019’a Kadar İki Seçenek” başlıkları ile verilmiştir.

2 Aralık 2016 tarihinde büyük puntolarla “Türkiye İçin Tarihi Uzlaşma” başlığı ile verilen haberin devamı 18. sayfada “Haftaya Meclise Yaza Referandum” ve “Muhalefet Milletın Sesine Kulak Vermeli” başlıkları ile verilmiş; Yıldırımın ve Bahçeli’nin anlaştıkları haberleştirilmiştir.

6 Aralık 2016 internette yayınlanan birinci sayfa “Teklif Bu Hafta Meclis’te” başlığı ile verilen haber Eskişehir’deki baskısında “MHP ile Pürüzler Giderilir” başlığı ile verilmiştir. Haberin devamında ise Eskişehir baskısının kullanmış olduğu ifadeden alıntı yapılarak “Pürüzler Giderilir “ başlığı kullanılmıştır.

9 Aralık 2016'da ilk sayfanın alt kısmında büyük puntolar ile “Ak Parti ile MHP'nin Uzlaşması Önemli” başlığıyla verilen haberin devamı 19. sayfada “MHP'nin Tavrı Olumlu Meclisten Gececektir” başlığıyla verilmiştir.

10 Aralık 2016 tarihli gazetede “Yeni Sistemin Amacı Darbeleri Önlemek” başlığıyla sağ alt köşede yer alan haberin devamı 22. sayfada “Koalisyon ve Darbe Dönemini Bitireceğiz” başlığıyla aktarılmıştır.

11 Aralık 2016 tarihinde “Cumhur ile Başkanı Buluşmaya Hazır” sözleri büyük puntolarla manşet haber olarak verilmiştir. Haberin devamı iç sayfada da aynı başlıkla kullanılmıştır. Aynı günün ikinci haberi “Yeni Dönemin Başlangıcı Olsun” başlığı ile verilen haberin devamı 21. sayfada yine aynı başlıkla verilmiştir.

17 Aralık 2016 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde “Ak Partide 3G Formülü” başlığıyla verilen haberin devamı 21 sayfada iç sayfa haberi olarak; “Güçlü Yönetim, Güçlü Meclis, Güçlü İstikrar” başlığıyla verilmiştir.

23 Aralık 2016 tarihinde Başbakan Binali Yıldırım'ın ifadesi olan “ Rejim Değişikliği Tarihte Kaldı” sözleri başlık yapılmıştır. Haberin alt başlığında ise “Başbakan Yıldırım: Herkes anladı Kılıçdaroğlu anlamak istemiyor” ifadesi yer almasına karşın ilk sayfada Kılıçdaroğlu'nun konu ile ilgili herhangi bir haberine rastlanmamıştır. Söz konusu haberin devamı 19. sayfada “Sağır Sultan Anladı Bir Sen Anlamadın” başlığıyla yer almıştır. Bu sayfada da herhangi bir şekilde Kılıçdaroğlu ya da diğer muhalifler ile ilgili bir habere rastlanmamıştır.

28 Aralık 2016 tarihinde Anayasa değişikliği ile ilgili olarak üç farklı habere rastlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi; “Yedek Milletvekilliği Yerine Kontenjan” başlığı ile sağ altta yer alan ve alt başlığı “Anayasada 6 Yenilik Daha: Bakanlar Mecliste Yemin Edecek” olan haberin devamı 22. sayfada “Görüşmeden 6 Değişiklik Çıktı” başlığıyla yer almıştır. İkinci haber ise sayfanın en altında “Kurtulmuş: Millet Evet Derse Kimse Mani Olamaz” başlığıyla verilen haber 22. sayfada iç sayfa haberi olarak “Türkiye ‘Evet’ Derse Kimse Mani Olamaz” başlığıyla yer almaktadır. Bir diğer ilk sayfa haberi ise yine sayfanın en altında “Anayasa Komisyonunda İlk 3 Madde Kabul Edildi” başlığıyla 22. sayfa haberi olarak “İlk 3 Madde Kabul Edildi” başlığıyla verilmiştir.

29 Aralık 2016 tarihli gazetenin ilk sayfasının en altında “Anayasa Komisyonunda 8 Madde Kabul Edildi” başlığıyla yer alan haberin iç sayfadaki başlığı yine aynıdır. Devamındaki gelişmeler de 30 Aralık 2016 tarihinde Eskişehir baskısında birinci sayfada yer alan “Anayasa Teklifinde Çoğu Gitti Azı Kaldı” başlıklı haberin devamı 22. sayfada “Çoğu Gitti Azı Kaldı-Cumhurbaşkanlığı Sistemi İçin 19 Maddeden 11'i Geçti” başlığıyla verilirken;

internet gazetesinde bu habere rastlanmamıştır. Son olarak 4 Ocak 2017 tarihli gazetede ilk sayfada Bahçeli'nin “Oyum Mecliste de ‘Evet’ Sandıkta da” ifadesi ile başlık atılarak, Bahçeli'nin teklife destek verdiği haber yapılmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesi referandum öncesi en fazla sayıda habere yer veren gazete olmuştur. Cumhuriyet gazetesinde referandum öncesi ile ilgili ilk haber 30 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Haberlerin başlıklarında biz-onlar ayrımı açısından iktidar partisi ve muhalefetin söylemlerinde dengeli bir dağılım yoktur ve ağırlık muhalefetten özellikle CHP'den yanadır. 30 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan ilk haberin başlığı “Tek Adama Geçit Yok” şeklindedir. Kılıçdaroğlu'nun CHP Genel Merkezi'nde Cumhuriyet gazetesi muhabirinin sorularını yanıtladığı röportaja ilişkin yapılan haberin iç sayfadaki devamının başlığı “Darbe Girişimi Yolsuzluğu Asla Aklamaz” şeklindedir. Anayasa çalışmalarında HDP'nin devre dışı bırakılması üzerine yapılan haberin başlığı “Anayasada HDP Devre Dışı Bırakıldı” olup, 11 Ağustos 2016 tarihli bu haberin iç sayfadaki devamında kullanılan başlık “Anayasa maratonu başlıyor”dur. Buradan habere konu olan esas olayın üç partinin anayasa çalışmalarına o hafta başlayacak oldukları öğrenilmektedir. Bununla birlikte Cumhuriyet gazetesinin daha çok öne çıkarttığı, HDP'nin devre dışı bırakılması olmuştur. 13 Ağustos tarihli gazetede de “Mini Anayasada HDP Sıkıntısı” başlıklı haberde, CHP'nin anayasa çalışmalarına dâhil olması gerektiğine yönelik itirazları yer almaktadır. Yargı paketine önceden uzlaşılan 60 maddenin de ekleneceğine yönelik haber 23 Ağustos'ta “Anayasa İçin Yeni Uzlaşma” başlığı ile verilmiş, haberin devamında “Mini Paket Artı 60 Madde – Yıldırım, Kılıçdaroğlu ve Bahçeli görüşmesinde yeni anayasa umudu” başlığı kullanılmıştır.

13 Ekim 2016 tarihinde “Başkanlık Kumarı” başlıklı haberde referandum süreci ve başkanlık sisteminin kutuplaşmanın eşiğindeki ve çoksesliliğin engellendiği Türkiye'de OHAL fırsatçılığıyla yeni rejimin dayatması olduğu yönündeki düşünceler okuyucuya aktarılmıştır. Aynı gün CHP ve HDP liderlerinin konuyla ilgili söylemleri ve MHP'ye yönelik eleştirileri haber başlığı olarak kullanılmıştır (CHP: Gizli Pazarlık Var-HDP: Diktatörlüğe Gidiş).

19 Ekim 2016, Cumhuriyet gazetesinde çok sayıda haberin yer aldığı günlerden biri olmuştur. MHP liderine yönelik eleştiriler (Bahçeli “Başkanlık” İstiyor), başkanlık sisteminin ekonomiye olumsuz etkisi (Dolara Yine Başkanlık Çarptı, 3.1140'a Yükseldi) ve Kılıçdaroğlu'nun rejim değişimi tartışmalarına yönelik yorumları (Kılıçdaroğlu Anayasaya Uymasını Hatırlattı) aynı gün okuyucuya aktarılan ilk sayfa haberleri olarak öne çıkmaktadır.

22 Ekim 2016 tarihinde "MHP Pazarlık Kapısını Açtı" başlığıyla yayınlanan haberin iç sayfadaki devamında MHP genel Başkan Yardımcısı Semih Yalçın'ın AK Parti'nin anayasa değişikliği ile ilgili tekliflerine MHP'nin sorgulamadan onaylamaya gitmeyeceği yönünde bir haber yapılmıştır. Burada dikkat çeken nokta Hürriyet ve Sabah gazetelerinde görülen AK Parti ve MHP arasındaki uzlaşmacı havanın Cumhuriyet gazetesinde aynı şekilde okuyucuya yansıtılmadığıdır. Aynı tarihte CHP Lideri Kılıçdaroğlu'nun "Milli İradeyi Bir Kişi Temsil Edemez" ve Deniz Baykal'ın "Milli İradeyi Bir Kişi Temsil Edemez" sözleri haber başlığı yapılarak, CHP cephesinin başkanlık sistemine olan muhalif duruşu liderlerin söylemleri aracılığıyla da okuyucuyla paylaşılmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde genel olarak bir haberin verildiğinde konuyla ilgili diğer haberlerin de birbirlerini destekler şekilde verildiği, haber başlıklarının da bu anlamda birbirini tamamladığı görülmektedir. 24 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan "AKP'nin Hedefi Tam Başkanlık" ve "Bu Ortamda Halka Gidilemez" başlıklı haberlerin de bu anlamda birbirlerini tamamlayıcı niteliğini görmek mümkün olmaktadır.

25 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan "Böyle Başkanlık Yok" başlıklı haberde bir Uluslararası Hukuk Uzmanı'nın görüşlerine yer verilerek, başka bir ülkede AK Parti'nin önerdiği modelin demokratik bir örneği olmadığına altı çizilmiştir. Bunun yanında aynı tarihte yine MHP'nin içinden yükselen muhalif sesler ile ilgili habere yer verilerek "AKP, MHP İçi 'Fire'den Endişeli" başlığı kullanılmıştır.

CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Yıldırım ve Erdoğan'ın darbe ile başkanlığı ilişkilendirmelerine tepki göstermesine yönelik haberin "Şehitlere İhanet" gibi çarpıcı bir başlıkla verildiği 26 Ekim 2016 tarihinde ayrıca, yine MHP ve AK Parti arasındaki gerginliğe değinen "Bahçeli'ye 'Hayır'a Kızdı" haberi yapılmıştır. Bununla birlikte bu gerginliğin idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlık sistemine destek pazarlığı şeklinde değiştiğine yönelik haber 31 Ekim 2016 tarihinde "Al İdamı, Ver Başkanlığı" gibi alaycı bir üslupla okuyucuya aktarılmıştır. Başbakan Binali Yıldırım'ın başkanlık sistemi ile ilgili sözleri de aynı gün "Başbakan: Başkanlık Gelmezse Ülke Bölünür" başlığıyla haber yapılmıştır. Başbakan'ın bu sözlerine yanıt niteliğinde CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun "Hedefi Rejim Değişikliği" haberi 13 Kasım 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Konuyla ilgili CHP'nin parti içi yaptığı çalışmaları okuyucuya aktaran haber ise aynı gün "CHP'den Anayasa Çalıştayı" başlığıyla aktarılmıştır.

14 Kasım 2016 tarihinde "İttifak Çağrısının Ötesine Geçilmeli" ve "AKP MHP Başkanlık Komisyonunda" başlıklı iki haber ilk sayfada yer almıştır. 16 Kasım'da ise

"AKP'nin Teklifi Cumhur-Başkanlık" haberi iç sayfada "Yeni Anayasa-AKP Öneride Başkanlık Diyemedi" başlığıyla verilmiştir.

Haberlerin birbirini tamamlar şekilde verildiği tarihlerden biri olan 17 Kasım'da başkanlık teklifinin ayrıntıları ile ilgili haber "AKP'den MHP'ye Algı Oyunu" başlığı ile verilmiştir. Hemen ertesi gün ise "algı oyunu" olarak okuyucuya aktarılan sürecin Kılıçdaroğlu tarafından halka anlatılacağı haberi "CHP Başkanlığı Halka Anlatacak" ve "CHP Başkanlığa Karşı Sokağa Çıkıyor" başlıklarıyla verilmiştir.

Profesör Korkut Boratav'ın ekonomik krizlerin baskıcı rejimleri güçlendirebileceği ve başkanlığa geçildiğinde faşizme geçişin tamamlanacağına yönelik sözlerinin yer aldığı haber 28 Kasım 2016 tarihinde "Türkiye'nin İhtiyacı Kolektif Muhalefet" başlığıyla verilmiştir.

Haber başlıklarında ağırlıklı olarak çarpıcı ve provokatif sözleri tercih ettiği gözlenen Cumhuriyet gazetesinde, görece en tarafsız ve düz bir anlatımın tercih edildiği haberlerden biri "Anayasa Teklifi Haftaya Mecliste" başlığıyla 2 Aralık 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Bu haberin iç sayfadaki devamının başlığı da benzer şekilde "Teklif haftaya meclise gelecek-İki lider uzlaşmayı açıkladı" olmuştur.

Cumhuriyet gazetesinde kullanılan en çarpıcı başlıklardan biri de 3 Aralık 2016 tarihli gazetenin ilk sayfasında yayınlanan "Ucube Sisteme Doğru" olmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "hayalindeki cumhurbaşkanlığı modelinin, yeni fiili durumlar ve sorunlar yaratacağına" yönelik iddialara yer veren haberin iç sayfadaki devamının başlığı da "Yeni sistem yeni ucubeler yaratacak"tır. Gazetenin alaycı bir üslupla okuyucuya aktardığı bir diğer haber de bir ertesi gün yayınlanan "Başbakan Torbası" başlığıyla ilk sayfada, "Başbakan torbalanacak" başlığı ile iç sayfada verilmiştir.

AK Parti'nin kendi içinde yaşadığı sıkıntılarla ilgili olarak yapılan 7 Aralık tarihli haberin başlığı "AKP'li Vekillerde 'Yedek' paniği" iken 9 Aralık 2016 tarihinde de "AKP'de Sürpriz Sonuç Kaygısı" başlığı ile yine parti içinde anayasa değişikliğinin kolay olmayacağı yönünde haber yapılmıştır. Aynı gün anayasa uzmanlarının yeni anayasa paketini "15 Temmuz Anayasası" olarak yorumladıkları haber "Anayasa Uzmanları AKP'nin Planını Yorumladı" başlığıyla verilmiştir.

AK Parti'nin MHP'nin desteğiyle yasama ve yürütme yetkilerini Erdoğan'a devretme planını meclise sunduğuna yönelik iddialara yer veren 11 Aralık 2016 tarihli haberin başlığı "İki Parti Tek Adam" olmuştur. Gazetenin AK Parti, Cumhurbaşkanı Erdoğan, anayasa değişikliği ve referandum sürecine yönelik eleştirileri referandum tarihine doğru giderek sıklaşmış ve yapılan haberlerin nicel anlamda artması yanında artık haber başlıkları da

okuyucuya olası tehlikelerden açıkça bahsedilmeye başlandığı bir hal alır olmuştur. Buna örnek olarak aşağıdaki tarihlerdeki haberlerin başlıkları gösterilebilir:

"Saray, Devleti Teslim Alacak" (14 Aralık 2016).

"Uygar Dünyadan Kopuş" (19 Aralık 2016).

"Eski AİHM Yargıcı Türmen: Tabuta Son Çivi Başkanlık" (19 Aralık 2016).

"Anayasa Komisyonu: AKP Yurt Dışında Seçmen Üretiyor" (23 Aralık 2016).

"CHP, Sandıkta Nöbet Tutacak" (23 Aralık 2016).

"12 Eylül'den Beter- Daha Kötü Günler Bizi Bekliyor" (29 Aralık 2016).

"Komisyon 'Tek Adama' Geçit Verdi" (31 Aralık 2016).

"Tabuta 18 Tane Çivi Çaktılar" (31 Aralık 2016).

"Dikta Anayasası" (5 Ocak 2017).

"Tek Adam mı Demokrasi mi?" (9 Ocak 2017).

AK Parti'nin kendi içindeki sorunlarına yönelik yapılan haberlerin ön plana çıktığı 22-23 Aralık 2016 tarihli gazetelerde yayınlanan haberlerin başlıkları "AKP'de Kaygı Görünür Oldu" ve "AKP Anayasada İlk Tavizi Verdi" şeklindedir. Anayasa Komisyonu'nda çıkan kavga da 25 Aralık 2016 tarihinde "Mecliste 5 Gün Süren Demokrasi" başlığıyla okuyucuya aktarılmıştır. CHP'nin yeni sisteme yönelik mücadelesi de olay faillerinin ağzından haber yapılmaya devam edilmiştir. Özellikle 26 Aralık 2016 tarihinde CHP'nin parti olarak (*Mücadeleye Devam*) ve CHP'li Canpolat'ın bu konuyla ilgili söylemleri (*Seferberlik İlan Edeceğiz*) öne çıkmaktadır.

CHP yönetimine göre AK Parti'nin anayasa komisyonundaki acelesinin bir temeli olduğu; ancak yine de 330 milletvekili sayısına ulaşmanın AK Parti'nin varsaydığı gibi çok da kolay olmadığına yönelik 27 Aralık 2016 tarihli haberin başlığı "330 Cepte Değil" şeklindedir. Aynı gün CHP'li Özgür Özel'in "Önerinin Yüzde 80'i Değişebilir" sözleri ve "Komisyona Çıkarma" başlıklı haberler de günün ilk sayfa olayları arasında yerini almıştır.

27 Aralık 2016 tarihinde değişiklik teklifine yönelik olarak yapılan haberin başlığı "MHP'de Bir İtiraz da Koçdemir'den" şeklindedir. 28 Aralık'ta yayınlanan "Gergin Komisyon" başlıklı haberin iç sayfadaki devamının başlığı "Anayasa Hasta Etti" olarak okuyucuya aktarılmıştır.

Referandum tarihine doğru Cumhuriyet gazetesinde 29 Aralık 2016 tarihinde "Başkanımız Neyi Temsil Edecek?" başlığıyla yine alaycı bir üslup tercih edilmiş; 30 Aralık'ta da "Halk Başkanlığa Vize Vermiyor" haberiyle, halkın başkanlık sistemine karşı olduğu vurgulanmıştır. Halkın ve muhalefetin tepkilerine yönelik sistem ile ilgili yapılan düzenleme ve değişiklikler "Anayasa Taslağına Tepki Rötuşları" başlığıyla aynı gün

okuyucuya aktarılmıştır. Sabah ve Hürriyet gazetelerinde Kılıçdaroğlu'nun anayasa değişikliğini rejim değişimi olarak nitelemesine Başbakan Binali Yıldırım'ın itiraz etmesiyle ilgili haberlerin, yalnızca CHP lideri ile ilgili olan tarafını aktaran Cumhuriyet gazetesi "Kılıçdaroğlu: Güzel, özgür, bağımsız Türkiye için Mücadele edeceğiz" başlığını kullanmıştır. Haberin devamında ise "Bal Gibi Rejim Değişikliği" sözlerine yer verilmiştir.

Referanduma günler kala Anayasa değişikliğinin tartışmalı maddelerinin diğer maddelerin içine gizlendiği iddiasıyla yapılan "AKP Planı Perdeledi" başlıklı haber 2 Ocak 2017 tarihinde öne çıkmaktadır. MHP'nin AK Parti'ye yönelik tereddütlü yaklaşımının geride kaldığına yönelik haberler de gazetenin gündemini oluşturmuş, 4 Ocak tarihli gazetede haberin başlığı "Bahçeli'den AKP'ye Koşulsuz Destek" olmuştur. Bununla birlikte MHP'nin kendi içinde bu desteğe yönelik itirazlar olduğuna dair haberler de gündemdeki yerini almış; hemen ertesi gün yayınlanan haberde "MHP'de Başkanlık Krizi Derinleşti" başlığıyla MHP'deki istifaların gerekçesi gösterilmiştir. "MHP Genel Başkan Yardımcısı Öztürk'ten "içimize sinmiyor ama zaruri" sözleri 7 Ocak tarihli haberde de "MHP Zoraki Ortak" başlığıyla verilmiştir. Referandumdan bir gün önce yani 9 Ocak 2017 tarihinde gazetede sadece ilk sayfada altı adet haber yer almıştır. Bu haberlerin en göze çarpanlarından biri "Tarih Bahçeli'yi Affetmeyecek" olmuştur. "AKP'nin OHAL ile 1 Milyon Seçmen Devşirme Planı", "KHK'dan Vekillik Düşürme Operasyonu Çıktı", "İktidarı Erdoğan'a Teslim Etme Taslağı" ve son olarak "Kılıçdaroğlu: Hedefleri Totaliter Bir Rejim" başlıklı haberler 9 Ocak 2016 tarihinde Cumhuriyet gazetesinin okuyucularıyla paylaştığı diğer haberlerdir.

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesi 123 haberle referandum öncesi en fazla sayıda habere yer veren üçüncü gazete olmuştur. En fazla sayıda haber içeren üçüncü gazete olmasına rağmen süreçle ilgili haberlerin yalnızca yirmisi ilk sayfada yer almıştır. Gazetenin bu yolla bir bakıma Anayasa değişikliği ve referandum sürecini göz önünde tutmama, ön plana çıkarmama gibi bir taktik uyguladığı şeklinde bir yorum yapılabilir. Haberlerin başlıklarında biz-onlar ayrımı açısından iktidar partisi ve muhalefetin söylemlerinde dengeli bir dağılım yoktur; bilakis yalnızca muhalefetin söylemleri haber başlığı olarak kullanılmıştır. Sözcü gazetesinde referandum süreci ve Anayasa değişikliği ile ilgili ilk haber 17 Ağustos 2016 tarihinde, son haber ise 9 Ocak 2017 tarihinde yapılmıştır. Sürecin birinci sayfadan verildiği ilk haber ise 17 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan "En Önemli Koltuktasın Daha Ne İstiyorsun?" başlıklı haberdur. Aynı haber "Bu ülke sana en önemli koltuğu zaten vermiş, daha ne istiyorsun?" başlığı ile iç sayfada yer almaktadır. Aynı haber Hürriyet gazetesinde sayfa altında küçük puntolarla

verilmişken, Sözcü gazetesi haberi büyük puntolarla sayfanın üst yarısında vermiştir. Ertesi gün yani 18 Ekim’de yayınlanan haberde ise Bahçeli ile Yıldırım’ın buluşması “Başkanlık Buluşması” başlığı ile verilmiş; haberin iç sayfadaki devamında ise “Çankaya Köşkü’nde Başkanlık Zirvesi” başlığı kullanılmıştır.

25 Ekim 2016 tarihli gazetede MHP kanadından gelen muhalif seslerin haberi yapılmış; haberde “MHP’li Muhalifler: Başkanlığa Hayır” başlığı kullanılmıştır. 26 Ekim’de ise ana muhalefet partisi olan CHP başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun tepkisinin öne çıkarıldığı “Kral Yapalım Kurtulalım” haberi yapılmış; haberin devamında aynı başlığın daha genişletilmiş hali kullanılmıştır: “Gel Kral Yapalım Sen de Kurtul Biz de Kurtulalım”.

31 Ekim 2016 tarihinde yapılan “Laikliği Yeminden Kaldırma Planı” başlıklı haberin devamı iç sayfada “Anayasada Laiklik Yeminden Silinecek-AKP’nin Niyeti Değişiklik Metnine Yansıdı” olarak yer almaktadır. Sözcü gazetesinin okurlarıyla ideolojisi gereği kaygılarını paylaştığı bu dönemde hemen ertesi gün yayınlanan “Tam Başkanlık” haberi de bu durumu destekler niteliktedir. Haberin iç sayfadaki devamının başlığı da Canikli’nin sözleriyle atılmıştır: “Canikli: Hedefimiz Tam Başkanlık”. Bu tarihten itibaren iki hafta boyunca ilk sayfada süreçle ilgili herhangi bir haber yer almamıştır.

16 Kasım 2016’da yayınlanan haber ise yine MHP’deki muhalif seslerle birlikte gazetenin ilk sayfasında yer bulmuştur. Haberin iç sayfadaki devamının başlığı da ayrıntılı ve dikkat çekicidir: “Cumhurbaşkanı görünümlü başkan-AKP’nin MHP’ye gönderdiği anayasa taslağındaki çarpıcı ayrıntı”. 16 Kasım Sözcü gazetesinin ilgili tarihlerde konuyla ilgili en fazla haber yaptığı günlerden biridir ve ilk sayfada üç adet haber yer almaktadır. İkinci haberin başlığı “CHP Artık Nazlanmasın, Bizim Aramızda Kalsın” iken haberin devamında “Bu süreçte CHP Naz Etmemeli, Kapıları Açıkça El Ele Verelim” başlığı kullanılmıştır. Son olarak “Türkiye Ateş Yerine Dönmüş, Bunların Derdi Başkanlık” başlıklı haber ile CHP liderinin sözlerine yer verilmiş; haberin devamında da yine CHP liderinin sözleri haber başlığı olmuştur: “Türkiye Ateş Yerine Dönmüş, Bunların Derdi Başkanlık”.

17 Kasım 2016 tarihinde kulislerde konuşulan başkanlık modeline dair yapılan haberde başlık olarak “Erdoğan’a 2 Yardımcı: Yıldırım ve Bahçeli”; haberin devamında ise İki lider anlaştı, Devlet Bahçeli Erdoğan’ın yardımcısı oluyor” sözleri kullanılmıştır. Bununla birlikte 24 Kasım tarihli gazetede MHP lideri Bahçeli’nin anayasa değişikliğindeki bazı maddelere yönelik temkinli yaklaşımına dikkat çekilerek “Bahçeli’nin Canını Sıkan Maddeler” başlığı atılmıştır. Haberin devamında da yine “MHP, AKP’nin dört talebinden rahatsız” başlığı ile MHP içindeki tedirgin durum vurgulanmıştır.

2 Aralık 2016 tarihinde AKP ile MHP'nin yeni anayasa teklifi için anlaşmasının aktarıldığı “El Ele Mecliste” başlıklı haber, yine ilk sayfadan verilen “Başkanlık Anlaşması Doları Uçurdu” başlıklı ekonomi haberi ile aynı sayfada verilmiştir. Bu yolla başkanlık sisteminin ekonomi üzerindeki olumsuz etkisi vurgulanmış; doların başkanlık sistemi ile ilgili çalışmalar nedeniyle 3.5 oranında yükseldiği ekonomi sayfasından da verilmiştir.

Sözcü gazetesinde 5 Aralık 2016 tarihli haberde “Başkanlık Tuzaktır” başlığı kullanılmış; haberin devamında ise “Başkanlık sistemine karşı binler Anıtkabir’e akın etti” başlığı kullanılarak referandum sürecine yönelik halkın olumsuz yöndeki tepkisine dikkat çekilmiştir. 11 Aralık tarihinde ise “21 Maddelik Anayasa Paketi Meclis’e Verildi” başlıklı haberin devamında “Başkanlık Kalkıyor, Parti Üyesi Cumhurbaşkanı Geliyor” başlığı kullanılmış; AKP ile MHP'nin yeni sistem üzerinde anlaşmaya vardığı okuyucularla paylaşılmıştır. Başkanlık sistemine yönelik ilgili tarihlerde mütemadiyen olumsuz haber yapan Sözcü gazetesinde 17 Aralık tarihinde de “Başkanlık Toplumu Böler, Geri Çekilsin” başlığıyla yer alan haberin devamında “Toplumu bölen başkanlık teklifi geri çekilmelidir” sözlerine yer verilmiştir. Anayasa teklifinin Suriye Devlet Başkanı Esad ile benzerliği noktasında 25 Aralık 2016 tarihinde yapılan haberde de “AKP'nin Anayasası Esad'ın Anayasası Çıktı” şeklinde bir habere yer verilmiş; haberin iç sayfadaki devamında da “AKP'nin Anayasasının Suriye Anayasası ile Benzer Çıktı” iddiasına yer verilmiştir. 29 Aralık tarihli gazetede de yine Esad'a gönderme yapılan haberlere devam edilmiş; CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun değerlendirmeleri ilk sayfada ayrı, iç sayfada ayrı başlıkla haber yapılmıştır. İlk sayfadaki haberin başlığı “Esad ile işte aynen böyle tokalaşacaklar” iken iç sayfada ise Kılıçdaroğlu'nun değerlendirmelerindeki “Gülen ile tek görüşmeyen lider benim” sözlerine yer verilmiştir.

Anayasa paketine yönelik eleştirilerin alaycı bir tabirle verildiği 30 Aralık 2016 tarihli gazetede başlık olarak “Sabah Cumhurbaşkanı Öğleden Sonra Parti Lideri” kullanılmış; haberin devamındaki başlık ise “Sabah Cumhurbaşkanı, öğleden sonra muhalefet lideri mi olacak?” şeklinde soru cümlesi ile atılarak okuyucular sorgulamaya teşvik edilmiştir. Sözcü gazetesinde incelenen tarihlerde ilk sayfa haberi olarak yer alan son haber ise “Mecliste sahte oy skandalı” başlığı ile verilmiştir.

Sözcü gazetesinde yer alan haberlerin başlıklarında Anayasa değişikliği ile ilgili maddelerin detayları, liderlerin görüşmelerinden ziyade tamamıyla muhalif bir duruş sergileyen başlıkların tercih edildiği görülmektedir. Özellikle iktidar partisi ya da MHP ile ilgili olarak sansasyonel başlıkların kullanıldığı ve okuyucularda referandum süreciyle ilgili

olumsuz düşünceler oluşturmak ya da var olan olumsuz düşünceleri pekiştirmek amacının güdüldüğü görülmektedir.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesi referandum öncesi 78 haber ile en az sayıda habere yer veren gazete olmuştur. Yeni Akit gazetesinde referandum öncesiyle ilgili ilk birinci sayfa haberi 2 Ağustos 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Gazete, süreçle ilgili haberleri vermeye diğer gazetelere nazaran daha erken başlamıştır. Haberlerin başlıklarında biz-onlar ayrımı açısından iktidar partisi ve muhalefetin söylemlerinde dengeli bir dağılım gözlenmemektedir; ağırlık tamamıyla iktidar partisinden yanadır. Bunun yanında hem iktidar partisi hem de muhalefet partisi arasında gerçekleşen görüşmelerle ilgili olumlu bir yaklaşım göze çarpmaktadır. 2 Ağustos 2016 tarihinde yayınlanan haberin başlığı “Anayasayı Konuştular” şeklindedir. Haberin devamında kullanılan “Yeni Anayasa İçin Ortak Çalışma” başlığı da bu durumu destekler niteliktedir. Bir sonraki haber olan 13 Ağustos 2016 tarihli “Mini Anayasada Üç Parti Mutabakatı” da üç liderin görüşmesini olumlayan tarzda bir haberdur. Haberin devamının başlığı “Mini Anayasa İçin Mesai Başladı”da, liderlerin yeni anayasa için ortak çalışma yaptıklarına vurgu yapılmaktadır. 23 Ağustos 2016 tarihli “Bazıları Şaşırda da Milletimizi Gördüler” başlıklı haber de benzer bir yaklaşım sergilenmektedir. Haberin iç sayfadaki devamında “Liderler 3. Defa Buluştu” başlığı kullanılarak ortak bir yaklaşım sergilendiğinin altı çizilmiştir.

Yeni Akit gazetesinde “kurtuluş reçetesi” olarak konumlanması amaçlanan yeni anayasa ile ilgili haberlere örnek olarak “Kurtuluşun Reçetesi Yeni Anayasa” başlıklı ve 27 Eylül 2016 tarihli haber örnek gösterilebilir. Haberin iç sayfadaki devamında da aynı başlık kullanılmıştır. Bir sonraki günkü haberde de benzer bir başlık kullanılmış “Bu Anayasa Türkiye’yi Taşımıyor” başlığı kullanılarak “Kurtuluşun Reçetesi Yeni Anayasa” söylemi okuyucuya aktarılmıştır. Haberin devamında ise “Çok Şükür Devletimiz Dimdik Ayakta” başlığına yer verilmiştir.

2 Ekim 2016 tarihinde “Ortak Duruşumuzu Koruyalım” başlıklı haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın yaptığı çağrıya yer verilmiş; haberin devamında da aynı başlık kullanılmıştır. 3 Ekim 2016 tarihinde ise o tarihe dek liderler arasında yapılan görüşmelerin sonuçlanamaması nedeniyle halkın rahatsız olduğu görüşü ön plana çıkarılarak “Uzlaşma Yoksa AK Parti Yapsın” haberi yapılmıştır. Büyük puntolarla verilen haberin iç sayfadaki devamında da aynı başlık kullanılmıştır.

13 Ekim 2016 tarihli haberde, bir önceki haberde öne çıkarılan kaygıların giderilmesinde “Yeni Anayasa Meclise Geliyor” başlığı ile okuyuculara bir bakıma müjde verilmiştir. Bir sonraki gün de MHP’nin desteğinin önemine işaret edilerek “MHP Kararı Millete Bıraksın” başlığı atılmıştır. 15 Ekim 2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerinden yola çıkılarak verilen “Millet Yeni Bir Anayasa Bekliyor” başlıklı haber yapılmıştır.

Yeni Akit gazetesinde başlangıçta ana muhalefet partisi lideri Kılıçdaroğlu’nun da katılımıyla gerçekleşen görüşmeler nedeniyle muhalefet ile ilgili yapılan olumlu haberler yerini süreç içerisinde sert söylemlere bırakmıştır. Örneğin 15 Ekim 2016 tarihinde “CHP, PKK’nın Don Lastiği” başlıklı bir haber yapılmıştır. 2 Kasım 2016 tarihinde yapılan haberde de “CHP’nin Kuyruk Acısı 7 Haziran” başlığı atılmıştır.

16 Ekim’de yapılan iki haberin birinci sayfadaki başlıkları farklı iken haberlerin devamının ise sayfa sayıları farklı olmakla birlikte başlıkları aynıdır. Birinci haberin başlığı “Devlet Refleksi”; ikinci haberin ise “Yıldırım: İstikrar İçin Başkanlık Şart”tır. İki haberin de iç sayfalardaki devamının başlığı “Yıldırım: İstikrar İçin Başkanlık Şart” şeklindedir.

17 Ekim 2016 tarihi de CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’na çeşitli söylemlerle göndermeler yapılan bir tarih olmuştur. Aynı gün yapılan haberlerin birincisinin başlığı “Kılıçdaroğlu Milletten Korkuyor” iken ikinci haberin başlığı ise “Başkanlık İstemeyenler Milletten Korkanlar” şeklindedir. Başkanlığın “sorun çözen bir mekanizma” olduğu görüşünden hareket eden haberler yapılmıştır. Hemen ertesi günkü gazetede “Bahçeli’den Referanduma Yeşil Işık” haberine yer verilerek başkanlık sürecinde MHP liderinin desteği vurgulanmıştır. Bir başka destek haberi de SP’den gelmiş; bu durum 3 Kasım 2016 tarihli gazetede “SP’den Başkanlığa Tam Destek” başlığıyla duyurulmuştur. 19 Kasım tarihli haberde ise SP’nin başkanlığa karşı olmadığına yönelik görüşü tekrar haber yapılmış; ancak “SP’den Başkanlığa Şartlı Destek” olacağı duyurulmuştur. MHP ile gelişen diyalogların olumlu bir yönde ilerlemesinden mütevellî yapılan 10 Kasım 2016 tarihli haberde de “Bahçeli ile Anayasayı Görüşecek” söylemine yer verilmiştir.

23 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Sistemine Millet Karar Versin” başlıklı haberin iç sayfadaki devamında da aynı başlık kullanılmış; “milletin” isteğine uygun bir şekilde gerçekleşen durum ise ertesi günkü gazetede “Ak Parti Anayasa Teklifini Getiriyor” başlığı ile okuyuculara duyurulmuştur. Başkanlık sisteminin ülke ve milletin yararına bir uygulama olduğu ve hayata geçirilmediği takdirde yaşanabilecek olumsuzlukların vurgulandığı bir tarih olan 25 Ekim 2016’da yapılan haberlerin başlıkları ise sırasıyla şöyledir: “15 Temmuzlar Olmasın Diye Başkanlık Şart”, “Ya Başkanlık Ya Pişmanlık”.

Yeni Akit gazetesine göre Başkanlık sürecine verilen bir destek de yurtdışında yaşayan Türklerden gelmiş; bu durum 26 Ekim 2016 tarihli gazetede “Gurbetçiler de Başkanlık Dedi” başlığıyla verilmiştir. Anayasa değişikliği sürecinde milletin desteğinin öneminin vurgulanması devam etmiş; 27 Ekim tarihli gazetede “Millele Gitmekten Korkmayın” başlığı yer almıştır.

Kasım ayına gelindiğinde anayasa değişikliği için atılan somut adımlar kendini göstermeye başlamıştır. Örneğin 1 Kasım 2016 tarihli gazetede “2 Anayasa Paketi Hazır” başlıklı haber yer almış; 2 Kasım’da ise “Yeni Anayasa ile Vesayet Kalkacak” müjdesi verilmiştir. Vesayetin kalkması gerektiğine bir açıklama getirmek üzere yapılan 17 Kasım’daki haberde de başlık “Vesayet Anayasasıyla Yürüyemeyiz” şeklindedir. Vesayet vurgusu ileriki tarihlerde de haber yapılmaya devam edilmiş; 11 Aralık 2016 tarihinde de yine “Vesayet Bitiyor” başlığı ilk sayfada yer almıştır. 11 Kasım tarihli ilk sayfa haberinde de yeni anayasa için “son viraj” a gelindiği vurgulanmış; “Anayasada Uzlaşma Daha Yakın” başlığı ile MHP lideri ile Binali Yıldırım’ın görüşmesi büyük puntolarla izleyiciye sunulmuştur. 30 Kasım 2016’da yayınlanan haber de “Yeni Anayasada Sona Gelindi” başlığı ile bu durumu destekler niteliktedir.

Laiklik ilkesinin yeniden tanımlandığı, “Kemalist” ideolojinin baskı aracı olarak kullanılmadığı bir anayasa olacağı vaadiyle yapılan 14 Kasım 2016 tarihli ve “İnanca Saygılı Bir Anayasa” başlıklı haberde, yeni anayasayı tamamıyla AK Parti ve MHP’nin ortaklaşa hazırlayacağı kesin bir dille ifade edilmiştir. “Tarihi Uzlaşma” olarak tanımlanan bu ortaklık 2 Aralık 2016’da “Anayasada Anlaştılar” başlığı ile yine büyük puntolarla manşet haberi olarak duyurulmuştur. Aynı tarihli diğer haberin başlığı ise “Şentop: Yeni Sistemde Başbakanlık Olmayacak” şeklindedir.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesi referandum öncesi en az sayıda birinci sayfa haberine yer veren gazete olmuştur. Gazetede toplam haber sayısı 112 iken, birinci sayfa haberlerinin sayısı yalnızca 17’dir. Yeni Şafak gazetesinde referandum öncesi ile ilgili ilk birinci sayfa haberi 13 Ekim 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Bu tarihin diğer gazetelere bakıldığında oldukça geç bir tarih olduğunu söylemek mümkündür. Haberlerin başlıklarında biz-onlar ayrımı açısından karşılıklı atışmalara yer verilmediği gözlenmekle birlikte, haberlerin tamamının iktidar partisi ve söylemleri üzerine olduğu görülmektedir. Diğer gazetelerin başlıklarında sıkça rastlanan sert söylemlerin, atışmaların yerini anayasa değişikliğine yönelik gelişmelerin okuyucuya olduğu gibi aktarılması almıştır.

13 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan ilk haberin başlığı “Başkanlık Meclise Geliyor” şeklindedir. Haberin alt başlığı olarak Başbakan Binali Yıldırım’ın “Sonucu Millete Götüreceğiz” sözleri verilmiştir. Haberin gazetenin ilk sayfasının sol alt köşesinde küçük bir alanı kaplayacak şekilde verilmesi dikkat çekmektedir. Nitekim ideolojik olarak iktidar partisi yanlısı olan diğer gazeteler benzer haberleri büyük puntolarla manşetten vermeyi tercih etmiştir. MHP lideri Devlet Bahçeli’nin başkanlık sistemine olan desteği ise büyük puntolarla verilmiştir. 14 Ekim 2016 tarihli gazetede de Adalet Bakanı Bozdağ’ın başkanlık tartışmalarına dair sözleri gazetenin ilk sayfasında orta-solda küçük puntolarla “Fiili Başkanlık Zaten Var” başlığıyla verilmiştir. Haberde doğrudan Adalet Bakanı Bozdağ’ın sözlerinin yer aldığı bir başlık kullanılmıştır. Haberin devamı ise iç sayfada verilmiş ve “Mevcut Seçim Usulü HSYK’ya Zarar Verir” başlığı ile duyurulmuştur.

17 Ekim 2016 tarihinde iktidar partisinin anayasa değişikliği ve başkanlık sistemine yönelik sözleri haber olmaya devam etmiş; Başbakan Binali Yıldırım’ın “En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” sözleri başlığa taşınmıştır. Bu haberin devamı ekonomi haberleri sayfasında yer almış; başkanlık sisteminin Türkiye’nin markalaşmasına yapacağı katkıya değinilmiştir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli’nin “Başkanlık’a Millet Karar Versin” sözleri 19 Ekim 2016 tarihinde sürmanşetten verilmiş; haberin devamında “Referanduma Yeşil Işık Yaktı” başlığı ile MHP ile başkanlık sistemi konusunda uzlaşmaya varılmaya başlandığının ilk sinyali verilmiştir. Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan bu haber Cumhuriyet ve Sabah gazetelerinde de yayınlanmış; Yeni Şafak ve Sabah gazetelerinde Devlet Bahçeli’nin kararı halka götürmekte hiçbir sakınca olmadığına dair sözleri vurgulanırken, Hürriyet gazetesinde Bahçeli’nin konuyla ilgili öne sürdüğü “hassasiyet kriterleri” üzerinde durulmuştur.

Başkanlık sistemiyle ilgili gelişmelerin Binali Yıldırım’ın ağzından verilmeye devam ettiği gazetede 24 Ekim’de de yine Başbakan’ın “Başkanlık Anayasası Kasım’da Meclis’te” sözleri haber başlığı olarak kullanılmıştır. Burada dikkati çeken nokta Yeni Şafak gazetesinin başkanlık sistemini daha fazla öne çıkaran tavrıdır. İktidar yanlısı olan gazetelerde daha çok anayasa değişikliğinin vurgulanması söz konusuyken, Yeni Şafak gazetesinde başkanlık sisteminin ön planda olması söz konusudur. Bu konuda örnek olarak verilebilecek bir diğer haber “Teklifimiz Tam Başkanlık” (31 Ekim 2016)’dır. Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli’nin başkanlık ile ilgili ara modellerin söz konusu olmadığını vurguladığı haber, başkanlık sisteminin yasama, yürütme ve yargı erklerine “müthiş bir denge” getireceğini belirtmektedir. Aynı gün birinci sayfada yer alan bir diğer haberde çalışma kapsamındaki diğer gazetelerde de öne çıkarılan Başbakan Yıldırım’ın kan bağısı kampanyasındaki

söylemlerine yer verilmiştir. Haberin birinci sayfadaki başlığı ve içeriği 15 Temmuz darbe girişimiyle ilgili olmakla birlikte, haberin devamındaki başlığı “Başkanlık Gelmezse Bölünme Riski Var” şeklindedir.

Kasım ayına gelindiğinde Yeni Şafak gazetesinde başkanlık vurgusunun devam ettiği görülmektedir. Üç maddede başkanlık için yol haritasının çizildiğini okuyuculara aktaran haberin başlığı “Tam Saha Başkanlık” tır (1 Kasım 2016) ve bu haber konuyla ilgili manşetten verilen ilk haber olma özelliğini taşımaktadır. 11 Kasım 2016 tarihinde de yine başkanlık sistemi için Bahçeli’ye sunulan iki tekliften bahsedilmektedir. “Bahçeli’ye 2 Teklif” başlıklı haberde de yine Devlet Bahçeli’den başkanlık sistemine “yeşil ışık” yakıldığı vurgusu bulunmaktadır. AK Parti’nin anayasa taslak metnini MHP’ye ilettiğinin müjdesi 16 Kasım 2016 tarihinde verilmiş; haber başlığı olarak da “Anayasa Teklifi MHP’de” kullanılmıştır. Başbakan Yıldırım’ın başkanlık sistemine karşı çıkan CHP’ye yönelik “Rejim Tartışması 1923’te Bitti” sözleri ise aynı haberin devamının başlığıdır.

“Anayasada Sona Geldik”, 17 Kasım 2016 tarihli gazetede Binali Yıldırım’ın sözlerinin yer aldığı haber olarak öne çıkmaktadır. Hemen altında yer alan “Partili ve Güçlü Cumhurbaşkanı” başlıklı haber, bu haberin tamamlayıcısı şeklindedir. Bir ertesi gün, anayasada sona gelindiğinin işaretlerini okuyucuya veren bir haber olarak “Cumhurbaşkanı Yemini Değişiyor-8 Madde İşlevini Yitiriyor” yer almaktadır.

Devlet Bahçeli’nin anayasa teklifinin olumlu olduğuna dair görüşü 23 Kasım 2016 tarihli gazetede “Pürüzleri Aşacağız” başlığı ile verilmiştir. AK Parti ile MHP arasındaki anayasa müzakerelerinin tamamlanmasına yönelik atılan ortak adımlar 30 Kasım tarihinde “Anayasaya Az Kaldı” haberiyle iletilmiştir.

Anayasa değişikliği ve referandum süreci ile ilgili haberleri manşetten vermeyi tercih etmeyen Yeni Şafak gazetesinde, manşetten verilen ender haberlerden biri 2 Aralık 2016 tarihli “Tarihi Uzlaşma- Başkanlık Tamam” olmuştur. Yeni Şafak gazetesinde sürecin başından itibaren adım adım uzlaşmaya gidilen yolda sona gelindiğinin müjdesi manşetten verilmiştir. 9 Aralık tarihinde de yine “Ak Parti ve MHP Noktayı Koydu” başlıklı haberle uzlaşmaya vurgu yapılmaya devam edilmiştir. 11 Aralık’ta da Yeni Şafak gazetesinde adeta giriş, gelişme, sonuç şeklinde ilerleyen bu sürecin “Yeni Türkiye’nin Anayasası” haberiyle nihayete ermesi söz konusudur. Yeni bir dönemin başlangıcı olarak gösterilen bu süreç Yeni Şafak gazetesinde diğer gazetelerin aksine minimum pürüzle ve olumlu bir şekilde ilerleyerek sonuca ulaştığı şeklinde okuyuculara aktarılmıştır.

19 Aralık 2016 tarihinde “Kuvvetler Ayrılığı Şimdi Sağlanacak” haberiyle süreç sonunda uzmanların görüşlerine yer verilmiş; anayasa değişikliği ve başkanlık sisteminin Meclis’in asli görevini yerine getirmesini sağlayacağı vurgulanmıştır.

Yeni Şafak gazetesinde yer alan son iki haber 29 Aralık 2016 tarihinde yayınlanmıştır. Bu haberlerden birincisi anayasa değişikliği ile ilgili teknik detayları okuyucuya aktaran “Anayasada Revizyon” başlıklı haberdur. Aynı gün yayınlanan diğerk haber ise incelenen dönemde Yeni Şafak gazetesinde CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun söylemlerine yer veren tek haber olarak “Anayasa Meclis’ten Çıkamaz” başlığıyla verilmiştir.

3.6.2.1.1.2. Spotlar ve Haber Girişleri

Bell (Thogmartin, 1994)'e göre gazeteciler makale yazmaz, hikayeler anlatır. Bir hikâyenin de yapısı, yönü, odak noktası ve bakış açısı vardır. Gazeteciler çağımızın profesyonel hikâye anlatıcısıdır. Bir haber hikayesinin ana noktasını oluştururken ilk paragrafın önemi aşıkardır. Bu ilk paragraf haber için özet niteliği de taşıyan zorunlu bir alandır. Yazılı basın haberlerinde giriş olduğu gibi başlıklar da mevcuttur. Başlıklar da girişlerin özeti niteliğindedir. Gazeteciler tarafından haber hikayelerinde kim, neyi, ne zaman ve nerede gibi temel bilgiler hemen haberin girişinde, haberi okuyanlara oryantasyon sağlama amacıyla verilir. Haberlerde ayrıca, söylenenlerin önemini tespit etmek, olaya odaklanmak ve izleyicinin dikkatini talep etmeyi haklı çıkarmak için değerlendirme yapılması gerekmektedir. İşte haberin girişi bu değerlendirmenin özüdür, çünkü haber girişinin işlevi sadece ana eylemi özetlemek değildir. Haber girişi haber hikayesinin belli bir yöne odaklanmasını sağlar. Adeta hikâyenin geri kalanının görüntülediği bir mercek işlevi görür. Haber hikayeleri çoğu zaman net sonuçlar vermez. Eğer kesin sonuç verilecek olan bir haberse bu sonuç, haberin sonundan ziyade girişinde verilir.

Van Dijk’ın eleştirel söylem çözümlemesinin makro yapı analizinde ikinci unsur spotlar ve haber girişleridir. Spotlar ve haber girişleri de tıpkı başlıklar gibi haberin bağlamsal bilgisinin ve çerçevelemenin ortaya konulmasında ve haber için neyin önemli olduğu, neyin esas olarak sunulmak istediği noktasında önem taşımaktadır. Haber girişleri daha uzun olan haberlerdeki spotlar; kısa şekilde verilen haberlerde ise haberin ilk cümlesi ya da ilk paragrafın incelenmesi şeklindedir. Haber girişleri alt ve üst başlıklardan daha küçük iken haber metinlerinden büyük ve farklı puntolarla verilen, okuyucunun ilgisini çekebilmek amacıyla öne çıkan metinlerdir. Spotlar ise başlığın hemen altında farklı puntolarla verilen ve haber metninin üstünde yer alan metinlerdir. Haberin ana fikrini okuyucuya sunan ilk cümle ya da paragraf ana olayı özetlemekte; bunun yanında haber girişleri ve spotlar,

“başlıklar ile birlikte profesyonel haber pratikleri içinde haberin formunu oluşturmakta”dır (Demir, 2006: 155).

Hürriyet Gazetesi:

16 Ekim 2016 tarihli gazetede “Otur Oturduğün Koltukta” başlıklı haber ilk sayfada gazetenin alt kuşakta sol köşesinde yer almıştır. “Başkanlık Tartışması” şeklinde spota yer verilen haberin haber girişinde “CHP lideri Kılıçdaroğlu ‘Türkiye’nin bu kadar sorunu varken bir kişi çıkmış illa benim koltuğum ne olacak diyor. Koltuğün ne olacak kardeşim, otur oturduğün yerde” metni yer almaktadır. İç sayfada haberin devamına bakıldığında ise Kemal Kılıçdaroğlu’nun Kadıköy Belediyesi tarafından açılan bir yuvanın açılış törenine katıldığı anlaşılmaktadır. Fakat ilk sayfada haber girişi metnine bakıldığında gazete tarafından dikkat çekilmek istenen noktanın yuva açılışından ziyade CHP liderinin Recep Tayyip Erdoğan’a yönelik sarf ettiği imalı sözler olduğu öne çıkmaktadır. Aynı tarihte yayınlanan bir diğer haber ise “Meclise gelsin de bakalım” başlıklı haberdır ve bu haberin de spotu diğer haber ile aynıdır. Gazete bu sayede iki ayrı muhalefet liderinin, Anayasa değişikliğine ve başkanlık tartışmasına yönelik görüşlerini okuyucunun karşılaştırmasına olanak sağlamaktadır. Haber girişinde “MHP lideri Bahçeli, AK Parti’ye başkanlık konusundaki önerisini Meclis’e getirme çağrısında bulundu” şeklinde bir metin ile MHP liderinin uzlaşmacı tavrına dikkat çekilmektedir.

Yine benzer bir haber 17 Ekim tarihli gazetede yer alan ve yine CHP liderinin benzer söylemlerini gösteren “Tek Derdi Koltuk” başlıklı haberdır. “CHP lideri Kılıçdaroğlu isim vermeden Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı eleştirerek ‘Memleketin bu kadar derdi var’, şeklinde sözlerle yine başkanlık sistemine yönelik eleştirilerini dile getirmiştir. Haberin devamına bakıldığında ise CHP liderinin Silivri Belediyesi’ni ziyareti ve orada çiftçilerle buluşmasının haberin ana olayı olduğu anlaşılmaktadır.

18 Ekim 2016 tarihli “70 Dakika Başkanlık Zirvesi” başlıklı haberde “Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli Çankaya Köşkü’nde 1 saat 10 dakika anayasa değişikliği, Başkanlık sistemi ve Musul’u görüştü” metni haber girişinde yer almaktadır. Haberin devamı ise “İlk 4 Kırmızı Çizgi” başlığı ile yer almakta; haberin giriş metni ise “Başbakan Yıldırım ve MHP Lideri Bahçeli’nin baş başa görüşmesinde ağırlıklı olarak Anayasa değişikliği ve başkanlık sistemi ele alındı. Yeni Anayasa metnini görmek istediklerini belirten Bahçeli, Anayasa’daki ilk dört maddenin kırmızı çizgileri olduğunu söyledi. Yıldırım da en kısa sürede hazırlıklarını ileteceklerini belirtti” şeklindedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta Anayasa değişikliği ve başkanlık tartışmalarında daha ılımlı bir tavır izleyen MHP lideri ile

ilgili haberlerin konu ile daha bağlantılı olaylar bağlamında ele alınırken, CHP liderinin sarf ettiği sözlerle ilgili haberlerin, konuyla doğrudan ilişkili olmayan olaylar esnasında “yeri gelmişken” tarzında söylenen sözlerden oluşan haberler olduğu dikkat çekmektedir.

“Hassasiyet Kriteri” başlıklı ve başkanlık için referandum açıklamasına yönelik yapılan 19 Ekim 2016 tarihli haberde Bahçeli’nin “başkanlıkla ilgili Anayasa değişikliğinde ‘MHP’nin hassasiyetlerinin gözetilmesi’ durumunda ‘makul bir netice alınabileceğini söyledi”, sözleri haber girişi olarak yer almaktadır.

31 Ekim tarihli “Başkanlık Gelmezse Ölümüne Bölünme Riski Var” başlıklı haberde “Başbakan Binali Yıldırım başkanlık sistemiyle ilgili çarpıcı ifadeler kullandı” metnine yer verilerek, referandum değişikliğinin bölünme riskini ortadan kaldıracığı imasında bulunularak haberin devamına dikkat çekilmiştir. 2 Kasım 2016 tarihinde aynı habere cevaben Kemal Kılıçdaroğlu’nun söylediği sözler bulunmaktadır. “Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz”, başlığıyla verilen haber yine kısa ve küçük bir alanı kaplayarak yer aldığı için haber girişi haber metninin tamamı olarak ele alınmıştır. Haber girişinde “Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakan Binali Yıldırım’ın ‘Türkiye’nin bölünme riskinden söz eden bir kişi, başbakanlık koltuğunda oturamaz, nokta’ metni yer almaktadır. Aynı gün MHP liderinin uzlaşmacı yaklaşıma yönelik bir haber yer almakta, haber spotunda “Bahçeli Açık Çek” verdi, girişinde ise “MHP lideri idam cezasının geri getirilmesi için konuştu”, metni bulunmakta, AK Parti’nin MHP’ye idamla ilgili yaptıkları düzenleme teklifi dile getirilmektedir. Aynı uzlaşmacı tavır 12 Kasım 2016 tarihli ve “MHP ile Hayata Geçireceğiz”, başlıklı haberde okuyucuyla paylaşılmaya devam etmektedir. “Başbakan Yıldırım, Bahçeli’yle görüşmesinin ardından başkanlık sistemiyle ilgili daha net mesaj verdi” metni haber girişinde yer almakta ve Başbakan Binali Yıldırım MHP ile birlikte yeni Anayasa’nın yapılacağını söylemektedir.

13 Kasım 2016 tarihli ilk sayfa haberinde CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun sözleri yer almaktadır. “Başbakana Kapımız Açık” başlığıyla verilen haberde CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun başkanlık sistemiyle ilgili “Ak Parti’nin hazırladığı metni görmek istiyoruz. Başbakan Binali Yıldırım görüşmek istemesi halinde kendilerine kapımız açıktır.” sözleri haberin girişinde verilmiştir.

Gündemi en yoğun olan tarihlerden biri olan 16 Kasım 2016 tarihli gazetede “Bir Başkan İki Yardımcı” başlıklı haberde “Ak Parti’nin mini Anayasa paketini MHP’ye ulaştırmasıyla başkanlık sürecinde ilk somut adım atıldı. Pakette ‘iki yardımcı’ gibi bugüne kadar gündeme gelmemiş teklifler var” metni haberin girişinde bulunmaktadır. Aynı gün ilk sayfada yer alan “Sizin İstedığınız Rejim Değiştirmek” başlıklı haberin girişi ise CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun “Türkiye ateş yerine dönmüş, tutturmuşlar illa başkanlık olacak. Olmayacak

arkadaş” sözleriyle verilmiştir. Kılıçdaroğlu’nun sözlerinin yer aldığı bu haber, daha önceki günlerde gazetede yer alan haberlerle benzer söylemlere sahiptir. Aynı sayfada MHP liderinin CHP liderine yaptığı çağrı “CHP Naz Etmesin Gelsin” başlığı ve “MHP lideri Bahçeli, Ak Parti’nin başkanlık ve Anayasa değişikliği teklifiyle ilgili çağrıda bulundu” haber girişi metniyle verilmiştir. “HDP Tek Kişiyile Toplandı” başlıklı haber “Meclis başkanlığı geçen hafta atılan sloganlar nedeniyle HDP grubuna ziyaretçi alınmasına izin vermedi”, girişiyle verilmiştir. Aynı sayfada, aynı konuyla ilgili farklı parti liderlerinin görüşlerinin gazetede aynı hizada verilerek yine okuyucuya bir karşılaştırma yapma olanağının verildiği bir diğer haberde Başbakan Binali Yıldırım’ın “Rejim Tartışması 1923 Yılında Bitti” başlığı vardır. Bu haberin girişinde spot alarak “Anayasa’yı değiştirmek istiyoruz” şeklinde net bir ifadeye yer verilmiş, haberin girişinde de “Başbakan Binali Yıldırım, Kılıçdaroğlu’nun başkanlık sistemini rejim değişikliği olarak nitelemesine tepki gösterdi” ifadesi yer almıştır.

2 Aralık 2016 tarihli gazetede MHP lideri Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım’ın görüşmesinin okuyuculara aktarıldığı haber vardır. Haberin girişi şöyledir:

“Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, dün yaptıkları görüşmede başkanlık sistemiyle ilgili Anayasa değişikliğindeki pürüzleri giderdi. Bahçeli, “olumlu geçti” derken, Yıldırım teklifi gelecek hafta TBMM’ye sunacaklarını söyledi”.

7 Aralık 2016 tarihli gazetede ise “Anayasa İçin 12 Madde Bu hafta Mecliste” haberi “Geçici ve geçiş maddeleri var” spotu ve “Başbakan Binali Yıldırım Rusya’ya giderken uçakta Anayasa değişikliği teklifinin detaylarını anlattı” haber girişi ile yer almıştır. Anayasa değişikliğinin ilgili maddeler aracılığıyla gündeme geldiği 9 Aralık 2016 tarihli gazetede “Anayasa Teklifindeki 2 Değişiklik” haber yapılmıştır. Haberin girişinde, “Ak Parti’nin MHP ile temasları sonrasında bugün veya pazartesi TBMM’ye sunulacak Anayasa teklifinde iki kritik konuda değişiklik yapıldı” metni yer almaktadır. Haberin girişi ile haberin devamına dikkat çekilmiş; haberin devamında da söz konusu iki maddenin ne olduğu okuyucuya aktarılmıştır. Muhalefet partisinin alternatif teklifi aynı haberin hemen altında ve “Ak Parti ve MHP’nin Anayasa teklifine karşılık CHP güçlendirilmiş parlamenter sistem önerisini içeren taslak hazırladı” haber girişi ile okuyucuya sunulmuştur. Bir sonraki gün teklifin Meclis’e sunulması “Anayasa Teklifi Bugün Mecliste” başlığı ve “Sorunları millet çözer” spotu ile verilmiştir. Haberin girişinde ise “Başbakan Binali Yıldırım, Anayasa değişikliği teklifini bugün TBMM’ye vereceklerini açıkladı” metni bulunmaktadır. Ertesi gün yani 11 Aralık 2016 tarihli gazetede ilk sayfada yer alan bir diğer haberde “Başkanlık İçin 21 Madde” başlığı ve “Ak Partiden Firesiz 316 İmza” spotu ile Anayasa değişikliğine yönelik teklifin AK Parti kanadında tam destek gördüğü okuyucuya altı çizilerek verilmiştir. Aynı haberin girişinde

“Ak Parti ve MHP köklü sistem değişikliği getiren ve parlamenter sistemden başkanlığa geçişi öngören Anayasa değişiklik teklifinde uzlaştı. TBMM’ye sunulan teklif, Meclis ve referandumdan geçerse Kasım 2019’da yürürlüğe girecek”, metni bulunmaktadır. “İşte Cumhurbaşkanı İçin İstenen Yetkiler” başlıklı haberin giriş metni; “Yürütmenin başı olacak, başbakanlık kalkacak. Partisiyle ilişkisi sürecek. Yardımcılarını ve bakanları o belirleyecek”, şeklinde devam etmekteyken, aynı tarihli “Yeni Bir Dönem” başlıklı haberin giriş metni ise, “İstanbul Esenyurt’taki açılış töreninde vatandaşa hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, yeni Anayasa teklifi için ‘hazır mısınız’ diye sordu” şeklindedir.

29 Aralık 2016 tarihinde referanduma çok az bir süre kalmışken yapılan “Anayasa İçin 2 Öneri” başlıklı haberde spot “Yargıtay meclise sundu” ve haber girişi “Yargıtay Başkanlığı, Anayasa değişikliği konusunda Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin TBMM’ye iki alternatif görüş sordu” olarak metinleştirilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı son ay olan Ocak’ta yayınlanan 5 Ocak 2017 tarihli ve “Yol gösterici olacak” başlıklı haberin spotu “100 Bin Avukattan Anayasa Görüşü”dür. Haberin haber girişi, “Türkiye Barolar Birliği (TBB), Meclis’te görüşülmeye başlanacak Anayasa değişiklik teklifini 100 bin avukatın değerlendirmesine açtı” şeklindedir.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesinin spot ve haber girişlerine bakıldığında referandum süreci ile ilgili ilk haber olan “Anayasa Değişikliği İçin İlk Buluşma”da haber girişi olarak, “*Fetö temizliği için yapılacak mini Anayasa değişikliği için Ak Parti, CHP ve MHP temsilcileri ilk toplantıyı Meclis’in bombalanan yerinde yaptı*” sözlerine yer verilmiştir. Konuyla ilgili olarak birinci sayfada yayınlanan ilk haber ise 13 Ekim 2016 tarihinde “Başkanlığa İlk Adım” başlığı ile ve “son onayı millet verecek” spotu ile verilmiştir.

16 Ekim 2016 tarihinde ise “Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart” başlığı ile verilmiş olan haberin girişi, “*Başbakan Yıldırım: İstikrar sürecek. Türkiye büyümeye devam edecek. Nasıl olacak? Başkanlık sistemi ile*” şeklindedir.

17 Ekim 2016 tarihli gazetede “En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” başlıklı birinci sayfa haberi başlığının haber girişi “*Başbakan Yıldırım: Başkanlık sisteminin en önemli esprisi sürekli tek başına iktidar getirmesi*” olarak başlamakta, haberin devamı ekonomi sayfasında yer almaktadır.

18 Ekim 2016 tarihinde MHP lideri Devlet Bahçeli ile Başbakan Yıldırım’ın Başkanlık Sistemi konusundaki görüşmeleri “Başkanlık İçin Çankaya’da Zirve” başlığıyla verilmiştir ve haberin girişi şöyledir:

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli, Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi. İki lider hem Musul operasyonunu hem de başkanlık sistemini başta olmak üzere anayasa değişikliğini masaya yatırdı.”

Hemen ertesi günü 19 Ekim 2016 tarihinde ise Çankaya görüşmelerinden sonra alınan Referandum kararlarıyla ilgili “İlkbaharda Referandum” başlığıyla verilen haberin girişi *“Ak Parti’nin başkanlık stratejisi şekilleniyor: Anayasa değişikliği Ocak ayında MHP’nin desteğiyle meclisten geçecek, Nisan’da halka gidilecek”* olarak aktarılmıştır.

20 Ekim 2016 tarihli gazetede yayınlanan “Türk Tipi Başkanlığın Adı Cumhurbaşkanlığı Olacaktır” başlıklı haberin girişinde *“Ak Parti’nin başkanlık sistemine ilişkin yol haritası netleşmeye başladı”* sözlerine yer verilirken, 21 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan benzer içerikli haber için *“Türk Tipi Başkanlık İçin”* spotu kullanılmıştır, haberin girişi ise *“Başbakan Yardımcısı Canikli de başkanlık referandumu için ilkbaharı işaret etti. Anayasa değişikliği ile ilgili tam başkanlık, yarı başkanlık ve partili cumhurbaşkanlığı seçeneklerinin masada olduğu mesajını verdi”* şeklindedir.

22 Ekim 2016 tarihinde ise birinci sayfada “Başkanlık Konusunu Halkımız Çözecek” başlığı ile referanduma gidileceğinin sinyalleri verilmekte ve haberin girişinde *“Başbakan Yıldırım: Değişiklik vatandaşın önüne götürüldüğünde en doğru kararın verileceğine inanıyoruz”* sözleri okuyucunun dikkatine sunulmaktadır.

23 Ekim 2016 tarihli gazetede “Gelin Millete Birlikte Gidelim” başlıklı haber, *“CHP’ye Başkanlık Çağrısı”* spotu ile verilmiştir. Anayasa değişikliğine halkın karar vermesi konusunda uzlaşma çağrısı üzerine yapılan haberin girişi ise *“Başbakan Yıldırım: Sorun üreten bu sistemle yola devam edemeyiz. Başkanlık beka meselesi. CHP bu tarihi fırsatı ıskalamamalı”* şeklindedir.

24 Ekim 2016 tarihinde birinci sayfada iktidar partisinin anayasa değişikliği yapma sayısına ulaşabilse bile referandum yapma kararı *“367 Çıksa da Referandum”* başlığı ile haber yapılmıştır, haberin girişi ise *“TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop: Parlamenter sistem 140 yıldır istikrar getirmedir”* şeklindedir.

26 Ekim 2016 tarihli gazetede “Bahçeli’nin Sözleri Ümit Verici” başlıklı haberin girişi *“Başbakan Yıldırım: Sayın Bahçeli’nin başkanlık ile ilgili açıklamaları ümit verici”* cümlesiyle verilmiştir.

29 Ekim 2016 tarihinde ilk sayfada yer alan “AKP’nin ‘Tam Başkanlık’ Modeli” haberi, büyük puntolu tam manşetten verilmiştir ve başlığın hemen altında yer alan haberin girişi ise *“Başkan devletin ve yürütmenin başı olacak. Bakanları atayacak. Yasaları onaylayıp veto edebilecek. Kararnameler çıkarabilecek”* şeklindedir.

31 Ekim 2016 tarihinde “İşte Bahçeli’ye Gidecek Teklif” manşeti ile AK Parti tarafından, MHP liderine önerilen anayasa paketine ilişkin haberde giriş olarak “*Ak Parti MHP liderine biri 17 maddeden oluşan ‘Tam Başkanlık’ diğeri de 59 maddelik ‘Kontrol-Dengeli’ anayasa paketi önerecek*” cümlelerine yer verilmiştir.

1 Kasım 2016 tarihinde hükümet sözcüsünün açıklaması “330’u Görünce Düğmeye Basarız” başlığı ile haber yapılmış; haberin girişinde ise “*Hükümet sözcüsü Kurtulmuş, Külliye’deki Bakanlar Kurulu sonrası açıkladı: ‘Anayasa değişikliği ile ilgili iki paketimiz hazır, 330’u görünce düğmeye basarız’*” sözlerine yer verilmiştir.

2 Kasım 2016 tarihli gazetede “Vesayete Son Vereceğiz” başlığı ile verilen haberin girişi şöyledir:

“Başbakan Yıldırım Ak Parti grup toplantısında konuştu: ‘MHP’nin hassasiyetini dikkate alarak bir hazırlık içinde çalışmalarımızı tamamladık. Yapacağımız anayasa değişikliğiyle vesayet odaklarına son darbeyi vurmuş olacağız.’”

Aynı sayfada yer alan “İdam İçin Sınırlı Düzenleme Olabilir” haberinin girişinde de yine Başbakan Yıldırım’ın sözlerine yer verilmiştir: “*Başbakan Yıldırım’dan net mesajlar: ‘İdam meselesi bir anayasa meselesidir, anayasa da bir uzlaşma meselesidir’.*”

İdam cezasına ilişkin MHP liderinin verdiği cevap ise birinci sayfada yalnızca başlık olarak “Ak Parti Hazırsa MHP Dünden Hazır” şeklinde verilmiş; haberin iç sayfalardaki devamında ise “*MHP lideri Devlet Bahçeli dün partisinin grup toplantısında konuştu*” girişine yer verilmiştir.

7 Kasım 2016 tarihinde ise Başbakan’ın sözleri “Başkanlık Gelince Şer Odakları Bitecek” başlığı ile verilmiş ve haber girişinde “*Başbakan Yıldırım: Artık milli iradeyi ne FETÖ ne de bölücü terör örgütü tehdit edebilecek*” sözleri kullanılmıştır.

9 Kasım 2016’da da Başbakan Binali Yıldırım’ın anayasa ile ilgili çalışmaları “Paket Bu Hafta Tamam” başlığı ile haber yapılmıştır. Haberin girişi şöyledir: “*Başbakan Yıldırım: Anayasa değişikliği ile Türkiye koalisyon dönemlerini tarihe gömmüş olacak*”.

11 Kasım 2016’da “Bahçeli’ye İki Anayasa Taslağı” başlığı ile Anayasa çalışmalarıyla ilgili yapılan görüşmelere dair yapılan ilk sayfa haberinin girişi, “*Başbakan Yıldırım, MHP Bahçeli ile Anayasa değişikliği için bir araya geldi*” olarak devam etmektedir.

12 Kasım 2016’da “MHP İle Başkanlığı Hayata Geçireceğiz” başlıklı haberin girişinde “*Başbakan Yıldırım’dan Net Açıklama: MHP ile beraber anayasa değişikliğini yapacağız ve başkanlık sistemini hayata geçireceğiz*” ifadesine yer verilmiştir.

16 Kasım 2016 günü “Başkanlık Değil Cumhurbaşkanlığı” başlığı büyük puntolarla verilmiştir. Haberin girişinde ise “*İşte AK Parti’nin MHP’ye sunduğu anayasa paketi: Yeni*

sistemin ismi Cumhurbaşkanlığı olacak. Erdoğan'a 2019'a kadar geçiş yetkileri tanınacak" ifadesi yer almıştır. Bu haberin hemen altında yer alan Başbakan Binali Yıldırım'ın CHP'ye davet çağrısı ile ilgili "Tren Kalkmadan Binebilirsin" başlıklı haberde spot olarak "Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli'den Kılıçdaroğlu'na son çağrı" sözleri kullanılmıştır. Yine aynı sayfadaki Bahçeli'nin Kılıçdaroğlu'na yaptığı çağrı ise "CHP Naz Yapma Gel El Ele Verelim" başlığı ve "MHP lideri Bahçeli: Ak parti ile üzerinde mutabık kaldığımız değişiklikleri süratle Meclis'e getireceğiz" girişi ile verilmiştir.

17 Kasım 2016 da ise Başbakan'ın "Biz Mutabakat Zemini Aramaya Devam Edeceğiz" başlığı ile verilen ve spotu "Karar Aziz Milletin" olan haberin girişi "Başbakan Yıldırım: Hazırlıklarımızda sona gelmiş bulunuyoruz. Önümüzdeki günlerde anayasa değişikliğini Gazi Meclisi'ne getirmiş olacağız. Diğer siyasi partilerle mutabakat zemini aramayı sürdüreceğiz" olarak verilmiştir.

21 Kasım 2016 tarihinde "Rejim Değil, Sistem Değişimi" başlığı ile verilen haberin girişinde "Başbakan Binali Yıldırım: Sayın Kılıçdaroğlu, rejim tartışması 1923'te bitti. Türkiye 'Cumhuriyet' dedi, rejimini seçti" sözleri yer almıştır.

23 Kasım 2016 tarihinde Başkanlık sistemi ile ilgili birinci sayfada yer alan ilk haberde "AK Parti'nin Önerileri Makul" başlığının devamında "MHP lideri Devlet Bahçeli, Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili kendilerine sunulan 12 maddelik anayasa değişiklik teklifini değerlendirdi: Öneriler makul. Titizlikle müzakere edip, mutabakata varacağız" şeklinde giriş yapılmıştır. İkinci haber ise "Tartışılan O Madde Komisyona Çekildi" başlığı ile ve "Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 'uzlaşın' mesajı sonuç verdi. Erken yaşta evlilik düzenlemesi komisyona gönderildi" girişiyle verilmiştir.

26 Kasım 2016 tarihinde görüşmeler sonrası mutabakata varıldığını vurgulayan "Aralıkta Mecliste" başlığı, "Martta Referandum" alt başlığı ile ve "Ak Parti ile MHP arasında yürütülen cumhurbaşkanlığı görüşmelerinde sona gelindi" giriş cümleleriyle verilmiştir.

29 Kasım 2016 tarihli "Anayasa Paketi İçin 330 Barajı Aşılıyor" başlıklı haberde haber girişi şöyledir: "Başbakan Yardımcısı Kurtulmuş: Vardığımız nokta gösteriyor ki parlamentoda en az 330'u aşacak bir noktaya geliyoruz".

30 Kasım 2016 tarihli gazetede "Anayasa İçin Son Söz Yıldırım ve Bahçeli'de" başlıklı haberin ilk sayfada yalnızca başlığı kullanılmış; aynı haberin iç sayfadaki devamında "Anayasada Türkiye Milletvekilliği Önerisi" başlığının altında, "Ak Parti ve MHP kurmayları arasında yürütülen anayasa değişikliği çalışmaları tamamlandı. Başbakan Yıldırım ve MHP

lideri Bahçeli, cumhurbaşkanlığı sistemini de kapsayan anayasa paketine son şeklini vermek için bu hafta bir araya gelecek”, girişine yer verilmiştir.

1 Aralık 2016’da “Yıldırım Bahçeli Zirvesi Bugün” başlığı ile verilen haber ilk sayfanın sol alt köşesinde yer almış ve haberin girişi *“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili anayasa değişikliğini görüşmek için bugün bir araya geliyor”* cümlesi ile verilmiştir.

2 Aralık 2016 tarihinde büyük puntolarla “Türkiye İçin Tarihi Uzlaşma” başlığı ile verilen haberin girişi şöyledir:

“Cumhuriyet tarihinin en köklü reformu olan cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş için tarihi anlaşımayı Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli açıkladı”.

6 Aralık 2016’da internette yayınlanan birinci sayfa haberinin “Teklif Bu Hafta Meclis’te” girişi *“Başbakan Yıldırım: İnsanlar konuşa konuşa anlaşır, her şeyin bir çözümü var”* şeklindedir. Eskişehir’deki baskısında aynı haber “MHP ile Pürüzler Giderilir” başlığı ile verilmiş olmakla birlikte haberin girişi değişmemiş ve haber girişi aynı şekilde yapılmıştır.

9 Aralık 2016’da birinci sayfanın alt kısmında büyük puntolar ile “Ak Parti ile MHP’nin Uzlaşması Önemli” başlığıyla verilen haberin girişi, *“Cumhurbaşkanı Erdoğan: MHP’nin olumlu tavrına bakarak, anayasa değişikliğinin Meclis Genel Kurulu’ndan geçeceğini düşünüyorum”* şeklindedir.

10 Aralık 2016 tarihli gazetede “Yeni Sistemin Amacı Darbeleri Önlemek” başlığıyla sağ alt köşede yayınlanan haberin girişinde, *“Başbakan Yıldırım açıkladı: Ak Parti’nin anayasa değişiklik teklifi bugün Meclis’e veriliyor”*, sözlerine yer verilmiştir.

11 Aralık 2016 tarihinde “Cumhur ile Başkanı Buluşmaya Hazır” sözleri büyük puntolarla manşet haber olarak verilmiştir. Haberın spotu *“Yeni Türkiye için tarihi adım atıldı”* şeklinde verilmiş olup haberın girişi ise *“Türkiye’de sistem değişikliği için büyük uzlaşma: Ak Parti’nin hazırladığı, MHP’nin desteklediği 21 maddelik anayasa değişikliği teklifi 316 imzayla TBMM Başkanı’na sunuldu”* şeklindedir. Aynı günün ikinci haberi olan “Yeni Dönemin Başlangıcı Olsun” başlığı ile verilen haberın girişi ise şöyledir: *“Cumhurbaşkanı Erdoğan Esenyurt’taki toplu açılış töreninde yeni anayasa teklifi için şunları söyledi: Temennim odur ki; parlamentodan başarılı bir referandum oylamasıyla 300’ü aşacak şekilde geçer”.*

17 Aralık 2016 tarihli gazetenin sağ alt köşesinde “Ak Partide 3G Formülü” başlığıyla verilen haberın girişi *“Cumhurbaşkanlığı sistemi değişikliği vatandaşa ‘güçlü yönetim, güçlü Meclis ve güçlü istikrar’ vurgusuyla anlatılacak sözleriyle verilmiştir.*

23 Aralık 2016 tarihinde Başbakan Binali Yıldırım'ın ifadesi olan “Rejim Değişikliği Tarihte Kaldı” sözleri başlık yapılmıştır. Haberin girişinde ise “*Başbakan Yıldırım: Herkes anladı Kılıçdaroğlu anlamak istemiyor*” ifadesi yer almıştır.

28 Aralık 2016 tarihinde Anayasa değişikliği ile ilgili olarak üç ana başlıklı habere rastlanmaktadır. Bunlardan bir tanesi; “Yedek Milletvekilliği Yerine Kontenjan” başlığı ile sağ altta yer alan haberdur ve haberin girişi “*Anayasada 6 yenilik daha: Bakanlar Meclis’te yemin edecek*” şeklindedir. İkinci haber ise sayfanın en altında “Kurtulmuş: Millet Evet Derse Kimse Mani Olamaz” şeklinde ve yalnızca başlık olarak verilmiştir. Bu haberin iç sayfadaki devamı “Millet ‘Evet’ Derse Kimse Mani Olamaz” başlığıyla yer almaktadır ve haberin girişi şöyledir:

“Hükümet sözcüsü Kurtulmuş: Anayasa değişikliği teklifine millet ‘Evet’ derse buna mani olmaya kimsenin gücü yetmez. Kapalı kapılar ardında Cumhurbaşkanı şu olur diye hesaplar yapıp, milleti al gülüm ver gülüm oynatarak üst yargıda adam belirleme zamanı tarihe karıştı”.

Aynı tarihteki bir diğer ilk sayfa haberi “Anayasa Komisyonunda İlk 3 Madde Kabul Edildi” ise yine sayfanın en altında yalnızca başlık olarak verilmiştir; haberin iç sayfadaki devamı olan “İlk 3 Madde Kabul Edildi” başlığıyla verilen haberin girişi ise, “*Cumhurbaşkanlığı sistemini de kapsayan 21 maddelik Anayasa değişikliği teklifinin görüşmeleri Meclis Anayasa Komisyonu’nda sürüyor*” şeklindedir.

29 Aralık 2016 tarihli gazetenin ilk sayfasının en altında “Anayasa Komisyonunda 8 Madde Kabul Edildi” olarak yalnızca başlığı verilen haberin iç sayfadaki başlığı yine aynıdır. Devamındaki gelişmeler 30 Aralık 2016 tarihinde Eskişehir baskısında birinci sayfada yer alan “Anayasa Teklifinde Çoğu Gitti Azı Kaldı” başlıklı haberin girişinde “*TBMM Anayasa Komisyonu’nda görüşülen anayasa değişikliği teklifinin 11’nci maddesi de kabul edildi. Geriye 8 madde kaldı*” sözlerine yer verilmiştir. Son olarak 4 Ocak 2017 tarihli gazetede ilk sayfada Bahçeli’nin “Oyumu Mecliste de ‘Evet’ Sandıkta da” ifadesi ile başlık atılarak, Bahçeli’nin teklife destek verdiğine yönelik haber “*MHP lideri Devlet Bahçeli: Anayasa değişiklik paketi Genel Kurul’a geldiğinde katkı sağlayacak bir tek ‘evet’ oyu var*” girişi ile verilmiştir.

Genel olarak Sabah gazetesinde haber girişleri ve spotlarında göze çarpan, parti liderlerinin doğrudan ağızından aktarılan sözlerin haber girişlerini oluşturmada kullanılması, az sayıda yer alan spotlarda ise çarpıcı ve kısa ifadelerle yer verilmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesinin spot ve haber girişlerine bakıldığında 30 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan ve birinci sayfada yer alan ilk haber olan “Tek Adama Geçit Yok”’un spotu “Kılıçdaroğlu, CHP Genel Merkezi’nde Cumhuriyet’in sorularını yanıtladı” şeklindedir. Haberin girişinde ve devamında ise doğrudan Kılıçdaroğlu’nun sözleri aktarılmıştır.

“Türkiye demokratikleşme süreci içinden bir tek adam yönetimine doğru sevk edilirse bunu kabul etmemiz mümkün değil”.

11 Ağustos 2016 günü “Anayasada HDP Devre Dışı Bırakıldı” başlıklı haberin spotu “Üç parti bu hafta çalışmaya başlıyor” şeklindedir. Haberin girişinde ise “Mini anayasa paketi için AKP, CHP ve MHP’den birer üyeyle oluşturulan anayasa komisyonu, bu hafta çalışmaya başlıyor” sözlerine yer verilmiştir. Aynı haberin devamı niteliğindeki 13 Ağustos 2016 tarihli haberde “Üç partili komisyon çalışmaya başladı” spotuna yer verilmiştir, haberin girişi ise “AKP’den Abdülhamit Gül, CHP’den Bülent Tezcan ve MHP’den Mehmet Parsak’tan oluşan anayasa komisyonu dün çalışmalara başladı” şeklindedir.

23 Ağustos 2016 tarihinde sürmanşetten verilen “Anayasa İçin Yeni Uzlaşma” başlıklı haberin spotu “Masadaki yargı paketine önceden uzlaşılan 60 madde de eklenecek”tir. “Başbakan Yıldırım, CHP lideri Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Bahçeli’yi bir araya getiren zirvede en somut adım anayasa değişikliği konusunda atıldı” girişiyle verilen haberin devamında üç liderin Çankaya Köşkü’nde bir araya gelmeleri okuyucuya aktarılmaktadır. Burada en dikkati çeken nokta Sabah gazetesinde de aynı haberin yer alması, fakat Sabah gazetesinin CHP liderinin o zirvede olduğunda dair herhangi bir bilgiyi okuyucularıyla paylaşmamış olmasıdır.

13 Ekim 2016’da yine sürmanşetten verilen haberin başlığı “Başkanlık Kumarı” haberin spotu ise “İki cepheli savaşın eşiğindeki, çoksesliliğin boğulduğu Türkiye’de OHAL fırsatçılığıyla yeni rejim dayatması” şeklindedir. “Türkiye OHAL’le Meclis’in devre dışı bırakıldığı ve iki komşusunda yaşanan savaşın parçası olmaya doğru gittiği bir ortamda yeniden ‘rejim’ tartışmasına sürüklendi” haberin girişi niteliğinde okuyucularla paylaşılmıştır. Aynı gün “MHP’ye Sert Tepki” spotu ile verilen “CHP: Gizli Pazarlık Var-HDP: Diktatörlüğe Gidiş” başlıklı haberin girişi ise şöyledir:

“CHP’li Levent Gök, başkanlığın yeniden gündeme getirilmesine ilişkin ‘İnsanın aklına kapalı kapılar ardında başka pazarlıklar var mı? sorusunu getiriyor’ dedi.

19 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan iki haberden biri olan “Bahçeli ‘Başkan’ İstiyor” sürmanşetten yayınlanmış, haberin spotunda “AKP’nin başkanlığı referanduma götürme planına açık destek verdi” sözleri yer almıştır. Haberin girişinde ise “MHP Genel Başkanı

Devlet Bahçeli grup toplantısında, AKP'nin başkanlık sistemini referanduma götürmek için aradığı desteği vereceğini ilan etti" sözleri okuyucuyla paylaşılmıştır. Hemen altında yer alan haberde ise yalnızca "Dolar Başkanlık Çarptı, 3.1140'a Yükseldi" başlığı verilmiştir. Haberin ekonomi sayfasında yer alan devamının girişi ise "Dolar bu kez de başkanlık sistemi tartışmaları, Musul operasyonu, jeopolitik riskler ve Merkez Bankası'nın faiz indirim beklentileri ile tarihi zirve olan 3.1140'a kadar yükseldi" şeklindedir.

22 Ekim 2016 tarihli "MHP Pazarlık Kapısını Açtı" başlıklı haberin spotu "AKP'ye Gözü Kapalı Evet Demeyiz" iken haberin girişi ise "Devlet Bahçeli'nin başkanlığa destek çıkışının ardından MHP'den çelişkili açıklamalar gelmeye devam ediyor"dur. 24 Ekim'de sürmanşetten verilen ve Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden hukukçu bir öğretim üyesiyle gazete muhabirinin yaptığı röportajın paylaşıldığı haberin spotu "Hukukçu Altıparmak: Özgürlüklerin olmadığı yerde sağlıklı oylama olmaz"dır. Haberin girişinde de Altıparmak'ın "büyük olasılıkla önümüzdeki yılın Nisan ayında yapılacak başkanlık referandumu ile ilgili kaygılarını" dile getirdiği sözleri vardır. Aynı gün "Başbakan'dan Sinyal" spotuyla verilen haberin girişi "AKP'nin Afyon Kampı'nda milletvekilleri Başbakan Binali Yıldırım'a nasıl bir başkanlık; yarı mı, partili cumhurbaşkanlığı sorusunu yöneltmesiyle" ilgilidir.

Başkanlık süreciyle ilgili sıklıkla uzman görüşlerine ve röportajlarına yer veren Cumhuriyet gazetesinde 25 Ekim 2016 tarihinde uluslararası hukuk uzmanı Ece Güner Toprak'ın düşüncelerine yer verilmiş; Toprak'ın "AKP Modelinde Sınırsız Yetki İsteniyor" sözleri manşet haberin spotuna taşınmıştır. Haberin girişi de şöyledir:

"Avrupa ABD ve Latin Amerika'daki başkanlık sitemi örneklerini inceleyen Uluslararası Hukuk uzmanı Ece Güner Toprak AKP'nin gündeme getirdiği Türk tipi başkanlık önerisinin getirdiği sınırsız yetkiler ve güçler ayrılığını ortadan kaldırması nedeniyle dünyada bir örneği olmadığını söyledi".

"Başkanlık Hesapları" spotuyla verilen ve aynı gün yayınlanan "AKP, MHP İçeri Fireden Endişeli" başlıklı haberin girişi ise "MHP'nin desteği ile Meclis'teki oylamada 330'u garantileyen AKP, referandum için MHP'de muhalif kanadın yürüteceği başkanlık karşıtı kampanyadan endişeli" şeklindedir.

26 Ekim 2016 tarihli gazetenin manşet haberi "Şehitlere İhanet" başlığını taşımaktadır. Haberin spotu "Kılıçdaroğlu, Yıldırım ve Erdoğan'ın darbe ile başkanlığı ilişkilendirmelerine tepki gösterdi" iken haberin girişi ise "Kılıçdaroğlu, Başbakan Yıldırım'ın başkanlığın kapısı, 15 Temmuz gecesi açılmıştır sözlerini hatırlatarak, böylece darbe gecesi sayın Cumhurbaşkanı'nın 'bu bize Allah'ın lütfu' ifadesinden neyi kast ettiğini açıklamış oldu,

dedi”, şeklindedir. Aynı gün bir önceki haberin devamı niteliğindeki “Bahçeli ‘hayır’a kızdı” başlıklı haber hemen bir altta verilmiş olup “MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, başkanlık sistemini Meclis’te evet, referandum da hayır diyecekleri iddialarına TBMM’de evet dersek, milletin huzurunda da evet deriz, yanıtını verdi” sözleri haberin girişini oluşturmuştur.

31 Ekim 2016’nın manşet haberi “Al İdamı Ver Başkanlığı”nın spotu “AKP ile MHP arasında idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlık sistemine destek pazarlığı”dır. Haberin girişi “Ankara’da MHP’nin idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlığa destek vereceği konuşuluyor”dur. Bu haberin hemen altında Kılıçdaroğlu’nun adeta bu habere cevap verircesine söylemlerini yansıtan “Kendi Baas Rejimlerini Kuruyorlar” başlıklı haber vardır. Haberin girişi ise “Dünyanın hiçbir ülkesinde böyle bir OHAL, böyle KHK’lar yok diyen Kılıçdaroğlu, son KHK’larla ilgili olarak Baas benzetmesi yaptı” şeklindedir.

13 Kasım 2016 tarihinde “Hedefi Rejim Değişikliği” başlıklı haberin spotunda “Kılıçdaroğlu’ndan başkanlık çıkışı” sözleri yer almıştır. Haberin girişinde ise “Partisinin anayasa çalıştayına katılan CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun, ‘başbakanın MHP ile birlikte yapacaklarını söylediği başkanlık sistemini gerektirecek anayasa değişikliğine dair sistem değil, rejim değişikliği düşünülüyor’, sözleriyle tepkisi dile getirilmiştir. Bu haberde adı geçen çalıştay ile ilgili haber aynı gün “CHP’den Anayasa Çalıştayı” başlığı ile yayınlamış; CHP’nin Türkiye’nin “sayılı anayasa hukukçularının” katılımıyla anayasa çalıştayı yaptığı haber girişinde aktarılmıştır.

14 Kasım 2016 tarihli gazetede “AKP-MHP Başkanlık Komisyonu” başlıklı haber, “Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli’nin geçen hafta yaptıkları görüşmede başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği için iki parti arasında bir ‘anayasa ve başkanlık’ komisyonu kurulması kararı alındığı belirtildi” girişiyle verilmiştir.

16 Kasım 2016 tarihli gazetede “MHP’ye sunulan anayasa değişikliği taslağının detayları ortaya çıktı” spotu ile verilen “AKP’nin Teklifi Cumhur-Başkanlık” başlıklı manşet haberinin girişi şöyledir:

“MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP’nin başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği teklif metninin MHP’ye iletildiğini açıkladı”.

Hemen ertesi gün bir önceki gün verilen haberle ilişkili olarak “Başkanlık Teklifinin Ayrıntıları” spotu ile “AKP’den MHP’ye Algı Oyunu” başlıklı haber yayınlanmış; haberin girişinde de “AKP’nin MHP’ye sunduğu anayasa taslağında uçayaklı bir strateji güdülüyor” sözlerine yer verilmiştir.

18 Kasım 2016 tarihinde ise “Başkanlık sistemine karşı harekete geçen CHP, yurt genelinde yapılacak toplantılarda halka demokratik parlamenter sistemi anlatacak” girişi ile

verilen “CHP Halka Başkanlığı Anlatacak” başlıklı haberin spotu da “İlk Miting 3 Aralık’ta Adana’da” şeklindedir.

Prof. Korkut Boratav ile yapılan röportajın verildiği manşet haberin spotu “Prof. Korkut Boratav’a göre ekonomik krizler baskıcı rejimleri güçlendirebilir” şeklindedir ve başkanlık sistemi ve ekonomik krizin bağlantısını ortaya koyma amaçlıdır. Haberin başlığı muhalefetin bu süreçteki rolünü vurgulamak istercesine “Türkiye’nin İhtiyacı Kolektif Muhalefet-28 Kasım 2016” şeklindedir. Haberin girişinde ise Türkiye’nin yabancı sermayeye bağımlı olduğu ve sıcak paranın ülkeden kaçtığı ve bu duruma en fazla katkı sağlayan sürecin başkanlık sistemi olduğu görüşüne yönelik söylemler mevcuttur.

MHP Başkanı Bahçeli ve Başbakan Yıldırım arasındaki görüşme ile ilgili haber 2 Aralık’ta gazetenin ilk sayfasında yer almakla birlikte küçük bir alanı kaplayacak şekilde okuyucuya iletilmiş; spotta “Bahçeli-Yıldırım Görüşmesi” ve girişte de “Yıldırım ve Bahçeli’nin dünkü görüşmesinden anayasa taslağının haftaya Meclis’e getirilmesi çıktı” sözlerine yer verilmiştir.

Sürmanşetten verilen 3 Aralık 2016 tarihli “Ucube Sisteme Doğru” başlıklı haberin spotu “Erdoğan’ın hayalindeki cumhurbaşkanlığı modeli, yeni fiili durumlar ve sorunlar yaratacak”, girişi ise “AKP’nin gelecek hafta TBMM Başkanlığı’na sunmayı planladığı anayasa değişiklik önerisindeki partili cumhurbaşkanlığı sistemi, yasama ve yürütme alanında yeni krizlerin yaşanmasını da beraberinde getirecek”tir. Bir ertesi gün “Başbakan Torbası” manşet haberinin spotu ise “AKP başbakanlığı tek bir torba maddeyle anayasadan çıkarmayı planlıyor”, girişi ise “AKP ve MHP’nin uzlaştığı cumhurbaşkanlığı modelinde başbakanlık olmadığı için anayasadaki başbakan ve başbakanlık ifadelerinin çıkarılması gerekiyor”dur.

AK Parti içinde anayasa maddeleri üzerine anlaşmazlıklarla ilgili haber sürmanşette yer almış, haber “Anayasa değişikliğinin sürpriz maddesi parti içinde de sıkıntı yarattı” spotu ile okuyucuya aktarılmıştır. 7 Aralık tarihli bu haberin girişinde ise “AKP ve MHP’nin uzlaştığı anayasa değişikliği maddeleri arasında yer alan ‘yedek milletvekilliği’, AKP’li vekiller arasında panik ve endişe yarattı” sözleri bulunmaktadır. Yine 9 Aralık’ta da parti içindeki çatışmaların yer aldığı haberlere yer vermeye devam edilmiştir. “Parti içinde anayasa değişikliğinin kolay olmayacağı tartışılıyor” spotu ile verilen haberin girişinde “MHP ile üzerinde uzlaşıldığı belirtilen ve bugün ya da hafta sonu TBMM’ye sunulması beklenen anayasa değişiklikleri konusunda AKP’de de endişe yaşanıyor” sözleri yer almaktadır. Bu haberin hemen altında ise Anayasa Uzmanlarının AK Parti’nin planını yorumladıkları demeçleri vardır.

11 Aralık 2016'da sürmanşetten verilen "İki Parti Tek Adam" başlıklı haberin spotu "AKP, MHP'nin desteğiyle yasama ve yürütme yetkilerini Erdoğan'a devretme planını Meclis'e sundu" şeklindedir. Haberin girişinde ise "AKP'li vekillerin imzasıyla Meclis'e sunulan anayasa değişikliğinde başbakanlığın kaldırılarak tüm yetkilerinin cumhurbaşkanına devri öngörülüyor" sözleri yer almaktadır. 14 Aralık'ta da bu haberi tamamlar nitelikte "AKP'nin anayasa değişikliği" spotuyla "Saray Devleti Teslim Alacak" haberi vardır. Bu haberin girişi de "AKP'nin anayasa değişikliği planının hayata geçmesi" durumunda gerçekleşmesi muhtemel durumların okuyucuya aktarılması söz konusudur. 19 Aralık'ta da gazete Kılıçdaroğlu'nun bu konuyla ilgili uyarılarını okuyucularına sunmuştur. Kılıçdaroğlu'nun "Uygar Dünyadan Kopuş" sözlerini sürmanşete taşıyan gazete haberin spotunu "Kılıçdaroğlu, yarın komisyona gelecek anayasa teklifini eleştirdi" sözleriyle duyurmuştur. Haberin girişinde de "Rejim değişikliğine izin vermeyeceğiz-CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin gençlik kollarının düzenlediği Umut Kongresi'nde, AKP ve MHP'nin üzerinde anlaştığı anayasa değişikliğiyle ilgili uyarılarda bulundu" sözleri yer almaktadır. Aynı haberin hemen sağında "Eski AİHM Yargıcı Türmen" spotu ile "Tabuta Son Çivi Başkanlık" haberi vardır. Bu haberin girişi "Eski AİHM Yargıcı, eski CHP'li ve Barış İçin Demokrasi Hareketi'nin öncüsü Rıza Türmen, AKP'nin Sünni değerlere dayanan, neoliberalizmi acımasızca uygulayan, otoriter bir Türkiye yaratmak istediğini söyleyerek 'Bu projede tabuta çakılan son çivi başkanlık' dedi" şeklindedir.

22 Aralık 2016 tarihinde sürmanşetten verilen "AKP'de Kaygı Görünür Oldu" başlıklı haberin spotu "Yıldırım, Anayasa için vekillerden istediği desteği bulamadı" iken, haberin girişi "Erdoğan'ı sınırsız yetkiyle donatacak anayasa değişikliği önerisine AKP içinden gelen tepkiler büyüyor"dur.

23 Aralık 2016 tarihi anayasa değişikliği ile ilgili çok sayıda haberin yer aldığı bir tarih olarak öne çıkmaktadır. İlk olarak sürmanşetten verilen "Milletvekillerinin tepkisini çeken yedek vekillik için formül arayışı" spotuyla verilen haberin başlığı "AKP Anayasa'da İlk Tavizi Verdi" ve girişi ise "Başbakan Binali Yıldırım'ın milletvekilleri ile yaptığı toplantıda anayasa değişikliğine ilişkin sert eleştiriler gelmesi, parti yönetimini harekete geçirdi"dir. İkinci haberin spotu "Anayasa Komisyonu", üçüncü haberin ise "Oylama Taktiği"dir. Bu haberlerin girişleri ise şöyledir:

"CHP'li Bülent Tezcan, AKP'nin Anayasa önerisinin Anayasa Komisyonu'ndaki görüşmeleri sırasında, hükümetin Nüfus Yasası'nı değiştirerek yurtdışında bulunan ve konsolosluklarda adres kaydı olmayanların seçmen kütüklerine yazılmasına yönelik bir

hazırlık içinde olduğu bilgisinin geldiğini belirtti” (AKP Yurtdışında Seçmen Üretiyor-23 Aralık 2016)”.

“CHP, anayasa değişikliğinin Meclis oylamalarında AKP’li milletvekillerinin etki altında kalmaması için oy kabinleri önünde etten duvar örecektir” (CHP Sandıkta Nöbet Tutacak-23 Aralık 2016).

“Meclis’te 5 Gün Süren Demokrasi” başlıklı haberin spotu “Anayasa Komisyonu’nda kavga çıktı” şeklinde olup, haberin girişi “TBMM Anayasa Komisyonu’nda 330’a yakın milletvekilinin söz istemesine karşın AKP, ‘müzakerede yeterlilik’ önergesi vererek 5 gün sonra maddelere geçilmesini sağladı” sözleriyle okuyucuya aktarılmıştır.

“Mücadeleye Devam” başlığı ile verilen 26 Aralık tarihli manşet haberinde spot “CHP MYK ‘Anayasa Komisyonu’ndan çekilelim’ tartışmalarına son verdi” iken, haberin girişi ise “AKP’nin Kapan Siyaseti” alt başlığıyla, “TBMM Anayasa Komisyonu’nda yaşanan gerginliğin ardından CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin MYK’sını olağanüstü topladı” şeklindedir. Aynı gün “Seferberlik İlan Edeceğiz” başlıklı haberin girişi “CHP İstanbul İl Başkanlığı görevinde 1 yılı dolduran Canpolat, referandum olursa demokrasi ile diktatörlük arasında bir oylama yapılacağını belirterek toplumsal seferberlik başlatacaklarını söyledi” olarak verilmiştir.

27 Aralık 2016 tarihinin manşet haberi “330 Cepte Değil”, “CHP yönetimine göre AKP’nin anayasa komisyonundaki acelesinin temeli var” spotu ile verilmiştir. Haberin girişi ise “AKP’nin başkanlık görüşmelerinde konuşmaları sonlandırması üzerine CHP’li vekiller komisyondan çekilme önerisinde bulundu” şeklindedir. Aynı gün yayınlanan ve CHP’li Özgür Özel’in “Önerinin yüzde 80’i değişebilir” sözlerinin başlığa taşındığı haberin girişi, “CHP Grup Başkanvekili Özgür Özel, Başbakan Yıldırım ve MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin görüşmesine ilişkin olarak ‘Liderler niye bir araya geliyor? 21 maddelik teklifin en az 7 ya da 8 maddesinin revize edilmesi gerektiği ortaya çıktı’ diye konuştu” şeklindedir.

28 Aralık tarihindeki tek ilk sayfa haberi olan “Taslağa Makyaj”ın spotu “Yıldırım ile Bahçeli’nin ‘anayasa zirvesinden’ yalnızca isim değişikliği çıktı”, girişi ise “Yıldırım ile Bahçeli’nin önceki gün yapılan zirvede, Yıldırım tartışmalı anayasa taslağına ilişkin üç temel değişiklik önerisinde bulundu”dur. Hemen ertesi gün “12 Eylül’den Beter” başlıklı haber sürmanşetten verilmiş; haberin spotunda “CHP lideri Kılıçdaroğlu, Türkiye’nin darbe koşullarından daha ağır bir ortamda rejim değişikliğine götürülmeye çalışıldığını söyledi” sözlerine yer verilmiştir. Haberin girişi ise “Demokrasiye İhanet” alt başlığının devamında “Türkiye’nin bir kişinin isteğiyle anayasa değişikliğine götürüldüğünü söyleyen CHP lideri Kılıçdaroğlu ‘Ülkeyi daha karanlık bir tablonun içine çecekler’ dedi” şeklinde aktarılmıştır.

Aynı gün “Başkanınız Neyi Temsil Edecek?” başlıklı haberin girişinde “Yeni bir anayasaya gereksinim varken neden sadece başkanlıkla ilgili anayasa değişikliği yapılıyor?” sözlerine yer verilerek konuyla ilgili Rıza Türmen’in görüşleri okuyucuya aktarılmıştır.

Sürecin sonuna doğru Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan haber sayısında gözle görünür bir artış olmuş; ayrıca bu süreçte çok daha vurucu başlıklar kullanılmaya başlandığı görülmüştür. Nitekim gazeteler siyasi seçim, kampanya, etkinlikler vs.nin sonlarına doğru kamuoyunun belleğinde ve gündeminde iz bırakacak söylemler ve konularla halkın tercihlerine yön vermeye çalışmaktadırlar (Anık, 2000: 165). Diğer gazeteler daha az sayıda hatta sürecin sonuna doğru neredeyse hiç haber yayınlamazken Cumhuriyet gazetesi başkanlık sistemi ve referandum sürecine karşı olan tavrını son dakikaya kadar okurlarıyla paylaşmaya devam etmiştir. Örneğin 2 Ocak 2017 tarihinde “AKP Planı Perdeledi” başlıklı haberin spotu, “Anayasa değişikliğinin tartışmalı maddeleri diğer maddelerin içine gizlendi” iken, haber girişi ise “AKP, ülkeyi tek adam rejimine götürecek anayasa değişikliğindeki tartışmalı maddeleri, diğer maddelerin içine taşıdı” şeklindedir. Araştırmada ele alınan gazeteler arasında Ocak ayında haber yayınlanan ender tarihlerden biri olan 4 Ocak 2016 tarihinde Cumhuriyet gazetesindeki haberin başlığı “Bahçeli’den AKP’ye Koşulsuz Destek” ve haber spotu “Oyum iki sandıkta da evet olacak”tır. Bu haber girişinde “MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, anayasa değişikliği teklifine “evet” oyu vereceğini açıkladı” sözlerine yer verilmiştir.

5 Ocak 2016 tarihli gazetede yer alan haberlerden birincisinin başlığı “Dikta Anayasası”, spotu “CHP’li Bülent Tezcan, AKP’nin anayasa değişikliği ile iktidarı sınırsızlaştırma, toplumu sınırlama peşinde olduğunu söyledi” ve haber girişi: CHP, AKP-MHP ittifakıyla hazırlanan ve önümüzdeki hafta TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmesine başlanacak anayasa değişikliği için kapsamlı bir hayır kampanyasına hazırlanıyor” şeklindedir. Aynı gün içerisinde MHP içindeki başkanlık krizinin derinleştiğine yönelik haberin spotu “Kaya ‘Hayır’ dedi, istifa etti”, girişi ise “MHP’de başkanlık tartışmalarına bu sefer üst düzey bir istifa eklendi”dir.

“MHP Zoraki Ortak” başlığıyla 7 Ocak’ta yayınlanan haber spotunda “Genel Başkan Yardımcısı Öztürk’ten ‘anayasa’ açıklaması: İçimize sinmiyor ama zaruri” sözlerine yer verilmiştir. Haberin girişindeyse “MHP Genel Başkan Yardımcısı Oktay Öztürk, gazetecilerin Türkiye’yi tek adam rejimine taşıyacak anayasa değişikliğine ilişkin “İçinize sindi mi” sorusuna dikkat çekici bir yanıt verdi” sözleriyle Öztürk’ün söylemleri okuyucuyla paylaşılmıştır.

Yalnızca ilk sayfada bile altı haberin yer aldığı 9 Ocak 2016 tarihinde “Tek Adam Mı Demokrasi Mi?” haberinin spotu “AKP’nin Bahçeli desteğiyle hazırladığı anayasa değişikliği Meclis’te. Milletvekilleri Türkiye’nin geleceğini oylayacak”tır. Bu haberin girişi “AKP’nin, ‘yasama, yürütme ve yargı erklerini elinde toplayan cumhurbaşkanı’ modeline ilişkin anayasa değişikliği teklifi, TBMM’de bu hafta görüşülmeye başlanacak” şeklindedir. İkinci haber ise yine rejim değişikliğine vurgu yapacak biçimde “Hedefleri Totaliter Bir Rejim” başlığı ile verilmiş, haber girişindeyse “CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun, anayasa değişikliğinin kabul edilmesi durumunda Türkiye’nin, bir parti devletine dönüşeceğine” yönelik sözleri aktarılmıştır. “İktidarı Erdoğan’a Teslim Etme Taslağı” haberinde ise haber girişi, “Okuryazar her insan bu anayasa taslağının, iktidarın tek elde toplanmasını önlemek şöyle dursun, tam tersine ‘vesayete son verilecek’ yalanıyla iktidarı, ‘yanılmaz’ kabul ettiği geleceğin tek insanına, ‘cumhurbaşkanı’na, teslim ettiğini kolayca anlayabilir” sözlerine yer verilmiştir. Son olarak “Tarih Bahçeli’yi Affetmeyecek” başlıklı haberin girişi şöyledir:

“MHP’den ihraç edilen Ümit Özdağ, ‘Bahçeli korumakla ilgili yemin etmiş olduğu anayasayı korumak yerine, bu anayasayı sürekli ihlal eden kişiye anayasayı uyduracak ve tek adam rejimi kuracak bir değişikliğin önünü açıyor. Tarih onu affetmeyecek’ dedi.

Cumhuriyet gazetesi hemen hemen haberlerinin hepsinde spot kullanmış, başkanlık sistemi ile ilgili haberlerin çoğunu sürmanşetten vermiş bir yayın organı olarak öne çıkmaktadır.

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesinin ilgili tarihlerde ilk sayfa haberi olarak yayınladığı ilk haber olan “En önemli koltuktasın daha ne istiyorsun”da CHP liderinin Cumhurbaşkanı’na makamını hatırlattığı söylenmiş ve haber spotunda “Kılıçdaroğlu MHP’nin pasıyla başkanlık mitinglerini yeniden başlatan Erdoğan’ı isim vermeden eleştirdiği” sözleri öne çıkarılmıştır. 18 Ekim 2016 tarihli gazetede Bahçeli ile Yıldırım’ın görüşmesi ile ilgili haber gazetenin alt kuşağında sol tarafta ve küçük olarak verilmiş; haberin girişinde ise “MHP ile AKP arasında ‘başkanlık’ ziyaretleri başladı” metni yer almıştır. Cumhuriyet gazetesiyle benzer biçimde Sözcü gazetesinde de AK Parti yerine AKP kullanımının tercih edildiği ve “başkanlık” sözcüğünün dikkat çekecek şekilde vurgulandığı görülmektedir. Bir önceki haberde AK Parti ile MHP arasındaki anlaşmanın MHP içinde muhalif seslere yol açtığına yönelik haber de dikkate değer bir biçimde çok küçük olarak ve sayfanın en altında verilmiş, haberin girişinde ise “AKP’ye başkanlık pası veren Bahçeli’ye parti içi muhalefetten tepki geldi” metni yer almıştır.

Sözcü gazetesinde süreç ile ilgili manşetten verilen ilk haber 26 Ekim 2016 tarihli gazetede ki CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun sözleri olmuştur. "Kılıçdaroğlu 'başkanlık için meclise evet dersek, millete de evet deriz' diyen Bahçeli'ye başlıktaki sözle (Kral yapalım da kurtulalım) yüklendi. İşte üç liderin başkanlık polemiği" haberin devamında verilmiştir. 31 Ekim 2016 tarihli "Laikliği Yeminden Kaldırma Planı" başlıklı haber de manşetten büyük puntolarla verilmiş, haberin spotunda "Milletvekili yeminindeki 'Atatürk İlke ve İnkılaplarına ve laik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağım' bölümünün kaldırılması için hazırlık yapılıyor" sözleriyle habere giriş yapılmıştır.

1 Kasım 2016 tarihinde yayınlanan "Tam Başkanlık" başlıklı haber sürmanşetten verilmiştir. "Yıllardır, 'Türk tipi' diyerek dayattıkları başkanlık modeli netleşmeye başladı" spotuyla Canikli'nin "Hedefimiz tam başkanlık" sözlerine açıklama getirildiği bir haber yapılmıştır. En fazla sayıda birinci sayfa haberinin yapıldığı 16 Kasım'da ise "Başkanlık İçin MHP'nin 3 İtirazı" başlıklı haber manşetten verilmiş; haberin spotunda ise MHP'nin itirazı olan üç husus verilmiştir:

"Cumhurbaşkanı Meclis'i feshederse, kendisi de istifa etmiş sayılsın..."

"KHK çıkarma yetkisi şarta bağlansın... Özgürlükler konusunda şarta bağlansın".

"Bütçe Meclis onayına sunulsun. Saray tek başına karar vermesin".

"Türkiye Ateş Yerine Dönmüş, Bunların Derdi Başkanlık" başlıklı haberin girişinde ise "Partisinin grup toplantısında konuşan Kılıçdaroğlu'nun hedefinde AKP ve başkanlık sistemi vardı" sözlerine yer verilmiştir. Son olarak diğer iki haberin arasında küçük puntolarla verilen "CHP Artık Nazlanmasın, Bizim Aramızda Kalsın" başlıklı haberin girişi ise AKP ile ortak Anayasa Komisyonu kuran MHP Lideri Bahçeli Kılıçdaroğlu'na çağrı yaptı" şeklindedir. Bir ertesi günkü haber olan "Erdoğan'a 2 Yardımcı: Yıldırım ve Bahçeli" haberinin girişinde "AKP ile MHP'nin 'Başkanlık Sistemi' üzerindeki anlaşmasının ardındaki detaylar ortaya çıkıyor" sözlerine yer verilmiştir.

MHP ile AK Parti arasındaki gerginlik üzerine yapılan 24 Kasım 2016 tarihinde yapılan "Bahçeli'nin Canını Sıkan Maddeler" başlıklı haberde Bahçeli'nin anayasa değişikliği teklifine temkinli yaklaştığı belirtilmiş ve MHP liderinin "AKP'nin 12 maddelik başkanlık teklifini kurmaylarıyla ele aldığı ve dört maddeyi sorunlu bulduğu" haber spotunda verilmiştir.

2 Aralık 2016 tarihinde yayınlanan "Başkanlık Anlaşması Doları Vurdu" başlıklı haber sürmanşetten verilmiştir. Haberin girişi ise şöyledir:

"Aylardır Türkiye'nin gündemini meşgul eden başkanlık sisteminde, dün önemli bir adım atıldı. Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, başkanlıkta anlaşmalarını duyurdu".

Bu haberin hemen yanında yer alan “El Ele Meclise” başlıklı haberin girişi de “Yıldırım ve Bahçeli Çankaya’da 1.5 saat görüştü. Çıkışta anayasa değişikliğinde mutabık kaldıklarını duyurdular” şeklindedir.

“Başkanlık Tuzaktır!” başlıklı haberin (5 Aralık 2016) girişi “Atatürkçü Düşünce Derneği’nin ‘Rejime sahip çık’ çağrısıyla Ankara’da buluşan binlerce kişi, Anıtkabir’e yürüyüp ‘Başkanlık sistemine hayır’ dedi...” şeklindedir. 11 Aralık 2016 tarihli “21 Maddelik Anayasa Paketi Meclis’e Verildi” başlıklı haberin girişinde ise “Bu paket kabul edilirse Cumhurbaşkanı yürütmenin de başı olacak” sözlerine yer verilerek pakette yer alan bazı maddeler okuyucularla paylaşılmıştır.

17 Aralık tarihli gazetede sayfanın en altında yer alan “Başkanlık Toplumu Böler, Geri Çekilsin” başlıklı haberin girişinde Doğu Perinçek’in “Yüzde elli bu sisteme karşı. Milleti seferberliğe çağırıyorsak bu sistemi getirmek olmaz” sözleriyle konuyla ilgili düşüncelerine yer verilmiştir.

Suriye Devlet Başkanı Esad ile ilgili haberlerin yayınlandığı 25 Aralık tarihinde “AKP’nin Anayasası Esad’ın Anayasası Çıktı” başlıklı haberde CHP’li milletvekili Cemal Okan Yüksel’in anayasa paketi ile Suriye anayasası arasındaki benzerlikleri saptadığına yönelik iddiaları yer almış, haber spotu da bu iddiaları açıklamaya yönelik yazılmıştır:

“CHP milletvekili iktidarın, ‘tek adam dönemi’ başlatacak anayasa paketi ile diktatör dedikleri Esad’ın anayasasının benzer olduğunu saptadı. İşte onlar...”

29 Aralık tarihli ve “Esad’la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar” başlıklı haberin girişinde ise “Kılıçdaroğlu iktidarın dış politikası için ‘Tüm tezleri iflas etti. Düşman ilan ettikleri Suriye lideri Esad’la tokalaşacaklar’ dedi.” sözlerine yer verilmiştir.

AK Parti ile MHP’nin mutabık kaldıkları anayasa paketinin kabul edilmesi durumunda neler olacağına dair yapılan 30 Aralık 2016 tarihli haber manşetten verilmiş; haberin spotunda “Partili Cumhurbaşkanı hayatımıza girerse ne zaman devlet adına, ne zaman partisi adına hareket ettiği belli olmayacak... Gün içinde ikiye mi bölünecek!...” sözleri yer almıştır.

Sözcü gazetesinde yayınlanan son ilk sayfa haberinde ise “Mecliste Sahte Oy Skandalı” başlığıyla yer alan haberin spotu ise şöyledir:

“AKP’li vekillerin toplantı yeter sayısını sağlamak için salonda olmayan arkadaşları adına sahte pusulayla oy kullandığı iddiası Meclis’i karıştırdı”.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerden biri olarak Sözcü gazetesi konuyla ilgili hemen hemen haberlerinin hepsinde spot kullanmış, başkanlık sistemi ile ilgili haberlerin çoğunu manşetten vermiştir. Hem spotlar hem haber girişleri aracılığıyla muhalefetin sert söylemleriyle oluşturulan başlıklar desteklenmiştir.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinin ilgili tarihlerde yayınladığı 2 Ağustos 2016 tarihli “Anayasayı Konuştular” başlıklı haberin girişi “Fetö’cü hainlerin darbe girişimi sonrasında siyasi liderler arasında uzlaşma ve yumuşama havası devam ediyor” şeklindedir. Gazetede genel olarak anayasa sürecinin 15 Temmuz darbe girişimi nedeniyle kesintiye uğradığı vurgusu vardır. Bu haberde de üç liderin yeni anayasayı görüşmek üzere bir araya gelmelerinin haber girişinde verilmesinden ziyade vurgulanan 15 Temmuz darbe girişimi olmuştur. Darbe girişimi sonrasında liderler arasındaki uzlaşma çabaları haber başlıkları altında da belirtildiği üzere gazetede olumlu bir söylemle verilmiştir. Benzer şekilde olumlu hava 13 Ağustos’ta da devam etmiş; “Mini Anayasa’da 3 Parti Mutabakatı” başlıklı haberin spotunda “Ak Parti, CHP ve MHP; mini anayasa düzenlemesi için ilk adımı attı. Açıklama için 15 Temmuz’da hainlerin bombalamasıyla ağır hasar gören Şeref Holü seçildi” sözlerine yer verilmiştir. Görüldüğü gibi bu haberde de 15 Temmuz darbe girişimine yapılan bir vurgu söz konusudur. Daha önce belirtildiği üzere incelenen tarihlerin ilk aylarında gazetenin muhalefet ile ilgili olumlu tavrı söz konusudur ve 23 Ağustos tarihli haberin girişinde de şu sözler yer almıştır:

“Bakanlar Kurulu toplantısı sonrasında açıklama yapan Başbakan Binali Yıldırım, liderlerle yaptığı toplantıyı hatırlatarak, milletin beklentisi olan uzlaşmanın, milli meselelerle ilgili olarak sürdürüleceğinin altını çizdi”.

“Kurtuluşun reçetesinin” yeni anayasa olarak okuyuculara sunulduğu 27 Eylül 2016 tarihli haberde, haber girişinde “FETÖ’nün hainlikleriyle ülke gündeminden düşürülen yeni anayasa çalışmaları hakkında uyarılarda bulunan hukukçular, bu konuda rehavete kapılmanın en çok FETÖ’cülerini sevindireceğini söylediler” sözlerine yer verilmiştir.

Bir ertesi gün yayınlanan haberde “Bu Anayasa Türkiye’yi Taşımıyor” başlığının altında yer alan haber spotu “TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 6. Dönem 1’inci Yasama Yılı Değerlendirme toplantısında yeni anayasanın önemine dikkat çekti” şeklindedir.

Meclis açılışını yapan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Yenikapı Ruhu”na atıf yaptığına ilişkin haberde manşetten verilen “Ortak Duruşumuzu Koruyalım” başlığının altında yer alan haber metninde üç farklı konuya değinilmiş; ilk olarak 15 Temmuz darbe girişimi, ikinci olarak anayasa değişikliği, son olarak terör örgütleri hakkında Cumhurbaşkanı’nın söylemlerine yer verilmiştir.

3 Eylül 2016 tarihli “Uzlaşma Yoksa AK Parti Yapsın” manşet haberinde spot aşağıdaki gibidir:

“Millet Meclis’ten yeni anayasa bekliyor. Darbe anayasasıyla devam edilemeyeceğinin altını çizen STK’lar, Meclis’te uzlaşma sağlanamaması halinde Ak Parti’nin kendi teklifini acilen getirmesini istiyorlar”.

“Kurtuluşun Reçetesi Yeni Anayasa başlıklı haberde “Yeni Anayasa” kelimeleri başlıkta büyük harflerle vurgulanmış, haber girişinde de “FETÖ’nün hainlikleriyle ülke gündeminden düşürülen yeni anayasa çalışmaları hakkında uyarılarda bulunan hukukçular, bu konuda rehavete kapılmanın en çok FETÖ’cülerini sevindireceğini söylediler” sözlerine yer verilmiş; Anayasa değişikliğinin yapılmasının gerekçesi olarak “kurtuluşun reçetesi” ve FETÖ’cülerin bu konudaki herhangi bir gecikmeyi olumlu karşılayacağı gösterilmiştir. Bir ertesi gün benzer bir haber “Bu Anayasa Türkiye’yi Taşımıyor” başlığıyla verilmiş, haberin spotu “TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 6. dönem 1’inci Yasama Yılı Değerlendirme toplantısında yeni anayasanın önemine dikkat çekti” olarak aktarılmıştır.

Ekim ayı Yeni Akit gazetesinin neredeyse her gün anayasa değişikliği ile ilgili bir haber yayınladığı ay olmuştur. Ekim ayının ilk haberi 2 Ekim 2016 tarihli “Ortak Duruşumuzu Koruyalım”dır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “Yenikapı Ruhu”na atıfta bulunduğu haberin spotu şöyledir:

“Meclis’in 26. dönem ikinci yasama yılının açılış konuşmasına, 15 Temmuz hain darbe girişimine karşı sokaklara dökülen milyonlara teşekkür ederek başlayan Cumhurbaşkanı Erdoğan, ‘Yenikapı ruhunu titizlikle korumak, hepimizin sorumluluğudur’ mesajı verdi”.

“Uzlaşma Yoksa Ak Parti Yapsın” (3 Ekim 2016) başlıklı haberin spotu “Millet, Meclis’ten yeni anayasa bekliyor. Darbe anayasasıyla devam edilemeyeceğinin altını çizen STK’lar, Meclis’te uzlaşma sağlanamaması halinde AK Parti’nin kendi teklifini acilen getirmesini istiyorlar” şeklindedir. Yeni Akit gazetesinin Anayasa ile ilgili haberlerde uzman kişiler, kanaat önderleri ve STK’lar gibi destek olacak kişi ve kuruluşların görüşlerine sıklıkla yer verdiği dikkat çekmektedir. 6 Ekim tarihli gazetede de anayasa değişikliğini destekleyen bir başka kanat AYM olmuştur. “AYM de yeni anayasa istedi” başlıklı haberin spotunda da yine darbe girişimine değinilmiş “Darbelerin ve darbe girişimlerinin hiçbir haklı gerekçesinin olamayacağını vurgulayan AYM Başkanı Zühtü Arslan, 15 Temmuz’a verilecek en güzel cevabın yeni bir anayasa olduğunu söyledi” sözlerine yer verilmiştir.

“Yeni Anayasanın Meclis’e Geldiği”nin müjdesini Başbakan Binali Yıldırım’ın ağzından veren 13 Ekim tarihli haberin spotu “Başbakan Binali Yıldırım Türkiye’nin önünü tıkayan darbe anayasasından kurtulmak için, AK Parti’nin Anayasa teklifini Meclis’e sunacağını ve kararın millet tarafından verileceğini açıkladı” şeklindedir.

“MHP Kararı Millete Bıraksın” (14 Ekim 2016) tarihli haberin spotu “MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin, yeni anayasa ve başkanlık sistemine ilişkin sözlerini değerlendiren siyasiler ve hukukçular, kararı milletin vermesini istediler” sözleriyle verilmiş ve önceki günlerde anayasa değişikliğine yönelik olumlu görüşlerin milletin görüşüyle destekleneceğine ilişkin bakış açısı sürdürülmüştür.

Sonraki üç gün Yeni Akit gazetesinde ilk sayfa haberi olarak iki haberin birden verildiği yoğun bir gündem olarak öne çıkmaktadır. 15 Ekim tarihli gazetede Yeni Akit gazetesi “CHP PKK’nın Don Lastiği” başlığını kullanmış, spotta ise “MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin anayasa ve başkanlık için milleti işaret etmesi, her fırsatta terör örgütüne sahip çıkan CHP ve uzantılarını rahatsız etti” sözleriyle saldırgan bir söylem benimsemiştir. Aynı gün bu haberi desteklercesine verilen “Millet yeni bir anayasa bekliyor” başlıklı haberin girişinde “Toplu açılışları gerçekleştirmek için geldiği Konya’da vatandaşlara hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın, siyaset kurumunun yeni anayasa ve başkanlık sistemi konusunda inisiyatif almasının partilere güç kazandıracağına” yönelik sözlerine yer verilmiştir. 16 Ekim tarihinde Devlet Bahçeli’nin referandum çıkışı “Devlet Refleksi” başlığı ile verilmiş, haberin spotunda da MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin” partisinin genel merkezinde Siyaset ve Liderlik Okulu’nun 13. dönem açılışında “siyaseti yeni bir kaos ve kriz dönemiyle tıkamamak lazımdır” sözleriyle referanduma “yeşil ışık” yaktığının müjdesi verilmiştir. Aynı gün Başbakan Yıldırım’ın “İstikrar için başkanlık şart” sözlerinin başlığa taşındığı haberin girişinde “Ümraniye’de düzenlenen İstanbul Uluslararası Finans Merkezi, BDDK ve SPK hizmet binalarının temel atma törenlerine katıldığı” ve bu törenlerde yaptığı konuşmalarda “Bu istikrarı kalıcı hale getirmek için başkanlık sistemine ihtiyaç var” sözleri öne çıkarılmıştır.

17 Ekim 2016 tarihinde de benzer şekilde manşetten verilen haberde “Başkanlık İstemeyenler Milletten Korkanlar” başlığının devamındaki spotta “Yanlış olduğu için değil, özgüven eksikliğinden dolayı Başkanlığa karşı çıkıldığını vurgulayan Başbakan Binali Yıldırım, ‘Biz kazanamayız, AK Parti kazanır düşüncesindeler. Sen de çalış, kazan’ şeklinde konuştu” sözleri yer almaktadır. Bu haberin hemen üstünde ve bu haberi desteklercesine “Kılıçdaroğlu milletten korkuyor” başlıklı haber bulunmaktadır. “Anayasa ve başkanlık sistemine ilişkin açıklamalarda bulunan AK Parti Grup Başkanvekili Mehmet Muş, CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nun tartışmaları şahsileştirmeye çalıştığına dikkat çekti” haberin girişinde yer verilen sözlerdir.

Diğer gazetelerde de dikkati çeken ve öne çıkarılan “Bahçeli’den referanduma yeşil ışık” (18 Ekim 2016) haberinin girişi Başbakan Binali Yıldırım ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi” şeklindedir.

“Başkanlık sistemine millet karar versin” söylemleri 23 Ekim tarihine gelindiğinde de devam etmiş; bu kez aynı söylem Hak-İş Genel Başkanı Mahmut Arslan’ın ağzından okuyucuya aktarılmıştır. Haberin girişi şöyledir:

“Hak-İş Genel Başkanı Mahmut Arslan, yeni anayasa tartışmalarının başkanlık sisteminden bağımsız yapılamayacağını belirterek, ‘Yeni anayasa ve başkanlık sistemi tartışmaları birlikte yapılacaktır. Türkiye’nin nasıl bir sistemi olacağına millet karar vermelidir’ dedi”.

24 Ekim 2016 tarihli gazetede “Ak Parti Anayasa teklifini getiriyor” müjdesi okuyucuya verilmiş; haberin girişindeyse Başbakan Binali Yıldırım’ın bu konudaki sözlerine yer verilmiştir:

“Partisinin 25. İstişare ve Değerlendirme Toplantısı’nda konuşan Başbakan Binali Yıldırım ‘Hem yeni anayasa hem de başkanlık sistemiyle ilgili çalışmalarımızı tamamladık. Bundan sonra yapacağımız iş, teklifimizi en kısa zamanda Meclis’e getirmek’ dedi”.

Uzman görüşleri ile başkanlık sisteminin desteklendiği ve bu konuda iki haber yapıldığı 25 Ekim 2016 tarihinde “Ya Başkanlık Ya Pişmanlık” başlığının devamındaki spotta “Ak Parti’nin 25. İstişare ve Değerlendirme Toplantısı’nda anayasa ve başkanlık konusunda sunum yapan Prof. Dr. Burhan Kuzu’nun ‘Ya Başkanlık Ya Pişmanlık’ sözleri aktarılmıştır. Aynı haberin hemen yanında “15 Temmuzlar olmasın diye başkanlık şart” başlıklı haberin girişinde “Ak Parti Sosyal Politikalarından Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Öznur Çalık’ın Akit gazetesine başkanlık sistemine yönelik ‘15 Temmuzlar yaşanmasın diye başkanlık sistemini istiyoruz’ açıklaması yer almaktadır.

Gurbetçilerin de başkanlık sistemini desteklediğine yönelik 26 Ekim 2016 tarihli haberin başlığı “Gurbetçiler de ‘Başkanlık’ dedi” olmuştur. Haberin spotu ise “Avrupa’da yaşayan Türklerden başkanlığa tam destek geldi. Türkiye’deki gelişmeleri yakından takip eden gurbetçiler, daha güçlü bir ülke için başkanlık sisteminin gelmesini istiyorlar” şeklindedir.

Ekim ayının son haberi 27 Ekim 2016 tarihli “Millete Gitmekten Korkmayın”dır. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sözlerine verilen haberin spotu şöyledir:

“Külliye’de muhtarlarla 29’uncu defa buluşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, duvara ‘Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir’ demekle, egemenliğin milletin olmadığını vurguladı”.

Kasım ayına gelindiğinde anayasa değişikliğine milletin desteği söylemlerinin yerini artık anayasa paketiyle ilgili düzenlemelerin okuyucuyla paylaşılması almaktadır. Bu doğrultuda yapılan ilk haber 1 Kasım tarihli “2 Anayasa Paketi Hazır” başlıklı haberdır. Bu haberin girişinde Bakanlar Kurulu’nun Cumhurbaşkanı başkanlığında toplanması ve toplantı sonrasında Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Kurtulmuş’un basına anayasa çalışmalarına yönelik iki hazırlık olduğu bilgisini paylaşması yer almaktadır. 2 Kasım’da ise “Yeni Anayasayla Vesayet Kalkacak” başlıklı haberin spotu “Ankara’da vesayet odaklarının eskiden beri hep olduğunu vurgulayan Başbakan Binali Yıldırım, anayasa değişikliğiyle vesayet odaklarına son darbeyi vuracaklarını söyledi” şeklindedir. Aynı gün bu haberin hemen solunda “CHP’nin Kuyruk Acısı 7 Haziran” başlığıyla verilen haberin girişinde, MHP Lideri Bahçeli’nin “CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu’nu hedef alarak, CHP’nin kuyruk acısının 7 Haziran seçimlerine dayandığı”na yönelik düşünceleri vurgulanmıştır.

“SP’den Başkanlığa Tam Destek” (3 Kasım 2016) başlıklı haberin girişinde Saadet Partisi Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu’nun başkanlığa prensipte karşı olmadıklarını vurguladıkları belirtilmiştir. Başkanlığa destek arayışlarında Başbakan Binali Yıldırım’ın MHP Genel Başkanı Bahçeli ile gün içinde bir görüşme yapacağı ve biraz daha somut, net düşüncelerini açıklayacağını bildiren haber de (Bahçeli ile Anayasayı Görüşecek) 10 Kasım tarihinde Yeni Akit gazetesinde yer almıştır. Bu görüşmenin yansımaları bir ertesi günkü gazetede “Anayasada ‘Uzlaşma’ Daha Yakın” başlığı ve “Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım ile MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yeni anayasa ve başkanlık sisteminin ele alındığı kritik bir görüşme gerçekleştirdi” spotu ile verilmiştir.

14 Kasım 2016 tarihli gazetede manşet haber “İnanca Saygılı Bir Anayasa” ve haber spotu “Ak Parti ve MHP’nin ortaklaşa hazırlayacağı yeni Türk anayasasında, laiklik, din ve vicdan hürriyeti gibi kavramların yeniden tanımlanarak, inanca saygılı olunması isteniyor” şeklindedir.

Yeni Akit gazetesinde bu süreçte en çok Başbakan Yıldırım’ın söylemlerinin öne çıktığı görülmektedir. 17 Kasım 2016 tarihli haberin başlığı da bu doğrultuda “Vesayet anayasasıyla yürüyemeyiz”dir. Bu sözler AK Parti Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı’nda konuşan Başbakan Binali Yıldırım’a aittir ve haberin girişini de bu sözler oluşturmaktadır. Ayın 19’unda ise “SP’den başkanlığa şartlı evet” başlığı kullanılmış, haberin girişinde ise SP Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu’nun Akit gazetesine yaptığı açıklamaya yer verilmiştir:

“Parlamento, başkanı denetleyecek ve bütçeyi onaylayacak. Seçim barajı kaldırılacak. Yargı bağımsız olacak. Bu dört şart sağlanırsa başkanlığa itirazımız yok”.

Kasım ayının son haberi 30 Kasım tarihinde “Yeni Anayasada Sona Gelindi” başlığıyla verilmiştir. Haberin girişinde ise MHP Lideri Bahçeli’nin yeni anayasa çalışmalarında önemli bir aşama kat edildiğine” yönelik sözleri yer almaktadır.

Akit gazetesinde Aralık ayında anayasa değişikliği ile ilgili ilk sayfa haberinin az sayıda olması göze çarpmaktadır. İlk haber 2 Aralık tarihinde yayınlanmıştır. “Anayasa’da anlaştılar” başlıklı haberin girişinde yine AK Parti ve MHP arasındaki anayasaya ilişkin uzlaşma sağlandığı yönündeki görüşme verilmiş, haberin iç sayfadaki devamında da bu uzlaşma “Tarihi Uzlaşma” başlığı ile aktarılmıştır. Aynı gün içerisinde yayınlanan “Şentop: Yeni sistemde başbakanlık olmayacak” başlıklı haberde de Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop’un sözlerine yer verilmiştir:

“Başkanlık sisteminde başbakanlık olmayacak. Cumhurbaşkanının kanunları geri gönderme ile kararname çıkarma yetkisi olacak. Kararnameler AYM denetimine tabi olacak”.

11 Aralık tarihli manşet haberin başlığı “Vesayet Bitiyor”dur. Bu haberin spotunda “Ak Parti ve MHP, uzlaştığı anayasa değişikliği teklifini 316 imza ile Meclis Başkanı İsmail Kahraman’a sundu. Teklif ile yıllardır tartışılan darbe anayasasından kaynaklanan vesayet odaklarının tahakkümü sona erecek” sözlerine yer verilmiştir.

27 Aralık 2016 tarihinde Prof. Burhan Kuzu’nun Yeni Akit’e verdiği bir röportajı aktaran haberin başlığı “Başkanlığa destek yüzde 61” ve spotu “Ak Parti İstanbul Milletvekili ve Merkez Karar Yönetim Kurulu Üyesi Burhan Kuzu, halkın başkanlık sistemine desteğinin yüzde 61 civarında olduğunu açıkladı” şeklindedir.

Aralık ayının son haberi 30 Aralık tarihli ve “Yeni anayasa son virajda” başlıklı haberdur. Bu haberin girişinde “Anayasa değişiklik teklifine ilişkin son durumu Akit’e değerlendiren AK Parti Bursa Milletvekili ve Anayasa Komisyonu Üyesi Zekeriya Birkan’ın ‘60 gün sonra halkımızın önünde olacak’ sözleri yer almıştır.

Ocak ayında Akit gazetesinde anayasa değişikliği ve başkanlık sistemine ilişkin yalnızca bir haber bulunmaktadır. 4 Ocak 2017 tarihli bu haberin başlığı “Referandumda Oyum Evet”tir ve bu haberin girişinde MHP Lideri Devlet Bahçeli’nin referandumda “evet” oyu vereceğine yönelik açıklamaları yer almaktadır.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesindeki haber girişleri ve spotlarına bakıldığında ilk olarak 13 Ekim 2016 tarihli ve “Başkanlık Sistemi Meclise Geliyor” başlıklı haberin girişinde “Başbakan Binali Yıldırım, AK Parti’nin başkanlık sistemine ilişkin Anayasa değişikliği teklifini Meclis’e getireceğini söyledi” metni yer almaktadır. Yeni Şafak gazetesinde genelde manşet

haberler dışındaki haberlerde haber spotu kullanımına rastlanmamaktadır. Nitekim 14 Ekim’de “Fiili Başkanlık Zaten Var” başlıklı haberde de spot kullanılmamıştır ve haberin girişi şöyledir:

“Adalet Bakanı Bozdağ, zaten fiili bir başkanlığın olduğunu belirterek, ‘Konu TBMM’ye taşınmalı, tartışılmalı. Meclisimiz 330’un üzerinde çoğunlukla kabul ettiğinde de halkımıza bunu sormalıyız’ dedi”.

“En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” (17 Ekim 2016) başlıklı haber spotu “Başbakan Binali Yıldırım, ekonomik alanda da hızlı karar alınmasını sağlayacak en büyük reformun ‘başkanlık sistemi’ olacağını söyledi. Ekonomide zaman kaybının para kaybına eşdeğer olduğunu ifade eden Yıldırım, ‘Güçlü iktidar karar alma sürecini kısaltır’ dedi” şeklindedir.

MHP Lideri Devlet Bahçeli’nin “Başkanlık’a Millet Karar Versin” sözlerinin başlık olarak yer aldığı haberin (19 Ekim 2016) spotu “MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, başkanlık sistemiyle ilgili olarak referandumu işaret etti” olarak verilmiştir.

24 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Anayasası Yakında Mecliste” başlıklı haberin girişinde “Fırat Kalkanına Baksınlar” sözü metnin geri kalanından farklı olarak mavi renkte yazılmıştır. Bu cümlelerin hemen ardından metnin geri kalanı şöyle devam etmektedir:

“Başbakan Binali Yıldırım, Afyonkarahisar kampının basına kapalı bölümünde vekillere, yeni anayasa ve başkanlık sistemi ile ilgili teklifi Kasım’da Meclis’e sunacaklarını söyledi. Yıldırım, Suriye ve Irak’la ilgili de kararlılık mesajı verdi”.

Yukarıdaki örnekte görüldüğü üzere haber başlığı, alt başlığı ve haber içeriği arasında belli bir bütünlük yoktur. Haberin başlığı başkanlık sistemi ile ilgiliyken, alt başlık Fırat Kalkanı Harekatı ile ilgilidir. Yine haberin girişinde başkanlık sistemi ile ilgili bilgi verilirken, aynı metnin devamında Suriye ve Irak ile ilgili mesaj verilmektedir.

31 Ekim tarihli gazetede yer alan haberin başlığı “Teklifimiz Tam Başkanlık” olup haber spotu, Başbakan yardımcısı Nurettin Canikli’nin, “Ak Parti’nin Meclis’e tam başkanlık sistemi önereceğine, diğer ara modellerin gündemde olmadığına” yönelik sözlerine ilişkindir.

Altı maddede yeni anayasanın yol haritasının belirlendiğinin okuyucuya aktarıldığı “Tam Saha Başkanlık” (1 Kasım 2016) başlıklı haberin spotu aşağıdaki gibidir:

“Ak Parti yeni anayasa ve başkanlık konusundaki istişarelerini tamamladı ve teklifte son rötuşları yaptı. Türkiye modeli başkanlıkta tek Meclis olacak, üniter yapı esas alınacak. Başkanlık ve parlamento seçimleri ise 2019’da. Teklif Meclis’e götürüldükten sonra bütün Türkiye’de tam saha başkanlık seferberliği başlatılacak”.

11 Kasım 2016 tarihli haber, 1 Kasım tarihinde yayınlanan haberin tamamlayıcısı niteliğindedir ve “Başkanlık sistemi ve yeni anayasa ile ilgili liderler arasında ilk somut adım dün atıldı” (Başkanlık İçin 2 Teklif) spotu ile verilmiştir. Bu somut adımın devamında 16 Kasım tarihinde “Anayasa Teklifi’nin MHP’de” olduğuna yönelik haberin girişinde “Ak Parti’nin anayasa taslak metnini MHP’ye ilettiği, teklifte başkan yerine Cumhurbaşkanı ifadesinin kullanıldığı” belirtilmektedir. Bu teklifi görmek isteyen Kılıçdaroğlu’na yönelik MHP Lideri’nin “Buyursunlar fiili açmazı birlikte giderelim” sözleri haberin girişinde yer verilen diğer detaylardır.

17 Kasım 2016’da yer alan “Partili ve Güçlü Cumhurbaşkanı” haberinin ilk sayfada yalnızca başlığı yer almaktadır. Aynı gün ilk sayfada yer alan “Anayasada Sona Geldik” başlıklı haberin girişi ise şöyledir:

“Başbakan Binali Yıldırım yeni anayasa hazırlıklarının son aşamaya geldiğini belirterek, ‘Önümüzdeki günlerde Meclis’e getirmiş olacağız. Diğer partilerle ortak mutabakat zemini aramayı da sürdüreceğiz. Ondan sonra karar aziz milletimizindir’ dedi”.

Kısa, öz ve anlaşılır bir metin olarak tanımlanan Cumhurbaşkanı yeminin değiştiğine yönelik haberin (18 Kasım 2016) girişinde “Ak Parti’nin MHP’ye sunduğu anayasa paketinde Cumhurbaşkanı’nın yemin metninin de değiştirilmesi öngörülüyor” sözleri yer almaktadır. MHP Lideri Bahçeli’nin “Anayasa Teklifinin Olumlu” olduğuna yönelik düşüncelerini destekleyen 23 Kasım tarihli haberin başlığı “Pürüzleri Aşacağız” şeklindedir. Haberin girişi de başlığı tamamlayan bir biçimde “MHP Lideri Bahçeli, AK Parti’nin anayasa değişikliği önerilerini genel olarak olumlu bulduklarını söyledi” sözleriyle aktarılmaktadır. İki parti arasındaki bu ılıman hava 30 Kasım’da da devam etmiş, “Anayasaya Az Kaldı” başlığı ile okuyucuya teklifin ortak geleceği müjdesi verilmiştir. Haberin girişinde de yine AK Parti ile MHP arasındaki anayasa müzakerelerinin tamamlandığı belirtilmiştir.

2 Aralık 2016 tarihinde “Tarihi Uzlaşma-Başkanlık Tamam” başlıklı haberin girişinde “Ak Parti ve MHP, başkanlık sisteminin de yer aldığı Anayasa teklifi konusunda anlaştı. Tarihi kararı Başbakan Yıldırım ile MHP Lideri Bahçeli birlikte açıkladı. Cumhurbaşkanı artık partili olacak. Teklif önümüzdeki hafta Meclis’e geliyor. Referandum ise Mart veya Nisan’da” sözleriyle de süreç ile ilgili bilgilendirme yapılmıştır. Bununla birlikte Yeni Şafak gazetesinde yayınlanan birinci sayfa haberlerine bütüncül olarak bakıldığında sürekli aynı haberin yapıldığı gibi bir izlenim edinmek mümkündür. Bu sürekli tekrar, okuyucunun zihninde pekiştirici bir işlev görebilir. Bu varsayımı desteklercesine 9 Aralık 2016 tarihli haberin başlığı “Ak Parti ve MHP Noktayı Koydu” ve haberin girişi de “Ak Parti ile MHP,

anayasa değişikliği metni konusunda nihai mutabakata vardı” şeklindedir. Görüldüğü üzere farklı tarihler olmasına karşın, haberin içeriği birkaç kelime dışında neredeyse aynıdır.

Günler öncesinden müjdesi verilen Anayasa değişiklik teklifinin Meclis’e geleceği haberi 11 Aralık tarihinde okuyucuyla paylaşılmış (Teklif Meclis’te); haber spotunda “Ak Parti ile MHP’nin mutabakata vardığı ‘Cumhurbaşkanlığı sistemini içeren’ Anayasa değişikliği teklifi bugün Meclis’e sunulacak” sözlerine yer verilmiştir. Meclis’in asli görevini yapacağını öne süren ve “Kuvvetler Ayrılığı Asıl Şimdi Sağlanacak” şeklinde sözleriyle 19 Aralık 2016 tarihli gazeteye röportaj veren Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Prof. Şükrü Kartepe, “2007 değişikliğinden sonra “yarı parlamenter, yarı başkanlık haline gelen mevcut sistemi ‘ne deve, ne kuş’ olarak tanımlamıştır.

Son olarak 29 Aralık tarihli gazetenin birinci sayfasında yer alan “Anayasa’da Revizyon” başlıklı haberin spotu şöyledir:

“Ak Parti’nin hazırladığı anayasa paketinde değişikliklere gidilecek. Yedek vekilliğin ardından ‘Cumhurbaşkanına kamu kurumlarıyla ilgili kararname çıkartma yetkisi’ veren 15. madde de tekliften çıkarılacak. Ancak bu yetki başka maddeye eklenecek”.

Muhalefet lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun sözlerinin yer aldığı tek haber olan Anayasa Meclis’ten Çıkmaz” başlıklı haberin girişinde ise “CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Anayasa’nın Meclis’ten çıkmayacağını iddia etti” sözlerine yer verilmiştir.

3.6.2.1.1.3. Fotoğraflar

Castells (2012: 18)’e göre medyanın dili, imajlar etrafında yapılanmıştır. Medyada en güçlü ve etkili mesaj, bir görsele eklenmiş basit bir mesajdır.

Siyasetteki en basit mesaj bir insan yüzüdür. Medya politikaları siyasetin, siyaset pazarında layıkıyla satılabilecek siyasal liderler etrafında kişiselleştirilmesine yol açar. Bu durum yalnızca bir kravatın rengine ya da bir yüz ifadesine indirgenerek önemsizleştirilmemelidir. Esasen burada yapılan, bir bireyin ve o bireyin karakterinin etrafında ve ardından bireyin karakterinin yansıttığı imajla güven mesajının sembolik olarak somutlaştırılmasıdır.

İmge dışında kalan her şeyin okuyucunun bilgilendirilmesine değer görülmediği bir uzaklık alanı oluşturduğu görüşünden hareketle (Köse, 2002: 395), haberlerin en önemli parçalarından biri olan fotoğraflar, haberin, habere konu olan olaylar ya da kişilerle bağlantısını desteklemek gibi bir işlev görmektedir. Algısal, kategorik ve ideolojik olan her gerçekçilik türü, dilsel anlatıyı imge ile birleştirerek bir araya getirir ve böylece haber metninde üç farklı türde anlam ilişkisi kurar. Bunlar dizinsel, ikonik ve sembolik anlamlardır. Adeta olayın gerçekleştiğine dair bir kanıt niteliği taşıyan ve gerçeklik algısını izleyici açısından bir üst seviyeye çıkaran fotoğraflar da algı yönetiminde kritik önem taşımaktadır

(Chouliaraki, 2008: 218). Haberin bağlamı çerçevesinde fotoğraf kullanılması ya da kullanılmaması da ideolojik çerçevede değerlendirilmesi gereken bir unsurdur. Bunun yanında haberin içeriğinin fotoğrafla ilişkisinin niteliği de haberin taşıdığı söylemi etkileyen bir faktör olarak incelenmelidir.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesinde ilk sayfada yer alan haberlerden biri olan 13 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Hazırlığı”nda, Başbakan Binali Yıldırım’ın belden yukarısını gösteren takım elbiseli bir fotoğrafı vardır. Bu fotoğrafta Başbakan elini halk arasında “eyvallah” anlamına gelen şekilde göğsüne koymuştur. Haberin başlığı ve içeriği ile birlikte değerlendirildiğinde başkanlığa hazırlık noktasında Binali Yıldırım’ın mevcut durumu ve gidişatı onayladığının ipucu olan bir görsel kullanımına gidildiği görülmektedir.

16 Ekim 2016 tarihinde “Otur Oturduğun Koltukta” başlıklı haberde Kılıçdaroğlu’nun başkanlık sistemi ile ilgili yorumlarına yer verilmiş, fotoğraf olarak da Kılıçdaroğlu’nun vesikalık tarzında küçük bir fotoğrafı kullanılmıştır. Benzer şekilde hemen yanındaki MHP lideri Bahçeli’nin demeçleri de aynı tarzda küçük ve vesikalık tarzında bir fotoğrafla birlikte verilmiştir. Burada iki parti lideri de demeçleri veren, sözü söyleyen özneler olarak rutin haber fotoğrafları ile yer almışlardır. Bir sonraki gün yayınlanan “Tek Derdi Koltuk” başlıklı haberde de Kemal Kılıçdaroğlu’nun benzer bir tarzda fotoğrafı kullanılmıştır.

18 Ekim 2016 tarihli gazetede “70 Dakika Başkanlık Zirvesi” başlıklı haberde MHP lideri Devlet Bahçeli ile Başbakan Binali Yıldırım’ın Başkanlık Sistemi ve Musul ile ilgili konularda yaptıkları ikili görüşmeye yer verilmiş; bu haber iki liderin tokalaştıklarını gösteren bir fotoğraf ile desteklenmiştir. Liderlerin fotoğrafta tokalaşmaları ve gülümseyen yüzleri, görüşmenin olumlu geçtiğine yönelik algıyı destekleme amaçlıdır.

Resim 3.1 Hürriyet Gazetesi 18 Ekim 2016

19 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “Hassasiyet Kriteri” başlıklı haberde öncesine göre daha ılımlı bir yaklaşımı olan Devlet Bahçeli’nin boydan bir fotoğrafına yer verilmiştir. Anayasa değişikliği ile ilgili haberin yanı sıra fotoğraf, yine Bahçeli’nin Gaziantep ilinde teşkilat üyeleri tarafından hediye edilen patlıcan kurusu ile ilgili yapılan haberin ortak fotoğrafı olarak kullanılmıştır. Daha önce MHP liderinin süreç ile ilgili haberlerde vesikalık tarzda kullanılan resimlerinin, Bahçeli uzlaşmacı bir yaklaşımla AK Parti ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile ilişkilerini geliştirdikçe farklılaşması ve daha büyük boyutlarda fotoğrafların kullanılması öne çıkmaktadır.

Resim 3.2 Hürriyet Gazetesi 19 Ekim 2016

31 Ekim 2016 tarihli gazetede “Başkanlık Gelmezse Ölümüne Bölünme Riski Var” başlıklı haberde söz konusu haber başkanlık sistemi ile ilgili olmasına rağmen haberde kullanılan fotoğraf Kızılay’ın kan bağıışı kampanyasında kan veren Binali Yıldırım’ı göstermektedir. Burada haberin içeriği ile kullanılan fotoğraf arasındaki uyumsuzluk, Başkanlık sistemini ülkeye kan verecek bir sistem olarak metaforik bir yaklaşımla ele alınması nedeniyle tercih edilmiş olarak değerlendirilebilir.

Resim 3.3 Hürriyet Gazetesi 31 Ekim 2016

2 Kasım 2016 tarihli “Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz” başlıklı Kemal Kılıçdaroğlu’nun Anayasa değişikliği ve başkanlık sistemine yönelik eleştirilerini ele alan haberde CHP liderinin omuz hizası bir fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğrafta CHP lideri parmağı havada ve gergin bir üslupla konuşurken görülmektedir. Yine aynı sayfada “İdam İşini Getirin de Bitirelim” başlıklı haberde idam ile ilgili Devlet Bahçeli’nin Başbakan Binali Yıldırım’a yaptığı çağrı vardır. Haberin fotoğrafında da haber içeriğini destekleme amaçlı olarak iki liderin baş çekim fotoğrafları karşılıklı olarak koyulmuştur.

Resim 3.4 Hürriyet Gazetesi 2 Kasım 2016

12 Kasım 2016 tarihli gazetede Binali Yıldırım'ın MHP ile başkanlık sistemi ve Anayasa değişikliğini hayata geçireceklerine yönelik sarf ettiği sözleri Binali Yıldırım'ın yalnızca yüzünü gösteren bir fotoğraf ile desteklenmiştir. 13 Kasım'da ise "Başbakan'a Kapımız Açık" diyen CHP liderinin haberi yine onun belden ve yandan çekilen bir fotoğrafı ile desteklenmiştir. Araştırma kapsamında incelenen dönemdeki gazetelerde Hürriyet gazetesinin ilk sayfasında yer alan en büyük santimetrekaireye sahip olan Kemal Kılıçdaroğlu fotoğrafı da bu habere aittir. Dolayısıyla burada yine uzlaşmaya yönelik adım attığı ölçüde Kılıçdaroğlu'nun Hürriyet gazetesinde daha büyük fotoğraflarla yer alması söz konusudur.

En fazla sayıda haberin yer aldığı 16 Kasım 2016 tarihli gazetede fotoğrafların kullanımı açısından farklı ideolojik çerçeveler bağlamında değerlendirilebilecek unsurlar mevcuttur. Örneğin manşetten verilen "Bir Başkan İki Yardımcı" haberinde hiç fotoğraf kullanılmazken, haberin hemen altında yer alan ve dört farklı parti liderinin konuyla ilgili haberleri, CHP lideri gergin bir şekilde konuşma yaparken, MHP lideri yine bir hediye alırken, AK Parti lideri ise kendinden emin bir tavırla selam verirken görülen fotoğraflarla verilmiştir. Bunun dışında HDP ile ilgili olan haberde hiçbir fotoğraf kullanılmamıştır.

Resim 3.5 Hürriyet Gazetesi 16 Kasım 2016

2 Aralık 2016 tarihli gazetede "Anayasa Değişikliği Haftaya Meclis'te" başlıklı haberde Başbakan Binali Yıldırım ve Devlet Bahçeli'nin Anayasa değişikliğine yönelik uzlaşması, yine iki liderin tokalaşmasını gösteren bir fotoğraf ile desteklenmiştir. Bununla birlikte 7 Aralık 2016 tarihli gazetede Anayasa teklifi için önerilecek maddelerin Meclis'e sunulması ile ilgili haberde, Rusya'ya giden uçakta konuyla ilgili gazetecilerin sorularını yanıtlayan Başbakan Binali Yıldırım'ın sözleri verilmektedir. Oysa haberin fotoğrafında el sıkışan Rusya devlet başkanı Putin ve Binali Yıldırım görülmektedir. Haber ve fotoğraf

arasındaki uyumsuzluk Rusya gibi tüm dünyanın ekonomik, siyasal ve askeri alanlarında en güçlü görülen ülkelerinden birinin liderinin, iktidar partisine Anayasa değişikliğine desteği bağlamında değerlendirilmelidir.

Resim 3.6 Hürriyet Gazetesi 7 Aralık 2016

9 Aralık'ta Anayasa teklifindeki iki değişiklik ve CHP'nin alternatif Anayasa değişikliği önerisi ile ilgili haberler fotoğraf kullanılmadan yayınlanmıştır. 10 Aralık 2016 tarihli "Anayasa Teklifi Bugün Meclis'te" başlıklı haberde ise Meclis'i üstten gösteren bir fotoğraf ile Başbakan Binali Yıldırım'ın ufak bir resmi kullanılmıştır. 11 Aralık'ta ise "Başkanlık İçin 21 Madde" başlıklı haber yine Binali Yıldırım ve Devlet Bahçeli'nin tokalaşmasını gösteren bir fotoğrafla birlikte verilmiştir. Anayasa değişikliği ve başkanlık sistemi ile ilgili haberlerde sıklıkla görülen ikilinin tokalaşma fotoğrafları, esasında meclisteki tüm partileri kapsasa da, yalnızca MHP ve AK Parti arasında ve onların uzlaşması ile gerçekleşecek bir eylem gibi yansıtılmaktadır. Anayasa değişikliği, referandum süreci, başkanlık sistemi ile ilgili haberlerde dikkat çeken en önemli noktalardan biri de sürecin baş aktörü olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın geri planda kalması; ilgili haberlerde ağırlıklı olarak Binali Yıldırım'ın demeçlerine ve resimlerine yer verilmesidir. Bununla birlikte 11 Aralık'taki gazetede "Yeni Bir Dönem" başlıklı haber, Esenyurt'taki bir açılış törenine katılan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın vatandaşa yeni Anayasa'ya hazır olup olmadıklarını sormasıyla ilgilidir. Bu haberde fotoğraf olarak Cumhurbaşkanı'nın futbol oynadığı görülmektedir. Topa vurmak üzere olan Cumhurbaşkanı'nın bu fotoğrafı, futbol maçlarındaki başlama vuruşu metaforu bağlamında Yeni Anayasa ile ilişkilendirilebilir.

Resim 3.7 Hürriyet Gazetesi 11 Aralık 2016

29 Aralık 2016 tarihli haberde yeni Anayasa için sunulan iki öneriyi ele alan haberde, süreçle ilgili ayrıntıların yer alması nedeniyle fotoğraf kullanılmamıştır. Son olarak 5 Ocak 2017 tarihli gazetede 100 bin avukattan Anayasa ile ilgili görüş alındığına dair haber fotoğrafsız olarak yer almıştır.

Sabah Gazetesi

Sabah gazetesinde yer alan haberlerde kullanılan fotoğraflardan öne çıkan ilki 13 Ekim 2016 tarihli gazetede "Başkanlığa İlk Adım" başlıklı haberdır. Haberde Hürriyet gazetesinin ilgili haber için kullandığı aynı resim kullanılmıştır. Fotoğraf alt yazısı olarak "Başbakan Yıldırım: Sayın Bahçeli'nin çağrısını aynen kabul ediyoruz. Anayasa teklifini Meclis'e getireceğiz" sözlerine yer verilmiş; kabul etme anlamına gelen beden dilini gösteren bir fotoğraf kullanılarak da haber desteklenmiştir.

Resim 3.8 Sabah Gazetesi 13 Ekim 2016

16 Ekim 2016 tarihli gazetede "Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart" başlıklı haberde kullanılan fotoğrafta yine Başbakan Binali Yıldırım vardır. Resmin altında "Başbakan Yıldırım, BDDK ve SPK hizmet binalarının temel atma törenine katıldı" yazmaktadır. Resmin altında ufak olarak verilen bu yazıdan haberin asıl olayının Başbakanın BDDK ve

SPK hizmet binalarının temel atma törenine katılması olduğu anlaşılmaktadır. Resimde Başbakan Binali Yıldırım'ın belden yukarısının hitap ettiği kitleye doğru dönük ve gülümseyerek selamlama yaptığı bir görüntü kullanılmıştır.

Resim 3.9 Sabah Gazetesi 16 Ekim 2016

“Başkanlık İçin Çankaya’da Zirve” başlığı ile 18 Ekim 2016 günü yayınlanan haberde MHP lideri Devlet Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım'ın tokalaşırken çekilmiş fotoğraflarına yer verilmiştir. Fotoğrafın alt yazısı olarak görüşmenin süresi yazılmıştır. Bununla birlikte resimde MHP lideri Devlet Bahçeli'nin gülümsemediği, Başbakan Binali Yıldırım'ın ise gülümsediği görülmektedir. Bununla görüşmenin taraflardan Bahçeli için fazla tatmin edici geçmezken, Başbakan için istenilen yönde olduğu düşünülmektedir. Aynı habere ait Hürriyet gazetesinde kullanılan fotoğrafa bakıldığında Sabah gazetesinde kullanılan fotoğrafta iki lider tokalaşarak objektiflere poz verirken, Hürriyet gazetesinde ise eylem anında görülmektedirler.

Resim 3.10 Sabah-Hürriyet Gazetesi 18 Ekim 2016

19 Ekim 2016 tarihinde alt alta ve sadece başlıkları ile yayınlanan, devamları ise iç sayfada olan haberlerin fotoğraflarında hem Başbakan Yıldırım hem de MHP lideri Devlet

Bahçeli olmak üzere iki liderin de omuz çekim fotoğraflarına yer verilmiştir. Bununla birlikte Yıldırım'ın haberinin daha üstte ve daha büyük bir resimle verilmesi söz konusudur. Ayrıca liderlerin sözleriyle oluşturulan başlıkların doğrudan ve alt alta verilmesiyle iki lider arasında haberler aracılığıyla karşılıklı bir diyalog algısı yaratılmaya çalışılmıştır. Yıldırım'ın “Başkanlık sistemi için millete gitme zamanı” sözlerine karşılık Bahçeli “Millete sormanın hiçbir mahzuru yok” demektedir.

Resim 3.11 Sabah Gazetesi 19 Ekim 2016

Referandum öncesi liderlerin halka her fırsatta bu süreçle ilgili propaganda yaptıkları günlerden biri olan 22 Ekim 2016 tarihinde Başbakan Binali Yıldırım'ın AK Parti'nin kampının yapılacağı Afyon'da temaslarda bulunmasıyla ilgili gelişme “Başkanlık Konusunu Halkımız Çözecek” başlığı ile verilmiştir. Haber fotoğrafında başlığı desteklercesine halkın arasındaki Başbakan'ın gülümseyen bir resmi verilmiştir.

Yıldırım, AK Parti kampının yapılacağı Afyonkarahisar'da temaslarda bulundu.

Resim 3.12 Sabah Gazetesi 22 Ekim 2016

Bir sonraki günkü haberde AK Parti'nin Afyon'da kamp düzenlediği ve bu kampta Binali Yıldırım'ın konuşma yaptığı görülmektedir. Haber fotoğrafında bir önceki günde, hatta

genel anlamda gazetede yayınlanan bütün fotoğraflarda gülümseyen Binali Yıldırım'ın ciddi bir ifadeyle hitap ederken görüldüğü bir fotoğraf verilmektedir. Fotoğraf yazısından bu ciddiyetin sebebi anlaşılabilir: “Başbakan Yıldırım Afyon'daki Ak Parti kampında konuştu. Bizde FETÖ'cü terörist yok. CHP, FETÖ'nün mağdur edebiyatını bıraksın”.

Resim 3.13 Sabah Gazetesi 23 Ekim 2016

Türkiye’de gündemi en fazla meşgul eden konulardan biri olan Binali Yıldırım’ın “Çanakkale geçilmez tarihte kalacak” sözlerini sarf ettiği, Çanakkale Köprüsü’nün açılışına yönelik haberde, Başbakan Binali Yıldırım’ın başkanlık sistemi ile ilgili MHP liderinin sözlerini ümit verici olarak değerlendirmiştir. Haberin esas konusunun başlık nedeniyle geri planda kaldığı haberde fotoğraf ve metin arasında uyumsuzluk söz konusudur. Bununla birlikte bu haberin hemen sağında Devlet Bahçeli’nin sözlerinin yer aldığı habere yer verilerek, yine liderler arasında karşılıklı konuşma tarzında bir haber mizanpajı yapılmıştır.

Resim 3.14 Sabah Gazetesi 26 Ekim 2016

31 Ekim 2016 tarihli Sabah gazetesinde “Gelin 3 Parti Birlikte Başaralım” başlıklı haberde Hürriyet gazetesinde de kullanılan Binali Yıldırım’ın kan bağışında bulunduğu

fotoğrafi kullanılmıştır. Fotoğraf metninde “Başbakan Yıldırım 15 Temmuz kahramanları için düzenlenen kan bağışı kampanyasına katıldı: Bu millet için hepimiz kanımızla canımızla hazırız” ifadesine yer verilmiştir. Kan bağışı yapan ve milleti için canını, kanını vermeye hazır olan Başbakan, 15 Temmuz ve başkanlık sistemi üçgeni, bu haber ve haberde kullanılan fotoğraf aracılığıyla ilişkisel bir anlatımla aktarılmıştır.

Resim 3.15 Sabah Gazetesi 31 Ekim 2016

11 Kasım 2016 tarihli gazetede Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin başkanlık sistemi ve anayasa değişikliği için Çankaya Köşkü’nde bir araya gelmelerine dair kullanılan fotoğrafta iki liderin de ciddi yüz ifadeleriyle karşılıklı oturdukları görülmektedir. “Bahçeli’ye İki Anayasa Taslağı” başlıklı haberde Bahçeli’ye sunulan ve MHP’nin hassasiyetlerini içeren iki taslak metin sunulduğu anlaşılmaktadır. Fotoğraftaki yüz ifadeleri henüz bir mutabakata varılamadığı, MHP liderinin değerlendirme sürecinde olduğunun altını çizer niteliktedir.

Resim 3.16 Sabah Gazetesi 11 Kasım 2016

Ovit Tüneli'nin açılışından önce halka hitap eden Başbakan Binali Yıldırım'ın açılıştaki sözleri haberin içeriğinin büyük bir kısmını oluştururken, haber fotoğrafı ise tünelin açılışı ile doğrudan bağlantılı bir biçimde Binali Yıldırım'ın tünel işçilerinin üniformasıyla çekildiği bir anı göstermektedir. Yıldırım'ın diz çekimi yapılarak ve büyük ölçekli olarak verilen fotoğrafının hemen yanında işçilerin bir arada olduğu ufak bir fotoğraf da eklenmiştir. Yine de bu fotoğrafların yer aldığı haberin başlığı “MHP lideri ile başkanlığı hayata geçireceğiz” şeklinde fotoğraf-içerik uyumsuzluğuna örnek teşkil etmektedir.

Resim 3.17 Sabah Gazetesi 12 Kasım 2016

16 Kasım 2016 tarihinde MHP lideri ve Başbakan'ın CHP lideri Kılıçdaroğlu'nu referandum sürecine yönelik ikna söylemlerinin alt alta verildiği haberlerde, Başbakan Yıldırım'ın daha büyük, MHP liderinin ise daha küçük birer fotoğrafı yer almış; liderlerin hitap ettiği Kılıçdaroğlu'nun fotoğrafına ise yer verilmemiştir.

Resim 3.18 Sabah Gazetesi 16 Kasım 2016

“Rejim Değil, Sistem Değişimi” başlığıyla verilen 21 Kasım 2016 tarihli haberde içerik, başkanlık sisteminin rejim değişikliğiyle karıştırılmaması gerektiğine yönelik iken haber fotoğrafında Başbakan Binali Yıldırım’ın 15 Temmuz gazisi Üzeyir Civan’ın sağlam kalan kolunu tutarak poz verdiği görülmektedir. Fotoğraf metni “15 Temmuz gazisi Üzeyir Civan’ın ‘kolumu kaybettim, vatanımı kaybetmedim’ sözleri Yıldırım’ı duygulandırdı” şeklindedir. Bu örnekte de başkanlık sistemi ile 15 Temmuz darbe girişimi ilişkilendirmesi yapılarak haberin üretildiği görülmektedir.

Resim 3.19 Sabah Gazetesi 21 Kasım 2016

23 Kasım 2016 tarihli gazetede birkaç gün öncesinde bir araya gelen ve yeni sistemdeki maddeleri Binali Yıldırım ile görüşen MHP liderinin, değerlendirme sürecinde olumlu bir yaklaşıma sahip olduğunu gösteren haberde, fotoğraf olarak Bahçeli’nin hitap esnasında alt açıdan çekilmiş bir fotoğrafı yer almıştır. Alt açıdan yapılan çekimler genellikle çekim tekniklerinde karşıdaki kişiyi yüceltme amaçlı olarak kullanılmaktadır. Burada MHP liderinin sözlerinin desteklendiği ve olumlandığı sonucu çıkarılabilir.

Resim 3.20 Sabah Gazetesi 23 Kasım 2016

2 Aralık 2016 tarihli gazetede günlerdir Bahçeli ve Yıldırım görüşmelerinin sonucunu veren haber “Türkiye İçin Tarihi Uzlaşma” başlığıyla yer almış, haberin fotoğrafında ise iki liderin Türk bayrağı önünde tokalaşmalarını gösteren görüntülerine yer verilmiştir. İki lider de fotoğrafta vücutları birbirlerine dönük olarak tokalaşmakta, görüşmeler esnasında yüz ifadesi genel olarak sert olan Bahçeli’nin ilk defa gülümsediği görülmektedir. Bu fotoğraf ile taraflar arasındaki uzlaşmanın desteklenmesi söz konusudur. Yine haber fotoğrafının metni: “Başbakan Yıldırım, Bahçeli ile ortak açıklamasında ‘Her şey yolunda giderse yazın başında referandum olabilir’ dedi” şeklindedir.

Resim 3.21 Sabah Gazetesi 2 Aralık 2016

“MHP ile Pürüzler Giderilir” başlıklı haberde yine fotoğraf ile haberin içeriği arasında uyumsuzluk söz konusudur. Meclis’te anayasa maddelerindeki pürüzlerin giderilmesine

yönelik yapılacak görüşmelerin sorunsuz geçeceğine dair inancını yineleyen Başbakan'ın bu konuşmaları AK Parti Engelli Koordinasyon Merkezi'ni ziyareti esnasında yaptığı, fotoğraf metninden anlaşılmaktadır. Fotoğraf metninden ayrıca Başbakan'ın Rusya Devlet Başkanı Putin ile görüşeceği de öğrenilmektedir.

Resim 3.22 Sabah Gazetesi 6 Aralık 2016

Başkanlık sistemi ve referandum sürecinin baş aktörü olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli arasında günlerdir yapılan görüşmeler ve MHP'nin tavrı üzerine ilk yorumu 9 Aralık 2016 tarihli gazetede yer almıştır. Bu haberde Cumhurbaşkanı'nın bel çekim ve gülümserken bir fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğraf metninde de MHP'nin tavrını olumlu bulduğuna yönelik sözleri yazmaktadır. MHP'nin tavrını olumlu bulması, gülümseme ile desteklenmektedir.

Resim 3.23 Sabah Gazetesi 9 Aralık 2016

15 Temmuz darbe girişimi ve başkanlık sistemi arasındaki bağlantıyı güçlendirmek adına Başbakan Binali Yıldırım'ın Filyos Limanı temel atma töreninde yaptığı konuşma haber yapılmıştır. Bu haberde yine esas olayın Başbakan'ın Zonguldak'ta bulunan Filyos Limanı temel atma törenine katılması olduğu fotoğraf metni ile anlaşılmaktadır. Nitekim haberin içeriği tamamıyla AK Parti'nin anayasa değişikliği teklifi ile ilgilidir. Haberin başlığı “Yeni Sistemin Amacı Darbeleri Önlemek” şeklindedir. Haberin fotoğrafında Binali Yıldırım halka hitap ederken görülmektedir.

Resim 3.24 Sabah Gazetesi 10 Aralık 2016

11 Aralık 2016 tarihinde yer alan iki haber gerek başlık gerek fotoğraf olmak üzere birbirini destekler şekilde kullanılmıştır. Manşet haber “Cumhur ile Başkanı Buluşmaya Hazır” başlığı ile anayasa değişikliği teklifinin TBMM’ye sunulmasıdır. Bu haberin hemen altında, üstteki habere olan memnuniyeti ve olumlu tavrını gösterir biçimde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Esenyurt’taki toplu açılış töreninde halka hitap ettiği haber bulunmaktadır. Haberin başlığı “Yeni Dönemin Başlangıcı Olsun” şeklindedir. Haberde profilden Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın göğüs hizasında fotoğrafı yer almaktadır. Bu fotoğraf Cumhurbaşkanı’nın hitap ettiği kalabalığı gösteren bir fotoğrafla üst üste bindirme tekniği ile sunulmuştur. İki ayrı resim böylece bir aradalık algısı yaratacak biçimde okuyucuyla paylaşılmış olmaktadır. Bu sayede üstteki haberin de başlığında ifade edilen Cumhur ile Başkanı Buluşmaya Hazır” argümanı desteklenmiş; cumhur ile başkanı resim kolajı aracılığıyla bir araya getirilmiştir.

Resim 3.25 Sabah Gazetesi 11 Aralık 2016

Sabah gazetesinde kullanılan haber fotoğraflarında genel olarak göze çarpan nokta başkanlık sistemi ve referandum süreciyle ilgili haberlerin fotoğraflarında Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin resimlerinin sayfanın alt kısmında ve küçük olarak verilmesi, bunun yanında aynı günlerde süreçle ilgili olmayan haberlerde kullanılan ve sayfanın üst tarafında, büyük olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın fotoğraflarının kullanılması olmuştur.

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinde haber sayısına oranla az sayıda fotoğraf kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte gazetede özellikle iktidara karşı duruşu gösteren sarkastik karikatürlere ilgili haberlerin hemen yanında yer verildiği görülmektedir. Bu anlamda haber fotoğraflarının yanında anayasa değişikliği ve başkanlık sistemiyle ilgili olan karikatürler de ele alınmıştır.

30 Temmuz 2016 tarihli gazetede “Tek Adama Geçit Yok” başlıklı haberde Cumhuriyet gazetesi imtiyaz sahibi Orhan Erinc, yayın koordinatörü Murat Sabuncu başta olmak üzere, Ankara temsilcisi, Ankara haber müdürü ve bazı yazarların da katıldığı bir grubun CHP Genel Merkezi'nde Kemal Kılıçdaroğlu'na yaptıkları ziyareti gösteren bir fotoğraf kullanılmıştır. Haberin girişinde ve devamında Kılıçdaroğlu'nun sözleri aktarılmış ve kullanılan fotoğrafla da röportajdan ziyade dostane bir sohbetin yapıldığı ima edilmiştir. Gazeteciliğin tarafsızlık niteliği olmazsa olmaz koşullardan iken Cumhuriyet gazetesi bu haber ve fotoğraf ile referandum sürecinde desteklediği tarafı göstermekten kaçınmadan ideolojik yanlılığını pekiştirmiştir.

Resim 3.26 Cumhuriyet Gazetesi 30 Temmuz 2016

23 Ağustos 2016 tarihli gazetede sürmanşetten verilen “Anayasa İçin Yeni Uzlaşma” başlıklı haberde kullanılan fotoğrafın altında "Kemal Kılıçdaroğlu, Binali Yıldırım ve Devlet Bahçeli Çankaya Köşkü'nde bir araya geldi" yazmaktadır. Başbakan Yıldırım, CHP lideri Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Bahçeli'yi anayasa değişikliği nedeniyle bir araya getiren zirvenin fotoğrafında Kemal Kılıçdaroğlu ve Devlet Bahçeli'nin ciddi yüz ifadelerinin yanında Başbakan Binali Yıldırım'ın gülümsediği görülmektedir. Daha önce de vurgulandığı üzere burada en dikkati çeken nokta Sabah gazetesinde de aynı haberin yer alması, fakat Sabah

gazetesinin CHP liderinin o zirvede olduğunda dair herhangi bir bilgiyi okuyucularıyla paylaşmamış ve aynı resimde Kılıçdaroğlu'nu fotoğraf kadrajına almamış olmasıdır.

Resim 3.27 Cumhuriyet Gazetesi 23 Ağustos 2016

22 Ekim 2016 tarihinde iki görsel öne çıkmaktadır. Bunlardan biri olan "Ortak Mücadele" başlıklı haberde "Milli iradeyi tek bir kişi temsil edemez" sözleriyle CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun bir fotoğrafı kullanılmıştır. Bu fotoğraf bel çekimi ile gazetenin sağ üst köşesinde yer almış; Kılıçdaroğlu'nun beden diliyle de haber söylemindeki destekler biçimde bir şeyi açıklarken kullanılan el hareketlerinin okuyucuya aktarıldığı görülmüştür.

Resim 3.28 1. Cumhuriyet Gazetesi 22 Ekim 2016

Aynı gün "MHP Pazarlık Kapısını Açtı" başlıklı haberin hemen altında bir karikatür yayınlanmıştır. Bu karikatürde Devlet Bahçeli'nin "Siz bi başkan seçilin, kurban adadım" dediği ve elinde ülkücü sembolünün yer aldığı bir tasma tuttuğu, bu tasmanın da bir kurdun boynuna bağlı olduğu görülmektedir. Bu karikatürle verilmek istenen mesaj ilgili haberle

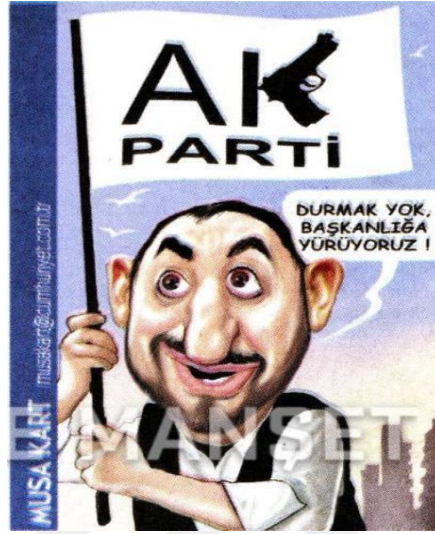
bağlantılı olarak Devlet Bahçeli'nin AK Parti ile uzlaşma çabalarıyla başkanlık sistemine destek verdiği ve bununla ülkücü ideolojiyi kurban etmesi durumudur. Kurt sembolünün de kurbanlık adaklarının yerine kullanılması ile bu ima pekiştirilmektedir. Daşar (2014: 155)'a göre "her ne kadar iktidar seçkinlerine karşı muhalif bir kimliğe sahip olduğu düşünülse de karikatürün iktidarlar için rızanın üretimi ve hegemonyanın kurulup devam ettirilmesindeki önemi görmezden gelinemez. Muktedirlerin öfkesini toplayabilen karikatür, anlam coğrafyasında durduğu yere göre takdirine de mazhar olabilmektedir".

Resim 3.29 2. Cumhuriyet Gazetesi 22 Ekim 2016

26 Ekim 2016 tarihli gazetede de benzer şekilde bir karikatür kullanımı söz konusudur. Bu tarihte yer alan ilk sayfa haberlerinden "Şehitlere İhanet" başlığını taşıyan haber, Kılıçdaroğlu'nun Yıldırım ve Erdoğan'ın darbe ile başkanlığı ilişkilendirmelerine tepki göstermesi ile ilgilidir. Diğer bir haber olan "Bahçeli 'hayır'a kızdı" başlıklı haber ise MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin, başkanlık sistemine Meclis'te evet, referandum da hayır diyecekleri iddialarına "TBMM'de evet dersek, milletin huzurunda da evet deriz", yanıtını vermesini konu edinmektedir. Bu haberlerle birlikte sayfanın en altında yayınlanan karikatürde elinde AK Parti'nin bayrağını taşıyan ve "Durmak yok, başkanlığa yürüyoruz!" diyen bir erkek görülmektedir. Bayraktaki AK Parti logosunda "K" harfinin silah ile oluşturulması dikkat çekicidir. Bir diğer dikkat çeken nokta bayrağı taşıyan taraftarın fiziksel özellikleridir. Giyim tarzı ve saç-sakal kesimi ile "muhafazakâr" ya da "dinci" kesim olarak sınıflandırılan bireylere çizilen zihinsel çerçevenin bir örneğini yansıtan bu tiplendirme gazetesinin ideolojik duruşuyla uyum içerisindedir. Ayrıca "Durmak yok" sözü AK Parti'nin seçim sloganlarından biridir ve bu sloganın AK Parti'nin logosunda silah kullanımı ile birlikte

verilmesi, yola devam etmek için şiddetten kaçınılmayacağı ve herhangi bir sınır bulunmadığı imasını taşımaktadır.

Resim 3.30 Cumhuriyet Gazetesi 26 Ekim 2016

31 Ekim 2016 tarihinde manşet haber olan “Al İdamı Ver Başkanlığı”nda AKP ile MHP arasında idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlık sistemine destek pazarlığı yapıldığı iddiasına yer verilmektedir. Bu haberin fotoğrafında MHP lideri Devlet Bahçeli ve Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın birlikte oldukları bir fotoğrafa yer verilmiştir. Bu fotoğrafta Cumhurbaşkanı Erdoğan gülümserken, Bahçeli ise endişeli ve çekimser gözlerle objektife bakarken görülmektedir. Bu görüntü ikili arasındaki görüşmenin sonuçlarından Cumhurbaşkanı'nın memnun olduğu, Bahçeli'nin ise çekinceleri bulunduğu ve hatta durumdan hoşnut olmadığı yorumu yapmaya elverişli bir imaj sergilemektedir.

Resim 3.31 Cumhuriyet Gazetesi 31 Ekim 2016

11 Aralık 2016 tarihli gazetede yer alan ve sürmanşetten verilen “İki Parti Tek Adam” başlıklı haberde AKP’li vekillerin imzasıyla Meclis’e sunulan anayasa değişikliğinde başbakanlığın kaldırılarak tüm yetkilerin cumhurbaşkanına devredileceği öngörüsüne yer verilmiştir. Bu haberin fotoğrafında sol tarafta AKP ve MHP’li vekillerin arka planda kaldığı bir görüntü vardır. Fotoğrafın solunda yer alan yazıda ise anayasa değişikliğinin 316 AK Partili milletvekilinin imzasıyla Meclis’e sunulmasının ardından AK Partili Abdülhamit Gül ve MHP’li Parsak’ın bir basın toplantısı düzenledikleri belirtilmektedir. Haberin başlığı ile bağlantılı olacak şekilde fotoğrafta iki partinin temsilcisi yer almakla birlikte, sürecin sonucunun "tek adam" sistemi olduğu imasında bulunulmuş; tek adam benzetmesine istinaden de milletvekillerinin resimlerinin ön planında kalacak şekilde Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın resmi koyulmuştur.

Resim 3.32 Cumhuriyet Gazetesi 11 Aralık 2016

29 Aralık tarihi de yine CHP lideri Kılıçdaroğlu ile gazete çalışanlarının bir araya geldiği ve Türkiye'deki mevcut durum ve Anayasa değişikliği ile ilgili öngörülerin tartışıldığı bir günden kareyi yansıtmaktadır.

Resim 3.33 Cumhuriyet Gazetesi 29 Aralık 2016

Cumhuriyet gazetesi 9 Ocak 2016 tarihinde "tehlike" olarak gördüğü sürecin son gününü okuyucularına "Tek Adam Demokrasisi" başlıklı haberiyle aktarmıştır. Haber metninin solunda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, sağında ise meclisin fotoğrafı bulunmaktadır. Bu karşılaştırma yapmaya elverişli fotoğrafla da temsili demokratik sistemin en temel yapılanması olan meclisin karşısına Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan konulmuştur. Okuyucu bu haberde hem başlık hem de fotoğraflar aracılığıyla bir karşılaştırma yapma olanağı bulmaktadır.

Resim 3.34 Cumhuriyet Gazetesi 9 Ocak 2017

Sözcü Gazetesi:

17 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan ilk sayfa haberinde CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun bel çekim bir fotoğrafı yer almaktadır. CHP liderinin fotoğrafta yüzündeki

ifade ve ellerinin duruşu haber başlığı olan “En önemli koltuktasın, daha ne istiyorsun?” söylemini de destekler bir tarzdadır. Resmin altında yer alan metinde ise şunlar yazılıdır:

“Oy verenler ağlamasın. Kemal Kılıçdaroğlu Trakya Tarımının Sorunları toplantısında konuştu. ‘Hem oy verip hem de ağlamaya kimsenin hakkı yok’ dedi”.

Resim 3.35 Sözcü Gazetesi 17 Ekim 2016

“Bahçeli ile Yıldırım’ın ‘Başkanlık Buluşması’” başlıklı haberde, haberde kullanılan fotoğraf da haberin içeriğini destekler niteliktedir. Fotoğraf üzerindeki metinde de “70 dakika baş başa görüştüler” yazısı bulunmaktadır. Fotoğrafta dikkat çeken detay ise Yıldırım’ın gülümsemesi, Bahçeli’nin ise oldukça somurtan bir ifade ile poz vermiş olmasıdır. Bu fotoğraf Sabah gazetesinde aynı tarihli haber için kullanılan fotoğrafla aynıdır.

Resim 3.36 Sözcü Gazetesi 18 Ekim 2016

25 Ekim 2016 tarihli gazetede yayınlanan “MHP’li Muhalifler: Başkanlığa Hayır” başlıklı haberde o dönemde MHP lideri ile parti içinde başkanlık sistemine yönelik olan anlaşmazlıkların öne çıkarılması söz konusudur. Haberin fotoğrafında da Ümit Özdağ’ın konuyla ilgili basınla paylaştığı bildiri gösterilmektedir. Fotoğraf metni olarak da “Özdağ’ın okuduğu bildiride ‘Ülkücü hareket başkanlık istemiyor’” yazılarak, MHP lideri Devlet Bahçeli ile ülkücü hareket arasında görüş ayrılığı olduğu vurgulanmaktadır. Fotoğrafta görülen milletvekillerinin yüzlerindeki sert ifade ve Özdağ’ın endişeli yüz ifadesi bu durumu desteklemektedir.

Resim 3.37 Sözcü Gazetesi 25 Ekim 2016

26 Ekim 2016 tarihindeki “Kral Yapalım Kurtulalım” haberinde üç liderin yan yana fotoğrafına yer verilmiştir. Üç liderin başkanlık üzerine girdikleri polemikte başlangıcı Bahçeli’nin “millet evet derse biz de deriz” sözleri oluşturmuştur. Bunun üzerine tarafların her biri konuyla ilgili düşüncelerini farklı açılardan dile getirmişlerdir. Örneğin Kılıçdaroğlu Bahçeli’ye Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ı kral yapma çağrısında bulunarak, konuyu alaycı bir üslupla ele alırken; Bahçeli Türkiye’de fiili durumun devamını isteyenlerin “ikinci dalga darbeci” olduklarını söylemiş; Yıldırım ise “Sayın Bahçeli’nin lafının üstüne laf söylemek olmaz” diyerek destekleyici bir tutum sergilemiştir.

Resim 3.38 Sözcü Gazetesi 26 Ekim 2016

31 Ekim 2016 tarihli “Laikliği Yeminden Kaldırma Planı” başlıklı haberde herhangi bir fotoğraf kullanılmamıştır. 1 Kasım 2016 tarihli “Tam Başkanlık” haberinde de yalnızca çok küçük olarak Canikli’nin portre fotoğrafı görülmektedir.

“CHP Artık Nazlanmasın Bizim Aramıza Katılsın” ve “Türkiye Ateş Yerine Dönmüş Bunların Derdi Başkanlık” başlıklı haberlerin yer aldığı 16 Kasım 2019’da kullanılan fotoğraflarda Bahçeli’nin haber başlığını desteklercesine ellerini çağrı yapar gibi açtığı bir fotoğrafı görülmektedir. Kılıçdaroğlu’nun fotoğrafında ise CHP liderinin elindeki Akit gazetesini ve gazetenin “CHP’den Gülen’i Bitirin Önergesi” haberini işaret ettiği görülmektedir. “Kılıçdaroğlu CHP’nin FETÖ ile mücadelesini yandaş gazetenin manşetiyle anlattı” metni ise fotoğraf ile birlikte verilmiştir.

Resim 3 39 Sözcü Gazetesi 16 Kasım 2016

17 Kasım 2016 tarihli “Erdoğan’a 2 Yardımcı: Yıldırım ve Bahçeli” başlıklı haberde “Aralarından su sızıyor” metniyle birlikte verilen bir fotoğraf yer almaktadır. “Aralarından su sızmadığı” argümanını desteklercesine verilen fotoğrafta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, MHP Lideri Devlet Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım’ın keyifle ve gülümseyerek sohbet ettikleri görülmektedir. Bu bağlamda tarafların haber başlığında belirtilen başkan ve iki yardımcısı olma yolunda bir işbirliği ve uyum içinde olduklarını doğrulama amaçlı bir fotoğraf kullanıldığı söylenebilir.

Resim 3.40 Sözcü Gazetesi 17 Kasım 2016

17 Kasım'daki fotoğrafın aksine MHP Liderinin anayasa paketindeki bazı maddelerden rahatsız olduğuna yönelik 24 Kasım 2016 tarihli haberde ise MHP liderinin endişeli yüz ifadesinin olduğu bir fotoğraf kullanılmıştır.

Resim 3.41 Sözcü Gazetesi 24 Kasım 2016

2 Aralık 2016 tarihinde yayınlanan “El Ele Meclise” başlıklı haberde kullanılan fotoğrafta Çankaya Köşkü’nde yapılan görüşme sonrası Yıldırım ve Bahçeli’nin tokalaşmaları görülmektedir. Bununla birlikte yine Yıldırım’ın gülümsemesi, Bahçeli’nin ise ciddi yüz ifadesi dikkat çekicidir.

Resim 3.42 Sözcü Gazetesi 2 Aralık 2016

Atatürkçü Düşünce Derneği’nin düzenlediği etkinlikte başkan Tansel Çölaşan “Başkanlık tuzaktır” açıklamasını yapmış, haber fotoğrafında da ellerinde Atatürk’ün bir resmini tutarken yer almışlardır.

Resim 3.43 Sözcü Gazetesi 5 Aralık 2016

11 Aralık 2016 tarihli gazetede “21 Maddelik Anayasa Paketi Meclis’e Verildi” başlıklı haberde fotoğraf kullanılmamıştır. 17 Aralık tarihli “Başkanlık ülkeyi böler, geri çekilsin” başlıklı haberde de yalnızca söylemin sahibi olan Doğu Perinçek’in portre fotoğrafına yer verilmiştir.

25 Aralık 2016 tarihinde yayınlanan “AKP’nin Anayasası Esad’ın Anayasası Çıktı” başlıklı haberin fotoğrafında CHP Eskişehir Milletvekili Yüksel’in Suriye Anayasasını gösterdiği bir fotoğraf kullanılmıştır.

Resim 3.44 Sözcü Gazetesi 25 Aralık 2016

29 Aralık tarihli gazetede yer alan “Esad’la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar” başlıklı haberin başlığı ile fotoğrafı arasında ilginç bir bağlantı kurulmuştur. Kılıçdaroğlu iktidarın dış politikasını eleştirirken söylediği “Esad’la işte böyle tokalaşacaklar” sözünü desteklemek için röportajı yapan Sözcü gazetesi Ankara temsilcisi Saygı Öztürk ile tokalaşırken görülmekte,

haberinde başlığında yer alan “tokalaşacaklar” sözünden çıkan bir ok ile adeta mizansen yapılmaktadır.

Resim 3.45 Sözcü Gazetesi 29 Aralık 2016

AKP ve MHP'nin ortaklaşa hazırladıkları anayasa paketiyle ilgili yapılan Meclis Komisyonu'ndaki görüşmelerin kavgalı ve küfürlü sürdüğünü okuyucularla paylaşan 30 Aralık tarihli haberin fotoğrafı da haber metnini destekler biçimde milletvekillerinin kavga anını göstermektedir.

Resim 3.46 Sözcü Gazetesi 30 Aralık 2016

“Meclis’te Sahte Oy Skandalı” başlıklı haberde kullanılan fotoğrafta sahte oy iddiaları üzerine CHP Grup Başkanvekili Levent Gök’ün bakanların bulunduğu bölüme yürüyerek

isyan ettiği görülmektedir. Gök'ün çıkışı karşısında Maliye Bakanı Naci Ağbal'ın şaşkın yüz ifadesi, fotoğraf metninde “Bakan bile şaşırdı” sözleriyle verilmiştir.

Resim 3.47 Sözcü Gazetesi 8 Ocak 2017

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinde yer alan ilk sayfa haberlerinin fotoğraflarına bakıldığında başlarda Kemal Kılıçdaroğlu'nun Binali Yıldırım ile birlikte yer aldığı fotoğrafların süreç içerisinde giderek azaldığı görülmektedir. Örneğin 2 Ağustos tarihli “Anayasayı Konuştular” başlıklı haberde Başbakan Binali Yıldırım'ın MHP ve CHP liderleriyle birlikte ayrı ayrı çekildiği iki resim yan yana görülmektedir. Her iki resimde de Binali Yıldırım konuşur, diğer iki lider ise dinler durumdadırlar.

Resim 3.48 Yeni Akit Gazetesi 2 Ağustos 2016

Üç parti arasındaki ılıman hava 13 Ağustos tarihli haberde (Mini Anayasada Üç Parti Mutabakatı) de devam etmiş; bu haberin fotoğrafında da AK Parti Gaziantep Milletvekili, CHP Aydın Milletvekili, MHP Afyon Milletvekilinin bir arada oldukları fotoğrafa yer verilmiştir. Fotoğraf metninde “Ak Parti Gaziantep Milletvekili Abdülhamit Gül, CHP Aydın Milletvekili Bülent Tezcan ve MHP Afyonkarahisar Milletvekili Mehmet Parsak TBMM

Şeref Holü'nde mini anayasa için atılacak adımlarla ilgili toplantı yaptı” sözlerine yer verilmiştir.

Resim 3.49 Yeni Akit Gazetesi 13 Ağustos 2016

İncelenen gazetelerin tümünde öne çıkan bir fotoğraf olarak CHP lideri Kılıçdaroğlu, Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli'nin bir arada olduğu görüntü Akit gazetesinde de “Bazıları Şaşırsa da Milletimizi Gördüler” (23 Ağustos 2016) haberinde verilmektedir. Fotoğraf metninde “Başbakan Yıldırım, CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu ve MHP Genel Başkanı Bahçeli'nin görüşmesinde mini anayasa ele alındı” sözleri yer almaktadır. Aynı fotoğraf Cumhuriyet gazetesinde de kullanılmıştır. Gazetelerde bu dönemde partiler arasında uzlaşma çabaları hala sürdüğü için fotoğraflar açısından bir farklılık görülmemektedir.

Resim 3.50 Yeni Akit Gazetesi 23 Ağustos 2016

2 Ekim 2016 tarihli “Ortak Duruşumuzu Koruyalım” başlıklı haber bir tam sayfa haberi olarak fotoğrafın boyutlarının metin alanından çok daha fazla olduğu bir haber olarak öne çıkmaktadır. Bu haberin başlığındaki sözler Cumhurbaşkanı Erdoğan’a aittir. Erdoğan’ın Meclis açılış konuşmasında saygı duruşu esnasında çekilmiş fotoğrafı tüm meclisi içeren bir şekilde kullanılmıştır. Dikkat çeken bir diğer nokta Erdoğan’ın hemen bu fotoğrafın altında

yer alan ve adeta yukarıdaki Meclis görüntüsünden hoşnut olduğunu gösteren omuz çekim bir fotoğrafının konulmasıdır.

Resim 3.51 Yeni Akit Gazetesi 2 Ekim 2016

“AYM de Yeni Anayasa İstedi” başlıklı haberin fotoğrafında Cumhurbaşkanı, Başbakan, AYM Başkanı, Genelkurmay Başkanı, CHP ve MHP liderlerini bir arada görmek mümkündür. Fotoğrafta liderlerin beden dillerine bakıldığında ellerin kavuşturma şeklinin kişilerin gerginliklerini yansıttığından yola çıkılarak MHP lideri, CHP lideri, Cumhurbaşkanı ve Genelkurmay Başkanı’nın gergin olduğunu söylemek mümkündür. Binali Yıldırım ve AYM Başkanı’nın nispeten daha rahat oldukları görülmektedir.

Resim 3.52 Yeni Akit Gazetesi 6 Ekim 2016

13 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan bir karikatür ile mevcut anayasanın eskidiğine gönderme yapılmış; mevcut anayasa eski bir şemsiyeye benzetilerek altında kalanların eskiliği dolayısıyla ıslandığı benzetmesi yapılmıştır.

Resim 3.53 Yeni Akit Gazetesi 13 Ekim 2016

14 Ekim’de de benzer bir şekilde manşet haberi olan “MHP Kararı Millete Bıraksın” ile ilişkili bir karikatür yer almaktadır. Manşet haberin başlığına gönderme yapacak bir biçimde Devlet Bahçeli bir garson, “millet” ise yemek yiyecek olan müşteri olarak betimlenmiştir. Bahçeli’nin servis ettiği tabak üzerinde seçim sandığı bulunmaktadır. Bu seçim sandığının ise ok işareti ile gösterilerek “anayasa referandumu” olduğu belirtilmiştir. Sandığı gören ve milleti temsil eden adamın kafasından da kalpler çıktığı görülmekte; dolaylı olarak vatandaşın sandığa gitmekten hoşnut olacağı anlatılmaktadır.

Resim 3.54 Yeni Akit Gazetesi 14 Ekim 2016

“Millet Yeni Bir Anayasa Bekliyor” (15 Ekim 2016) tarihli haberde kullanılan fotoğrafta Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın parmağını ileri uzatmış, gülümserken bir pozunu almaktadır. Fotoğraf üzerindeki metinden Erdoğan’ın Konya’da bulunan bir tesis açılışına katıldığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte gerek haber başlığı gerek kullanılan fotoğraf ile okuyucuya verilmek istenen mesaj ilerlemeci bir bakış açısı ile daima ilerleneceği ve bu ilerlemenin önündeki engel olan mevcut anayasanın değişmesi süreci ile yüzlerin güleceğidir.

Resim 3.55 Yeni Akit Gazetesi 15 Ekim 2016

16 Ekim’de yayınlanan “Devlet Refleksi” ve Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart” başlıklı haberlerde Devlet Bahçeli ve Binali Yıldırım’ın fotoğrafları kullanılmıştır. Devlet Bahçeli’nin omuz çekim, Binali Yıldırım’ın ise bel çekim, gülümserken fotoğrafına yer verilmiştir. Bir ertesi gün ise Binali Yıldırım’ın nadiren gülümsemediği fotoğraflardan biri “Başkanlık İstemeyenler Milletten Korkanlar” haberinde kullanılmıştır. Ayrıca haberin devamından Binali Yıldırım’ın o gün Bahçeli ile görüşeceği anlaşılmaktadır. Bu görüşmenin ciddiyeti Yıldırım’ın ciddi yüz ifadesinin görüldüğü fotoğraf ile pekiştirilmiştir. Hemen bu haberin üstünde yer alan “Kılıçdaroğlu Milletten Korkuyor” başlıklı haberde Kılıçdaroğlu’nun baş çekim küçük bir fotoğrafı kullanılmıştır.

18 Ekim 2016 tarihli haberde bir önceki gün Binali Yıldırım ve Devlet Bahçeli arasında geçen görüşmenin fotoğrafı yayınlanmıştır. Bu fotoğrafta tarafların eşit bir şekilde ve beden dilleri birbirlerine dönük olarak oturdukları görülmektedir. Fotoğraftaki duruşlardan görüşmenin iyi geçtiği anlaşılmaktadır. Sabah, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinde kullanılan fotoğraftan farklı olarak iki liderin daha rahat tavırlarının görüldüğü bir fotoğrafın kullanılması dikkati çekmektedir.

Resim 3.56 Yeni Akit-Hürriyet Gazetesi 18 Ekim 2016

24 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “Ak Parti Anayasa Teklifini Getiriyor” başlıklı haberin fotoğrafında Başbakan Binali Yıldırım konuşma yaparken görülmektedir. Bununla

birlikte görsel, fotoğraftaki unsurların dengeli kullanılması bakımından sorunludur. Nitekim Binali Yıldırım'ın "Türkiye Bölünmez" yazısı ile bir arada gözükmeleri için hem yazının üst tarafı hem de Yıldırım'ın gövdesinde kesilmeye gidilmesi söz konusudur.

Resim 3.57 Yeni Akit Gazetesi 24 Ekim 2016

"Millete Gitmekten Korkmayın" başlıklı haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın büyük boy bir fotoğrafı kullanılmış; aynı zamanda bu haberin hemen altında yer alan karikatürde Cumhurbaşkanı Erdoğan'a "diktatör" benzetmesi yapanlara gönderme yapılmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın millete girmekte bir sakınca görmezken, onu "diktatör" olarak nitelendirenlerin sandıktan kaçtığı ve bu durumun yarattığı çelişkiye yönelik mizahi bir eleştiri vardır.

Resim 3.58 Yeni Akit Gazetesi 27 Ekim 2016

2 Kasım 2016 tarihli gazetede yer alan iki haberin fotoğraflarında Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli yer almaktadır. "Yeni Anayasa ile Vesayet Kalkacak" başlıklı haberde, Külliye'de yapılan sürpriz görüşmeye ait bir fotoğraf

vardır. Bu fotoğrafta Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başbakan Binali Yıldırım baş başa bir masanın etrafında otururken görülmektedirler. Bu haberin hemen solunda yer alan “CHP’nin Kuyruk Acısı 7 Haziran” başlıklı haberde ise Devlet Bahçeli’nin eli havada, adeta beden diliyle gönderme yaptığı bir fotoğrafı bulunmaktadır. Haberin içeriğinde de CHP’ya yapılan gönderme, haber fotoğrafıyla da desteklenmektedir.

Resim 3.59 Yeni Akit Gazetesi 2 Kasım 2016

“Bahçeli ile Anayasayı Görüşecek” başlıklı haber, fotoğraf ve içerik açısından uyumlu olmayan bir haber olarak öne çıkmaktadır. Başbakan Binali Yıldırım’ın Devlet Bahçeli ile yeni anayasa üzerine yapacağı görüşmenin haber fotoğrafı Binali Yıldırım’ın vatandaşlarla bir arada olduğu bir fotoğraftır.

Resim 3.60 Yeni Akit Gazetesi 10 Kasım 2016

11 Kasım 2016 tarihinde “Anayasada Uzlaşma Daha Yakın” başlıklı haberin fotoğrafında başlığı desteklercesine MHP lideri Bahçeli ve Başbakan Yıldırım yan yana emin adımlarla yürürken görülmektedir. Binali Yıldırım daha önde, Bahçeli bir adım arkadan gelmektedir. Anayasa yolunda uzlaşmaya doğru iki lider emin adımlarla yürümektedir.

Resim 3.61 Yeni Akit Gazetesi 11 Kasım 2016

“Vesayet Anayasasıyla Yürüyemeyiz” (17 Kasım 2016) haberinde yer alan fotoğrafta Binali Yıldırım’ın İl Başkanları Toplantısında muhtemelen saygı duruşu esnasındaki görüntüsü yer almaktadır.

Resim 3.62 Akit Gazetesi 17 Kasım 2016

Uzlaşmanın fotoğrafı 2 Aralık tarihli gazetede “Anayasada Anlaştılar” başlıklı haber ile verilmiştir. İki liderin tokalaştığı fotoğraf, fotoğraf altındaki yazı ile birlikte anlaşmayı pekiştiren bir işlev görmektedir.

Resim 3. 63 Yeni Akit Gazetesi 2 Aralık 2016

11 Aralık'ta yayınlanan "Vesayet Bitiyor" başlıklı haberin fotoğrafında AK Parti Grup Başkan Vekilleri ve Genel Sekreter'in anayasa değişikliği teklifini TBMM Başkanı İsmail Kahraman'a sunma anı gösterilmektedir.

Resim 3.64 Yeni Akit Gazetesi 11 Aralık 2016

"Başkanlığa desteğin yüzde 61" olduğunu okuyucularıyla paylaşan Akit gazetesi, bu haberin hemen sağ alt köşesinde bir karikatür yayınlarak, haberi mizahi bir yolla desteklemektedir. Karikatürde Kemal Kılıçdaroğlu uçurumdan düşerken çizilmiştir. Kılıçdaroğlu bir yandan düşerken, bir yandan da "Başkanlığa İzin Yok" demektedir. Gazete bu yolla halkın yüzde 61'inin desteklediği anayasa değişikliğine karşı çıkmanın, Kılıçdaroğlu'nun nafile bir çabası olduğunu göstermektedir.

Resim 3.65 Yeni Akit Gazetesi 27 Aralık 2016

Akit gazetesinde yer alan son haber olan “Referandumda Oyum Evet” de Bahçeli’nin Meclis’te yaptığı konuşmaya ait fotoğraf kullanılmıştır. Bu fotoğrafta dikkat çeken nokta Bahçeli’nin konuşma yaparken, arkada görülen Meclis Başkanı’nın alkışlamasıdır. Bu yolla okuyucu tarafından Bahçeli’nin referandumda oyunun evet olacağını söylemesi ve bu durumun da Meclis Başkanı tarafından desteklendiği çıkarımı yapılması amaçlanmaktadır.

Resim 3.66 Yeni Akit Gazetesi 4 Ocak 2016

Yeni Şafak Gazetesi:

Araştırma kapsamında incelenen tarihlerde Yeni Şafak gazetesinde anayasa değişikliği, başkanlık sistemi ve referandumla ilgili birinci sayfa haberlerinde çok fazla fotoğrafa yer verilmediği, kullanılan fotoğrafların ise diğer gazetelerde olduğu gibi büyük boyutlarda ya da etki yaratacak bir biçimde kullanılmadığı görülmektedir. İlk olarak 13 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Sistemi Meclis’e Geliyor” başlıklı haberde Başbakan Binali Yıldırım’ın göğüs çekim bir fotoğrafı kullanılmıştır. Başbakan bu fotoğrafta elini açıklama yapar gibi yukarı kaldırmış, konuşurken görülmektedir. Fotoğraf üstünde yazan “Sonucu

millete götüreceğiz” yazısı, Başbakan Binali Yıldırım’ın ağzından çıkan sözlerin, onlar olduğu izlenimini vermektedir.

Resim 3. 67 Yeni Şafak Gazetesi 13 Ekim 2016

17 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” başlıklı haberin fotoğrafında da yine gülümserken görülen Başbakan Binali Yıldırım bulunmaktadır. Binali Yıldırım’ın gülümserken çekilmiş bir fotoğrafının kullanılması, Yıldırım’ın başkanlık sisteminden hoşnut olduğunu okuyuculara fotoğraf yoluyla aktarma amaçlı bir girişim olarak değerlendirilebilir.

Resim 3. 68 Yeni Şafak Gazetesi 17 Ekim 2016

“Başkanlık’a Millet Karar Versin” (19 Ekim 2016) başlıklı haberde MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin, beden diliyle de bu sözlerini destekleyen bir fotoğrafı kullanılmıştır.

Resim 3.69 Yeni Şafak Gazetesi 19 Ekim 2016

24 Ekim 2016 tarihinde “Başkanlık Anayasası Yakında Meclis’te” başlıklı haberde yine Başbakan Binali Yıldırım’ın işaret parmağını ileriye uzattığı göğüs plan çekim bir fotoğrafı kullanılmıştır.

Resim 3.70 Yeni Şafak Gazetesi 24 Ekim 2016

31 Ekim 2016 tarihinde “Milletimizden Başkasına İhtiyacımız Yok” başlıklı haberde diğer gazetelerin de çoğunda kullanılan Başbakan Binali Yıldırım’ın kan bağışı yaparken görüldüğü resmine yer verilmiştir. Bu fotoğrafın üstünde “Binali Yıldırım ‘Vatan Senin Kanında Var’ sloganıyla düzenlenen kampanyada kan verdi” metni bulunmaktadır. Başbakan Binali Yıldırım’ın kan verirken görüldüğü bu fotoğraf Hürriyet, Sabah ve Yeni Şafak gazetelerinde kullanılmış; Cumhuriyet gazetesi ise bu habere ve fotoğrafa yer vermemiştir.

Resim 3.71 Yeni Şafak Gazetesi 31 Ekim 2016

“Başkanlık İçin 2 Teklif” (11 Kasım 2016) başlıklı haberin fotoğrafında iki lider tokalaşırken görülmekte, hem tokalaşma hem de fotoğrafın üstünde yer alan “Bahçeli’den anayasaya yeşil ışık” yazısıyla müzakere ortamı pekiştirilmektedir.

Resim 3.72 Yeni Şafak Gazetesi 11 Kasım 2016

MHP Lideri Bahçeli ve Başbakan Yıldırım arasındaki statü farkının fotoğraf aracılığıyla okuyucuya aktarıldığı bir haber olan “Anayasa Teklifi MHP’de” iki liderin baş çekim fotoğrafları yer almaktadır. Üst üste yer alan iki ayrı fotoğrafta Başbakan Binali Yıldırım üstte, Devlet Bahçeli ise altta konumlandırılmıştır. Haber başlığında anayasa taslak metninin MHP’ye iletilmesi ve eylem sırası MHP’de olduğu için fotoğraflarda da konuşurken görülen taraf Devlet Bahçeli’dir. 16 Kasım 2016 süreçle ilgili yoğun bir gündemin olduğu bir tarih olmuştur. Bununla birlikte Hürriyet gazetesi ve Sözcü gazetesi CHP lideri Kılıçdaroğlu da dahil olmak üzere tüm tarafların fotoğraflarını kullanırken, Yeni Şafak gazetesi ve Sabah gazetesi yalnızca Binali Yıldırım ve Devlet Bahçeli’nin fotoğraflarını kullanmıştır.

Resim 3.73 Yeni Şafak-Hürriyet-Sabah-Sözcü Gazetesi 16 Kasım 2016

16 Kasım'daki fotoğrafın neredeyse aynısı 30 Kasım 2016 tarihli haberde de kullanılmıştır. "Anayasaya Az Kaldı" başlıklı haberde, uzlaşmaya ve ortak hareket etmeye yönelik MHP'nin desteği gerektiği için anayasa teklifinin bitmesine az bir süre kaldığını dile getirmek Bahçeli'ye düşmekte; Binali Yıldırım ise arka planda kalarak MHP'nin desteğini beklemektedir.

Resim 3.74 Yeni Şafak Gazetesi 30 Kasım 2016

Uzlaşmanın sağlandığının müjdesinin okuyucuya verildiği "Başkanlık Tamam" (2 Aralık 2016) başlıklı haberin fotoğrafında, haber metninin bir ucunda MHP Lideri Devlet Bahçeli, diğer ucunda da Başbakan Binali Yıldırım bulunmakta; iki lider sayfanın iki ucundan birbirlerine bakarken görülmektedir. Önceki günlerde kullanılan haber fotoğraflarından farklı olarak, uzlaşmanın sağlanması ile birlikte iki lider fotoğrafta eşit düzeyde konumlanmıştır.

Resim 3.75 Yeni Şafak Gazetesi 2 Aralık 2016

Yeni Şafak gazetesinde yer alan 29 Aralık 2016 tarihli ve “Anayasa Meclis’ten Çıkamaz” başlıklı haberde CHP Lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun baş çekim bir fotoğrafı kullanılmıştır. Fotoğrafta doğrudan objektife bakmayan CHP Lideri Kılıçdaroğlu’nun yüzünün tamamının görülmediği, fotoğrafın kulak hizasından kesildiği dikkati çekmektedir.

Resim 3.76 Yeni Şafak Gazetesi 29 Aralık 2016

3.6.2.1.2. Şematik Yapı Analizi

Hemen hemen her türlü haber hikâyesinde ve çeşitli sosyal, politik ve ekonomik konularda karşıt görüşe sahip aktörler temsil edilebilseler de bunların kapsamı birkaç konu ve konuyla sınırlı olma eğilimindedir. Haber hikayelerine dair böyle bir sınırlamaya neden olan, haber olaylarının tanımlanmasında geçerli egemen bakış açısıdır. Farklı görüşler "egemen ideoloji" perspektifinden temsil edilmeye meyillidir (Van Dijk, 1998). Bu bağlamda şematik yapı analizinde ana olay ve ana olayın sunum biçimi, sonuçları, arka plan ve bağlamsal bilgisi, haber kaynakları ve tarafların yorumları incelenir.

3.6.2.1.2.1. Ana Olay ve Sunuş Biçimi

Ana olay verilmek istenen en önemli mesajın haberde ters üçgen kuralına göre haber girişinde verilmesi ile okur ile paylaşılır. Gazetede geçen olay için en önemli görülen nokta ilk olarak verilip, haberi oluşturan diğer cümleler önem sırası azalarak sonlanır. Genel olarak farklı haberlerin verilisinde de belli bir hiyerarşi gözlenir. Eğer olaylar gazetenin kendi

ideolojisine yakın gördüğü tarafla ilgiliyse, daha önemli olup olmadıklarına bakılmaksızın o haberlere daha yüksek haber değeri atfedilir. Haber sayfasında haberlerin yerleştirilmesi işlemi, yalnızca gazete ve sayfaya sosyal veya politik önem ya da uygunluk ölçütlerine göre yapılmaz. Genel olarak "diğerleri" ile ilgili haberler, "onların" kötü eylemleri hakkında ve belirgin olarak verilir.

Politik pazarlama teknikleri ve bunların politik platformlara uyarlanma taktiklerinden biri ve belki de en önemlisi farklı adaylara ilişkin ve onlar tarafından kullanılan değerlerdir. Gerçek değerlere dayandığı sürece sorunlar gerçektir. Sorunlar aynı zamanda değerlerin ve güvenilirliğin de sembolüdür. Etkili seçim kampanyalarında adayların manevi değerlerinin ve güvenilirliklerinin göstergesi olarak değerlerinin iletilmesi ve sorunların sembolik olarak ifade edilmesi gerekmektedir. Vatandaşlar adayların siyasal programlarını okumazlar. Adayların konumu hakkında medyada çıkan haberlere güvenirler ve sonuçta kime oy vereceklerine ilişkin kararları belirli bir adaya karşı duydukları güvenin bir fonksiyonudur. Bu nedenle medyada betimlenen karakter birinci derecede önem kazanır. Çünkü değerler insanların çoğunluğu için en önemli şeydir. Politikacılar, siyasetin yüzleri oldukları için değerler adayların kişiliklerinde somutlaşır. Eğer güvenilirlik ve karakter siyasal sonuçların belirlenmesinde en etkili konular ise güvenilirliğine zarar verme ve karaktere yönelik bir iftira en etkili politik silah haline gelir. “Bütün siyasal partiler bunlara başvurdıkları için elbette ki bu savaşta cephanesini stoklamaya ihtiyaç duyarlar” (Castells, 2012: 18). Dolayısıyla siyasi aktörler hakkında gazetelerde çıkan haberlerin çerçevesi, o siyasal aktörün, gazeteyle olan ideolojik bağlantısıyla yakından ilişkilidir. Nihayetinde bir gazetenin belli bir siyasal aktörle ilgili yapacağı haberler ve çizeceği çerçeve, o aktörün siyasal güvenilirliğinde ve dolayısıyla rıza üretiminde etkili olacaktır. Bu çalışma kapsamında da referandum süreci, Anayasa değişikliği ve Başkanlık sistemi ile ilgili haberler rıza üretimi bağlamında incelenmiştir. Bu ana olay hemen hemen tüm gazetelerde iktidar partisi ve muhalefetin söylemleri, uzlaşma ya da çatışma noktaları üzerinden işlenmiş ve şekillenmiştir.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesinde ana olaylar, referandum süreci, Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları, CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun Recep Tayyip Erdoğan’a yönelik muhalif söylemleri, liderler arasında Anayasa değişikliği ile ilgili ikili görüşmeler, idam ile ilgili yapılacak düzenlemeler, Başkanlık sisteminin getireceği olası avantaj ve dezavantajlar, Başkanlık sisteminin ülkedeki bölünme üzerine olumlu ya da olumsuz etkileri üzerine söylemler, yeni sistemin teknik ayrıntıları, Meclis’te yeni anayasal düzenlemeler, rejim

tartışmaları, AK Parti ve CHP arasında uzlaşma çabaları ve ikna çağrıları şeklinde sıralanabilir. Referandum süreci ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Başkanlık Hazırlığı: Başbakan Binali Yıldırım, Ak Parti'nin Anayasa değişikliği teklifini Meclis'e getireceğini açıklarken, "ister 330'la geçsin, ister 370'le sonucu millete götüreceğiz" dedi. (13 Ekim 2016 Hürriyet)

Yeni Bir Dönem: İstanbul Esenyurt'taki açılış töreninde vatandaşa hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, yeni Anayasa teklifi için "Hazır mısınız?" diye sordu. (11 Aralık 2016)

CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik muhalif söylemleri ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Otur Oturduğün Koltukta: CHP lideri Kılıçdaroğlu, "Türkiye'nin bu kadar sorunu varken bir kişi çıkmış, illa benim koltuğum ne olacak diyor". (16 Ekim 2016)

Tek Derdi Koltuk: CHP lideri Kılıçdaroğlu, isim vermeden Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı eleştirerek "Memleketin bu kadar derdi var. Bir kişinin özel bir derdi var. Benim koltuğum ne olacak diyor. E zaten bu ülke sana en önemli koltuğunu vermiş. Daha ne istiyorsun kardeşim ya, dedi. (17 Ekim 2016)

Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Meclis'e Gelsin de Bakalım: MHP lideri Bahçeli, Ak Parti'ye başkanlık konusundaki önerisini Meclis'e getirme çağrısında bulundu. (16 Ekim 2016)

70 Dakika Başkanlık Zirvesi: Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli Çankaya Köşkü'nde 1 saat 10 dakika anayasa değişikliği, Başkanlık sistemi ve Musul'u görüştü. (18 Ekim 2017)

Hassasiyet Kriteri: Bahçeli, başkanlıkla ilgili Anayasa değişikliğinde "MHP'nin hassasiyetlerinin" gözetilmesi durumunda "makul bir netice" alınabileceğini söyledi. (19 Ekim 2016)

İdam İşini Getirin de Bitirelim: MHP lideri, idam cezasının geri getirilmesi için konuştu, "AKP hazırsa, MHP dünden vardır. Sayın Başbakan'a diyorum ki, gelin bu işi bitirelim". (2 Kasım 2016).

MHP ile Hayata Geçireceğiz: Başbakan, Başkanlık sistemiyle ilgili net mesaj verdi, "MHP ile inşallah Anayasa yapacağız ve başkanlık sistemini hayata geçireceğiz". (12 Kasım 2016)

Başkanlık sisteminin ülkedeki bölünme üzerine olumlu ya da olumsuz etkileri üzerine söylemler ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Başkanlık Gelmezse Ölümüne Bölünme Riski Var: Başbakan Binali Yıldırım Başkanlık sistemiyle ilgili çarpıcı ifadeler kullandı. (31 Ekim 2016)

Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz: Kemal Kılıçdaroğlu, Başbakan Binali Yıldırım'ın "Türkiye'nin bölünmesinden söz eden bir kişi, başbakanlık koltuğunda oturamaz, nokta. Darbenin fırsata çevrilip, karşı darbeye dönüştürülmesini asla kabul etmiyoruz", dedi. (2 Kasım 2016)

AK Parti ve CHP arasında uzlaşma çabaları ve ikna çağrıları ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Başbakan'a Kapımız Açık: CHP lideri Kılıçdaroğlu başkanlık sistemi ile ilgili konuştu: "Ak Parti'nin hazırladığı metni görmek istiyoruz. Başbakan Binali Yıldırım görüşmek istemesi halinde kendilerine kapımız açıktır". (13 Kasım 2016)

CHP Naz Etmesin Gelsin: MHP lideri Bahçeli, Ak Parti'nin başkanlık ve Anayasa değişikliği teklifiyle ilgili çağrıda bulundu" (16 Kasım 2016).

CHP'den Alternatif Anayasa Teklifi: Ak Parti ve MHP'nin Anayasa teklifine karşılık CHP güçlendirilmiş parlamenter sistem önerisini içeren taslak hazırladı. (9 Aralık 2016)

Meclis'te yeni anayasal düzenlemeler ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Bir Başkan İki Yardımcı: Ak Parti'nin mini Anayasa paketini MHP'ye ulaştırmasıyla başkanlık sürecinde ilk somut adım atıldı. (16 Kasım 2016)

Anayasa Değişikliği Haftaya Meclis'te: Başbakan Binali Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli dün yaptıkları görüşmede başkanlık sistemiyle ilgili Anayasa değişikliğindeki pürüzleri giderdi (2 Aralık 2016).

Anayasa İçin 12 Madde Bu Hafta Mecliste: Başbakan Binali Rusya'ya giderken uçakta Anayasa değişikliği teklifinin detaylarını anlattı. Yıldırım, "Başkanlık değil, Cumhurbaşkanlığı sistemi. Partisiyle ilişkisi devam edecek. 12 madde var. Bu 12 maddeden çokça etkilenen madde var". (7 Aralık 2016)

Anayasa Teklifindeki İki Değişiklik: Ak Parti'nin MHP ile temaslari sonrasında bugün veya pazartesi TBMM'ye sunulacak Anayasa teklifinde iki kritik konuda değişiklik yapıldı. (9 Aralık 2016)

Anayasa Teklifi Bugün Meclis'te: Başbakan Binali Yıldırım, Anayasa değişikliği teklifini bugün TBMM'ye vereceklerini açıkladı. (10 Aralık 2016)

Başkanlık İçin 21 Madde: Ak Parti ve MHP köklü sistem değişikliği getiren ve parlamenter sistemden başkanlığa geçişi öngören Anayasa değişiklik teklifinde uzlaştı. (11 Aralık 2016)

Anayasa İçin İki Öneri: Yargıtay Başkanlığı, Anayasa değişikliği konusunda Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin TBMM'ye iki alternatif görüş sundu. (29 Aralık 2016)

100 Bin Avukattan Anayasa Görüşü: Türkiye Barolar Birliği (TBB), Meclis'te görüşülmeye başlanacak Anayasa değişiklik teklifini 100 bin avukatın değerlendirmesine açtı. (5 Ocak 2017)

Rejim değişikliğine yönelik söylemler ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Sizin İstedığınız Rejim Değiştirmek: CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, "Türkiye ateş yerine dönmüş, tutturmuşlar, illa başkanlık olacak, olmayacak arkadaş". (16 Kasım 2016)

Rejim Tartışması 1923 Yılında Bitti: Başbakan Binali Yıldırım, Kılıçdaroğlu'nun başkanlık sistemini "rejim değişikliği" olarak nitelemesine tepki gösterdi, "Rejim tartışması 1923'te bitti". (16 Kasım 2016)

Görüldüğü gibi Hürriyet gazetesinde ana olaylar, Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları, CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik muhalif söylemleri, idam ile ilgili yapılacak düzenlemeler, Başkanlık sisteminin getireceği olası avantaj ve dezavantajlar, Başkanlık sisteminin ülkedeki bölünme üzerine olumlu ya da olumsuz etkileri üzerine söylemler, rejim tartışmaları, AK Parti ve CHP arasında uzlaşma çabaları ve ikna çağrıları çerçevesinde sunulmaktadır.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesinde ana olaylar, referandum süreci, MHP lideri Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları ve Anayasa görüşmeleri, Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli'nin CHP lideri Kılıçdaroğlu'na yönelik davet söylemleri, idam ile ilgili yapılacak düzenlemeler, Başkanlık sistemi, yeni sistemin teknik ayrıntıları, anayasa paketi, Meclis'te yeni anayasal düzenlemeler, rejim tartışmaları, referandum süreci şeklinde sıralanabilir. Başkanlık sistemi ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

Başkanlığa İlk Adım: Başbakan Binali Yıldırım: Bugüne kadar anlaşılan 60 madde ile birlikte eksik maddeleri de Ak Parti hazırlayacak. Meclis onayına sunacak. İster 367, ister 330'la kabul edilsin, her iki halde de son onayı millete götüreceğiz". (13 Ekim 2016)

Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart: İstikrar sürecek. Türkiye büyümeye devam edecek. Nasıl olacak? Başkanlık sistemi ile. (16 Ekim 2016)

En büyük reform başkanlık sistemi: Başbakan Yıldırım: “Başkanlık sisteminin en önemli esprisi sürekli tek başına iktidar getirmesi”. (17 Ekim 2016)

Küresel Kaosa Karşı Başkanlık: Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Bülent Gedikli, Ankara’nın Sincan ilçesinde “Başkanlık Sistemi ve Yeni Anayasa” başlıklı bir konferans verdi. (20 Ekim 2016)

Türk Tipi Başkanlık İçin Üç Model Masada: Başbakan Yardımcısı Canikli de başkanlık referandumu için ilkbaharı işaret etti. (21 Ekim 2016)

Başkanlık konusunu halkımız çözecek: Başbakan Yıldırım: Değişiklik vatandaşın önüne götürüldüğünde en doğru kararın verileceğine inanıyoruz. (22 Ekim 2016)

Ak Parti’nin “Tam Başkanlık Modeli”: Başkan devletin ve yürütmenin başı olacak. Bakanları atayacak. Yasaları onaylayıp veto edebilecek. Kararnameler çıkarabilecek. (29 Ekim 2016)

Başkanlık Gelince Şer Odakları Bitecek: Yapacağımız anayasa değişikliği ve başkanlık sistemiyle artık bütün şer odaklarını bu ülke gündeminden tamamen çıkaracağız. (7 Kasım 2016)

Başkanlık Değil Cumhurbaşkanlığı: İşte Ak Parti’nin MHP’ye sunduğu anayasa paketi: Yeni sistemin ismi cumhurbaşkanlığı olacak. Erdoğan’a 2019’a kadar geçiş yetkileri tanınacak. (16 Kasım 2016)

Yeni Sistemin Amacı Darbeleri Önlemek: Başbakan Yıldırım açıkladı: Ak Parti’nin anayasa değişiklik teklifi bugün Meclis’e veriliyor. “Darbelerin bir daha gündeme gelmemesi için sistem değişikliğine gidiyoruz”. (10 Aralık 2016)

MHP lideri Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları ve Anayasa görüşmeleri ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Yeni Anayasa ve Başkanlık Zirvesi: Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli Çankaya Köşkü’nde buluştu. MHP, 367 krizinde olduğu gibi anayasa değişikliği Meclis’e geldiğinde süreci engellemeyecek”. (18 Ekim 2016)

“Yıldırım: Bahçeli’nin Sözleri Umut Verici-Bahçeli: Böyle Gitsin Diyenler İkinci Dalga Darbeci. (26 Ekim 2016)

“Başkanlık Sistemi İçin Bahçeli’ye İki Öneri: Ak Parti MHP lideri Bahçeli’ye iki alternatifli anayasa paketi ile gidecek”. (31 Ekim 2016)

“Vesayete son vereceğiz: Başbakan Yıldırım Ak Parti grup toplantısında konuştu: MHP’nin hassasiyetini dikkate alarak bir hazırlık içinde çalışmalarımızı tamamladık”. (2 Kasım 2016)

“Bahçeli’ye İki Anayasa Taslağı: Başbakan Yıldırım, MHP lideri Bahçeli ile başkanlık sistemi ve anayasa değişikliği için Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi”. (11 Kasım 2016)

“MHP ile Başkanlığı Hayata Geçireceğiz: Başbakan Yıldırım’dan net açıklama: MHP ile beraber Anayasa değişikliğini yapacağız ve başkanlık sistemini hayata geçireceğiz”. (12 Kasım 2016)

“Ak Parti’nin Önerileri Makul: MHP lideri Devlet Bahçeli, Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili kendilerine sunulan 12 maddelik anayasa değişiklik teklifini değerlendirdi”. (23 Kasım 2016)

“Aralık’ta Meclis’te: Ak Parti ile MHP arasında yürütülen cumhurbaşkanlığı sistemi görüşmelerinde sona gelindi”. (26 Kasım 2016)

“Anayasa Paketi İçin 330 Barajı Açılıyor: MHP teknik düzeyde Ak Parti’nin kendisine gönderdiği anayasa değişiklik paketiyle ilgili çalışmalarını sürdürüyor”. (29 Kasım 2016)

“Anayasa İçin Son Söz Yıldırım ve Bahçeli’de: Ak Parti ve MHP kurmayları arasında yürütülen anayasa değişikliği çalışmaları tamamlandı”. (30 Kasım 2016)

“Yıldırım-Bahçeli Zirvesi Bugün: Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili anayasa değişikliğini görüşmek için bugün bir araya geliyor”. (1 Aralık 2016)

“Türkiye İçin Tarihi Uzlaşma: Cumhuriyet tarihinin en köklü reformu olan cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş için tarihi anlaşmayı Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli açıkladı”. (2 Aralık 2016)

“MHP ile Pürüzler Giderilir: Başbakan Yıldırım: İnsanlar konuşa konuşa anlaşır her şeyin bir çözümü var”. (6 Aralık 2016)

“Ak Parti ile MHP’nin Uzlaşması Önemli: Cumhurbaşkanı Erdoğan, MHP’nin olumlu tavrına bakarak, anayasa değişikliğinin Meclis Genel Kurulu’ndan geçeceğini düşünüyorum”. (9 Aralık 2016)

“Oyum Meclis’te de Evet Sandıkta da: MHP lideri Devlet Bahçeli: Anayasa değişiklik paketi genel kurula geldiğinde katkı sağlayacak bir tek “Evet” oyum var. Onu vereceğim”. (4 Ocak 2017)

Referandum süreci ve Anayasa görüşmeleri ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“İlkbaharda referandum: Ak Parti’nin başkanlık stratejisi şekilleniyor. Anayasa değişikliği Ocak’ta MHP desteğiyle Meclis’ten geçecek”. (19 Ekim 2016)

“367 Çıksa da Referandum: TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop: Parlamenter sistem 140 yıldır istikrar getirmedir”. (24 Ekim 2016)

“Anayasa Değişiklik Teklifi Bütçeden Önce Görüşülecek: Ak Parti Grup Başkanvekili Bülent Turan “başkanlık sistemini” öngören anayasa değişiklik teklifinin Aralık ayında TBMM Genel Kurulu’nda yapılacak bütçe görüşmelerinden önce görüşüleceğini bildirdi”. (26 Kasım 2016)

Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli’nin CHP lideri Kılıçdaroğlu’na yönelik davet söylemleri ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Gelin Millete Birlikte Gidelim: CHP’ye Başkanlık Çağrısı: CHP, FETÖ’nün mağdur edebiyatını bıraksın”. (23 Ekim 2016)

“Tren Kalkmadan Binebilirsin: Başbakan Yıldırım: Ey Kılıçdaroğlu! Cumhuriyeti tartışan kimse yok. Rejim tartışması 1923’te bitti. Biz rejimi değil, vesayet anayasasını değiştirmek istiyoruz. Biz kararlıyız. Gel bunu beraber yapalım, bu şeref hepimize hala açık”. (16 Kasım 2016)

Yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere bir haberin ana olayının anlattıkları, o gazetenin ideolojisi hakkında seyirciye yönelik farklı gerçeklik duygusunu oluşturan söylemlerdir. Olayların mekânlarını ve zamansallıklarını düzenlerken, haberin sözlü anlatımı temel sınıflandırma faaliyetlerini yerine getirir: öne çıkanları, arka planda olanları ve gerekçeleri meşrulaştırır. "Biz" i "onlardan" ayırır (Chouliaraki, 2008: 217).

“Naz Yapma Gel El Ele Verelim: MHP lideri Bahçeli: Ak Parti ile üzerinde mutabık kaldığımız değişiklikleri süratle Meclis’e getireceğiz. Bu süreçte CHP naz etmemeli, kapris yapmamalı”. (16 Kasım 2016)

“Mutabakat Zemini Aramaya Devam Edeceğiz: Başbakan Yıldırım: Hazırlıklarımızda sona gelmiş bulunuyoruz. Önümüzdeki günlerde anayasa değişikliğini Gazi Meclis’e getirmiş olacağız. Diğer siyasi partilerle bir mutabakat zemini aramayı sürdüreceğiz”. (17 Kasım 2016)

“Rejim Değişikliği Tarihte Kaldı: Başbakan Yıldırım: Herkes anladı ama Kılıçdaroğlu anlamak istemiyor. “Kemal Bey, Türkiye’nin rejimi belli, Cumhuriyet. Rejim değişikliği tarihte kaldı. 1923’te o mesele bitti. Şimdi artık ihtiyaçlarımızı karşılayacak, icra gücü olan, istikrarı esas alan bir hükümet sisteminden bahsediyorum”. (23 Aralık 2016)

Anayasa paketi ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“330’u Görünce Düğmeye Basarız: Hükümet sözcüsü Kurtulmuş, Külliye’deki Bakanlar Kurulu sonrası açıkladı: “Anayasa değişikliği ile ilgili iki paketimiz hazır, 330’u görünce düğmeye basarız”. (1 Kasım 2016)

“Teklif Bu Hafta Meclis’te: Başbakan Yıldırım: İnsanlar konuşa konuşa anlaşır, her şeyin bir çözümü var. Anayasa değişikliğinde belli bir noktaya geldik. Gözden geçirmeler devam ediyor”. (6 Aralık 2016)

“Ak Parti’de 3G Formülü: Cumhurbaşkanlığı sistemi değişikliği vatandaşa “güçlü yönetim, güçlü Meclis ve güçlü istikrar” vurgusuyla anlatılacak” (17 Kasım 2016).

“Cumhur ile Başkanı Buluşmaya Hazır: Ak Parti’nin hazırladığı, MHP’nin desteklediği 21 maddelik anayasa değişikliği teklifi 316 imzayla TBMM Başkanı’na sunuldu”. (17 Aralık 2016)

İdam ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“İdam İçin Sınırlı Düzenleme Olabilir: Başbakan Yıldırım’dan net mesajlar: İdam meselesi bir anayasa meselesidir, anayasa da bir uzlaşma meselesidir”. (2 Kasım 2016)

Rejim değişikliği tartışmaları ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Rejim Değil Sistem Değişimi: Başbakan Binali Yıldırım: Sayın Kılıçdaroğlu, rejim tartışması 1923’te bitti. Türkiye ‘Cumhuriyet’ dedi rejimini seçti. (21 Kasım 2016)

Yeni anayasa maddelerinin kabulü ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Yedek Milletvekilliği Yerine Kontenjan: Anayasada 6 yenilik daha: Bakanlar Meclis’te yemin edecek”. (28 Aralık 2016)

“Anayasa Komisyonu’nda 8 madde kabul edildi”. (29 Aralık 2016)

“Anayasa teklifinde çoğu gitti, azı kaldı”. (20 Aralık 2016)

Yukarıda ayrı ayrı haberler özelinde de gösterildiği üzere Sabah gazetesinde ana olaylar, MHP lideri Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları ve Anayasa görüşmeleri, Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli’nin CHP lideri Kılıçdaroğlu’na yönelik davet söylemleri, idam ile ilgili yapılacak düzenlemeler, rejim tartışmaları çerçevesinde sunulmaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesindeki haberlerde ana olaylar, başkanlık sisteminin "tek adam" ve "diktatörlük" ile ilişkilendirilmesine yönelik görüşler, referandum sürecinde HDP, anayasa için uzlaşma çabaları, rejim değişikliği, referandum süreci ve başkanlık sistemi tartışmaları, MHP'de anayasa değişikliği konusunda parti içi kırılmalar, 15 Temmuz darbe girişimi ve başkanlık sistemi ilişkilendirilmesine yönelik tepkiler, CHP'nin muhalif faaliyetleri, AK Parti içinde yaşanan gerginlikler/tartışmalar, MHP'ye yönelik eleştiriler, ülkedeki mevcut siyasi iklimin enflasyondaki kötü gidişle bağlantısı, CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik muhalif söylemleri şeklinde sıralanabilir. Başkanlık sisteminin "tek adam" ve "diktatörlük" ile ilişkilendirilmesine yönelik görüşlerin yer aldığı haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

"Kılıçdaroğlu, CHP Genel Merkezi'nde Cumhuriyet'in sorularını yanıtladı: "Türkiye demokratikleşme süreci içinden bir tek adam yönetimine doğru sevk edilirse bunu kabul etmemiz mümkün değil". (30 Temmuz 2016)

"CHP'li Levent Gök, başkanlığın yeniden gündeme getirilmesine ilişkin, "İnsanın aklına kapalı kapılar ardında başka pazarlıklar var mı sorusunu getiriyor" dedi. HDP'li İdris Baluken ise Türkiye'de fiili olarak bir diktatörlük rejiminin hayata geçmesiyle ilgili MHP ve AKP'nin aleni bir ortaklık yaptığını söyledi". (13 Ekim 2016)

"CHP lideri Kılıçdaroğlu, Bahçeli'nin açıklamalarıyla yeniden alevlenen başkanlık tartışmasına ilişkin ortak mücadele çağrısı yaptı: "Bir kişi milli iradeyi temsil edemez". (22 Ekim 2016)

"Başbakan'dan sinyal: AKP'nin hedefi tam başkanlık. (24 Ekim 2016)

"Uluslararası Hukuk Uzmanı Toprak: "AKP modelinde sınırsız yetki isteniyor. Böyle başkanlık yok". (25 Ekim 2016)

"İki Parti, Tek Adam: Meclis'in yetkileri saraya". (11 Aralık 2016)

"AKP'nin anayasa değişikliği: Saray devleti teslim alacak". (14 Aralık 2016)

"Eski AIHM Yargıcı Türmen: Bu projede tabuta çakılan son çivi başkanlık". (19 Aralık 2016)

"Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu, AKP'nin anayasa teklifini, Osmanlı ve Türkiye tarihindeki en büyük kırılma olarak değerlendiriyor: "Padişahın bile partisi yoktu". (27 Aralık 2016)

"CHP'li Bülent Tezcan, AKP'nin anayasa değişikliği ile "iktidarı sınırsızlaştırma, toplumu sınırlama" peşinde olduğunu söyledi". (5 Ocak 2017)

“Tek Adam mı Demokrasi mi? AKP'nin "yasama, yürütme ve yargı erklerini elinde toplayan cumhurbaşkanı modeli"ne ilişkin anayasa değişikliği teklifi TBMM'de bu hafta görüşülmeye başlanacak”. (9 Ocak 2017)

“İktidarı Erdoğan'a teslim etme taslağı: Okuryazar her insan bu anayasa taslağının iktidarın tek elde toplanmasını önlemek şöyle dursun, tam tersine 'vesayete son verilecek' yalanıyla, iktidarı 'yanılmaz' kabul ettiği geleceğin tek insanına 'cumhurbaşkanına' teslim ettiğini kolayca anlayabilir”. (9 Ocak 2017).

Referandum ve başkanlık sistemi tartışmalarının yer aldığı haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Referandum tartışması: Bu ortamda halka gidilemez. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak büyük olasılıkla önümüzdeki yılın nisanında yapılacak “başkanlık referandumu” ile ilgili kaygılarını dile getirdi”. (24 Ekim 2016)

“Ucube sisteme doğru: Erdoğan'ın hayalindeki cumhurbaşkanlığı modeli, yeni fiili durumlar ve sorunlar yaratacak”. (3 Aralık 2016)

“AKP ve MHP'nin uzlaştığı cumhurbaşkanlığı modelinde başbakanlık olmadığı için anayasadaki başbakan ve başbakanlık ifadelerinin çıkarılması gerekiyor. AKP bu değişikliği şimdiye kadar anayasa için hiç uygulanmayan bir yöntem olan tek bir torba madde ile yapmayı hedefliyor. Hukukçular ise bu yöntemin sorunlu olduğu düşüncesinde”. (4 Aralık 2016).

Referandum sürecinde HDP ile ilgili gelişmelerin yer aldığı haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Anayasada da HDP devre dışı bırakıldı: Mini anayasa paketi için AKP, CHP ve MHP'den birer üyeyle oluşturulan anayasa komisyonu, bu hafta çalışmalara başlıyor. HDP'nin dışlandığı komisyonda ağırlıklı olarak yargıyla ilgili maddelerin görüşüleceği belirtiliyor”. (11 Ağustos 2016)

“AKP'den Abdülhamit Gül, CHP'den Bülent Tezcan ve MHP'den Mehmet Parsak'tan oluşan anayasa komisyonu dün çalışmalara başladı. HDP'nin de komisyonda temsil edilmesini öneren CHP'li Tezcan çalışmaların en önemli ayağının yargının bağımsızlığı olacağını söyledi”. (13 Ağustos 2016)

İncelenen dönemde Cumhuriyet gazetesinde anayasa için uzlaşma çabalarına yönelik olumlu anlamda bir ana olayın aktarıldığı yalnızca üç habere rastlanmıştır.

“Anayasa için yeni uzlaşma: Başbakan Yıldırım, CHP lideri Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Bahçeli'yi bir araya getiren zirvede en somut adım anayasa değişikliği konusunda

atıldı. Liderler, yargı düzenlemelerini de içeren mini anayasa paketi ile geçen dönem üzerinde uzlaşılan 60 maddelik değişikliğin de gerçekleşmesi yönünde uzlaştı”. (23 Ağustos 2016)

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli’nin geçen hafta yaptıkları görüşmede başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği için iki parti arasında bir “anayasa ve başkanlık” komisyonu kurulması kararı alındığı belirtildi”. (14 Kasım 2016)

“Yıldırım ve Bahçeli’nin dünkü görüşmesinden anayasa taslağının haftaya Meclis’e getirilmesi çıktı”. (2 Aralık 2016)

Rejim değişikliği ile ilgili tartışmaların yer aldığı haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Türkiye OHAL’le Meclis’in devre dışı bırakıldığı ve iki komşusunda yaşanan savaşın parçası olmaya doğru gittiği bir ortamda yeniden rejim tartışmasına sürüklendi”. (13 Ekim 2016)

“Kılıçdaroğlu, AKP’yi rejimi değiştirmek için fırsatçılık yapmakla suçlayarak, “Fiili durum var, yasal hale getirelim diyorlar. Niye yasal hale getiriyorsunuz, niye anayasaya uymuyorsun diye hatırlatmıyorsunuz” diye konuştu. (19 Ekim 2016)

“Partisinin anayasa çalıştayına katılan Kılıçdaroğlu, Başbakan’ın “MHP ile birlikte yapacaklarını” söylediği başkanlık sistemini getirecek anayasa değişikliğine dair “Sistem değil, rejim değişikliği düşünülüyor” tepkisini verdi. (13 Kasım 2016)

“CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin gençlik kollarının düzenlediği Umut Kongresi’nde, AKP ve MHP’nin üzerinde anlaştığı anayasa değişikliğiyle ilgili uyarılarda bulundu. Kılıçdaroğlu, “Bizi uygar dünyadan kopartacak bir rejim değişikliğine izin vermeyeceğiz” diye konuştu”. (19 Aralık 2016)

“TBMM Anayasa Komisyonu’nda 130’a yakın milletvekilinin söz istemesine karşın AKP, “müzakerede yeterlilik” önergesi vererek 5 gün sonra maddelere geçilmesini sağladı. İktidar ve muhalefet milletvekilleri arasında kavga çıktı vekiller birbirine su fırlattı”. (25 Aralık 2016)

“AKP ülkeyi tek adam rejimine götürecek anayasa değişikliğindeki tartışmalı maddeleri diğer maddelerin içine taşıdı”. (2 Ocak 2017)

“CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu, anayasa değişikliğinin kabul edilmesi durumunda Türkiye’nin, bir parti devletine dönüşeceğini söyledi. AKP’nin demokratik parlamenter rejimi, totaliter bir rejime dönüştürmek istediğini belirten Kılıçdaroğlu, “Türkiye’yi bir totaliter zihniyete asla teslim etmeyeceğiz” dedi. (9 Ocak 2017)

Cumhuriyet gazetesinde bu dönemde en fazla eleştirdiği konulardan birisi anayasa değişikliği ve başkanlık sisteminde MHP'nin AK Parti ile kurduğu uzlaşma çabaları olmuştur. MHP'ye ve kişisel olarak da Devlet Bahçeli'ye yönelik bu eleştirilerin yer aldığı haberlerden bazı örnekler şunlardır:

“AKP'nin başkanlığı referanduma götürme planına açık destek verdi: Bahçeli Başkan istiyor”. (19 Ekim 2016)

“MHP pazarlık kapısını açtı: Devlet Bahçeli'nin başkanlığa destek çıkışının ardından MHP'den çelişkili açıklamalar gelmeye devam ediyor”. (22 Ekim 2016)

“AKP ile MHP arasında idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlık sistemine destek pazarlığı”. (31 Ekim 2016)

“Kelime oyunu: MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP'nin başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği teklif metninin MHP'ye iletildiğini açıkladı. Bahçeli, “Teklifte ‘cumhurbaşkanlığı’ ifadesi mi, ‘başkanlık’ ifadesi mi var” sorusuna “Metinde ‘cumhurbaşkanı’ geçiyor” yanıtını verdi”. (16 Kasım 2016)

“AKP'den MHP'ye algı oyunu: AKP'nin MHP'ye sunduğu anayasa taslağında, üçayaklı bir strateji güdüyor. Sistemin adını Cumhurbaşkanlığı koyarak, hem “MHP başkanlığın yolunu açtı” algısını yok etmek, hem “başkanlık” ismine olumsuz yaklaşanların direncini kırmak hem de 40 maddesinde “Cumhurbaşkanı” ifadesi olan anayasayı daha kolay yapmak”. (17 Kasım 2016)

“Bahçeli'den AKP'ye koşulsuz destek: MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, anayasa değişikliği teklifine “evet” oyu vereceğini açıkladı”. (4 Ocak 2017)

“MHP'den ihraç edilen Ümit Özdağ, “Bahçeli, korumakla ilgili yemin etmiş olduğu anayasayı korumak yerine, bu anayasayı sürekli ihlal eden kişiye anayasayı uyduracak ve tek adam rejimi kuracak bir değişikliğin önünü açıyor. Tarih onu affetmeyecek”. (9 Ocak 2017)

Başkanlık sistemi tartışmaları ve anayasa değişikliği ile ilgili gelişmelerin ülkedeki ekonomik durumu da kötü etkilediğine yönelik olarak yapılan haberler aşağıdaki gibidir:

“Dolar bu kez de başkanlık sistemi tartışmaları, Musul operasyonu, jeopolitik riskler ve Merkez Bankası'nın faiz indirim beklentileri ile tarihi zirve olan 3.1140'a kadar yükseldi”. (19 Ekim 2016)

İktidar partisi ve çeşitli kesimlerin 15 Temmuz darbe girişimi ile başkanlık sistemini ilişkilendirmelerine yönelik yapılan eleştiriler de gazetede ön plana çıkan ana olay örneklerinden biridir:

Kılıçdaroğlu, Yıldırım ve Erdoğan'ın darbe ile başkanlığı ilişkilendirmelerine tepki gösterdi. (26 Ekim 2016)

“Dünyanın hiçbir ülkesinde böyle bir OHAL, böyle KHK’lar yok” diyen Kılıçdaroğlu, son KHK’larla ilgili olarak da “Baas” benzetmesi yaptı. (31 Ekim 2016)

CHP lideri Kılıçdaroğlu, Türkiye’nin darbe koşullarından daha ağır bir ortamda rejim değişikliğine götürülmeye çalışıldığını söyledi. OHAL uygulamalarının 12 Eylül dönemine büyük oranda benzediğini hatta daha ağır olduğunu söyleyen Kılıçdaroğlu, “Bunun neresi demokrasi” diye sordu. (29 Aralık 2016)

AK Parti ve MHP içerisinde referandum ve anayasa değişikliğine yönelik gerçekleşen muhalif olaylar, fikir ayrılıkları ve gerginliklerle ilgili haberler aşağıdaki gibidir:

MHP’nin desteğiyle Meclis’teki oylamada 330’u garantileyen AKP, referandum için MHP’de muhalif kanadın yürüteceği başkanlık karşıtı kampanyadan endişeli. (25 Ekim 2016)

Bahçeli “hayır”a kızdı: MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, “başkanlık sistemine Meclis’te ‘evet’, referandumda ‘hayır’ diyecekleri iddialarına, TBMM’de ‘evet’ dersek milletin huzurunda da ‘evet’ deriz” yanıtını verdi. (26 Ekim 2016)

Anayasa değişikliğinin sürpriz maddesi parti içinde de sıkıntı yarattı. AKP ve MHP’nin uzlaştığı anayasa değişikliği maddeleri arasında yer alan “yedek milletvekilliği”, AKP’li vekiller arasında panik ve endişe yarattı. (7 Aralık 2016)

MHP ile üzerinde uzlaşıldığı belirtilen ve bugün ya da hafta sonu TBMM’ye sunulması beklenen anayasa değişiklikleri konusunda AKP’de de endişe yaşıyor. (9 Aralık 2016)

Yıldırım anayasa için vekillerden istediği desteği bulamadı. AKP’de kaygı görünür oldu. (22 Aralık 2016)

AKP, anayasada ilk “tavizi” verdi. AKP içinde yedek milletvekilliğiyle ilgili maddenin TBMM’deki oylamada düşmesi durumunda anayasa önerisinin tümünün Meclis’ten geçmesinin riske girebileceği endişesi de dile getiriliyor. (23 Aralık 2016)

CHP yönetimine göre AKP’nin Anayasa Komisyonu’ndaki acelesinin temeli var: AKP içinde ret oyu eğiliminde olanlar var.(.....) MHP’de ret oyu vereceğini açıklayan beş isim dışında da başkanlığa karşı olanlar bulunuyor. (27 Aralık 2016)

Yıldırım ile Bahçeli’nin önceki gün yapılan zirvede, Yıldırım tartışmalı anayasa taslağına ilişkin 3 temel değişiklik önerisinde bulundu. AKP’de tepki yaratan “yedek milletvekillik”in ismi “kontenjan vekilliği” olarak değiştirilerek madde aynen korundu. (28 Aralık 2016)

Kaya “hayır” dedi, istifa etti. MHP’de başkanlık krizi derinleşti. (5 Ocak 2017)

MHP zoraki ortak. Genel Başkanı Yardımcısı Öztürk’ten anayasa açıklaması: “İçimize sinmiyor ama zaruri”. (7 Ocak 2017)

Son olarak anayasa değişikliği ve referandum sürecine yönelik CHP tarafından yürütülen muhalif faaliyetlere ilişkin ana haber örneklerini gösteren haberler aşağıdaki gibidir:

CHP'den anayasa çalıştayı: CHP Türkiye'nin sayılı anayasa hukukçularının katılımıyla anayasa çalıştayı yaptı. (13 Kasım 2016)

Başkanlık sistemine karşı harekete geçen CHP, yurt genelinde yapılacak toplantılarda halka demokratik parlamenter sistemi anlatacak. (18 Kasım 2016)

CHP anayasa değişikliğinin Meclis oylamalarında AKP'li milletvekillerin etki altında kalmaması için oy kabinleri önünde etten duvar örececek. (23 Aralık 2016)

TBMM Anayasa Komisyonu'nda yaşanan gerginliğin ardından CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin MYK'sını olağanüstü topladı. Bazı kurmaylarının "Komisyondan çekilelim" önerisine Kılıçdaroğlu, "AKP'nin tuzaklarla dolu kapan siyasetini boşa düşüreceğiz. Mücadele etmeyi sürdüreceğiz" yanıtı verdi. (26 Aralık 2016)

CHP İstanbul İl Başkanlığı görevinde 1 yılı dolduran Canpolat, referandum olursa demokrasi ile diktatörlük arasında bir oylama yapılacağını belirterek toplumsal seferberlik başlatacaklarını söyledi. (26 Aralık 2016)

Muhalif söylemlerle öne çıkan Cumhuriyet gazetesindeki haberlerde ana olaylar, başkanlık sisteminin "tek adam" ve "diktatörlük" ile ilişkilendirilmesi, referandum sürecinde HDP, rejim değişikliği, MHP'de anayasa değişikliği konusunda parti içi kırılmalar ve MHP'ye yönelik eleştiriler, 15 Temmuz darbe girişimi ve başkanlık sistemi ilişkilendirilmesine yönelik tepkiler, CHP'nin muhalif faaliyetleri ve söylemleri, AK Parti içinde yaşanan gerginlikler/tartışmalar, ülkedeki mevcut siyasi iklimin enflasyondaki kötü gidişle bağlantısı, CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik muhalif söylemler çerçevesinde verilmiştir.

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesinde ana olaylar, CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik muhalif söylemleri, Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları, başkanlık sistemine yönelik muhalif sesler, Başkanlık sisteminin getireceği olası dezavantajlar, CHP'ye yönelik uzlaşma çağrıları, yeni sistemin teknik ayrıntıları ve Meclis'te yeni anayasal düzenlemeler, başkanlık sistemiyle ilgili haberlerin ekonomiye olumsuz etkileri, Meclis'te sürece yönelik yapılan usulsüzlükler şeklinde sıralanabilir. Sözcü gazetesinde en fazla sayıda haber yapılan ana olay anayasa değişikliği ve referandum sürecine yönelik CHP

ve CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun Recep Tayyip Erdoğan'a yönelik muhalif söylemleridir. Bu tür ana haber örneklerini gösteren haberler aşağıdaki gibidir:

"Kılıçdaroğlu, MHP Liderinin pasıyla başkanlık mitinglerini yeniden başlatan Erdoğan'ı isim vermeden şöyle eleştirdi: 'Memleketin bu kadar derdi var; terör almış başını gidiyor... Bir kişinin de özel bir derdi var: Benim koltuğum ne olacak diyor... Bu ülke sana zaten en önemli koltuğu vermiş. Daha ne istiyorsun?'" (17 Ekim 2016)

"Kılıçdaroğlu, 'Başkanlık için Meclis'te evet dersek, millete de evet deriz diyen Bahçeli'ye başlıktaki sözle yüklendi (Kral Yapalım Kurtulalım). (26 Ekim 2016)

"Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli kafalarındaki başkanlık modelinin detaylarını açıkladı: 'Tam başkanlık modeli önereceğiz. Ara modeller gündemimizde değil' dedi." (1 Kasım 2016)

"Partisinin grup toplantısında konuşan Kılıçdaroğlu'nun hedefinde AKP ve başkanlık sistemi vardı. CHP lideri şöyle konuştu: 'Türkiye ateş yerine dönmüş. Bunların bir derdi var: İlla başkanlık.'" (16 Kasım 2016)

"Kılıçdaroğlu, iktidarın dış politikası için 'Tüm tezleri iflas etti. Düşman ilan ettikleri Suriye Lideri Esad'la tokalaşacaklar' dedi. (29 Aralık 2016)

Sözcü gazetesinde Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları ana olayına dayanan örnekleri gösteren haberler aşağıdaki gibidir:

"MHP ile AKP arasında başkanlık ziyaretleri başladı. Devlet Bahçeli, Başbakan Binali Yıldırım ile görüştü. Çankaya'daki mini zirvede, MHP'nin 'referandum' teklifinin detayları ele alındı." (18 Ekim 2016)

"Yıldırım ve Bahçeli, Çankaya'da 1.5 saat görüştü. Çıkışta anayasa değişikliğinde mutabık kaldıklarını duyurdular." (2 Aralık 2016)

Sözcü gazetesinde başkanlık sistemine yönelik muhalif sesler ana olayına dayanan örnekleri gösteren haberler aşağıdaki gibidir:

"AKP'ye başkanlık pası veren Bahçeli'ye parti içi muhalefetten tepki geldi. Ümit Özdağ'ın da aralarında olduğu 5 vekil 'AKP'nin teklifinin Meclis'ten geçmemesi için hayır oyu vereceğiz' dedi". (25 Ekim 2016)

"Başkanlık için MHP'nin 3 itirazı: 1) Cumhurbaşkanı Meclis'i feshederse, kendisi de istifa etmiş sayılsın, 2) KHK çıkarma yetkisi şarta bağlansın... Özgürlükler konusunda KHK olmasın, 3) Bütçe Meclis onayına sunulsun. Saray tek başına karar vermesin." (16 Kasım 2016)

"MHP Lideri, AKP'nin 12 maddelik başkanlık teklifini kurmaylarıyla ele aldı. Şu 4 maddeyi sorunlu buldu: 1) AKP Cumhurbaşkanı'na Meclis'i fesih yetkisi istiyor. MHP buna

sıcak bakmıyor. 2) AKP, Cumhurbaşkanı'nın parti lideri olmasını istiyor. MHP, 'liderliği bıraksın' diyor. 3) AKP, Yüce Divan'a sevk için 4'te 3 çoğunluk istiyor. MHP, salt çoğunluk öneriyor. 4) AKP bakan olanın milletvekili kalmasını istiyor. MHP, 'vekillik düşsün' diyor". (24 Kasım 2016)

Sözcü gazetesinde başkanlık sisteminin getireceği olası dezavantajlar ana olayına dayanan haber örnekleri aşağıdaki gibidir:

"AKP, 'Yeni anayasada laiklik olmamalı' diyen Meclis Başkanı'nın izinde... İktidarın anayasa değişikliği taslağında, milletvekili yeminindeki laikliğin kaldırıldığı ileri sürüldü". (31 Ekim 2016)

"Atatürkçü Düşünce Derneği'nin 'Rejime sahip çık' çağrısıyla Ankara'da buluşan binlerce kişi, Anıtkabir'e yürüyüp 'Başkanlık sistemine hayır' dedi. (5 Aralık 2016)

"Vatan Partisi Lideri Perinçek, 'Yüzde 50 bu sisteme karşı. Milleti seferberliğe çağırıyorsak, bu sistemi getirmek olmaz' dedi". (17 Aralık 2016)

"AKP'nin anayasası Esad'ın anayasası çıktı. CHP milletvekili, iktidarın 'tek adam dönemi' başlatacak anayasa paketi ile 'diktatör' dedikleri Esad'ın anayasasının benzer olduğunu saptadı". (25 Aralık 2016)

"Partili Cumhurbaşkanı hayatımıza girerse ne zaman devlet adına, ne zaman partisi adına hareket ettiği belli olmayacak..." (30 Aralık 2016)

Sözcü gazetesinde CHP'ye yönelik uzlaşma çağrıları ana olayına dayanan tek haber örneği aşağıdaki gibidir:

"AKP ile ortak Anayasa Komisyonu kuran MHP lideri Bahçeli, Kılıçdaroğlu'na çağrı yaptı. Bahçeli, 'Naz yapmanın sırası değil. CHP vakit geçirmeden sürece dahil olmalı. Birilerini makam ve mevki sahibi yapmak gibi bir niyetimiz yok' dedi." (16 Kasım 2016)

Sözcü gazetesinde yeni sistemin teknik ayrıntıları ve Meclis'te yeni anayasal düzenlemeler ana olayına dayanan haber örnekleri aşağıdaki gibidir:

"AKP ile MHP'nin 'Başkanlık Sistemi' üzerindeki anlaşmasının ardındaki detaylar ortaya çıkıyor. İddialara göre Erdoğan partili cumhurbaşkanı olacak. MHP lideri Devlet Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım ise Cumhurbaşkanı Yardımcısı görevine getirilecek". (17 Kasım 2016)

"AKP ve MHP yeni sistem üzerinde anlaşmaya vardı. 21 maddelik anayasa paketi Meclis'e verildi. Bu paket kabul edilirse Cumhurbaşkanı yürütmenin de başı olacak." (11 Aralık 2016)

Sözcü gazetesinde başkanlık sistemiyle ilgili haberlerin ekonomiye olumsuz etkileri ana olayına dayanan tek haber örneği aşağıdaki gibidir:

“Aylardır Türkiye’nin gündemini meşgul eden başkanlık sisteminde dün önemli bir adım atıldı. Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, başkanlıkta anlaştıklarını duyurdu. (...) Siyasetteki bu gelişmeler ateşi yüksek olan doları, komaya soktu... İki partinin başkanlık konusunda uzlaşması, dolara tüm zamanların rekorunu kırdırdı.” (2 Aralık 2016)

Sözcü gazetesinde Meclis’te sürece yönelik yapılan usulsüzlükler ana olayına dayanan tek haber örneği aşağıdaki gibidir:

“AKP’li vekillerin, toplantı yeter sayısını toplamak için salonda olmayan arkadaşları adına sahte pusulayla oy kullandığı iddiası Meclis’i karıştırdı. (...) Ortalık karıştı. Oturum ertelendi. CHP suç duyurusu yapacak.” (8 Ocak 2017)

Yukarıda da görüldüğü üzere Sözcü gazetesinde ana olaylar, CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun Recep Tayyip Erdoğan’a yönelik muhalif söylemleri, Devlet Bahçeli ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları, Başkanlık sisteminin dezavantajları, CHP’ye yönelik uzlaşma çağrıları, başkanlık sistemiyle ilgili haberlerin ekonomiye olumsuz etkileri, Meclis’te sürece yönelik yapılan usulsüzlükler çerçevesinde verilmiştir.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinde ana olaylar, Anayasa değişikliği ile ilgili görüşmeler ve görüşler, Anayasa değişikliği ve 15 Temmuz ilişkisi, Başkanlık sisteminin getireceği olası avantajlar, referandum süreci, CHP’ye yönelik olumsuz söylemler, Anayasa teklifinin Meclis’e gelmesi, anayasaya yönelik uzlaşma çabaları, Meclis’te yeni anayasal düzenlemelerin detayları şeklinde sıralanabilir. Anayasa değişikliği ile ilgili görüşmeler ve görüşler ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Başbakan Binali Yıldırım, Kılıçdaroğlu ve Bahçeli ile görüştü. FETÖ’cü hainlerin hain darbe girişimi sonrasında siyasi liderler arasındaki uzlaş ve yumuşama havası devam ediyor” (2 Ağustos 2016).

“Başbakan Yıldırım, CHP genel Başkanı Kılıçdaroğlu ve MHP genel Başkanı Bahçeli’nin görüşmesinde mini anayasa ele alındı” (23 Ağustos 2016).

“Darbe anayasasıyla devam edilemeyeceğinin altını çizen STK’lar Meclis’te uzlaşma sağlanamaması halinde Ak Parti’nin kendi teklifini acilen getirmesini istiyorlar” (3 Ekim 2016).

“MHP Genel Başkanı Bahçeli’nin, yeni anayasa ve başkanlık sistemine ilişkin sözlerini değerlendiren siyasiler ve hukukçular, kararı milletin vermesini istediler” (14 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım bugün MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile görüşecek” (17 Ekim 2016).

“Avrupa’da yaşayan Türklerden başkanlığa tam destek geldi. Türkiye’deki gelişmeleri yakından takip eden gurbetçiler, daha güçlü bir ülke için başkanlık sisteminin gelmesini istiyorlar” (26 Ekim 2016).

“SP Başkanı Temel Karamollaoğlu, başkanlığa prensipte karşı olmadıklarını belirterek ‘Ancak nasıl bir başkanlık sistemi onu görmek isteriz’ dedi” (3 Kasım 2016).

Anayasa değişikliği ve 15 Temmuz ilişkisi ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Ak Parti, CHP ve MHP mini anayasa düzenlemesi için ilk adımı attı. Açıklama için 15 Temmuz’da hainlerin bombalamasıyla ağır hasar gören Şeref Holü seçildi” (13 Ağustos 2016).

“FETÖ’nün hainlikleriyle ülke gündeminden düşürülen yeni anayasa çalışmaları hakkında uyarılarda bulunan hukukçular, bu konuda rehavete kapılmanın en çok FETÖ’cülerini sevindireceğini söylediler” (27 Eylül 2016).

“Darbelerin ve darbe girişimlerinin hiçbir haklı gerekçesinin olamayacağını vurgulayan AYM Başkanı Zühtü Arslan, 15 Temmuz’a verilecek en güzel cevabın yeni bir anayasa olduğunu söyledi” (6 Ekim 2016).

“Ak Parti Sosyal Politikalar Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı Öznur Çalık, başkanlık sistemi ile ilgili Akit’e yaptığı açıklamada ‘15 Temmuz’lar yaşanmasın diye başkanlık sistemini istiyoruz’ dedi” (25 Ekim 2016).

Yeni Anayasanın getireceği avantajlar ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 6. Dönem 1’inci Yasama Yılı Değerlendirme toplantısında yeni anayasanın önemine dikkat çekti. ‘Mevcut anayasa Türkiye’yi taşımaz’ diyen Meclis Başkanı ‘Ufkumuzu karartan bulutların dağıldığı bu dönemde başta darbeci zihniyetin izlerini taşıyan 12 Eylül anayasasını değiştirmek temel gayemiz olmalıdır” (28 Eylül 2016).

“Meclis bünyesinde süren anayasa değişikliği çalışmasının kapsamının genişletilerek bir an önce sonuçlandırılması gerektiğini vurgulayan Erdoğan, ‘Milletimizin de Meclisimizin uzlaşmayla yapısal değişimi başarabileceği yönünde bir umudun filizlenmesini sağlayacaktır” (2 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım: ‘Bu istikrarı kalıcı hale getirmek için başkanlık sistemine ihtiyaç var’ dedi” (16 Ekim 2016).

“Ak Parti’nin 25. İstişare ve Değerlendirme Toplantısı’nda anayasa ve başkanlık konusunda sunum yapan Prof. Dr. Burhan Kuzu ‘Ya Başkanlık Ya Pişmanlık’ sözüyle durumu özetledi” (25 Ekim 2016).

“Ankara’da vesayet odaklarının eskiden beri hep olduğunu vurgulayan Başbakan Binali Yıldırım, anayasa değişikliğiyle vesayet odaklarına son darbeyi vuracaklarını söyledi” (2 Kasım 2016).

“Ak Parti ve MHP’nin ortaklaşa hazırlayacağı yeni Türkiye anayasasında laiklik, din ve vicdan hürriyeti gibi kavramların yeniden tanımlanarak inanca saygılı olunması isteniyor” (14 Kasım 2016).

Ak Parti Genişletilmiş İl Başkanları Toplantısı’nda konuşan Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım ‘Türkiye üzerinde karanlık hesabı olanlar hiç ama hiç bizi sevmeydi. Çünkü Ak Parti milletin makus tarihini adım adım değiştiriyor; onların karanlık hesaplarını tek tek bozuyor. Vesayet anayasasını da değiştireceğiz. Bu anayasa ile yürüyemeyiz’ dedi” (17 Kasım 2016).

Referandum süreci ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Başbakan Binali Yıldırım, Türkiye’nin önünü tıkayan darbe anayasasından kurtulmak için Ak Parti’nin anayasa teklifini Meclis’e sunacağını ve kararın millet tarafından verileceğini açıkladı” (13 Ekim 2016).

“Toplu açılışları gerçekleştirmek için geldiği Konya’da vatandaşlara hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, siyaset kurumunun yeni anayasa ve başkanlık sistemi konusunda inisiyatif almasının partilere güç kazandıracağını söyledi” (15 Ekim 2016).

“Siyaseti yeni bir kaos ve kriz dönemiyle tıkamamak lazımdır diyen Bahçeli referanduma ‘yeşil ışık’ yaktı” (16 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım ve MHP Genel Başkanı Bahçeli Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi. Bahçeli, başkanlık sistemini desteklememekle birlikte Ak Parti’nin yeni anayasa teklifinin referanduma gitmesi için Meclis’te gerekli desteği verebileceklerini söylediği öğrenildi” (18 Ekim 2016).

“Hak-İş Genel Başkanı Mahmut Arslan yeni anayasa tartışmalarının başkanlık sisteminden bağımsız yapılamayacağını belirterek ‘Yeni Anayasa ve başkanlık sistemi tartışmaları birlikte yapılacaktır. Türkiye’nin nasıl bir sistemi olacağına millet karar vermelidir” (23 Ekim 2016).

“Millete gitmekten korkmayın: Külliye’de muhtarlarla 29’uncu defa buluşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, duvara ‘Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir’ demekle egemenliğin milletin olmadığını vurguladı” (27 Ekim 2016).

“Ak Parti İstanbul Milletvekili ve Merkez Karar Yönetim Kurulu Üyesi Burhan Kuzu, halkın başkanlık sistemine desteğinin yüzde 61 civarında olduğunu açıkladı” (27 Aralık 2016).

“MHP Lideri Devlet Bahçeli, anayasa değişikliği referandumunda ‘evet’ oyu vereceğini açıkladı” (4 Ocak 2016).

CHP’ye yönelik doğrudan olumsuz söylemler ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin anayasa ve başkanlık için milleti işaret etmesi, her fırsatta terör örgütüne sahip çıkan CHP ve uzantılarını rahatsız etti” (15 Ekim 2016).

“Yanlış olduğu için değil, özgüven eksikliğinden dolayı Başkanlığa karşı çıkıldığını vurgulayan Başbakan Binali Yıldırım, ‘Biz kazanamayız, Ak Parti kazanır, düşüncesindeler. Sen de çalış, kazan’” (17 Ekim 2016).

Anayasa teklifinin Meclis’e gelmesi ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Partisinin 25. İstişare ve Değerlendirme Toplantısında konuşan Başbakan Binali Yıldırım ‘Hem yeni anayasa hem de başkanlık sistemiyle ilgili çalışmalarımızı tamamladık. Bundan sonra yapacağımız iş, teklifimizi en kısa zamanda Meclis’e getirmek” (24 Ekim 2016).

“Başbakan Yardımcısı ve Hükümet Sözcüsü Kurtulmuş, anayasa çalışmaları ile ilgili olarak iki hazırlık olduğunu açıkladı: ‘Tam manasıyla bir yeni anayasa hazırlığımız mevcuttur’ diyen Kurtulmuş, ‘Ayrıca şu anda ihtiyaç olan temel meselelerle ilgili daha dar kapsamlı bir anayasa paketi de hazırlanmıştır’” (1 Kasım 2016).

“MHP Lideri Bahçeli yeni anayasa çalışmalarında önemli bir aşama kat edildiğini belirterek, ‘Birkaç pürüz var onlar halledildikten sonra Meclis’e taşınır diye düşünüyorum’” (30 Kasım 2016).

“Anayasa değişiklik teklifine ilişkin son durumu Akit’e değerlendiren Ak Parti Bursa Milletvekili ve Anayasa Komisyonu üyesi Zekeriya Birkan ‘60 gün sonra halkımızın önünde olacak’ dedi” (30 Aralık 2016).

Anayasada uzlaşma çabaları ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Çeşitli açılışlara katılan Başbakan Binali Yıldırım, bugün öğleden sonra MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile bir görüşme yapacağını ve yeni anayasa konusunda biraz daha somut, net düşünceleri paylaşacaklarını açıkladı” (10 Kasım 2016).

“Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım ile MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli yeni anayasa ve başkanlık sisteminin ele alındığı kritik bir görüşme gerçekleştirdi” (11 Kasım 2016).

“SP Genel Başkanı Temel Karamollaoğlu Yeni Akit’e yaptığı açıklamada ‘Parlamento başkanı denetleyecek ve bütçeyi onaylayacak. Seçim barajı kaldırılacak. Yargı bağımsız olacak. Bu dört şart sağlanırsa başkanlığa itirazımız yok’ dedi” (19 Kasım 2016).

“Ak Parti ile MHP arasında bir süredir devam eden yeni anayasa görüşmeleri uzlaşma ile sonuçlandı” (2 Aralık 2016).

Yeni anayasaya yönelik teknik detaylar ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop, ‘Başkanlık sisteminde başbakanlık olmayacak. Cumhurbaşkanının kanunları geri gönderme ile kararname çıkarma yetkisi olacak. Kararnameler AYM denetimine tabi olacak’ dedi” (2 Aralık 2016).

“Ak Parti ve MHP uzlaştığı anayasa değişikliği teklifini 316 imza ile Meclis Başkanı Kahraman’a sundu” (11 Aralık 2016).

İktidarı referandum değişikliği öncesi yaptığı haberlerle desteklediği görülen Yeni Akit gazetesinde ana olaylar Anayasa değişikliği ve 15 Temmuz ilişkisi, Başkanlık sisteminin getireceği olası avantajlar, CHP’ye yönelik olumsuz söylemler ve anayasaya yönelik uzlaşma çabaları çerçevesinde verilmiştir.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesinde ana olaylar, Başkanlık Sistemi ile ilgili görüşmeler ve görüşler, Başkanlık sisteminin getireceği olası avantajlar, Anayasa teklifinin Meclis’e gelmesi, MHP ile uzlaşma süreci, Meclis’te yeni anayasal düzenlemelerin detayları şeklinde sıralanabilir. Başkanlık Sistemi ile ilgili görüşmeler ve görüşler ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Başkanlık Sistemi Meclis’e Geliyor- Başbakan Binali Yıldırım, Ak Parti’nin başkanlık sistemine ilişkin Anayasa değişikliği teklifini Meclis’e getireceğini söyledi” (13 Ekim 2016).

“Fiili Başkanlık Zaten Var-Adalet Bakanı Bozdağ, zaten fiili bir başkanlığın olduğunu belirterek, ‘Konu TBMM’ye taşınmalı, tartışılmalı. Meclisimiz 330’un üzerinde çoğunlukla kabul ettiğinde de halkımıza bunu sormalıyız’ dedi” (14 Ekim 2016).

“Teklifimiz Tam Başkanlık- Başbakan yardımcısı Nurettin Canikli’nin, “Ak Parti’nin Meclis’e tam başkanlık sistemi önereceğini, onun dışındaki diğer ara modellerin gündemde olmadığını söyledi” (31 Ekim 2016).

“Tam Saha Başkanlık-Ak Parti yeni anayasa ve başkanlık konusundaki istişarelerini tamamladı ve teklifte son rötuşları yaptı. Türkiye modeli başkanlıkta tek Meclis olacak, üniter yapı esas alınacak. Başkanlık ve parlamento seçimleri ise 2019’da. Teklif Meclis’e götürüldükten sonra bütün Türkiye’de tam saha başkanlık seferberliği başlatılacak” (1 Kasım 2016).

Başkanlık sisteminin getireceği olası avantajlar ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“En Büyük Reform Başkanlık Sistemi-Başbakan Binali Yıldırım, ekonomik alanda da hızlı karar alınmasını sağlayacak en büyük reformun ‘başkanlık sistemi’ olacağını söyledi. Ekonomide zaman kaybının para kaybına eşdeğer olduğunu ifade eden Yıldırım, ‘Güçlü iktidar karar alma sürecini kısaltır’ dedi” (17 Ekim 2016).

“Milletimizden Başkasına İhtiyacımız Yok-Başkanlık Gelmezse Bölünme Riski Var- Başbakan Binali Yıldırım, ‘Türkiye’nin birliği ve beraberliği, bölücülerle mücadelesi için her seçimden güçlü tek başına iktidar çıkarması lazım. Bunun da yolu başkanlık sisteminden geçiyor. Başkanlık sistemi gelmezse bölünme riski var’ dedi” (31 Ekim 2016).

“Partili ve Güçlü Cumhurbaşkanı-Anayasa’nın 101. Maddesinde yapılan değişiklikle partili Cumhurbaşkanı’nın önündeki engel kaldırılacak. Bu değişiklikle güçlü ve partili Cumhurbaşkanı işbaşına gelecek” (17 Kasım 2016).

Anayasa teklifinin Meclis’e gelmesi ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Başkanlık Anayasası Yakında Meclis’te- “Başbakan Binali Yıldırım, Afyonkarahisar kampının basına kapalı bölümünde vekillere, yeni anayasa ve başkanlık sistemi ile ilgili teklifi Kasım’da Meclis’e sunacaklarını söyledi” (24 Ekim 2016).

“Anayasada Sona Geldik-Başbakan Binali Yıldırım yeni anayasa hazırlıklarının son aşamaya geldiğini belirterek, ‘Önümüzdeki günlerde Meclis’e getirmiş olacağız. Diğer partilerle ortak mutabakat zemini aramayı da sürdüreceğiz. Ondan sonra karar aziz milletimizindir’ dedi” (17 Kasım 2016).

MHP ile uzlaşma süreci ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Başkanlığa Millet Karar Versin-MHP Lideri Devlet Bahçeli, başkanlık sistemiyle ilgili olarak referandumu işaret etti” (19 Ekim 2016).

“Başkanlık İçin 2 Teklif-Başkanlık sistemi ve yeni anayasa ile ilgili liderler arasında ilk somut adım dün atıldı” (11 Kasım 2016).

“Anayasa Teklifi MHP’de-Ak Parti’nin anayasa taslak metni MHP’ye iletildi” (16 Kasım 2016).

“Pürüzleri Aşacağız- MHP Lideri Bahçeli, Ak Parti’nin anayasa değişikliği önerilerini genel olarak olumlu bulduklarını söyledi” (23 Kasım 2016).

“Anayasaya Az Kaldı-Ak Parti ile MHP arasındaki anayasa müzakereleri tamamlandı” (30 Kasım 2016).

“Başkanlık Tamam- Ak Parti ve MHP, başkanlık sisteminin de yer aldığı Anayasa teklifi konusunda anlaştı. Tarihi kararı Başbakan Yıldırım ile MHP Lideri Bahçeli birlikte açıkladı” (2 Aralık 2016).

“Ak Parti ve MHP Noktayı Koydu- Ak Parti ile MHP, anayasa değişikliği metni konusunda nihai mutabakata vardı” (9 Aralık 2016).

Meclis’te yeni anayasal düzenlemelerin detayları ile ilgili yapılan haberlerin bazılarının ana olay örnekleri aşağıda verilmiştir:

“Yeni Türkiye’nin Anayasası-Ak Parti ile MHP’nin mutabakata vardığı ‘Cumhurbaşkanlığı Sistemini’ içeren Anayasa değişikliği teklifi bugün Meclis’e sunulacak” (11 Aralık 2016).

“Kuvvetler Ayrılığı Şimdi Sağlanacak-Yeni Anayasaya göre hükümetin yasa teklifi vermeyeceğini, milletvekillerinin de bakan olamayacağını hatırlatan Karatepe, ‘Meclis asli görevine dönecek’ dedi” (19 Aralık 2016).

“Anayasanın 6. ve 7. Maddeleri Geçti-Anayasada Revizyon-Ak Parti’nin hazırladığı anayasa paketinde değişikliğe gidilecek” (29 Aralık 2016).

Yeni Şafak gazetesinde ana olayların temel olarak, Başkanlık sisteminin getireceği olası avantajlar ve MHP ile uzlaşma süreci çerçevesinde sunulduğu görülmektedir.

3.6.2.1.2.2. Arka Plan ve Bağlamsal Bilgi

Arka plan ve bağlam bilgisi, eleştirel söylem analizi uygulanan haber metinlerinde verilen gelişmelerin öncesini, sosyal, ekonomik ve siyasal yönünü aktaran, habere asıl konu olan olayın bağlamından kopup kopmadığının belirlenmesine yarayan bilgiyi ifade eder. Arka

plan ve bağlam bilgisinin yeterince verilmemesi ya da gerçeklikten uzak verilmesi haber metninin gerçeklikten uzaklaşıp belli bir kalıba sıkışmasına ve belli bir ideolojiye hizmet eder hale gelmesine sebep olabilir (Balıkcı, 2014: 109).

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesinde incelenen tarihlerde yayınlanan haberlere genel olarak bakıldığında referandum süreci, başkanlık sistemi ya da Anayasa değişikliği ile ilgili haberlerin ülke geneli için uzun vadede ne anlama geldiğinin okuyucular ile paylaşılmasından ziyade farklı görüşler arasında bir söz düellosuna şahitlik eden tarzda bir habercilik anlayışını gözlemlemek mümkündür.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesinde incelenen tarihlerde yayınlanan haberlere genel olarak bakıldığında Anayasa değişikliği, başkanlık sistemi, yeni anayasa maddelerinin görüşülmesi gibi konuların haberleştirilmesinde, yalnızca birkaç haber dışında çoğunlukla bağlamından koparılmış haberlere rastlanmaktadır. Liderlerin Anayasa değişikliği, başkanlık sistemi, yeni anayasa maddelerinin görüşülmesi gibi konular dışında gerçekleştirdikleri faaliyetlerin, yani haberin temel olayının yan bir konu gibi verilmesi, her olayın bir şekilde başkanlık sistemi ve referandum sürecine bağlandığı görülmektedir. Ayrıca Hürriyet gazetesinin aksine farklı taraflar arasındaki farklı görüşlerin verilmesinden ziyade, MHP ve AK Parti arasındaki uzlaşma sürecinin ön plana çıkarılması söz konusudur. CHP başta olmak üzere muhalefetin itirazlarına yönelik haberlerin verilmediği ve hatta CHP'ye yönelik uzlaşım amaçlı çağrılarının altını çizen haberlerin verilmesi dikkati çekmektedir.

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesinde incelenen tarihlerde yayınlanan haberlere genel olarak bakıldığında Cumhuriyet Halk Partisi lehinde bir gazetecilik anlayışının olduğu çok bariz bir biçimde göze çarpmaktadır. Gazete adeta CHP'nin sözcülüğü görevini üstlenmekte, iktidar partisine ideolojik olarak yakın durduğu gözlemlenen Sabah gazetesinde bile olmadığı kadar yanlı habercilik yapmaktadır. Anayasa değişikliği, referandum süreci ve başkanlık sistemi ile ilgili gelişmeleri ağırlıklı olarak muhalefetin gözüyle aktarmaktadır. Bununla birlikte gazetede süreçle ilgili muhalif duruşun nedenlerini okuyucuya aktarma amaçlı olarak "bilirkişi" olarak tabir edilebilecek uzman görüşlerine yer verildiği görülmektedir. Bir diğer dikkati çeken husus HDP'ye karşı gösterilen hassasiyettir. HDP'nin anayasa komisyonunda dışarıda bırakılması gibi haberlerin iktidara tepki aracı olarak kullanılması söz konusu olmakla

birlikte, bu desteğin haklı gerekçelerini açıklamaya yönelik bir bağlamsal bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle HDP'ye verilen desteğin altı boş kalmakta, yalnızca muhalif olmak için yapılan bir haberin ötesine geçememektedir.

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesinde incelenen tarihlerde yayınlanan haberlere genel olarak bakıldığında Cumhuriyet gazetesindeki kadar çok olmamakla birlikte Cumhuriyet Halk Partisi lehinde bir gazetecilik anlayışı göze çarpmaktadır. Bununla birlikte Sözcü gazetesinde en fazla dikkat çeken detay süreç ile ilgili çok fazla sayıda haber yer almasına rağmen bu haberlerin genellikle iç sayfalarda verildiği, bunun yerine o dönemde ülkede olan olumsuz olayların ilk sayfada verilerek ön plana çıkarıldığı görülmektedir. Diğer gazetelerin süreç ile ilgili manşet yaptığı haberlerde bile çoğu zaman örtük bir habercilik anlayışı izlenmiştir. Sürecin bizzat kendisiyle ilgili haberlerden ziyade, anayasal değişiklik ya da başkanlık sisteminin olası etkileri üzerine varsayımsal sonuçlara dayanan haberler yapılmıştır. Diğer yandan CHP lideri Kılıçdaroğlu ve CHP'deki diğer önemli isimlerin de yine Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi uzman maiyetinde görüşlerine başvurulduğu ve bu görüş ve yorumların haber yapıldığı görülmektedir. Son bir detay da MHP içerisindeki muhalif seslere verilen önemdir. MHP lideri Bahçeli ile AK Parti arasındaki yakınlaşmanın vurgulanması yerine, MHP içinde bu yakınlaşmaya yönelik itirazlara yer verilerek gazeteyi takip eden MHP'yi destekleyen kesime de ideolojik yakınlık gösterilmektedir.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinde incelenen tarihlerde yayınlanan haberlere genel olarak bakıldığında AK Parti ve Cumhurbaşkanı Erdoğan lehinde bir gazetecilik anlayışı göze çarpmaktadır. Hukukçular başta olmak üzere bazı önemli isimlerin uzman maiyetinde görüşlerine başvurulduğu ve bu görüş ve yorumların haber yapıldığı görülmektedir. Anayasa değişikliği ile ilgili diğer gazetelerde yapılan tartışmalara yer verilmediği, bunun yerine anayasa değişikliği ile 15 Temmuz darbe girişimi bağlantısı ve “darbe anayasası”ndan kurtulmanın gerekliliği ön plandadır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemlerine diğer gazetelerden daha fazla yer verilmektedir. Sabah gazetesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın geri planda kalması, Binali Yıldırım'ın ise ön planda olması söz konusu iken Yeni Akit her fırsatta Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın anayasa değişikliği ve referandum sürecine yönelik sözlerini haber yapmıştır. Diğer yandan CHP ve Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik çok sert söylemler mevcuttur. İncelenen tarihlerin başlarında ılıman bir söylem benimsenirken, Kılıçdaroğlu'nun

muhalef söylemlerine paralel olarak, Yeni Akit gazetesindeki söylemler de giderek sertleşmiştir.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesinde yer alan haberlere bakıldığında ön planda olan Başbakan Binali Yıldırım ve MHP Lideri Devlet Bahçeli'dir. Yeni Şafak diğer gazetelerin aksine söylemlerinde çok daha ılıman bir yaklaşım sergilemektedir. CHP ve diğer muhalif partilere yönelik olumsuz bakış açısını yalnızca, onlara ilişkin haberlere yer vermeyerek göstermektedir. Bununla birlikte haberlerde diğer gazetelerde olduğu gibi farklı nitelermeler ya da saldırgan söylemlerin kullanılması söz konusu değildir. İncelenen dönemde CHP Lideri'nin sözlerinin aktarıldığı tek birinci sayfa haberinde bile tarafsız bir şekilde aktarım söz konusudur.

3.6.2.1.2.3. Kaynaklar ve Yorumlar

Van Dijk (1998)'a göre bir haberdeki söylemin odak noktasındaki yanlılık, kaynak seçimi ve değerlendirmesi göz önüne alındığında, güvenilir kaynaklar ya da sözcülerden alıntılananların elitleri ya da onları temsil edenlerden ziyade, gazetenin ideolojisi doğrultusunda taraf olduğu seçkinler olma eğilimi olduğu tahmin edilebilir. Haber aktörü ve olay tanımı noktasında da "diğerleri" olumsuz terimlerle daha sık açıklanmaya eğilimlidir, oysaki gazetenin taraf olduğu grubu temsil edenler olumsuz eylemlerde bulunsalar bile olumlu veya daha tarafsız olarak tanımlanma eğilimindedirler.

Haber söylemi, bildirilen konuşmayı kullanarak gerçekliği ve nesnelliğini tam olarak yansıtabilir. Doğrudan konuşma ve dolaylı konuşma içerir. Doğrudan konuşma, parti içinden ve otoriteden elde edilen bilgileri ifade eder. Muhabir, doğrudan yetkili bir kişinin ifadesini kullanarak haberde gerçekleşen olaya yönelik tutumunu belirtmek ister. Xie (2018: 402)'e göre bu sayede doğal olarak, okuyucunun zihnini kontrol etme amacına ulaşabilir. Ayrıca bu yolla haber söyleminin otoritesini geliştirme işlevi vardır. Muhabirin aktarımının okuyucular üzerinde önyargılı bir etkisi vardır. Bu durum, ana akım medyanın kamu üzerindeki ideolojik etkisinin tezahürüdür. Bununla birlikte dolaylı anlatım, açıklama cümlesi ile sorgulayıcı tarafından yeniden ifade edilir. Dolaylı anlatım kullanılması sadece haber söyleminin inandırıcılığını artırmakla kalmaz, aynı zamanda hayal gücü için de yer bırakır.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerde habere konu olan aktörlerin yorumlarının verilmiş biçimi de ilgili gazetenin ideolojik söylemi hakkında ipucu vermektedir. Haber metninin yapılandırılması esnasında haber aktörlerinin olayla ilgili yorumları tırnak içerisinde alıntı yapılarak doğrudan anlatımla ya da dolaylı anlatım ile tırnak işareti olmadan verilir. Son

olarak haber aktörlerinin olay taraflarının olaya ilişkin yorumları tırnak işareti olmadan da verilebilir. Bu tırnaksız anlatım, muhabirin haber aktörünün söylemini kendi söylemi olarak benimsemesi şeklinde değerlendirilebilir. Çoğunlukla haber başlıklarında böyle bir yöntem tercih edilebilmektedir. Bu durum siyasal aktörün sarf ettiği cümledeki söylemi, gazetenin kendi söylemi haline getirmesine yol açmaktadır. Çalışma çerçevesinde hem cümlelerde hangi yapının tercih edildiğine bakılmış; hem de incelenen altı gazetenin haber kaynakları incelenmiş; gazetelerin okuyucu ile paylaştıkları haberleri birincil ya da ikincil kaynaklardan elde edip etmedikleri nicel olarak ortaya konulmuştur.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesinde yer alan toplam haberlerin %9,3'ü ikincil kaynak; %90,7'si birincil kaynaklardan oluşmaktadır. Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerde kullanılan ikincil kaynakların ağırlıklı olarak muhalefet partisi ile ilgili haberlerde kullanıldığı görülmektedir.

Hürriyet gazetesinde incelenen dönemlerdeki ilk sayfa haberlerine bakıldığında 16 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “Otur Oturduğun Koltukta” ve “Meclis’e Gelsin de Bakalım” başlıklı iki haberde de CHP ve MHP liderlerinin söylemlerinin başlığa tırnaksız olarak taşındığı; haberin devamında ise tırnak içerisinde doğrudan alıntılama yapıldığı görülmektedir. Aynı yöntem 17 Ekim 2016 tarihli gazetede “Tek Derdi Koltuk” başlıklı haberde CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun muhalif söylemleri ile ilgili haberde de kullanılmıştır.

18 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “70 Dakika Başkanlık Zirvesi” başlıklı haberde ise Bahçeli ve Yıldırım arasındaki görüşmede tarafların dile getirdikleri söylemler tırnak içerisinde verilmiştir. 19 Ekim 2016 tarihinde “Hassasiyet Kriteri” başlıklı haberde de benzer yöntem kullanılmış; MHP liderinin görüşleri tırnak içerisinde verilmiştir.

31 Ekim ve 2 Kasım 2016 tarihlerinde yapılan “Başkanlık Gelmezse Bölünme Riski Var”, “Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz” ve “İdam İşini Getirin de Bitirelim” haberlerinde yine başlıklar doğrudan tırnaksız olarak CHP lideri Kılıçdaroğlu, MHP lideri Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım’ın söylemlerinin alıntılanmasıyla oluşturulmuştur. 12 Kasım 2016 tarihinde de yine Başbakan Binali Yıldırım’ın “MHP ile Hayata Geçireceğiz” sözleri doğrudan tırnaksız olarak haberin başlığında yer almıştır. Yine 13 Kasım’daki CHP liderinin uzlaşma çağrısı “Başbakana Kapımız Açık” başlığı ile doğrudan tırnaksız olarak verilmiştir.

16 Kasım 2016 tarihinde Anayasa değişikliği ile ilgili düzenlemelerin verildiği haberde dolaylı anlatım kullanılırken, AK Parti, CHP ve MHP liderlerinin söylemlerinin tümü tırnak içerisinde verilmiş; HDP’nin tek kişi ile toplanması ile ilgili haberde ise dolaylı anlatım

kullanılmıştır. 2 Aralık 2016 tarihindeki “Anayasa Değişikliği Haftaya Mecliste” başlıklı MHP lideri ve Başbakan Binali Yıldırım arasında Anayasa değişikliğindeki pürüzlerin giderilmesi için yapılan görüşme ile ilgili haberde dolaylı anlatım kullanılmıştır.

7 Aralık 2016 tarihli gazetede Anayasa değişikliği ile ilgili Başbakan Binali Yıldırım’ın açıklamaları hem başlık hem de haber metni içerisinde tırnak içerisinde doğrudan olarak verilmiştir. 9 Aralık’ta CHP’nin Anayasa ile ilgili önerisi ise dolaylı anlatım ile verilmiştir. 10 Aralık 2016 tarihli gazetede “Anayasa Teklifi Bugün Mecliste” başlıklı haberde Başbakan Binali Yıldırım’ın Anayasa teklifindeki değişiklik önerilerini Meclis’e aynı gün vereceklerine yönelik söylemleri doğrudan tırnak içerisinde verilmiştir.

11 Aralık 2016 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın “Başkanlığa Hazır mısınız?” şeklindeki sorusu üzerine yapılan “Yeni Bir Dönem” başlıklı haber metni, doğrudan tırnak içerisinde alıntı yöntemi ile verilmiştir. 29 Aralık tarihinde Yargıtay Başkanlığı’nın Meclis’e sunduğu iki Anayasa önerisi doğrudan tırnak içerisinde verilmiştir. Son olarak 5 Ocak 2017 tarihli “100 Bin Avukattan Anayasa Görüşü” başlıklı haberde TBB Başkanı Feyzioğlu’nun görüşleri dolaylı olarak verilmiştir.

Hürriyet gazetesinde haber aktörlerinin yorumlarına genel olarak bakıldığında farklı görüşteki aktörlerin söylemlerinin tırnaksız olarak başlıklarda, tırnak kullanılarak başlıklarda ya da haber metni içerisinde dolaylı anlatım ya da tırnak kullanılarak doğrudan anlatım yapılmasında; incelenen dönemde gelişen olaylara getirilen yorumların sıklığında herhangi bir ağırlık verilen taraf olmadığı, bilakis olabildiğinde aynı şekilde verilmeye çalışıldığı gözlemlenmektedir. Bu doğrultuda Hürriyet gazetesinin yorumlar anlamında tarafsız bir habercilik sergilediğini söylemek mümkündür.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesinde yayınlanan ilk sayfa haberlerinin yalnızca bir tanesi ikincil kaynak olmak üzere, geriye kalan tüm haberlerin birincil kaynaklardan elde edildiği görülmüştür. 13 Ekim 2016 tarihli ilk haberde “Başkanlığa İlk Adım” başlıklı haber metni tamamıyla Başbakan Binali Yıldırım’ın tırnaksız olarak verilen söylemlerinden oluşmaktadır. Aynı şekilde 16 ve 17 Ekim 2016 tarihli haber başlıkları sırasıyla “Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart” ve “En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” de Başbakan Binali Yıldırım’ın sözlerinden alıntı yaparak oluşturulmuş, haber metni de tırnaksız olarak Yıldırım’ın sözlerinden aktarılmıştır.

18 Ekim 2016 tarihinde Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin Çankaya’da bir araya gelmelerini aktaran haberde dolaylı anlatım yapılmıştır. 19 Ekim’de de

“İlkbaharda Referandum” başlıklı haberde yine MHP ve AK Parti görüşmesi sonucunda yavaş yavaş başkanlık sisteminin şekillenmesine yönelik kararlar alınması dolaylı anlatımla aktarılmıştır. Bununla birlikte aynı gün ve hemen bu haberin altında yer alan Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin konuyla ilgili söylemlerinin (*Başkanlık Sistemi İçin Millete Gitme Zamanı* ve *Millete Sormanın Hiçbir Mahzuru Yok*) yer aldığı iki haberin başlığı da tırnak içerisinde adeta iki lider birbirlerine cevap verir biçimde yer almıştır. CHP lideri Kılıçdaroğlu’na Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin birlikte çağrı yaptıkları şeklinde verilen iki haberde (16 Kasım 2016-*Tren Kalkmadan Binebilirsin* ve *Naz Etme Gel El Ele Verelim*) tarafların söylemleri tırnaksız ve doğrudan aktarımla verilmiştir.

Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Bülent Gedikli’nin Başkanlık Sistemi ve Yeni Anayasa konulu verdiği konferansın haberinde, Gedikli’nin sözlerinden alınanlarla oluşturulan başlık tırnak içerisinde verilmiş; metnin genelinde dolaylı anlatım kullanılmış, Gedikli’nin sözleri ise doğrudan alıntı yöntemi ile tırnak içerisinde verilmiştir.

22-23-26 Ekim’de yine (*Başkanlık Konusunu Halkımız Çözecek, Başkanlık Sistemi Beka Meselesidir, Bahçeli’nin Sözleri Ümit Verici*) haberleri, Başbakan Binali Yıldırım’ın sözleri hem başlık hem de haber içerisinde doğrudan alıntı yöntemiyle, tırnaksız olarak verilmiştir. Yeni Anayasa ile ilgili teknik detayların yer aldığı “Başkanlığa Geçiş İçin 6 Alternatifli Formül” ve “Ak Parti’nin Tam Başkanlık Modeli” haberleri (22-29 Ekim 2016) ise dolaylı anlatımla aktarılmıştır.

Başbakan Binali Yıldırım gibi sözleri tırnaksız ve doğrudan alıntı yapılarak verilen bir diğer isim TBMM Anayasa Komisyonu Başkanı Mustafa Şentop olmuştur. 24 Ekim 2016 tarihli “367 Çıksa da Referandum” başlıklı haberde Şentop’un “Parlamenter Sistem 140 yıldır istikrar getirmedi” sözleri doğrudan okuyucuya aktarılmıştır.

31 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Sistemi İçin Bahçeli’ye İki Öneri” başlıklı haberde dolaylı anlatım kullanılmakla birlikte, haberle ilgili Başbakan Yardımcısı Canikli, Kalkınma Bakanı Lütfi Elvan ve AK Parti Grup Başkanvekili Bülent Turan’ın sözlerinin yer aldığı haberler doğrudan alıntı yapılarak tırnaksız olarak verilmiştir. Bununla birlikte Başbakan’ın haberlerinde olduğu gibi sözlerin doğrudan verilmesi yerine kimin söylediğini belli eden şekilde soyadları yazılıp, iki nokta üst üste konup ardından söylemlerin verilmesi söz konusudur. 1 Kasım 2016 tarihli “330’u Görünce Düğmeye Basarız” da Hükümet Sözcüsü Kurtulmuş’un tırnak içerisinde verilen sözlerinin yer aldığı bir haber olarak öne çıkmaktadır.

Başbakan Binali Yıldırım’ın sözlerinin tırnaksız ve doğrudan alıntı yapılarak verildiği diğer bir gün 2 Kasım 2016 olup, haberin başlığı “Sınırlandırılmış Bir Düzenleme

Yapılabilir”dir. Bu habere yanıt verir şekilde, hemen altında MHP lideri Devlet Bahçeli’nin tırnak içerisinde verilmiş “Ak Parti Hazırsa MHP Dünden Hazır” sözlerinden ve devamından oluşan haber başlığı ve metni verilmiştir.

“Başkanlık Gelince Şer Odakları Bitecek” (7 Kasım 2016), “MHP ile Başkanlığı Hayata Geçireceğiz” (12 Kasım 2016), “Mutabakat Zemini Aramaya Devam Edeceğiz” (17 Kasım 2016), “Rejim Değil Sistem Değişimi” (21 Kasım 2016), “MHP ile Pürüzler Giderilir” (6 Aralık 2016), “Yeni Sistemin Amacı Darbeleri Önlemek” (10 Aralık 2016), “Rejim Değişikliği Tarihte Kaldı” (23 Aralık 2016) başlıklı haberler Başbakan Binali Yıldırım’ın sözlerinin tırnaksız ve doğrudan alıntı yapılarak verildiği haberlere diğer örneklerdir.

Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli arasındaki görüşme üzerine yapılan haber “Bahçeli’ye 2 Anayasa Taslağı” (11 Kasım 2016) başlığı ile dolaylı anlatım ile verilmiştir. Bahçeli’nin 23 Kasım’da Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili kendilerine sunulan 12 maddelik anayasa değişiklik teklifini değerlendirmesine yönelik sözlerinin yer aldığı haberin başlığı doğrudan Bahçeli’nin sözlerini tırnaksız olarak verse de, haber metninde dolaylı anlatım tercih edilmiştir.

26 Kasım (*Aralık’ta Meclis’te*), 29 Kasım (*Anayasa Paketi İçin 330 Barajı Aşılıyor*), 30 Kasım (*Anayasa İçin Son Söz Yıldırım ve Bahçeli’de*), 1 Aralık (*Yıldırım-Bahçeli Zirvesi Bugün*), 11 Kasım (*Cumhur ile Başkanı Buluşmaya Hazır*), 17 Aralık (*Ak Parti’de 3G Formülü*), 28 Aralık (*Yedek Milletvekilliği Yerine Kontenjan*), 29 Aralık (*Anayasa Komisyonu’nda 8 Madde Kabul Edildi*) ve 30 Aralık (*Anayasa Teklifinde Çoğu Gitti Azı Kaldı*) tarihlerinde yayınlanan Anayasa Paketi ile ilgili teknik detayları içeren haberler dolaylı anlatım ile gazetede yer almıştır.

İncelenen dönemde Sabah gazetesinde en fazla göze çarpan detay Başbakan Binali Yıldırım’ın sözlerinin tamamının doğrudan alıntı ile tırnaksız olarak verilirken, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konuyla ilgili söylemlerini içeren haberlerin dolaylı anlatımla ya da tırnak işareti ile verilmesi olmuştur (9 Aralık 2016 Ak Parti ile MHP’nin Uzlaşması Önemli ve 11 Aralık 2016-Yeni Dönemin Başlangıcı Olsun). Gazetenin bunu yapmaktaki hedefi konuyla doğrudan ilgisi olan tarafın Başbakan Binali Yıldırım iken, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın konunun dışında ve tarafsız olduğu imajı çizmek istemesi olabilir.

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesinde yayınlanan ilk sayfa haberlerinde Sabah gazetesi ile benzer şekilde tüm haberlerin ağırlıklı olarak birincil kaynaklardan elde edildiği görülmüştür. Özellikle gazetenin uzman görüşlerine sıkça yer vermesi dikkati çekmektedir.

30 Temmuz 2016 tarihinde yayınlanan “*Tek Adama Geçit Yok*” başlıklı haberin spotu etken cümle olarak muhabirin ağzından verilmişse de (*Kılıçdaroğlu, CHP Genel Merkezi’nde Cumhuriyet’in sorularını yanıtladı*), haberin geri kalanı tırnaksız olarak bizzat Kılıçdaroğlu’nun cümlelerinin doğrudan aktarımı ile verilmiştir. CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun söylemleri ise genellikle tırnaksız ve doğrudan alıntı yapılarak verilmektedir. Bu durum gazetenin muhalefet yönelimli bir yayıncılık anlayışını benimsediğinin bir diğer göstergesidir.

Dolaylı anlatım ve edilgen cümle yapısı ile verilen haberlerde 11 Ağustos 2016 tarihli “*Anayasada HDP Devre Dışı Bırakıldı*”, 13 Ağustos 2016 tarihli “*Mini Anayasada HDP Sıkıntısı*”, 13 Ekim 2016 tarihli “*Başkanlık Kumarı*”, 31 Ekim 2016 tarihli “*Al İdamı Ver Başkanlığı*”, 13 Kasım 2016 tarihli “*CHP’den Anayasa Çalıştayı*”, 14 Kasım 2016 tarihli “*AKP-MHP Başkanlık Komisyonu*”, 17 Kasım 2016 tarihli “*AKP’den MHP’ye Algı Oyunu*”, 28 Aralık 2016 tarihli “*İki Madde Kabul Edildi*”, 2 Ocak 2017 tarihli “*AKP Planı Perdeledi*” ve 9 Ocak 2017 tarihli “*Tek Adam mı Demokrasi mi?*” haberleri öne çıkmaktadır.

Dolaylı anlatım ile verilen “*Anayasa İçin Yeni Uzlaşma*” (23 Ağustos 2016) başlıklı haberde CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun Yıldırım’a yönelik uyarısı ise aynı haber içinde doğrudan tırnak içinde alıntı ile verilen tek lider söylemi olarak dikkati çekmektedir. Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinin doğrudan tırnak içinde alıntı ile verilen haber örneklerinden bazıları aşağıda verilmiştir:

CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin gençlik kollarının düzenlediği Umut Kongresi’nde, AKP ve MHP’nin üzerinde anlaştığı anayasa değişikliğiyle ilgili uyarılarda bulundu. Kılıçdaroğlu, “Bizi uygar dünyadan kopartacak bir rejim değişikliğine izin vermeyeceğiz” diye konuştu. (Uygar Dünyadan Kopuş-19 Aralık 2016)

CHP’nin sürece yönelik muhalif hareketleri ve eylem planlarını içeren haberler doğrudan aktarım ve etken cümle yapısı ile verilmiştir.

Başkanlık sistemine karşı harekete geçen CHP, yurt genelinde yapılacak toplantılarda halka demokratik parlamenter sistemi anlatacak. (CHP Başkanlığı Halka Anlatacak-18 Kasım 2016)

CHP, AKP-MHP ittifakıyla hazırlanan ve önümüzdeki hafta TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmesine başlanacak anayasa değişikliği için kapsamlı bir hayır kampanyasına hazırlanıyor. (Dikta Anayasası-5 Ocak 2017)

Cumhuriyet gazetesinde tırnak içerisinde verilen doğrudan alıntılı cümlelere sıkça rastlanmaktadır. Bu tür kullanımlar genellikle süreç ile ilgili uzmanların ya da parti sözcülerinin söylemlerini aktardıkları görülmektedir.

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, grup toplantısında AKP'nin başkanlık sistemini referanduma götürmek için aradığı desteği vereceğini ilan etti. "Biz millete gitmekten korkmayız. Bunda da mahsur görmeyiz" diye konuşan Bahçeli, AKP'ye destek eleştirileri nedeniyle CHP'ye yüklendi (Bahçeli 'Başkan' İstiyor-19 Ekim 2016).

Devlet Bahçeli'nin başkanlığa destek çıkışının ardından MHP'den çelişkili açıklamalar gelmeye devam ediyor. Genel Başkan Yardımcısı Semih Yalçın dün, "Rejim sigara tiryakisi gibi hukuksuzluğun bağımlısı haline geldi" açıklaması yaptı. (MHP Pazarlık Kapısını Açtı-22 Ekim 2016)

AKP'nin Afyon kampında milletvekilleri Başbakan Binali Yıldırım'a "Nasıl bir başkanlık; yarı mı, partili cumhurbaşkanlığı mı" sorusunu yöneltti. Yıldırım yanıt olarak, "AKP yaparsa tam yapar, hiçbir işi yarım yapmaz" diyerek hedefleriyle ilgili sinyal verdi. (AKP'nin Hedefi Tam Başkanlık-24 Ekim 2016)

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, "başkanlık sistemine Meclis'te evet, referandumda hayır diyecekleri" iddialarına, "TBMM'de evet dersek, milletin huzurunda da evet deriz" yanıtını verdi. (Bahçeli "Hayır"a Kızdı-26 Ekim 2016)

Yıldırım taslakla ilgili olarak "Cumhurbaşkanı'nın eğer seçilirse partisiyle ilişkisi devam edecek" derken, yaz başında referandum yapılacağını belirtti. Taslak AKP içinde imzaya açıldı. (Anayasa Teklifi Haftaya Meclis'te-2 Aralık 2016)

Prof. Dr. İbrahim Kaboğlu, OHAL'de anayasa değiştirilemeyeceğini vurgulayarak "12 Eylül yöneticileri bile 2 yıl 2 ay sabrettiler anayasa için. Peki siz neden 2 hafta 2 ay sabretmiyorsunuz? Nedir aceleniz" diye sordu. (Kaboğlu: Bu Aceleniz Neden? -9 Aralık 2016)

AKP'nin anayasa önerisinin komisyondaki görüşmelerinin ikinci günü de tartışmalı geçti. CHP'li Bülent Tezcan, "Bu bir rejim değişikliğidir, demokratik sistemden otoriter sisteme geçiştir. Anayasayı çiğneyip fiili durum yaratmak, darbe yönetimlerine özgüdür" dedi. (AKP'de Kaygı Görünür Oldu-22 Aralık 2016)

CHP Grup Başkanvekili Özgür Özel, Başbakan Yıldırım ve MHP Genel Başkanı Bahçeli'nin görüşmesine ilişkin olarak "Liderler niye bir araya geliyor? 21 maddelik teklifin en az 7 ya da 8 maddesinin revize edilmesi gerektiği ortaya çıktı" diye konuştu. (Önerinin Yüzde 80'i Değişebilir-27 Aralık 2016)

Türkiye'nin bir kişinin isteğiyle anayasa değişikliğine götürüldüğünü söyleyen CHP lideri Kılıçdaroğlu "Ülkeyi daha karanlık bir tablonun içine çecekler. Bir veya iki partinin tekelinde rejim değiştirmeye kalkışmak demokrasiye ihanettir. Demokrasiden oylamayla

vazgeçtiğimiz için dünya bize gülüyor. Umarım bu paketi son anda da olsa geri çekerler” dedi. (12 Eylül’den Beter-29 Aralık 2016)

MHP Genel Başkan Yardımcısı Oktay Öztürk, gazetecilerin Türkiye’yi tek adam rejimine taşıyacak anayasa değişikliğine ilişkin “İçinize sindi mi” sorusuna dikkat çekici bir yanıt verdi. Öztürk, “Bazen zaruretlar hasıl olduğu vakit, içimize sinmeyen şeyleri de yapmak zorunda kalıyoruz” dedi. (MHP Zoraki Ortak-7 Ocak 2017)

Cumhuriyet gazetesinde edilgenden çok etken cümle yapısı tercih edilmiştir. Dolaylı anlatımla verilen etken cümle yapısına sahip haber örnekleri aşağıdaki gibidir:

Avrupa ABD ve Latin Amerika’daki başkanlık sistemi örneklerini inceleyen Uluslararası Hukuk uzmanı Ece Güner Toprak AKP’nin gündeme getirdiği Türk tipi başkanlık önerisinin getirdiği sınırsız yetkiler ve güçler ayrılığını ortadan kaldırması nedeniyle dünyada bir örneği olmadığını söyledi. (Böyle Başkanlık Yok-25 Ekim 2016)

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP’nin başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği teklif metninin MHP’ye iletildiğini açıkladı. (AKP’nin Teklifi Cumhur-Başkanlık-16 Kasım 2016)

MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, anayasa değişikliği teklifine “evet” oyu vereceğini açıkladı. (Bahçeli’den AKP’ye Koşulsuz Destek- 4 Ocak 2017)

“CHP’li Bülent Tezcan, AKP’nin Anayasa önerisinin Anayasa Komisyonu’ndaki görüşmeleri sırasında, hükümetin Nüfus Yasası’nı değiştirerek yurtdışında bulunan ve konsolosluklarda adres kaydı olmayanların seçmen kütüklerine yazılmasına yönelik bir hazırlık içinde olduğu bilgisinin geldiğini belirtti” (AKP Yurtdışında Seçmen Üretiyor-23 Aralık 2016)”.

TBMM Anayasa Komisyonu’nda yaşanan gerginliğin ardından CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin MYK’sını olağanüstü topladı. Bazı kurmaylarının “Komisyondan çekilelim” önerisine Kılıçdaroğlu, “AKP’nin tuzaklarla dolu kapan siyasetini boşa düşüreceğiz. Mücadele etmeyi sürdüreceğiz” yanıtı verdi. (Mücadeleye Devam-26 Aralık 2016)

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesinde yer alan haberlerin üçü ikincil kaynak; geri kaşılan haberler ise birincil kaynaklardan oluşmaktadır. Sözcü gazetesinde yer alan haberlerde kullanılan ikincil kaynakların ağırlıklı olarak ANKA Haber Ajansı’ndan aktarıldığı görülmektedir. 2018 yılında kapanan, 2019 yerel seçimleri esnasında Güneş Medya bünyesinde yeniden faaliyete geçen ajans, Anadolu Ajansı’na alternatif olarak kurulmuş ve aralarında Sözcü gazetesinin de

abonesi olduğu muhalif haberlere yer vermesiyle tanınmıştır⁶. Ajansın CHP Lideri Kılıçdaroğlu'nun danışmanı tarafından satın alınması başta Cumhurbaşkanı Erdoğan olmak üzere pek çok farklı kesimce eleştirilmiştir.

CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun "En Önemli Koltuktasın Daha ne İstiyorsun?" sözlerinden yola çıkılarak atılan 17 Ekim 2016 tarihli haber başlığı tırnaksız ve doğrudan verilmiş; bu yolla muhabirin, dolayısıyla gazetenin de Cumhurbaşkanı'na aynı soruyu Kılıçdaroğlu'nun sorusu aracılığıyla sorması söz konusu olmuştur. Haberin geri kalanında ise Kılıçdaroğlu'nun sözleri tırnak içerisinde verilmiştir.

"Kılıçdaroğlu, MHP Liderinin pasıyla başkanlık mitinglerini yeniden başlatan Erdoğan'ı isim vermeden şöyle eleştirdi: 'Memleketin bu kadar derdi var; terör almış başını gidiyor... Bir kişinin de özel bir derdi var: Benim koltuğum ne olacak diyor... Bu ülke sana zaten en önemli koltuğu vermiş. Daha ne istiyorsun?'" (17 Ekim 2016)

26 Ekim 2016 tarihli "Kral Yapalım Kurtulalım" başlıklı haberde de yine benzer bir yöntem tercih edilmekle birlikte gazetenin ideolojik yanlılığını gösterme açısından üzerinde durulması gereken bir husus göze çarpmaktadır. Haber esasen üç liderin polemliğini aktarmaktadır. Bununla birlikte yalnızca CHP liderinin sözleri başlık olarak kullanılmış; haber spotunda da yalnızca Kılıçdaroğlu'nun sözlerine yer verilmiştir. Haberin devamında ise üç liderin de sözleri tırnaksız olarak doğrudan aktarılmıştır. Aktarım sırasında da önce Kılıçdaroğlu, ikinci olarak Bahçeli, son olarak Yıldırım'ın sözleri bulunmaktadır.

18 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan "Bahçeli ile Yıldırım'ın 'Başkanlık Buluşması' başlıklı haberde öncelikle dikkati çeken "Başkanlık Buluşması" sözlerinin tırnak içinde verilmesidir. Tırnak işareti bir cümlede özellikle vurgulanmak ve dikkat çekilmek istenen yerlerde kullanılır ve bu haberde de gazetenin vurgulamak ve dikkat çekmek istediği nokta iki liderin buluşmasından ziyade, bu buluşmanın başkanlık ile ilgili olmasıdır. Haberin geri kalanında etkin cümle yapısı ve dolaylı anlatım bir arada kullanılmıştır.

"MHP'li Muhalifler: Başkanlığa Hayır" başlıklı haberde tırnak içerisinde doğrudan alıntı yapılmış; bununla birlikte başlıkta yer alan "MHP'li muhalifler" kelimeleri daha küçük yazılırken, "Başkanlığa Hayır" kelimeleri ise daha büyük ve farklı renkte verilmiştir. Bu yolla gazete "başkanlığa hayır" söylemini evetleyen ve vurgulayan bir yöntem izlemiştir.

"Laikliği Yeminden Kaldırma Planı!" başlıklı haberde öncelikle haber başlığında kullanılan ünlem işareti dikkati çekmektedir. Sözcü gazetesi en fazla ünlem ve üç nokta işaretini kullanan gazete durumundadır. Haberin devamında ise dolaylı anlatım ve edilgen cümle yapısı kullanılmıştır.

⁶ <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/10/11/bankadan-sonra-ajansi-da-oldu>, Erişim tarihi: 25.04.2020

“Milletvekili yeminindeki ‘Atatürk ilke ve inkılaplarına ve laik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma’ bölümünün kaldırılması için hazırlık yapılıyor.” (31 Ekim 2016)

Dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısının kullanıldığı bir diğer haber 1 Kasım 2016 tarihinde yayınlanan “Tam Başkanlık” başlıklı haberdur.

“Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli kâfalarındaki başkanlık modelinin detaylarını açıkladı: ‘Tam başkanlık modeli önereceğiz. Ara modeller gündemimizde değil’ dedi.” (1 Kasım 2016)

16 Kasım 2016 tarihinde yayınlanan üç haberden “Başkanlık İçin MHP’nin 3 İtirazı”nda MHP’nin söz konusu itirazları doğrudan tırnaksız olarak verilmiştir. Aynı şekilde Kılıçdaroğlu’nun “Türkiye Ateş Yerine Dönmüş Bunların Derdi Başkanlık” sözleri de doğrudan tırnaksız olarak verilmiştir. Bununla birlikte MHP lideri Bahçeli’nin “CHP Artık Nazlanmasın Bizim Aramıza Katılsın” sözleri haber başlığı olsa da tırnak içerisinde verilmiştir.

17 Kasım 2016 tarihli “Erdoğan’a 2 Yardımcı: Yıldırım ve Bahçeli” ve 11 Aralık 2016 tarihli “21 Maddelik Anayasa Paketi Meclis’e Verildi” başlıklı haberlerde dolaylı anlatım ve edilgin cümle yapısı hakimdir.

“AKP ile MHP’nin ‘Başkanlık Sistemi’ üzerindeki anlaşmasının ardındaki detaylar ortaya çıkıyor. İddialara göre Erdoğan partili Cumhurbaşkanı olacak. MHP lideri Devlet Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım ise cumhurbaşkanı yardımcısı görevine getirilecek.” (17 Kasım 2016)

“Bahçeli’nin Canını Sıkan Maddeler!..” başlıklı haberde yine iktidar partisinin getirmek istediği düzenlemelere karşı bir söylem ya da eylem gerçekleştiğinde MHP liderinin söylem ya da eylemlerinin doğrudan ve tırnaksız aktarımı söz konusudur.

“MHP Lideri, AKP’nin 12 maddelik başkanlık teklifini kurmaylarıyla ele aldı. Şu 4 maddeyi sorunlu buldu: 1) AKP Cumhurbaşkanı’na Meclis’i fesih yetkisi istiyor. MHP buna sıcak bakmıyor. 2) AKP, Cumhurbaşkanı’nın parti lideri olmasını istiyor. MHP, ‘liderliği bıraksın’ diyor. 3) AKP, Yüce Divan’a sevk için 4’te 3 çoğunluk istiyor. MHP, salt çoğunluk öneriyor. 4) AKP bakan olanın milletvekili kalmasını istiyor. MHP, ‘vekillik düşsün’ diyor”. (24 Kasım 2016)

2 Aralık 2016 tarihli iki haberde de (Başkanlık Anlaşması Doları Uçurdu ve El Ele Meclis’e) dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısı mevcuttur. 5 Aralık’ta Atatürkçü Düşünce Derneği’nin ‘Rejime sahip çık!’ yürüyüşünü aktaran haber ise tırnak içerisinde doğrudan aktarım ile okuyucularla paylaşılmıştır. Benzer şekilde 25 Aralık tarihli “AKP’nin Anayasası

Esad'ın Anayasası Çıktı" başlıklı haber de dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısı ile verilmiştir.

"CHP milletvekili iktidarın, 'tek adam dönemi' başlatacak anayasa paketi ile diktatör dedikleri Esad'ın anayasasının benzer olduğunu saptadı. İşte onlar..."

17 Aralık 2016 tarihli Doğu Perinçek'in sözlerine yer verilen "Başkanlık Toplumu Böler Geri Çekilsin" başlıklı haber doğrudan aktarım, etkin cümle yapısı ve tırnak içerisinde verilmiştir. 29 Aralık tarihinde de "Esad'la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar" başlıklı haber de doğrudan aktarım, etkin cümle yapısı ve tırnak içerisinde verilmiştir.

"Kılıçdaroğlu iktidarın dış politikası için 'Tüm tezleri iflas etti. Düşman ilan ettikleri Suriye lideri Esad'la tokalaşacaklar' dedi."

30 Aralık 2016 tarihli gazetede Meclis eski başkanı Hüsamettin Cindoruk'un sözlerinin yer aldığı haberde Cindoruk'un sözleri tırnak içerisinde doğrudan aktarım ile verilmiştir.

"Meclis eski başkanı Hüsamettin Cindoruk, partili cumhurbaşkanlığının sakıncalarını şöyle anlattı: 'Diyelim ki iki seçim bir arada yapıldı. Cumhurbaşkanı seçildi ama partisi muhalefete düştü. Bu durumda cumhurbaşkanı aynı zamanda muhalefetin de lideri olacak. Sabah cumhurbaşkanlığı, öğleden sonra muhalefet liderliği mi yapacak? Bakanları nasıl atayacak? Böyle garabet olmaz."

Son olarak 8 Ocak tarihli gazetede "Meclis'te Sahte Oy Skandalı" başlıklı haberde edilgen cümle yapısı ve dolaylı anlatım kullanılmıştır:

"CHP 'yoklama' talebinde bulundu. Bu yoklamada Başkanlık Divanına oy vermiş gibi gösterilen AKP'li vekillerden 6'sının Genel Kurul'da olmadığı tespit edildi. Ortalık karıştı. Oturum ertelendi. CHP suç duyurusu yapacak".

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinin haber kaynaklarına bakıldığında, belirlenen tarihlerde gazetede yer alan tüm haberlerin birincil kaynaklardan elde edildiği görülmüştür. Yeni Akit gazetesinin cümle yapılarına bakıldığında eğer bir liderin söylemi haber başlığı olarak kullanıldıysa tırnaksız verilmektedir. Bunun yanında gazetede haberlerde genel olarak tırnak içinde dolaylı anlatım yapıldığı ve etkin cümle yapısının kullanıldığı görülmektedir. Örneğin 23 Ağustos tarihli haberin başlığı olan "Bazıları şaşırırsa da milletimizi gördüler" tırnaksız olarak verilmiştir. Haberin ana metninde ise (Bakanlar Kurulu toplantısı sonrasında açıklama yapan Başbakan Binali Yıldırım liderlerle yaptığı toplantıyı hatırlatarak milletin beklentisi olan uzlaşmanın milli meselelerle ilgili olarak sürdürüleceğinin altını çizdi) dolaylı anlatım ve

edilgen cümle yapısı tercih edilmiştir. Aynı haberin devamında Yıldırım'ın sözleri tırnak içerisinde dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısıyla verilmiştir. 27 Eylül tarihli gazetede de yine benzer bir anlatım kullanılmış, haber metni dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısıyla verilmiştir.

“FETÖ’nün hainlikleriyle ülke gündeminden düşürülen yeni anayasa çalışmaları hakkında uyarılarda bulunan hukukçular, bu konuda rehavete kapılmanın en çok FETÖ’cülerini sevindireceğini söylediler”.

Bir diğer tırnaksız olarak verilen başlık TBMM Başkanı İsmail Kahraman'ın sözleri olan “Bu Anayasa Türkiye’yi Taşımıyor” haberine aittir (28 Eylül 2016). Haberin devamında dolaylı anlatım ve etken cümle tercih edilmiş; Kahraman'ın sözleri tırnak içinde verilmiştir:

“Mevcut anayasa Türkiye’yi taşımaz” diyen Meclis Başkanı “Ufkumuzu karartan bulutların dağıldığı bu dönemde başta darbeci zihniyetin bütün izlerini taşıyan 12 Eylül anayasasını değiştirmek temel gayemiz olmalıdır. Yeni anayasa sadece sivil ve demokratik bir anayasa olacaktır” dedi.

Yeni anayasanın Meclis’e geleceği müjdesi, Başbakan Binali Yıldırım'ın ağzından tırnaksız olarak “Yeni Anayasa Meclis’e Geliyor” başlıklı haberle verilmektedir (13 Ekim 2016). Haberin devamında da yine Yeni Akit gazetesinde ağırlıklı olarak tercih edildiği üzere dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısı kullanılmaktadır.

“Güçlü bir siyasi iradeyi oluşturacak, istikrarı kalıcı hale getirecek bir sistem değişikliğinin Türkiye’nin vazgeçilmez bir ihtiyacı olduğunu vurgulayan Başbakan Binali Yıldırım, “Anlaşılan 60 madde başta olmak üzere eksik kalan maddeleri de hazırlayıp Meclis’e getireceğiz” dedi”.

Yeni Akit gazetesinde yer alan ilk sayfa haberlerinde CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun herhangi söylemine yer verilmemiştir. CHP ya da Kemal Kılıçdaroğlu ile ilgili bir haber olduğu durumlarda bile AK Parti, MHP ya da çeşitli uzmanların yorumları aracılığıyla okuyuculara aktarılmıştır. Örneğin 15 Ekim 2016 tarihli haberde MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin CHP'ye yönelik “don lastiği” benzetmesi başlık olarak kullanılmıştır. Haberin devamında yine dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısı ile Bahçeli'nin sözleri tırnak içinde verilmiştir:

“CHP’nin MHP siyasetini sorgulayacağına “Ailece HDP’ye oy verdik” diyen dönemin genel başkan yardımcısını sorgulaması gerektiğini vurgulayan Büyükataman, ‘Bebek katilinin posterini altında yürüyüşe katılan milletvekilini, PKK ile mücadele eden asker-polisimize suç duyurusunda bulunanları sorgulasın’ dedi”.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni şafak gazetesinde yer alan haberlerin tümü birincil kaynaklardan, yani gazetenin kendi Ankara ve İstanbul muhabirlerinden elde edilmiştir. Gazetede yer alan cümle yapılarına ve aktarmalara bakıldığında dolaylı anlatım ve etkin cümle yapısı öne çıkmaktadır. Liderlerin söylemleri ağırlıklı olarak tırnak içerisinde doğrudan aktarım ile verilmiştir. Örneğin 13 Ekim 2016 tarihli gazetede “Başkanlık Meclis’e Geliyor” başlıklı haberde “Yıldırım, ‘Sayın Bahçeli’nin beyanatları cesaret verici. Biz hazırız. Bu yolda adımları da atacağız. Kararı ya Meclis verecek ya da millet verecek. İster 330’la geçsin ister 367 ile. Sonucu millete götüreceğiz’ dedi” şeklinde tırnak içinde doğrudan aktarım söz konusudur.

Benzer şekilde 14 Ekim 2016 tarihinde yayınlanan “Fiili Başkanlık Zaten Var” başlıklı haberin başlığı tırnaksız olarak Adalet Bakanı Bozdağ’ın ağzından verilmiştir. Aynı haberin devamında “Adalet Bakanı Bozdağ, zaten fiili bir başkanlığın olduğunu belirterek, ‘Konu TBMM’ye taşınmalı, tartışılmalı. Meclisimiz 330’un üzerinde çoğunlukla kabul ettiğinde de halkımıza bunu sormalıyız’ dedi” cümlesiyle yine Bozdağ’ın sözleri tırnak içerisinde doğrudan aktarılmıştır.

Bu tarzda aktarım yapılan diğer haberler aşağıda sıralanmaktadır:

“En Büyük Reform Başkanlık Sistemi: Gazetelerin ekonomi müdürleriyle bir araya gelen Yıldırım şu açıklamaları yaptı, ‘Akıl terini ön plana çıkaran yatırımlara yönelmeliyiz. Savunma, petro-kimya, bilişim, lojistik ve otomotivde Türkiye markalaşmalı. Başkanlık sistemi tartışmasını getirip dolara bağlamanın bir anlamı yok. Bu ters algıyla mücadele etmemiz lazım” (17 Ekim 2016).

“Anayasa Teklifi MHP’de: Başbakan Yıldırım başkanlık sistemine karşı çıkan CHP liderine, ‘Ey Kılıçdaroğlu, rejim tartışması 1923’te bitti. Cumhuriyeti tartışan kimse yok. Hala vaktin var. Tren kalkmadan binebilirsin. Gelin hep beraber yapalım. Yenikapı ruhunu yaşatalım ve vesayet kalıntısı bu anayasayı birlikte değiştirelim’ diye seslendi” (16 Kasım 2016).

“Anayasada Sona Geldik: “Başbakan Binali Yıldırım yeni anayasa hazırlıklarının son aşamaya geldiğini belirterek, ‘Önümüzdeki günlerde Meclis’e getirmiş olacağız. Diğer partilerle ortak mutabakat zemini aramayı da sürdüreceğiz. Ondan sonra karar aziz milletimizindir’ dedi” (17 Kasım 2016).

“Pürüzleri Aşacağız: MHP Lideri Bahçeli, Ak Parti’nin anayasa değişikliği önerilerini genel olarak olumlu bulduklarını söyledi. Bahçeli, ‘Konuşa konuşa pürüzleri aşacağımızı düşünüyoruz. Türkiye’nin ağırlaşan iç ve dış sorunlarını dikkate aldığımızda, çok fazla seçeneğimizin olmadığını da görüyoruz’ dedi” (23 Kasım 2016).

“Başkanlık Tamam: Müzakerelerin belli olgunluğa eriştiğini söyleyen Yıldırım, ‘Cumhurbaşkanı’nın eğer seçilirse partisiyle ilişkisi devam edecek. Yapılan en önemli değişiklik bu’ dedi” (2 Aralık 2016).

Liderlerin söylemlerinin tırnaksız olarak doğrudan aktarıldığı haberlerden bazıları şunlardır:

“Başkanlık’a Millet Karar Versin: Biz millete gitmekten korkmayız. Bunda da mahzur görmeyiz. Ve de Türk milleti ne derse, neye karar verirse baş göz üstüne diyerek, gereği neyse seve seve yaparız” (MHP Lideri Bahçeli’nin sözleri-19 Ekim 2016).

“Yıldırım Suriye ve Irak’la ilgili de kararlılık mesajı verdi: Bizi Suriye’de, Irak’ta çırak çıkarmaya çalışanlar Fırat Kalkanı’na Başika’ya baksınlar” (Başbakan Yıldırım’ın sözleri-24 Ekim 2016).

“Canikli şu bilgileri verdi: Yasama, yürütme ve yargı arasındaki denge son derece önemli, bu korunuyor. Müthiş bir denge var. Parlamenter sistemde yasama ve yürütme iç içe geçmiş durumda. Bu zafiyetler ortaya çıkabiliyor. Başkanlık sisteminde ise gerçek anlamda güçler ayrılığı ilkesi hayata geçiyor. Olabilecek en kısa sürede Meclis’e getirilecek” (Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli’nin sözleri-31 Ekim 2016).

Yeni Şafak gazetesinde liderlerin söylemlerinin tırnaksız olarak verildiği haber başlıklarına örnek gösterilebilecek haber başlıkları ise şunlardır:

“Fiili Başkanlık Zaten Var” (14 Ekim 2016).

“En Büyük Reform Başkanlık Sistemi” (17 Ekim 2016).

“Başkanlığa Millet Karar Versin” (19 Ekim 2016).

“Teklifimiz Tam Başkanlık” (31 Ekim 2016).

“Milletimizden Başkasına İhtiyacımız Yok” (31 Ekim 2016).

“Anayasada Sona Geldik” (17 Kasım 2016).

“Pürüzleri Aşacağız” (23 Kasım 2016).

“Kuvvetler Ayrılığı Şimdi Sağlanacak” (19 Aralık 2016).

3.6.2.2. Mikro Yapı Analizleri

Van Dijk’ın Eleştirel Söylem Analizi’nin ikinci aşaması olan “Mikro Yapı Analizi” sözdizimsel (sentatik) çözümleme, içsel tutarlılık/bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik ve ikna stratejileri olarak dört başlıkta incelenmektedir.

3.6.2.2.1. Sözdizimsel (Sentatik) Çözümleme

Eleştirel söylem analizi ile haber söyleminin önemli kısımlarını analiz ederken öncelikle, semantik kategorisi analiz edilmelidir. Aynı zamanda, söylemle sunulan toplumsal

sınıfın ve haber söylemindeki grup ve kurumun örtük ideolojisinin çıkarları ve kendi ideolojisi ile bağı incelenmelidir. İdeoloji, bir haberi okuyucu ile paylaşan muhabir tarafından tam olarak ifade edilmese de sözdizimleri aracılığıyla yansıtılır. Bu sayede iktidar sahipleri ve medyanın sıradan dinleyicileri haber söylemiyle nasıl etkilediğini görülebilir (Xie, 2018: 403).

Mikro yapı analizinin ilk ayağı olan sözdizimsel yani sentatik çözümlemede haber metinlerinde kullanılan cümle yapılarına, cümlelerin etken ya da edilgen, basit ya da karmaşık, son olarak da uzun ya da kısa olup olmadıklarına bakılır. Bunun nedeni edilgen cümle yapılarının tercih edildiği durumlarda, haber aktörlerinin kendi eylemlerinden doğrudan mesul olmamaları gibi bir anlamın ortaya konulmak istenmesidir. Bu durum gerçekte olan olayların gizlenmesine ya da cümlenin gerçek anlamının gözden kaçmasına neden olabilmektedir. Bunun yanında cümlelerin uzun ya da kısa, basit ya da karmaşık olarak tercih edilme sıklığı da benzer sonuçlara yol açabilmektedir.

Hürriyet Gazetesi:

Araştırma kapsamında incelenen Hürriyet gazetesindeki haberlerdeki cümlelere bakıldığında özellikle parti başkanlarının demeçleri haricindeki haberlerde edilgen, karmaşık ve uzun cümlelerin kullanıldığı görülmektedir. Hürriyet gazetesindeki parti başkanlarının demeçleri dışında kalan haberlerin ağırlıklı olarak Anayasa değişikliği ve referandum süreci ile ilgili teknik ayrıntılar ve düzenlemeler ile ilgili olduğu göz önüne alındığı takdirde, okuyucunun özellikle bir ilgisi ve bilgisi yoksa bu tür haberleri anlamakta güçlük çekebilmesi mümkündür. Bu tür cümle yapılarına aşağıdaki haberler örnek olarak gösterilebilir:

“Ak Parti’nin mini Anayasa paketini MHP’ye ulaştırmasıyla başkanlık sürecinde ilk somut adım atıldı” (16 Kasım 2016).

“Ak Parti’nin MHP ile temasları sonrasında bugün veya pazartesi TBMM’ye sunulacak Anayasa teklifinde iki kritik konuda değişiklik yapıldı (.....). Geçiş ve ilga maddeleriyle 20’ye ulaşan metni oluşturmak için mevcut Anayasa’nın 70’e yakın maddesinde değişiklik yapıldı” (9 Aralık 2016).

Hürriyet gazetesinde parti başkanlarının süreç ile ilgili yaptıkları eylemlerle ilgili haberler etken, kısa ve basit cümlelerden oluşmaktadır. Hem haber aktörlerinin söylemlerini aktaran alıntılı haberlerde hem de doğrudan eylemin aktarıldığı haberlerde cümle yapıları bu doğrultuda verilmektedir. İlgili haberlerde etken cümle yapılarına örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

“MHP lideri Bahçeli Ak Parti’ye başkanlık konusundaki önerisini Meclis’e getirme çağrısında bulundu” (16 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım, başkanlık sistemiyle ilgili çarpıcı ifadeler kullandı” (31 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım, Bahçeli’yle görüşmesinin ardından başkanlık sistemiyle ilgili daha net mesaj verdi (12 Kasım 2016).

“MHP lideri Bahçeli, Ak Parti’den başkanlık ve Anayasa değişikliği teklifiyle ilgili çağrıda bulundu” (16 Kasım 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım, Kılıçdaroğlu’nun başkanlık sistemini rejim değişikliği olarak nitelendirmesine tepki gösterdi” (16 Kasım 2016).

“Meclis başkanlığı geçen hafta atılan sloganlar nedeniyle HDP grubuna ziyaretçi alınmasına izin vermedi” (16 Kasım 2016).

“Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, dün yaptıkları görüşmede başkanlık sistemiyle ilgili Anayasa değişikliğindeki pürüzleri giderdi” (2 Aralık 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım Rusya’ya giderken uçakta Anayasa değişikliği teklifinin detaylarını anlattı” (7 Aralık 2016).

“Ak Parti ve MHP’nin Anayasa teklifine karşılık CHPgüçlendirilmişparlementer sistem önerisini içeren taslak hazırladı (9 Aralık 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım, Anayasa değişikliği teklifini bugün TBMM’ye vereceklerini açıkladı” (10 Aralık 2016).

“Ak Parti ve MH, köklü sistem değişikliği getiren ve parlementer sistemden başkanlığa geçişi öngören Anayasa değişiklik teklifinde uzlaştı” (11 Aralık 2016).

“İstanbul Esenyurt’taki açılış töreninde vatandaşa hitap eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, yeni Anayasa teklifi için hazır mısınız diye sordu” (11 Aralık 2016).

“Yargıtay Başkanlığı, Anayasa değişikliği konusunda Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin TBMM’ye iki alternatifli görüş sundu” (29 Aralık 2016).

“Türkiye Barolar Birliği (TBB), Meclis’te görüşülmeye başlanacak Anayasa değişiklik teklifini 100 bin avukatın değerlendirmesine açtı” (5 Ocak 2016).

Sabah Gazetesi:

Araştırma kapsamında incelenen bir diğer gazete olan Sabah gazetesindeki haberlerdeki cümlelere bakıldığında kısa ve basit cümlelerin kullanıldığı görülmektedir. Sabah gazetesindeki Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin demeçleri dışında kalan haberlerin Hürriyet gazetesine benzer bir şekilde Anayasa değişikliği ve

referandum süreci ile ilgili teknik ayrıntılar ve düzenlemeler ile ilgili olduğu göze çarpsa da, Hürriyet gazetesinin aksine her türlü okuyucunun anlayabileceği tarzda cümlelerin verilmesi söz konusudur. Bu tür cümle yapılarına aşağıdaki haberler örnek olarak gösterilebilir:

“Ak Parti’nin başkanlık stratejisi şekilleniyor. Anayasa değişikliği Ocak’ta MHP desteğiyle Meclis’ten geçecek. Nisan’da halka gidilecek” (19 Ekim 2016).

“Ak Parti hazırladığı üç başkanlık modeliyle ilgili olarak geçiş sürecine yönelik de alternatiflerini belirledi. MHP ile görüşmelerin ardından son karar verilecek” (22 Ekim 2016).

“Başkan devletin ve yürütmenin başı olacak. Bakanları atayacak. Yasaları onaylayıp veto edebilecek. Kararnameler çıkarabilecek” (29 Ekim 2016).

“Ak Parti, MHP lideri Devlet Bahçeli’ye iki alternatifli anayasa paketi ile gidecek” (31 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım, MHP lideri Devlet Bahçeli ile başkanlık sistemi ve anayasa değişikliği için bir araya geldi” (11 Kasım 2016).

“İşte Ak Parti’nin MHP’ye sunduğu anayasa paketi: Yeni sistemin adı Cumhurbaşkanlığı olacak. Erdoğan’a 2019’a kadar geçiş yetkileri tanınacak” (16 Kasım 2016).

“Ak Parti ile MHP arasında yürütülen anayasa görüşmelerinde sona gelindi” (26 Kasım 2016).

“Ak Parti ve MHP kurmayları arasında yürütülen anayasa değişikliği çalışmaları tamamlandı” (30 Kasım 2016).

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili anayasa değişikliğini görüşmek üzere bugün bir araya geliyor” (1 Aralık 2016).

“2019’da Cumhurbaşkanlığı ve genel seçim birlikte yapılacaktır. Referandumla Cumhurbaşkanı ile partisinin başı kurulacaktır. Cumhurbaşkanı yürütmenin başı olacak, başbakan olmayacaktır. Cumhurbaşkanının bir ya da daha çok yardımcısı olacaktır (11 Aralık 2016).

“Cumhurbaşkanlığı sistemi değişikliği vatandaşa ‘güçlü yönetim, güçlü Meclis ve güçlü istikrar’ vurgusuyla anlatılacaktır” (17 Aralık 2016).

“Anayasa Komisyonu’nda 8 madde kabul edildi” (29 Aralık 2016).

“Anayasa teklifinde çoğu gitti, azı kaldı. TBMM Anayasa Komisyonu’nda görüşülen anayasa değişikliği teklifinin 11. maddesi de kabul edildi. Geriye 8 madde kaldı” (30 Aralık 2016).

“Cumhurbaşkanlığı sisteminin de yer aldığı 18 maddelik anayasa değişikliği teklifi TBMM’de 18 Ocak’ta görüşülmeye başlanacak” (4 Ocak 2017).

Sabah gazetesinde Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin süreç ile ilgili yaptıkları eylemler ya da verdikleri demeçlerle ilgili haberler doğrudan aktarılmaktadır. Haber aktörlerinin söylemlerini aktaran alıntılı haberlerde ve doğrudan eylemin aktarıldığı haberlerde cümle yapıları ağırlıklı olarak etken yapıda verilmektedir. İlgili haberlerde etken cümle yapılarına örnek olarak aşağıdakiler verilebilir:

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli Çankaya Köşkü’nde buluştu” (18 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım, MHP lideriyle görüşmesini Ak Parti MYKY toplantısında anlattı” (19 Ekim 2016).

“Ak Parti, hazırladığı üç başkanlık modeliyle ilgili olarak geçiş sürecine yönelik de alternatifleri belirledi” (22 Ekim 2016).

“Ak Parti Komisyonu, anayasa değişikliğiyle ilgili 30 maddelik taslak metni tamamladı” (29 Ekim 2016).

“Ak Parti, MHP lideri Bahçeli’ye iki alternatifli anayasa paketi ile gidecek” (31 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım, MHP lideri Bahçeli ile başkanlık sistemi ve anayasa değişikliği için Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi” (11 Kasım 2016).

“MHP teknik düzeyde Ak Parti’nin kendisine gönderdiği anayasa değişiklik paketiyle ilgili çalışmalarını sürdürüyor” (29 Kasım 2016).

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili anayasa değişikliğini görüşebilmek için bugün bir araya geliyor” (1 Aralık 2016).

“Cumhuriyet tarihinin en köklü reformu olan Cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş için tarihi anlaşılmayı Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli açıkladı” (2 Aralık 2016).

“Kendisinden randevu isteyen bir grup Ak Parti milletvekiliyle bir araya gelen Cumhurbaşkanı Erdoğan, fire tartışmalarını hatırlatarak, Ak Parti’yi sonuna kadar güvendiğini belirtti” (9 Aralık 2016).

“Anayasada 6 yenilik daha: Bakanlar Meclis’te yemin edecek” (28 Aralık 2016).

“Anayasa görüşmeleri Pazartesi başlıyor” (4 Ocak 2017).

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesinde incelenen dönemde haber aktörlerinin gerçekleştirdikleri eylemlerin ağırlıklı olarak etken cümle yapısıyla verildiği görülmektedir. Sabah gazetesinden

farklı, Hürriyet gazetesine benzer şekilde de cümlelerin uzun ve karmaşık yapıda olduğu dikkati çekmektedir. Cümle yapılarının etken, edilgen olması noktasında diğer gazetelerde olmadığı kadar farklı kullanım söz konusudur. Bazı haberlerde etken ve edilgen cümle yapılarının bir arada kullanıldığını görmek mümkündür.

Anayasada da HDP devre dışı bırakıldı: Mini anayasa paketi için AKP, CHP ve MHP'den birer üyeyle oluşturulan anayasa komisyonu, bu hafta çalışmalara başlıyor. HDP'nin dışlandığı komisyonda ağırlıklı olarak yargıyla ilgili maddelerin görüşüleceği belirtiliyor. (11 Ağustos 2016)

Başbakan Yıldırım, CHP lideri Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Bahçeli'yi bir araya getiren zirvede en somut adım anayasa değişikliği konusunda atıldı. Liderler, yargı düzenlemeleri içeren mini anayasa paketi ile geçen dönem üzerinde uzlaşılan 60 maddelik değişikliğin de gerçekleşmesi yönünde uzlaştı. (23 Ağustos 2016)

Cümlelerde “-dır” edatının kullanılması, o söylemde kullanılan ifadelerin hiçbir şekilde kuşkuyla yer bırakmayan mutlak ve kesin gerçeklikler olduğunu okuyucuların gözünde sabitleme amacıyla yapılmaktadır (Gökalp, 2007: 73).

CHP lideri Kılıçdaroğlu, Bahçeli'nin açıklamalarıyla yeniden alevlenen başkanlık tartışmasına ilişkin ortak mücadele çağrısı yaptı: "Bir kişi milli iradeyi temsil edemez, demokrasilerde böyle bir şey yoktur" dedi. (22 Ekim 2016)

Cumhuriyet gazetesinde uzun ve karmaşık cümlelerin kullanılmasına örnek olarak şu haberler gösterilebilir:

AKP, ülkeyi tek adam rejimine götürecek anayasa değişikliğindeki tartışmalı maddeleri, diğer maddelerin içine taşıdı. (2 Ocak 2017)

Okuryazar her insan bu anayasa taslağının, iktidarın tek elde toplanmasını önlemek şöyle dursun, tam tersine ‘vesayete son verilecek’ yalanıyla iktidarı, ‘yanılmaz’ kabul ettiği geleceğin tek insanına, ‘Cumhurbaşkanı’na, teslim ettiğini kolayca anlayabilir. (9 Ocak 2017)

MHP'nin desteğiyle Meclis'teki oylamada 330'u garantileyen AKP, referandum için MHP'de muhalif kanadın yürüteceği başkanlık karşıtı kampanyadan endişeli. Anketlerle başkanlığa desteği yüzde 40'larda ölçen AKP, MHP'den en az yüzde 8 oy alma zorunluluğu üzerinden hareket ediyor. (25 Ekim 2016)

Yukarıdaki örnekte dikkati çeken bir diğer nokta cümledeki yüklem yapıları gereği okuyucuya sanki gazete muhabiri bizzat olaya tanık olmuş izlenimi vermesidir. Endişe etmek insan psikolojisinde kaygı duyulan durumlarda hissedilen bir durum olarak, bu haberde muhabirin bizzat AK Parti milletvekillerinin kaygısını dile getirmesi söz konusu olmuştur.

Benzer bir kullanım “Ankara’da MHP’nin idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlığa destek vereceği konuşuluyor” (Al İdamı, Ver Başkanlığı-31 Ekim 2016) haberinde de söz konusudur. Dedikodu aktarımı şeklinde verilen haberde diğer cümleden farklı olarak edilgen cümle yapısı kullanılmıştır. Benzer bir örnek de “AKP’nin MHP’ye sunduğu anayasa taslağında üçayaklı bir strateji güdülüyor” (AKP’den MHP’ye Algı Oyunu-17 Kasım 2016) ve “AKP, başkanlığı tek bir torba maddeyle anayasadan çıkarmayı planlıyor” (Başbakan Torbası-4 Aralık 2016), “AKP’li Vekillerde Yedek Paniği” (7 Aralık 2016), “Parti içinde anayasa değişikliğinin kolay olmayacağı tartışılıyor” (AKP’de Sürpriz Sonuç Kaygısı-9 Aralık 2016) haberlerinde de görülmektedir.

Etken cümle yapısı genellikle haber aktörünün bizzat eylem ya da söyleminden sorumlu tutulduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu durumda gazetenin desteklediği eylem ya da söylemlerde kullandığı etken yapı cümleler olumlayıcı, desteklemediği eylem ya da söylemlerde kullanılan etken yapı cümleler ise yargılayıcı ve sorgulayıcı anlamda kullanılmaktadır.

“Kılıçdaroğlu, Yıldırım ve Erdoğan’ın darbe ile başkanlığı ilişkilendirmelerine tepki gösterdi” cümlesinin hemen ardından kullanılan Kılıçdaroğlu’nun söylemi “Şehitlere İhanet” gazetenin de bu duruma Kılıçdaroğlu gibi tepki gösterdiğini ortaya koymaktadır. Aynı gün yayınlanan “Bahçeli ‘Hayır’a Kızdı” başlıklı haberde kullanılan etken yapı, Bahçeli’nin başkanlık sistemine referandum ile Meclis’te farklı oy kullanacağına dair söylentilere yönelik verdiği tepkinin alaylı bir üslupla verilmesidir.

“CHP Türkiye’nin sayılı anayasa hukukçularının katılımıyla anayasa çalıştayını yaptı” (13 Kasım 2016) ve “Başkanlık sistemine karşı harekete geçen CHP, yurt genelinde yapılacak toplantılarda halka demokratik parlamenter sistemi anlatacak” (18 Kasım 2016) ve “CHP Sandıkta Nöbet Tıtacak” (23 Aralık 2016) haberleri de etken cümle yapısına sahip haber aktörlerinin eylemlerinin desteklendiği haberlere örnek olarak verilebilir. Bu konuda verilebilecek bir diğer örnek haberin alt başlıklarının CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinin doğrudan verildiği “Uygar Dünyadan Kopuş” (19 Aralık 2016) başlıklı haberdur.

CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin gençlik kollarının düzenlediği Umut Kongresi’nde, AKP ve MHP’nin üzerinde anlaştığı anayasa değişikliğiyle ilgili uyarılarda bulundu. Kılıçdaroğlu: “Bizi uygar dünyadan kopartacak bir rejim değişikliğine izin vermeyeceğiz” diye konuştu.

Edilgen cümle yapılarının tercih edildiği durumlarda, haber aktörlerinin kendi eylemlerinden doğrudan mesul olmamaları gibi bir anlamın ortaya konulmak istenmesidir. Bu

tür haberlerde en fazla öne çıkan MHP'nin dahil olduğu süreçlerdir. Böylece MHP'nin kendi iradesi doğrultusunda değil de AK Parti'nin istemi doğrultusunda sürece dahil olduğu ve diğer partilerin bu sürecin dışında bırakıldığı çıkarımı okuyucuya aktarılmaktadır.

Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli'nin geçen hafta yaptıkları görüşmede başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği için iki parti arasında bir "anayasa ve başkanlık" komisyonu kurulması kararı alındığı belirtildi. (14 Kasım 2016)

"MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP'nin başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği teklif metninin MHP'ye iletilildiğini açıkladı". (16 Kasım 2016)

Cümle yapılarında gelecek zamanlı etken yapının kullanılması haberde sözü edilen durumların gerçekleşeceğine dair haberi yapan muhabirin öngörülerini okuyucuya aktarmaktadır. Örneğin *"AKP'nin gelecek hafta TBMM Başkanlığı'na sunmayı planladığı anayasa değişiklik önerisindeki partili cumhurbaşkanlığı sistemi, yasama ve yürütme alanında yeni krizlerin yaşanmasını da beraberinde getirecek"* (3 Aralık 2016) cümlesi anayasa değişiklik önerisinin olası krizlere kapı açacağını öngören bir haber metni olarak öne çıkmaktadır. *"İki Parti Tek Adam"* (14 Aralık 2016) ya da bu konuda örnek olarak verilebilecek diğer bir haber *"Saray devleti teslim alacak"* (11 Aralık 2016) başlıklı haberlerdir.

"AKP'li vekillerin imzasıyla Meclis'e sunulan anayasa değişikliğinde başbakanlığın kaldırılarak tüm yetkilerinin cumhurbaşkanına devri öngörülüyor. Cumhurbaşkanına kararname çıkarma yetkisi veren değişiklik gerçekleşirse tüm üst düzey kamu görevlilerini atamada ve yerel yönetimlere ilişkin düzenlemelerde tek belirleyici 'Saray' olacak".

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesindeki cümle yapılarına bakıldığında en dikkati çeken nokta çok kısa ve basit cümle yapılarına rastlanması olmuştur. Bu tür cümle yapılarına örnek oluşturabilecek haber örnekleri aşağıda sıralanmıştır:

"MHP ile AKP arasında 'başkanlık' ziyaretleri başladı. Devlet Bahçeli, Başbakan Binali Yıldırım'la görüştü." (18 Ekim 2016)

"MHP lideri AKP'nin 12 maddelik başkanlık teklifini kurmaylarıyla ele aldı. Şu dört maddeyi sorunlu buldu: AKP Cumhurbaşkanına Meclis'i fesih yetkisi istiyor. MHP buna sıcak bakmıyor." (24 Kasım 2016)

"Cumhurbaşkanının partisiyle ilişkisi kesilmeyecek. Partili cumhurbaşkanı vekil adaylarını belirleyecek. Başbakana ait yetkiler ona geçecek. Bakanları atayacak. KHK

çıkartabilecek. Vekil sayısı 550'den 600'e çıkacak. Seçilme yaşı 18'e indirilecek.” (11 Aralık 2016)

“CHP ‘yoklama’ talebinde bulundu. Bu yoklamada Başkanlık Divanına oy vermiş gibi gösterilen AKP’li vekillerden 6’sının Genel Kurul’da olmadığı tespit edildi. Ortalık karıştı. Oturum ertelendi. CHP suç duyurusu yapacak”. (8 Ocak 2017)

Cümle yapılarında gelecek zamanlı etken yapının kullanılması aracılığıyla haberde sözü edilen durumların gerçekleşeceğine dair muhabirin öngörülerini okuyucuya aktarma tekniği Sözcü gazetesinde de görülmektedir. Örneğin *“Laikliği Yeminden Kaldırma Planı”* (31 Ekim 2016) haberi *“Anayasa Değişikliği Bahanesiyle Bunu da Yapacaklar. Anayasada Laiklik Yeminden Silinecek”* metni ile anayasa değişiklik önerisinin olası krizlere kapı açacağını öngören bir haber metni olarak öne çıkmaktadır. *“El Ele Meclise”* (2 Aralık 2016), *“Esad’la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar”* (29 Aralık 2016), *“Sabah Cumhurbaşkanı, Öğleden Sonra Parti Lideri-AKP ve MHP’nin anayasa paketi kabul edilirse böyle olacak”* (30 Aralık 2016) haberleri bu konuda örnek olarak verilebilecek diğer haberlerdir.

Sözcü gazetesinde aktörün kendi eyleminden sorumlu tutulmadığı edilgin cümle yapısı çok az kullanılmaktadır. Bununla birlikte daha önce de belirtildiği gibi etken cümle yapısı genellikle haber aktörünün bizzat eylem ya da söyleminden sorumlu tutulduğu durumlarda kullanılmaktadır. Bu durumda gazetenin desteklediği eylem ya da söylemlerde kullandığı etken yapıları cümleler olumlayıcı, desteklemediği eylem ya da söylemlerde kullanılan etken yapıları cümleler ise yargılayıcı ve sorgulayıcı anlamda kullanılmaktadır. Bu tür haberlere örnekler aşağıdaki gibidir:

“CHP Lideri Cumhurbaşkanı Makamını Hatırlattı”. 17 Ekim 2016

“Bahçeli ile Yıldırım’ın ‘Başkanlık Buluşması’-70 dakika baş başa görüştüler.” (18 Ekim 2016)

“AKP’liler Ağzındaki Baklayı Sonunda Böyle Çıkardı-Yıllardır, ‘Türk tipi’ diyerek dayattıkları başkanlık modeli netleşmeye başladı.” 1 Kasım 2016

“CHP Lideri Kılıçdaroğlu Sert Çıktı: Türkiye Ateş Yerine Dönmüş, Bunların Derdi Başkanlık” (16 Kasım 2016)

“Onbinler Cumhuriyet İçin Yürüdü. Başkanlık sistemine karşı binler Anıtkabir’e akın etti. (5 Aralık 2016)

“AKP’nin Anayasası Esad’ın Anayasası Çıktı.” (25 Aralık 2016)

Cümledeki yüklem yapıları gereği okuyucuya sanki gazete muhabiri bizzat olaya tanık olmuş izlenimi vermek için tercih edilen şimdiki zaman kipi kullanılarak yapılan haberler Sözcü gazetesinde de karşımıza çıkmaktadır. 17 Kasım 2016 tarihli *“Erdoğan’a İki yardımcı:*

Yıldırım ve Bahçeli” haberinde kullanılan “İki lider anlaştı. Yıldırım ve Bahçeli Erdoğan’ın yardımcısı oluyor. Endişe etmek insan psikolojisinde kaygı duyulan durumlarda hissedilen bir durum olarak, bu haberde de yine muhabirin adeta çok yakın bir zamanda gerçekleşecek olumsuz bir olayı yakınlarına aktarma tarzı göze çarpmaktadır. Benzer bir kullanım 11 Aralık 2016 tarihli “Başkanlık Kalkıyor Parti Üyesi Cumhurbaşkanı Geliyor” haberinde de söz konusudur.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinde Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin süreç ile ilgili yaptıkları eylemler ya da verdikleri demeçlerle ilgili haberlerin başlıkları doğrudan haber aktörünün ağzından, haber metni ise dolaylı aktarılmaktadır. Haber aktörlerinin söylemlerini aktaran alıntılı haberlerde ve doğrudan eylemin aktarıldığı haberlerde cümle yapıları ağırlıklı olarak etken yapıda verilmektedir. Cümlelerin karışık ya da basit olup olmadığına bakıldığında, etkin cümle yapısı ve dolaylı anlatım ağırlıklı olarak tercih edildiği için cümlelerin uzun ve karmaşık olduğu söylenebilir. Bu tür cümlelere örnek olarak aşağıdaki cümleler verilebilir:

“Ak Partili Abdülhamit Gül, iktidarıyla, muhalefetiyle artık geleceğe daha emin adımlarla ilerleneceğinden kimsenin kuşkusu olmaması gerektiğinin altını çizerek , ‘15 Temmuz demokrasi mücadelesini kalıcı hale getirmek için bu uzlaşma zeminini korumaya kararlıyız’ dedi” (13 Ağustos 2016).

“CHP’nin MHP siyasetini sorgulayacağına “Ailece HDP’ye oy verdik” diyen dönemin genel başkan yardımcısını sorgulaması gerektiğini vurgulayan Büyükataman, ‘Bebek katilinin posterini altında yürüyüşe katılan milletvekilini, PKK ile mücadele eden asker-polisimize suç duyurusunda bulunanları sorgulasın’ dedi” (15 Ekim 2016).

“Bakanlar Kurulu toplantısı sonrası açıklama yapan Başbakan Binali Yıldırım, liderlerle yaptığı toplantıyı hatırlatarak, milletin beklentisi olan uzlaşmanın, milli meselelerle ilgili olarak sürdürüleceğinin altını çizdi” (23 Ağustos 2016).

Yeni Akit gazetesinde incelenen dönemdeki haber başlıklarının bizzat AK Parti ve MHP aktörlerinin söylemlerinden doğrudan aktarılması, gazetenin bu aktörlerin söylemlerini benimsediği ve desteklediğini göstermektedir. Bu tür başlıklara örnek olarak aşağıdakiler gösterilebilir:

“Bu Anayasa Türkiye’yi Taşımıyor-Çok Şükür Devletimiz Dimdik Ayakta” (28 Eylül 2016).

“Ortak Duruşumuzu Koruyalım” (2 Ekim 2016).

Yeni Akit gazetesinde dikkati çeken bir başka nokta, iktidar aktörlerinin söylemlerini kullanarak gazetenin başlıkları aracılığıyla halk ile Meclis arasında bir arabuluculuk rolü gözeterek çağrıda bulunmasıdır. Örnek olarak aşağıdaki başlıklar verilebilir:

“Uzlaşma yoksa Ak Parti yapsın-Millet yeni anayasa bekliyor” (3 Ekim 2016).

“Yeni anayasa şehitlere borcumuz-Millet yeni anayasa bekliyor” (6 Ekim 2016).

“MHP Kararı Millete Bıraksın” (14 Ekim 2016).

“Gurbetçiler de Başkanlık Diyor” (26 Ekim 2016).

Cümledeki yüklem yapıları aracılığıyla okuyucuya adeta gazete muhabiri bizzat olaya tanık olmuş izlenimi vermek için tercih edilen şimdiki zaman kipi kullanılarak yapılan haberler Yeni Akit gazetesinde de kullanılmaktadır. 13 Ekim 2016 tarihli “Yeni Anayasa Meclise Geliyor”, “15 Ekim tarihli “Millet Yeni Bir Anayasa Bekliyor”, 17 Ekim tarihli Kılıçdaroğlu Milletten Korkuyor”, 24 Ekim tarihli “Ak Parti Anayasa Teklifini Getiriyor”, haberleri bu tür kullanımlara örnek olarak verilebilir. Cümlede gelecek zamanlı fiil çekimi kullanarak okuyucuya geleceğe dair haber verilmesi, bir anlamda muştulanması söz konusudur. Bu tür haberlere örnek olarak 2 Kasım tarihli “Yeni Anayasa ile Vesayet kalkacak”, 10 Kasım tarihli “Bahçeli ile Anayasayı Görüşecek” verilebilir.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesinde Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli ve başkanlık sistemi sürecinde yer alan politik aktörlerin süreç ile ilgili yaptıkları eylemler ya da verdikleri demeçlerle ilgili haberlerin başlıkları doğrudan haber aktörünün ağzından, haber metni ise dolaylı, etkin cümle yapılarıyla aktarılmaktadır. Bununla birlikte anayasa değişikliği ile ilgili yapılan yeni düzenlemeler, eğer siyasi bir aktör o haberin başrolünde değilse dolaylı aktarım ve edilgen cümle yapılarıyla verilmektedir. Bu tür haberlere örnek olarak aşağıdaki haber metinleri verilebilir:

“Ak Parti’nin hazırladığı anayasa paketinde değişikliklere gidilecek. Yedek vekilliğin ardından ‘Cumhurbaşkanına kamu kurumlarıyla ilgili kararname çıkarma yetkisi veren’ 15. madde de tekliften çıkarılacak” (29 Aralık 2016-Anayasada Revizyon).

“Ak Parti ile MHP’nin mutabakata vardığı ‘Cumhurbaşkanlığı Sistemi’ni içeren Anayasa değişikliği teklifi bugün Meclis’e sunulacak” (10 Aralık 2016-Teklif Meclis’te).

“Ak Parti’nin MHP’ye sunduğu anayasa paketinde Cumhurbaşkanı yemin metninin değiştirilmesi de öngörülüyor” (18 Kasım 2016-Cumhurbaşkanı Yemini Değiştiriyor).

“Ak Parti’nin anayasa taslak metni MHP’ye iletildi” (16 Kasım 2016-Anayasa Teklifi MHP’de).

“Başkanlık sistemi ve yeni anayasa ile ilgili liderler arasında ilk somut adım dün atıldı” (11 Kasım 2016).

Haber aktörlerinin söylemlerini aktaran alıntılı haberlerde ve doğrudan eylemin aktarıldığı haberlerde cümle yapıları ağırlıklı olarak etken yapıda verilmektedir. Cümlelerin karışık ya da basit olup olmadığına bakıldığında, etkin cümle yapısı ve dolaylı anlatım ağırlıklı olarak tercih edildiği için cümlelerin uzun ve karmaşık olduğu söylenebilir. Bu tür cümlelere örnek olarak aşağıdaki cümleler verilebilir:

“Başbakan Binali Yıldırım, ekonomik alanda da hızlı karar alınmasını sağlayacak en büyük reformun ‘başkanlık sistemi’ olacağını söyledi. Ekonomide zaman kaybının para kaybına eşdeğer olduğunu ifade eden Yıldırım, ‘Güçlü iktidar karar alma sürecini kısaltır’ dedi” (17 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım, Afyonkarahisar kampının basına kapalı bölümünde vekillere, yeni anayasa ve başkanlık sistemi ile ilgili teklifi Kasım’da Meclis’e sunacaklarını söyledi” (24 Ekim 2016).

“Başbakan yardımcısı Nurettin Canikli’nin, ‘Ak Parti’nin Meclis’e tam başkanlık sistemi önereceğini, onun dışındaki diğer ara modellerin gündemde olmadığını söyledi” (31 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım yeni anayasa hazırlıklarının son aşamaya geldiğini belirterek, ‘Önümüzdeki günlerde Meclis’e getirmiş olacağız. Diğer partilerle ortak mutabakat zemini aramayı da sürdüreceğiz. Ondan sonra karar aziz milletimizindir’ dedi” (17 Kasım 2016).

“Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Prof. Şükrü Kartepi, 2007 değişikliğinden sonra ‘yarı parlamenter, yarı başkanlık’ haline gelen mevcut sistemi ‘ne deve, ne kuş’ şeklinde tanımladı” (19 Aralık 2016).

3.6.2.2.2. İçsel Tutarlılık/Bölgesel Uyum

Eleştirel söylem çözümlemesinin mikro yapı analizi kapsamındaki içsel tutarlılık ya da bölgesel uyum analizinde, haber metinlerinin birbirleriyle olan uyumuna; metindeki cümlelerin zaman, neden ve sonuç bakımından uyumlu olup olmadığına bakılır. Bu uyum doğrultusunda metindeki cümlelerde nedensel, işlevsel ve kavramsal uyum aranır. Nedensel ilişki olayların neden ve sonuçlarının verildiği cümleleri, işlevsel ilişki genel anlamda kullanılan bir ifadenin sonraki cümlelerde açılımının olup olmadığı, kavramsal ilişki ise metin içerisinde kullanılan bir kavramın açılımının yapılması, tartışılmasının yapıp yapılmadığının değerlendirilmesiyle ortaya konur.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde nedensel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, Çankaya Köşkü’nde 1 saat 10 dakika Anayasa değişikliği, başkanlık sistemi ve Musul’u görüştü” (18 Ekim 2016).

“Bahçeli başkanlıkla ilgili Anayasa değişikliğinde ‘MHP’nin hassasiyetlerinin’ gözetilmesi durumunda makul bir netice alınabileceğini söyledi” (19 Ekim 2016).

“Ak Parti’nin mini Anayasa paketini MHP’ye ulaştırmasıyla başkanlık sürecinde ilk somut adım atıldı” (16 Kasım 2016).

“Meclis başkanlığı geçen hafta atılan sloganlar nedeniyle HDP grubuna ziyaretçi alınmasına izin vermedi” (16 Kasım 2016).

Hürriyet gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde işlevsel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“MHP lideri Bahçeli, Ak Parti’ye başkanlık konusundaki önerisini Meclis’e getirme çağrısında bulundu. ‘Geldiğinde değerlendirmemizi yaparız’ dedi” (16 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım, başkanlık sistemine eleştirileri yanıtlarken, her seçimde güçlü tek başına iktidar lazım. Bunun da yolu başkanlık sisteminden geçiyor. ‘Başkanlık gelirse Türkiye bölünür’. Asıl başkanlık gelmezse Türkiye’nin bölünme riski var, dedi” (31 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, dün yaptıkları görüşmede başkanlık sistemiyle ilgili Anayasa değişikliğindeki pürüzleri giderdi. Bahçeli görüşme için olumlu geçti derken, Yıldırım, teklifi gelecek hafta TBMM’ye sunacaklarını söyledi” (2 Aralık 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım Rusya’ya giderken uçakta Anayasa değişikliği teklifinin detaylarını anlattı. ‘Başkanlık değil, Cumhurbaşkanlığı sistemi. Partisiyle ilişkisi devam edecek” (7 Aralık 2016).

“Ak Parti’nin MHP ile temasları sonrasında bugün veya pazartesi TBMM’ye sunulacak Anayasa teklifinde iki kritik konuda değişiklik yapıldı. MHP’nin isteğiyle mevcut Cumhurbaşkanı’nın partiyle bağının kurulması ve kararname çıkarma yetkileri 2019’a kadar kullanılamayacak. Cumhurbaşkanı’nın Yüce Divan’a sevki konusunda 367 şartı korundu. Geçiş ve ilga maddeleriyle 20’ye ulaşan metni oluşturmak için mevcut Anayasa’nın 70’e yakın maddesinde değişiklik yapıldı” (9 Aralık 2016).

“Yargıtay Başkanlığı, Anayasa değişikliği konusunda Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin seçimine ilişkin TBMM’ye iki alternatifli görüş sundu: 1-Yargıtay’dan HSK

üyelerini doğrudan biz seçelim. 2-Gösterdiğimiz adaylar arasından TBMM seçsin” (29 Aralık 2016).

“Türkiye Barolar Birliği (TBB), Meclis’te görüşülmeye başlanacak Anayasa değişikliği teklifini 100 bin avukatın değerlendirmesine açtı. Teklifi, karşılaştırmalı ve açıklamalı bir çalışma haline getiren TBB, internet üzerinden tüm avukatların görüşlerini toplamaya başladı” (5 Ocak 2017).

Hürriyet gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde kavramsal ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Yıldırım, Bahçeli’nin çağrısına ‘sınırlandırılmış bir düzenleme yapılabilir’ karşılığını verdi. Ak Parti, MHP’ye götüreceği teklife ‘silah zoruyla anayasal düzeni değiştirmek ve kasten adam öldürmek suçları hariç idam cezası verilemez’ ifadesini koymayı planlıyor” (2 Kasım 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım’ın MHP genel başkanı Bahçeli’yle paylaştığı Anayasa paketi, içinde tam başkanlık sisteminin bulunduğu ‘yenilenmiş Anayasa’ formatında hazırlandı. 100 bin maddelik metinde yargıdan YÖK’e kadar birçok alanda değişiklik öngörülüyor” (12 Kasım 2016).

“Ak Parti ve MHP’nin Anayasa teklifine karşılık CHP, güçlendirilmiş parlamenter sistem önerisini içeren taslak hazırladı. Taslakta cumhurbaşkanının yetkileri sınırlandırılıyor, sembolik bir makam olması amaçlanıyor” (12 Kasım 2016).

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde nedensel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Başbakan Binali Yıldırım gündemdeki gelişmeleri görüşmek üzere MHP lideri Bahçeli’yi Çankaya Köşkü’ne davet etti” (18 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım, MHP lideri Bahçeli ile başkanlık sistemi ve anayasa değişikliği için Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi” (11 Kasım 2016).

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli Cumhurbaşkanlığı sistemi ile ilgili anayasa değişikliğini görüşebilmek için bugün bir araya geliyor” (1 Aralık 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli arasında önceki gün yapılan görüşmede teklifte neler değiştirilebileceği ele alınarak başlıklar tespit edildi” (28 Aralık 2016).

Sabah gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde işlevsel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli, Çankaya Köşkü’nde buluştu. MHP 367 krizinde olduğu gibi anayasa değişikliği Meclis’e geldiğinde süreci engellemeyecek” (18 Ekim 2016).

“Ak Parti’nin başkanlık stratejisi şekilleniyor: Anayasa değişikliği Ocak’ta MHP desteğiyle Meclis’ten geçecek. Nisan’da halka gidilecek” (19 Ekim 2016).

“Sayın Bahçeli’nin başkanlık ile ilgili açıklamaları ümit verici. Bu tekliften Meclis’te kendi şartları dahilinde olumlu katkı yapacaklarını anlıyoruz” (26 Ekim 2016).

“Ak Parti MHP lideri Devlet Bahçeli’ye iki alternatifli anayasa paketi ile gidecek. İlk pakette 17 maddeden oluşan ‘Tam Başkanlık’ önerisi yer alacak. Diğerinde ise anayasanın tamamını tadil eden 59 madde bulunacak” (31 Ekim 2016).

“Kurtulmuş yeni anayasa için yol haritasını açıkladı: Taslak önce kamuoyuna sunulacak. 330’u aşacak noktaya geldiğinde adım atılmaya başlanır” (3 Kasım 2016).

“İşte Ak Parti’nin MHP’ye sunduğu anayasa paketi: Yeni sistemin ismi Cumhurbaşkanlığı olacak. Erdoğan’a 2019’a kadar geçiş yetkileri tanınacak” (16 Kasım 2016).

“Cumhuriyet tarihinin en köklü reformu olan cumhurbaşkanlığı sistemine geçiş için tarihi anlaşılmayı Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli açıkladı: Başbakan Binali Yıldırım ‘Anayasa değişikliği teklifimizi son gözden geçirmelerden sonra, önümüzdeki hafta TBMM’ye sunmuş olacağız’; MHP lideri Devlet Bahçeli ‘Bu görüşmemiz de son değerlendirmeler ışığında olumlu geçti’ (2 Aralık 2016).

“Türkiye’de sistem değişikliği için büyük uzlaşma: Ak Parti’nin hazırladığı, MHP’nin desteklediği 21 maddelik anayasa değişikliği teklifi 316 imzayla TBMM Başkanı’na sunuldu” (11 Aralık 2016).

“Anayasa teklifinde çoğu gitti, azı kaldı: TBMM Anayasa Komisyonu’nda görüşülen anayasa değişikliği teklifinin 11’inci maddesi de kabul edildi. Geriye sekiz madde kaldı” (30 Aralık 2016).

Sabah gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde kavramsal ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Türk tipi başkanlığın adı Cumhurbaşkanlığı olacak” (20 Ekim 2016).

“Başkanlığa geçişte altı alternatif: Ak Parti hazırladığı üç başkanlık modeliyle ilgili olarak geçiş sürecine yönelik de alternatiflerini belirledi.(...) Ak Parti MHP’nin önüne başkanlık, yarı başkanlık ve partili cumhurbaşkanlığı modellerini içeren üç model götürecektir” (22 Ekim 2016).

“Ak Parti’nin Başkanlık Modeli: Başkan devletin ve yürütmenin başı olacak. Bakanları atayacak. Yasaları onaylayıp veto edebilecek. Kararnameler çıkarabilecek” (29 Ekim 2016).

“Anayasada Türkiye Milletvekilliği önerisi: 100 milletvekilliği ‘Türkiye Milletvekili’ adlı altında partilerin Türkiye genelinde aldığı oy oranında paylaşılacak. Örneğin yüzde 5 oy alan parti bu 100 milletvekili içinden 5 kişiyi Meclis’e gönderecek” (30 Kasım 2016).

“Ak Parti’de 3G Formülü: Cumhurbaşkanlığı sistemi değişikliği vatandaşa ‘güçlü yönetim, güçlü meclis ve güçlü istikrar’ vurgusuyla anlatılacak” (17 Aralık 2016).

“Yedek Milletvekilliği yerine kontenjan: Anayasada altı yenili daha, Bakanlar Meclis’te yemin edecek. Yedek milletvekilleri yerine Türkiye genelinden kontenjan milletvekilleri seçimine gidilecek (28 Aralık 2016).

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde nedensel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Mini anayasa paketi için AKP, CHP ve MHP’den birer üyeyle oluşturulan anayasa komisyonu, bu hafta çalışmaya başlıyor” (Anayasada da HDP Devre Dışı Bırakıldı-11 Ağustos 2016).

“Dolara yine başkanlık çarptı, 3.1140’a yükseldi” (19 Ekim 2016).

“Ankara’da MHP’nin idamın yeniden getirilmesi karşılığında başkanlığa destek vereceği konuşuluyor” (Al İdamı, Ver Başkanlığı-31 Ekim 2016).

“Başbakan Yıldırım ve MHP lideri Bahçeli’nin geçen hafta yaptıkları görüşmede başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği için iki parti arasında bir ‘anayasa ve başkanlık’ komisyonu kurulması kararı alındığı belirtildi” (AKP-MHP Başkanlık Komisyonu- 14 Kasım 2016).

“Başkanlık sistemine karşı harekete geçen CHP, yurt genelinde yapılacak toplantılarda halka demokratik parlamenter sistemi anlatacak” (CHP Başkanlığı Halka Anlatacak-18 Kasım 2016).

“AKP ve MHP’nin uzlaştığı cumhurbaşkanlığı modelinde başbakanlık olmadığı için anayasadaki başbakan ve başbakanlık ifadelerinin çıkarılması gerekiyor” (Başbakan Torbası- 4 Aralık 2016).

“CHP, anayasa değişikliğinin meclis oylamalarında AKP’li milletvekillerin etki altında kalmaması için oy kabinleri önünde etten duvar örecektir” (CHP, Sandıkta Nöbet Tutacak-23 Aralık 2016).

“TBMM Anayasa Komisyonu’nda 130’a yakın milletvekilinin söz istemesine karşın AKP, ‘müzakerede yeterlilik’ önergesi vererek 5 gün sonra maddelere geçilmesini sağladı” (Meclis’te 5 Gün Süren Demokrasi-25 Aralık 2016).

“AKP’nin başkanlık görüşmelerinde konuşmaları sonlandırması üzerine CHP’li vekiller komisyondan çekilme önerisinde bulundu” (330 Cepte Değil-27 Aralık 2016).

“CHP, AKP-MHP ittifakıyla hazırlanan ve önümüzdeki hafta TBMM Genel Kurulu’nda görüşülmesine başlanacak anayasa değişikliği için kapsamlı bir hayır kampanyasına hazırlanıyor” (Dikta Anayasası-5 Ocak 2017).

“CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu anayasa değişikliğinin kabul edilmesi durumunda Türkiye’nin bir parti devletine dönüşeceğini söyledi” (Hedefleri Totaliter Bir Rejim-9 Ocak 2017).

Cumhuriyet gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde işlevsel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Başbakan Yıldırım, CHP lideri Kılıçdaroğlu ve MHP lideri Bahçeli’yi bir araya getiren zirvede en somut adım anayasa değişikliği konusunda atıldı. Liderler, yargı düzenlemelerini de içeren mini anayasa paketi ile geçen dönem üzerinde uzlaşılan 60 maddelik değişikliğin de gerçekleşmesi yönünde uzlaştı” (Anayasa için yeni uzlaşma-23 Ağustos 2016).

“Türkiye OHAL’le Meclis’in devre dışı bırakıldığı ve iki komşusunda yaşanan savaşın parçası olmaya doğru gittiği bir ortamda yeniden rejim tartışmasına sürüklendi. Bahçeli’nin başkanlığa desteği AKP’den karşılık buldu ve Yıldırım bu konuda derhal adım atacaklarını söyledi” (Başkanlık Kumarı-13 Ekim 2016).

“CHP lideri Kılıçdaroğlu, Bahçeli’nin açıklamalarıyla yeniden alevlenen başkanlık tartışmasına ilişkin ortak mücadele çağrısı yaptı: ‘Bir kişi milli iradeyi temsil edemez, demokrasilerde böyle bir şey yoktur’ dedi” (Ortak Mücadele Çağrısı-22 Ekim 2016).

“Devlet Bahçeli’nin başkanlığa destek çıkışının ardından MHP’den çelişkili açıklamalar gelmeye devam ediyor. Genel Başkan Yardımcısı Semih Yalçın dün ‘Rejim sigara tiryakisi gibi hukuksuzluğun bağımlısı haline geldi’ dedi” (MHP pazarlık kapısını açtı: 22 Ekim 2016).

“Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak büyük olasılıkla önümüzdeki yılın nisanında yapılacak “başkanlık referandumu” ile ilgili kaygılarını dile getirdi. Altıparmak, ‘Basının bu kadar baskı altında olduğu, hiç kimsenin kendini hukuksal güvencede görmediği bugünkü ortamda halka bir şey sorulamayacağı kanaatindeyim’ dedi” (Bu ortamda halka gidilemez-24 Ekim 2016).

“AKP’nin Afyon kampında milletvekilleri Başbakan Binali Yıldırım’a ‘Nasıl bir başkanlık; yarı mı, partili cumhurbaşkanlığı mı’ sorusunu yöneltti. Yıldırım yanıt olarak, ‘AKP yaparsa tam yapar, hiçbir işi yarım yapmaz’ diyerek hedefleriyle ilgili sinyal verdi” (AKP’nin Hedefi Tam Başkanlık-24 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım ‘Başkanlık gelirse Türkiye bölünür diyorlar. Asıl başkanlık gelmezse Türkiye’nin bölünme riski var. Başkanlık üniter yapıyla olacak. Başkanlık demek federasyon demek değildir’ dedi (Başkanlık Gelmezse Türkiye Bölünür-31 Ekim 2016).

“CHP Türkiye’nin sayılı anayasa hukukçularının katılımıyla anayasa çalıştayı yaptı. Çalıştayda parlamenter sistemin güçlendirilmesi için neler yapılması gerektiği, ‘Nasıl bir anayasa’ ve ‘Anayasa yapım koşulları’ gibi konular tartışıldı” (CHP’den Anayasa Çalıştayı-13 Kasım 2016).

“MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, AKP’nin başkanlık sistemini öngören anayasa değişikliği teklif metninin MHP’ye iletildiğini açıkladı. Bahçeli ‘Teklifte cumhurbaşkanlığı ifadesi mi başkanlık ifadesi mi var’ sorusuna, ‘Metinde cumhurbaşkanı geçiyor’ yanıtını verdi” (AKP’nin Teklifi Cumhur-Başkanlık-16 Kasım 2016).

“AKP’nin MHP’ye sunduğu anayasa taslağında, üçayaklı bir strateji güdülüyor. Sistemin adını Cumhurbaşkanlığı koyarak, hem ‘MHP başkanlığın yolunu açtı’ algısını yok etmek, hem ‘başkanlık’ ismine olumsuz yaklaşanların direncini kırmak hem de 40 maddesinde ‘Cumhurbaşkanı’ ifadesi olan anayasayı daha kolay yapmak” (AKP’den MHP’ye algı oyunu-17 Kasım 2016).

“AKP’nin gelecek hafta TBMM Başkanlığı’na sunmayı planladığı anayasa değişiklik önerisindeki partili cumhurbaşkanlığı sistemi, yasama ve yürütme alanında yeni krizlerin yaşanmasını da beraberinde getirecek. MHP lideri Devlet Bahçeli’nin de ikna edildiği sistemin kriz çıkarmaması için seçmenin Cumhurbaşkanı seçtiği kişinin partisinin de seçimden birinci çıkması gerekiyor” (Ucube Sisteme Doğru-3 Aralık 2016).

“CHP lideri Kılıçdaroğlu, partisinin gençlik kollarının düzenlediği Umut Kongresi’nde, AKP ve MHP’nin üzerinde anlaştığı anayasa değişikliğiyle ilgili uyarılarda bulundu. Kılıçdaroğlu, ‘Bizi uygar dünyadan kopartacak bir rejim değişikliğine izin vermeyeceğiz’ diye konuştu” (Uygar Dünyadan Kopuş-19 Aralık 2016).

“Erdoğan’ı sınırsız yetkiyle donatacak anayasa değişikliği önerisine AKP içinden gelen tepkiler büyüyor. Başbakan Binali Yıldırım dün anayasa önerisi konusunda milletvekilleriyle yaptığı toplantıda çok sayıda eleştirileri yanıtlamak zorunda kaldı” (AKP’de Kaygı Görünür Oldu-22 Aralık 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım’ın milletvekilleri ile yaptığı toplantıda anayasa değişikliğine ilişkin sert eleştiriler gelmesi, parti yönetimini harekete geçirdi. Partinin hukukçuları AKP’li milletvekillerini kaygılandıran yedek vekillik konusunda formül arayışına girdi” (AKP Anayasada İlk Tavizi Verdi-23 Aralık 2016).

“Yıldırım ile Bahçeli’nin önceki gün yapılan zirvede, Yıldırım tartışmalı anayasa taslağına ilişkin 3 temel değişiklik önerisinde bulundu. AKP’de tepki yaratan ‘yedek milletvekillik’in ismi ‘kontenjan vekilliği’ olarak değiştirilerek madde aynen korundu” (Taslağa Makyaj-28 Aralık 2016).

“AKP, ülkeyi tek adam rejimine götürecek anayasa değişikliğindeki tartışmalı maddeleri, diğer maddelerin içine taşıdı. Büyük tepkiye neden olan, cumhurbaşkanına kararname çıkarma yetkisi veren 15. madde ortadan kaldırılırken, içindeki hükümler önerinin 11. maddesine aktarıldı” (AKP, Planı Perdeledi-2 Ocak 2017).

“MHP Genel Başkan Yardımcısı Oktay Öztürk, gazetecilerin Türkiye’yi tek adam rejimine taşıyacak anayasa değişikliğine ilişkin “İçinize sindi mi” sorusuna dikkat çekici bir yanıt verdi. Öztürk, ‘Bazen zaruretlar hasıl olduğu vakit içimize sinmeyen şeyleri de yapmak zorunda kalıyoruz’ dedi” (MHP Zoraki Ortak-7 Ocak 2017).

Cumhuriyet gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde kavramsal ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Avrupa ABD ve Latin Amerika’daki başkanlık sistemi örneklerini inceleyen Uluslararası Hukuk uzmanı Ece Güner Toprak AKP’nin gündeme getirdiği Türk tipi başkanlık önerisinin getirdiği sınırsız yetkiler ve güçler ayrılığını ortadan kaldırması nedeniyle dünyada bir örneği olmadığını söyledi” (Böyle Başkanlık Yok-25 Ekim 2016).

“AKP ve MHP’nin uzlaştığı anayasa değişikliği maddeleri arasında yer alan ‘yedek milletvekilliği’, AKP’li vekiller arasında panik ve endişe yarattı. AKP’liler kendileri meclis çalışmalarıyla meşgulken yedeklerin hem parti teşkilatı hem de seçmenle daha yakın temasta kalarak durumlarını zora sokacağını düşünüyor” (AKP’li Vekillerde Yedek Paniği-7 Aralık 2016).

“AKP’nin, ‘yasama, yürütme ve yargı erklerini elinde toplayan cumhurbaşkanı’ modeline ilişkin anayasa değişikliği teklifi, TBMM’de bu hafta görüşülmeye başlanacak” (Tek Adamı mı, Demokrasi mi?-9 Ocak 2017).

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde nedensel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Atatürkçü Düşünce Derneği’nin ‘Rejime sahip çık’ çağrısıyla Ankara’da buluşan binlerce kişi, Anıtkabir’e yürüyüp ‘Başkanlık sistemine hayır’ dedi. (5 Aralık 2016)

“CHP milletvekili iktidarın, ‘tek adam dönemi’ başlatacak anayasa paketi ile diktatör dedikleri Esad’ın anayasasının benzer olduğunu saptadı.” (25 Aralık 2016)

“Partili Cumhurbaşkanı hayatımıza girerse ne zaman devlet adına, ne zaman partisi adına hareket ettiği belli olmayacak.” (30 Aralık 2016)

“AKP’li vekillerin toplantı yeter sayısını sağlamak için salonda olmayan arkadaşları adına sahte pusulayla oy kullandığı iddiası Meclis’i karıştırdı”. (8 Ocak 2017)

Sözcü gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde işlevsel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Kılıçdaroğlu, MHP Liderinin pasıyla başkanlık mitinglerini yeniden başlatan Erdoğan’ı isim vermeden şöyle eleştirdi: ‘Memleketin bu kadar derdi var; terör almış başını gidiyor... Bir kişinin de özel bir derdi var: Benim koltuğum ne olacak diyor... Bu ülke sana zaten en önemli koltuğu vermiş. Daha ne istiyorsun?’” (17 Ekim 2016)

“MHP ile AKP arasında başkanlık ziyaretleri başladı. Devlet Bahçeli, Başbakan Binali Yıldırım ile görüşti. Çankaya’daki mini zirvede, MHP’nin ‘referandum’ teklifinin detayları ele alındı.” (18 Ekim 2016)

“AKP’ye başkanlık pası veren Bahçeli’ye parti içi muhalefetten tepki geldi. Ümit Özdağ’ın da aralarında olduğu 5 vekil ‘AKP’nin teklifinin Meclis’ten geçmemesi için hayır oyu vereceğiz’ dedi”. (25 Ekim 2016)

“AKP, ‘Yeni anayasada laiklik olmamalı’ diyen Meclis Başkanı’nın izinde... İktidarın anayasa değişikliği taslağında, milletvekili yeminindeki laikliğin kaldırıldığı ileri sürüldü”. (31 Ekim 2016)

“Başkanlık için MHP’nin 3 itirazı: 1) Cumhurbaşkanı Meclis’i feshederse, kendisi de istifa etmiş sayılsın, 2) KHK çıkarma yetkisi şarta bağlansın... Özgürlükler konusunda KHK olmasın, 3) Bütçe Meclis onayına sunulsun. Saray tek başına karar vermesin.” (16 Kasım 2016)

“AKP ile ortak Anayasa Komisyonu kuran MHP lideri Bahçeli, Kılıçdaroğlu’na çağrı yaptı. Bahçeli, ‘Naz yapmanın sırası değil. CHP vakit geçirmeden sürece dahil olmalı. Birilerini makam ve mevki sahibi yapmak gibi bir niyetimiz yok’ dedi.” (16 Kasım 2016)

“Partisinin grup toplantısında konuşan Kılıçdaroğlu’nun hedefinde AKP ve başkanlık sistemi vardı. CHP lideri şöyle konuştu: ‘Türkiye ateş yerine dönmüş. Bunların bir derdi var: İlla başkanlık.’” (16 Kasım 2016)

“MHP Lideri, AKP’nin 12 maddelik başkanlık teklifini kurmaylarıyla ele aldı. Şu 4 maddeyi sorunlu buldu: 1) AKP Cumhurbaşkanı’na Meclis’i fesih yetkisi istiyor. MHP buna sıcak bakmıyor. 2) AKP, Cumhurbaşkanı’nın parti lideri olmasını istiyor. MHP, ‘liderliği bıraksın’ diyor. 3) AKP, Yüce Divan’a sevk için 4’te 3 çoğunluk istiyor. MHP, salt çoğunluk öneriyor. 4) AKP bakan olanın milletvekili kalmasını istiyor. MHP, ‘vekillik düşsün’ diyor”. (24 Kasım 2016)

“Aylardır Türkiye’nin gündemini meşgul eden başkanlık sisteminde dün önemli bir adım atıldı. Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli, başkanlıkta anlaştıklarını duyurdu. (...) Siyasetteki bu gelişmeler ateşi yüksek olan doları, komaya soktu... İki partinin başkanlık konusunda uzlaşması, dolara tüm zamanların rekorunu kırdırdı.” (2 Aralık 2016)

“Yıldırım ve Bahçeli Çankaya’da 1.5 saat görüştü. Çıkışta anayasa değişikliğinde mutabık kaldıklarını duyurdular”. (2 Aralık 2016)

“AKP ve MHP yeni sistem üzerinde anlaşmaya vardı. 21 maddelik anayasa paketi Meclis’e verildi. Bu paket kabul edilirse Cumhurbaşkanı yürütmenin de başı olacak.” (11 Aralık 2016)

Sözcü gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde kavramsal ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Yıllardır, ‘Türk tipi’ diyerek dayattıkları başkanlık modeli netleşmeye başladı. Başbakan Yardımcısı Nurettin Canikli kafalarındaki başkanlık modelinin detaylarını açıkladı. ‘Tam başkanlık modeli önereceğiz. Ara modeller gündemimizde değil’ dedi ve ekledi: ‘Yasama, yürütme ve yargıda denge olacak. 3-4 madde ile tam başkanlığa geçiş olmaz.” (1 Kasım 2016)

“AKP ile MHP’nin ‘Başkanlık Sistemi’ üzerindeki anlaşmasının ardındaki detaylar ortaya çıkıyor. İddialara göre Erdoğan partili cumhurbaşkanı olacak. MHP lideri Devlet Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım ise Cumhurbaşkanı Yardımcısı görevine getirilecek” (17 Kasım 2016).

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde nedensel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“FETÖ’cü hainlerin darbe girişimi sonrasında siyasi liderler arasındaki uzlaş ve yumuşama havası devam ediyor” (2 Ağustos 2016).

“Darbelerin ve darbe girişimlerinin hiçbir haklı gerekçesinin olamayacağını vurgulayan AYM Başkanı Zühtü Arslan, 15 Temmuz’a verilecek en güzel cevabın yeni bir anayasa olduğunu söyledi” (6 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım, Türkiye’nin önünü tıkayan darbe anayasasından kurtulmak için, Ak Parti’nin anayasa teklifini Meclis’e sunacağını ve kararın yine millet tarafından verileceğini açıkladı” (13 Ekim 2016).

Yeni Akit gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde işlevsel ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“TBMM Başkanı İsmail Kahraman, 6. Dönem 1’inci Yasama Yılı Değerlendirme Toplantısı’nda yeni anayasanın önemine dikkat çekti. ‘Mevcut anayasa Türkiye’yi taşımaz’ diyen Meclis Başkanı, ‘Ufkumuzu karartan bulutların dağıldığı bu dönemde başta darbeci zihniyetin izlerini taşıyan 12 Eylül anayasasını değiştirmek temel gayemiz olmalıdır. Yeni anayasa sadece sivil, demokratik bir anayasa olacaktır’ dedi” (28 Eylül 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım bugün MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli ile görüşecek. Saat 13:30’da Çankaya Köşkü’ndeki toplantıda gündemin başkanlık sistemi olacağı belirtildi”(17 Ekim 2016).

“Başbakan Binali Yıldırım ve MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli Çankaya Köşkü’nde bir araya geldi. Bahçeli, başkanlık sistemini desteklememekle birlikte Ak Parti’nin yeni anayasa teklifinin referanduma gitmesi için Meclis’te gerekli desteği verebileceklerini söylediği öğrenildi” (18 Ekim 2016).

Yeni Akit gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde kavramsal ilişkinin bulunduğu haberlere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Ankara’da vesayet odaklarının eskiden beri hep var olduğunu vurgulayan Başbakan Binali Yıldırım, anayasa değişikliğiyle vesayet odaklarına son darbeyi vuracaklarını söyledi. Geçmişte vesayet odaklarının her 10 yılda bir darbe yaparak bu ülkenin yolunu, gelişmesini kesmeye çalıştıklarını hatırlatan Binali Yıldırım, ‘Türkiye birilerinin istediği gibi ekonomik, siyasi, sosyal istikrarsızlığa mahkum etmek istediler’ diye konuştu” (2 Kasım 2016).

“Anayasada ‘Uzlaşma’ Daha Yakın: Ak Parti Genel Başkanı ve Başbakan Binali Yıldırım ile MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, yeni anayasa ve başkanlık sisteminin ele alındığı kritik bir görüşme gerçekleştirdi” (11 Kasım 2016).

“İnanca Saygılı Bir Anayasa: AK Parti ve MHP’nin ortaklaşa hazırlayacağı yeni Türkiye anayasasında, laiklik, din ve vicdan hürriyeti gibi kavramların yeniden tanımlanarak, inanca saygılı olunması isteniyor” (14 Kasım 2016).

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde nedensel ilişkinin bulunduğu cümlelere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Başbakan Binali Yıldırım, ekonomik alanda da hızlı karar alınmasını sağlayacak en büyük reformun ‘başkanlık sistemi’ olacağını söyledi” (17 Ekim 2016).

“Teklif Meclis’te-Ak Parti ile MHP’nin mutabakata vardığı ‘Cumhurbaşkanlığı sistemini’ içeren Anayasa değişikliği teklifi bugün Meclis’e sunulacak” (11 Aralık 2016).

“Kuvvetler Ayrılığı Şimdi Sağlanacak-Cumhurbaşkanı Başdanışmanı Prof. Şükrü Kartepe, 2007 değişikliğinden sonra ‘yarı parlamenter, yarı başkanlık’ haline gelen mevcut sistemi ‘ne deve, ne kuş’ şeklinde tanımladı” (19 Aralık 2016).

Yeni Şafak gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde işlevsel ilişkinin bulunduğu cümlelere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, başkanlık sistemiyle ilgili olarak referandumu işaret etti: Biz millete gitmekten korkmayız. Bunda da mahzur görmeyiz. Ve de Türk Milleti ne derse, neye karar verirse baş göz üstüne diyerek, gereği neyse seve seve yaparız” (19 Ekim 2016).

“Başkanlık İçin 2 Teklif-Başkanlık Sistemi ve yeni anayasa ile ilgili liderler arasında ilk somut adım dün atıldı. Başbakan Yıldırım, MHP Lideri Bahçeli’ye iki alternatif götürdü: 1. Öncelikle başkanlığı içeren yeni bir anayasa hazırlanacak. 2. Bu kabul edilmezse mevcut Anayasa başkanlık sistemine uyarlanacak.” (11 Kasım 2016).

“Ak Parti ile MHP arasındaki anayasa müzakereleri tamamlandı. Hazırlanan metinle ilgili son görüşme Başbakan Yıldırım ile MHP lideri Bahçeli arasında olacak. Mutabakat sağlarsa iki parti Meclis’e teklifi ortak sunacak” (30 Kasım 2016).

“Anayasada Revizyon-Ak Parti’nin hazırladığı anayasa paketinde değişikliklere gidilecek. Yedek vekilliğin ardından ‘Cumhurbaşkanına kamu kurumlarıyla ilgili kararname çıkartma yetkisi’ veren 15. madde de tekliften çıkarılacak. Ancak bu yetki başka maddeye eklenecek” (29 Aralık 2016).

Yeni Şafak gazetesinde incelenen dönemdeki haberlerde kavramsal ilişkinin bulunduğu cümlelere örnek olarak gösterilecek haberler aşağıdaki gibidir:

“Teklifimiz Tam Başkanlık-Canikli şu bilgileri verdi: Yasama, yürütme ve yargı arasındaki denge son derece önemli, bu korunuyor. Müthiş bir denge var. Parlamenter sistemde yasama ve yürütme iç içe geçmiş durumda. Bu zaafiyetler ortaya çıkabiliyor. Başkanlık sisteminde ise gerçek anlamda güçler ayrılığı ilkesi hayata geçiyor. Olabilecek en kısa sürede Meclis’e getirilecek” (31 Ekim 2016).

“Tam Saha Başkanlık-Ak Parti yeni anayasa ve başkanlık konusundaki istişarelerini tamamladı ve teklifte son rötuşları yaptı. Türkiye modeli başkanlıkta tek Meclis olacak, üniter yapı esas alınacak. Başkanlık ve parlamento seçimleri ise 2019’da. Teklif Meclis’e götürüldükten sonra bütün Türkiye’de tam saha başkanlık seferberliği başlatılacak” (1 Kasım 2016).

3.6.2.2.3. Sözcük Seçimleri

Haber söylemlerinin ideolojik altyapısı konusunda sözcük seçimleri en önemli unsurların başında gelir. Sözcüklerin seçimi, cümle sözdizimi ve altta yatan küresel konuların ve yerel anlamların diğer değişken ifadeleri gibi stilin daha açık düzeylerinde, "bizden olmayanları" tanımlamak için kullanılan sözcüklerin ve eylemlerinin daha fazla olumsuz çağrışımlarla verilme eğilimindedir (Van Dijk, 1998).

Muhabir, haber söylemindeki insanlar arasındaki toplumsal ilişkileri sözcüksel seçim yoluyla kurar. Yani, sözlü seçim, haber söylemi analizi için önemlidir. Muhabirin kalemi fiil yapısı ya da cümleleri yerine, isim ya da isim cümlelerini kullanarak anlamını ifade eder. Zaman kavramını ve haber öznelerini bulanıklaştırarak ve sürecin nedensellik gibi yönlerini taklit ederek kişisel olmayan bir etki yaratabilir. Ayrıca pasifleştirme, neden-sonuç ilişkisini örtme ve haber aktörüne kolaylık sağlama işlevlerine sahiptir. Etkin cümle yapısıyla ifade edilebilecek bir metinde, eylemi gizleyen pasif formu kullanılabilir. Böylece muhabir, gerçekte olan olayı belirten mesajın iletilmesi için ana bilgi noktasını atlar (Xie, 2018: 402). Buradan hareketle Van Dijk’ın mikro yapı analizinin bu aşamasında incelenen gazetelerde verilen haber metinlerindeki kelimelerin seçimleri incelenmiştir.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesindeki haber metinlerinde özellikle kullanılan başlıklarda parti başkanlarının birbirlerine yönelik sarf ettikleri emir cümlelerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır (Otur Oturduğun Koltukta-16 Ekim 2016; Daha Ne İstiyorsun Kardeşim? -17 Ekim 2016). Bunun yanında gazete tüm liderleri ayırmı yapmadan MHP lideri Devlet Bahçeli, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ya da Başbakan Binali Yıldırım, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şeklinde isim ve unvanları ile birlikte vermiş; liderlerin öznel yorumları ve yargılamalarını içeren sözcükleri ise doğrudan tırnak içerisinde alıntı yaparak vermiştir. Bu sayede gazetede göreceli olarak tarafsız bir habercilik uygulamaya çalışmıştır. Fakat daha önce de belirtildiği gibi liderlerin öznel görüşlerini olduğu gibi aktararak çeşitli ideolojik söylemleri ön plana çıkarmıştır. Örneğin Devlet Bahçeli’nin referanduma yönelik muhalif duruşu olanları “darbe çağırıcıları” olarak nitelendirmesi alt başlık olarak ön plana

çıkarılmıştır. Aynı haberde “MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, başkanlık tartışmalarını yeniden alevlendiren sözlerine açıklık getirdi” ifadesi, başkanlık sisteminin tekrar gündeme gelme nedeninin Devlet Bahçeli olduğuna yönelik bir imayı haberin bünyesinde barındırmaktadır. Böylece mevcut durum neden-sonuç ilişkisi anlamında gerçek bağlamından koparılmaktadır.

Anayasa değişikliği ve başkanlık sistemine yönelik muhalif söylemleri bölünme riski ile karşılayan Başbakan Binali Yıldırım, bu yöndeki söylemlerinde “darbeci, Fetöcü, vesayetçi” sıfatlarının altını çizmiş; gazete de bu tür söylemleri doğrudan vermiştir (*Esas Başkanlık Gelmezse Bölünme Riski Var-31 Ekim 2016*).

MHP lideri Bahçeli’nin “İdam İşini Getirin de Bitirelim” (2 Kasım 2016) başlıklı habere konu olan sözlerinde en dikkati çeken nokta Anayasa değişikliği ile ilgili teklifi idam ile ilgili getirilecek şarta bağlı olarak kabul etmeye yönelik ifadesidir. Burada Anayasa değişikliği ile ilgili MHP’nin şartı kabul edilirse, referandumda AK Parti’ye destek olacağı mesajının yanında, diğer partilere Anayasa değişikliği sürecinde ihtiyaç olmadan yalnızca MHP ile bu sürecin tamamlanabileceğidir.

Aynı gün yayınlanan “Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz” ve “Tek Derdi Koltuk” (17 Ekim 2016) başlıklı haberler, CHP lideri Kılıçdaroğlu’nun söylemlerinde sıkça rastlanan “bölünme” sözcüğünü başlığa taşımış bir haber olarak öne çıkmaktadır. Kılıçdaroğlu’nun Anayasa değişikliği ve referandum süreci ile ilgili yapılması planlanan faaliyetlerin bölünme tehdidi ile dile getirilmesine yönelik itirazlarında sert ifadeler söz konusudur. “Tek adam rejimi”, “özgür medya yok”, “ülke dimdik ayakta” gibi ifadeler aracılığıyla iktidara yönelik Kılıçdaroğlu’nun ifadeleri muhabir tarafından doğrudan verilmektedir. “Bütün bu oynananlar” ifadesinde “oynananlar” sözcüğü, CHP liderinin 15 Temmuz darbe girişimi ve sonrasında yaşananları da iktidarın bir oyun olarak gördüğüne dair çağrışımları okuyucuyla paylaşmaktadır. Haberin devamının başlığı “Başkanlık Fragmanı” olup, burada kullanılan “fragman” sözcüğü “bir sinema filmini ya da diziyi tanıtan parça”ya benzetme amaçlı kullanılmıştır.

18 Ekim 2016 tarihli gazetede yayınlanan “İlk 4 Kırmızı Çizgi” başlıklı haberde Anayasa’da daha önceden yapılan fiili müdahaleler nedeniyle mevcut Anayasa’yı “çarpık” sözcüğü ile tanımlamış, haberde kullanılan dolaylı anlatım nedeniyle bu tanım Başbakan Binali Yıldırım’dan ziyade muhabirin yorumu şeklinde anlaşılmaktadır. Başbakan Binali Yıldırım Anayasa’nın ilk dört maddesi “kırmızı çizgi” metonimi ile verilmiş; kırmızı rengin ve dolayısıyla kırmızı çizgilerin sınırı temsil etmeye yönelik algısı ile Anayasa’daki yapılacak yeni değişikliklerin, ilk dört maddeyi kapsamayacağının altı çizilmiştir.

19 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “Hassasiyet Kriteri” başlıklı haberin örnek olarak gösterilebileceği gibi MHP’nin Anayasa değişikliğini kabul etmesinde temel koşul olarak gösterilen “idam” gazetede sıklıkla “hassasiyet” sözcüğü ile birlikte kullanılmıştır. Titizlik, özen ve sakınma gibi bir kişi ya da grubun diğer her türlü konu ya da kişiden daha fazla üstüne eğildiği gibi anlamlarda kullanılan bu tanımlama, MHP’nin referandum sürecine destek vermesinin temel koşulu olarak sunulmakta; referandum sürecinin pürüzsüz geçmesi için gerekli olan tek koşulun idama yönelik düzenleme olacağı ön plana çıkarılmaktadır. Bu sayede ülke geneli için de bir hassasiyet kriteri olan konu, referandum süreci ve halka ulaşma arasında bir köprü haline gelmektedir.

12 Kasım 2016 tarihli gazetede MHP liderinin il başkanlarına Anayasa değişikliği ile ilgili bilgi vermesi üzerine yapılan haberde (İl Başkanlarına Anlattı-12 Kasım 2016), okuyucu ile Bahçeli’nin referanduma yönelik olumlu ya da olumsuz yaklaşımları olanların evetçi ya da hayırcı olarak nitelendirilmesine yönelik olarak yaptığı eleştiri paylaşılmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen dönemde en fazla dile getirilen sözcüklerin başında “evet” ve “hayır” gelmektedir. Referandumda evet ya da hayır kararı çıkıp çıkmamasına yönelik söylemler sıklıkla farklı kitle iletişim araçlarında gerek politikacılar, gerekse halk tarafından kullanılmıştır. 2 Aralık 2016 tarihli gazetede “Anayasa Teklifi Haftaya Meclis’te” başlıklı haberin iç sayfadaki devamının başlığı “Hayırlı Olacak” şeklindedir. Bu haberde Devlet Bahçeli ve Binali Yıldırım’ın Anayasa ile ilgili uzlaşmalarına yönelik söylemleri okuyucuya sunulmuş; özellikle Bahçeli’nin “ülkemiz, milletimiz için inşallah hayırlı olacaktır. Biz niyet hayır, akıbet hayır anlayışıyla hareket ettik” sözleri, karşıt anlatıma örnek olması açısından önemlidir. Bahçeli burada ironi yaparak, referandumdan çıkmasını istemedikleri “hayır”ı ifadesi aracılığıyla yumuşatarak olumlu bir anlamda kullanmıştır.

10 Aralık 2016 tarihli gazetede Başbakan Binali Yıldırım’ın “millet”e hitap ederken doğrudan “size geleceğiz” ifadesini kullanarak samimiyet göstergesini ön plana çıkarması söz konusudur. Millete hitap ederken doğrudan tercih edilen bu hitap biçimi samimiyetin yanı sıra, tevazu sahibi olmakla da ilişkilendirilebilecek bir kullanımdır.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesindeki haber metinlerinde özellikle kullanılan başlıklarda Başbakan Binali Yıldırım’ın konuyla ilgili söylemlerine yer verilmiştir. CHP lideri Kılıçdaroğlu ya da diğer muhalefet liderlerinin konuyla ilgili söylemlerine hiçbir şekilde yer verilmemesi ya da iç sayfalarda küçük bir haber olarak verilmesi söz konusudur. Bununla birlikte Binali Yıldırım’ın konuyla ilgili muhalif söylemlere verdiği cevaplar haberlerin başlığı olarak

kullanılmaktadır (*Kalıcı İstikrar İçin Başkanlık Şart*-16 Ekim 2016; *En Büyük Reform Başkanlık Sistemi*-17 Ekim 2016; *Başkanlık Konusunu Halkımız Çözecek*-22 Ekim 2016; *Başkanlık Sistemi Beka Meselesidir, Gelin Millete Birlikte Gidelim*-23 Ekim 2016; *Gelin Üç Parti Birlikte Başaralım, 80 Anayasası İhtiyaç Karşılamıyor*-31 Ekim 2016; *Vesayete Son Vereceğiz*-2 Kasım 2016; *Başkanlık Gelince Şer Odakları Bitecek*-7 Kasım 2016; *Mutabakat Zemini Aramaya Devam Edeceğiz*-17 Kasım 2016; *Rejim Değil, Sistem Değişimi*-21 Kasım 2016; *Yeni Sistemin Amacı Darbeleri Önlemek*-10 Aralık 2016; *Rejim Değişikliği Tarihte Kaldı*-23 Aralık 2016). Bu sayede gazete Başbakan Binali Yıldırım'ın şahsi söylem aktarıcısı pozisyonuna düşmektedir. Dolayısıyla gazetenin taraflılık anlamında açıkça iktidar partisi lehine bir duruş sergilediği söylenebilir.

Dikkati çeken bir diğer nokta Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli'nin söylemlerinin karşılıklı diyalog şeklinde verilmesi ve bu sayede tarafların uzlaşma çabalarının olumlu anlamda okuyucuya aktarılması söz konusu olmaktadır (*Başbakan Yıldırım: Başkanlık Sistemi İçin Millete Gitme Zamanı; MHP lideri Devlet Bahçeli: Millete Sormanın Hiçbir Mahzuru Yok*-19 Ekim 2016; *Bahçeli'nin Sözleri Ümit Verici*-26 Ekim 2016; *MHP lideri Devlet Bahçeli: Ak Parti Hazırsa MHP Dünden Hazır*-2 Kasım 2016; *MHP ile Başkanlığı Hayata Geçireceğiz*-12 Kasım 2016; *Bahçeli: Değişiklik Önerileri Makul*-23 Kasım 2016; *Yıldırım: MHP ile Pürüzler Giderilir*-6 Aralık 2016; *Bahçeli: Oyum Meclis'te de Evet Sandıkta da*-4 Ocak 2017). İki liderin de CHP lideri Kılıçdaroğlu'na yönelik çağrıları bir arada verilmiş; haber başlıkları da bu çağrı söylemlerinden oluşturulmuştur. Bu sayede iki liderin Kılıçdaroğlu'na yönelik çağrıları gazete aracılığıyla yinelenmiş olmaktadır (*Binali Yıldırım: Tren Kalkmadan Binebilirsin, Devlet Bahçeli: Naz Yapma Gel El Ele Verelim*-16 Kasım 2016).

Sabah gazetesinde en dikkat çeken haberin olduğu günlerden biri de 29 Ekim 2016'dır. Cumhuriyet'in ilan edilişinin yıldönümünde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın "Bu Milletin Cumhurbaşkanı Olmaktan Şeref Duyuyorum" sözlerinin hemen altında AK Parti'nin başkanlık modelinin ne olduğunu açıklamaya yönelik olan haberin başlığı "Hem Başkan Hem Başkomutan" şeklinde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın söylemlerini destekler niteliktedir. İncelenen dönem içerisinde konu ile ilgili Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın çok az sayıda haberine yer verilmiş; bu haberlerde de yine doğrudan tırnaksız alıntı yapılmıştır. Cumhurbaşkanı'nın söylemleri genellikle AK Parti ve MHP arasındaki uzlaşma adımlarıyla ilgili gelişmelerden hoşnut olduğunu (*Ak Parti ile MHP'nin Uzlaşması Önemli*-9 Aralık 2016) ya da yeni sistem için umutlu olduğunu (*Yeni Dönemin Başlangıcı Olsun*- 11 Aralık 2016) yansıtmaya yönelimlidir.

Bunun yanında gazete tüm liderleri ayırmı yapmadan MHP lideri Devlet Bahçeli, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ya da Başbakan Binali Yıldırım, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şeklinde isim ve unvanları ile birlikte vermiş; liderlerin öznel yorumları ve yargılamalarını içeren sözcükleri ise tırnak içerisinde alınmadan doğrudan verilmiştir.

Başkanlık sistemi ve referandum süreci incelenen dönemde Sabah gazetesi tarafından sürekli “kalıcı istikrar, bölünme riski, kaosa karşı başkanlık” gibi tamlamalarla kullanılmış, böylece ülkenin içinde bulunduğu her türlü sorunun çözümü olarak yeni sistem öne çıkarılmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi:

İncelenen dönemde Cumhuriyet gazetesindeki haberlerde en fazla göze çarpan detay gazetenin CHP’nin sözcüsü gibi bir yayıncılık anlayışını okuyuculara aktarmasıdır. Haberlerde kullanılan başlıklarda da göze çarpan bu detay biz ve öteki ayrımını keskin bir şekilde ortaya koymaktadır. Sabah gazetesinde de biz ve öteki ayrımı dolaylı olarak anlaşılrsa da Cumhuriyet gazetesinde olduğu kadar aleni bir şekilde bu ayrımın aktarılması söz konusu değildir.

Anayasa değişikliği ve referandum süreci ile ilgili haberlerdeki sözcük seçimlerinde özellikle “tek adam, diktatörlük, fırsatçılık, rejim değişikliği” sözcüklerinin öne çıktığı ve haberlerdeki söylemlerde, olay ne olursa olsun kullanıldığı görülmektedir. Bu sürecin “12 Eylül’den Beter” olduğu ve “OHAL fırsatçılığı” ile dayatılan bir durum olduğu vurgusu sıklıkla yapılmaktadır. Gazetede bu sürecin rejim değişikliğine giden bir yol olduğu özellikle uzman, bilirkişilerin görüşlerine yer verilerek “hukukun katledilmesi” sözcükleriyle vurgulanmaya çalışılmaktadır. CHP’nin faaliyetleri süreçle ilgili halkı aydınlatacak faaliyetler olarak aktarılmakta, halka doğru bilgi veren ve “demokrasi vurgusu”nu yapan taraf olarak yine CHP gösterilmektedir.

Anayasa değişikliğindeki maddelerin oylanmasında MHP de dahil olmak üzere iktidar partisi tarafından bir algı oyunu yaratıldığı vurgusu “korsan oylama”, “AKP planı perdeledi”, “algı oyunu”, “kelime oyunu”, “hedef saptırma” gibi sözcüklerle yapılmaktadır. Özellikle dikkat çeken bir nokta da MHP’nin incelenen dönemin en başlarında iktidar partisinin algı oyununa düşen bir pozisyonda gösterilirken (MHP Zoraki Ortak, MHP’ye Algı Oyunu vs), sürecin sonlarına gelindiğinde ve MHP’nin uzlaşma haberlerinin verilmeye başlanmasıyla, MHP’ye yönelik söylemler de farklılaşmıştır. “Tarih Bahçeli’yi Affetmeyecek”, “Gizli Pazarlık”, “Al İdamı ve Başkanlığı” haberlerinde olduğu gibi MHP’nin AK Parti’ye verdiği desteğin kınanması söz konusudur. Bununla birlikte bu kınanmanın doğrudan hedefinin MHP

değil de, Devlet Bahçeli olması göze çarpmaktadır. Bilakis parti içinde olan huzursuzlukların haberlere taşınmasıyla (MHP Zoraki Ortak) Devlet Bahçeli'nin partinin geri kalanından özerk bir şekilde hareket ettiği çıkarımı yapılabilmektedir.

15 Temmuz darbe girişimi sonrası ilan edilen OHAL'in "fırsatçılık" yarattığına dair cümlelere sıkça rastlanmaktadır. Fırsatçılık vurgusu pek çok farklı haberde yer bulmakta, hatta "Şehitlere İhanet" gibi başlıklarla sürekli eleştirisi yapılmaktadır.

Sözcü Gazetesi: Tıpkı Cumhuriyet gazetesindeki haber metinlerinde olduğu gibi Sözcü gazetesinde de özellikle kullanılan başlıklarda parti başkanlarının birbirlerine yönelik sarf ettikleri emir cümlelerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır.

"En Önemli Koltuktasın Daha Ne İstiyorsun?" 17 Ekim 2016

"Kral Yapalım Kurtulalım" 26 Ekim 2016

"CHP Artık Nazlanmasın, Bizim Aramızda Kalsın" 16 Kasım 2016

"Türkiye Ateş Yerine Dönmüş, Bunların Derdi Başkanlık" 16 Kasım 2016

"Başkanlık Tuzaktır" 5 Aralık 2016

"Başkanlık Toplumu Böler, Geri Çekilsin" 17 Aralık 2016

"Esad'la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar" 29 Aralık 2016

"Millet peş peşe gelen zamlardan nakavt oldu: Başkanlık anlaşması doları uçurdu." (2 Aralık 2016)

Hürriyet gazetesinde de parti liderlerinin söylemleriyle başlık atıldığı haberlere rastlanıyor olsa da, Hürriyet gazetesinde hem iktidar yanlısı hem de muhalif söylemler eşit oranda verilmekte iken Sözcü gazetesinde bu anlamda taraflılık bariz bir şekilde muhalefetten yana öne çıkmaktadır. Bir başka dikkat çeken nokta Sözcü gazetesinde Cumhurbaşkanı recep Tayyip Erdoğan ile ilgili herhangi bir habere ilk sayfada yer verilmemesidir. Nitekim diğer gazetelerden görüldüğü kadarıyla Cumhurbaşkanı'nın ilgili tarihlerde çeşitli haberlerde görülmesidir. Bununla birlikte Cumhurbaşkanı ile ilgili tek haberin Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli ile başkan yardımcısı görevlendirmesi hakkında görüşmeleri olduğu görülmektedir.

Sözcü gazetesinde ilgili tarihlerdeki sözcük seçimlerinde en çok göze çarpan hususlardan biri de başlıklarda kullanılan alaycı üsluptur. Haber başlıkları aracılığıyla muhabirin adeta iktidar partisi ve Cumhurbaşkanı'na seslenir gibi bir teknik izlediğini görmek mümkündür. Haber başlıklarında tırnak içerisinde verilen kelimeler aracılığıyla da bazı durumlarda alaycı üslubun kullanılması söz konusudur.

“En Önemli Koltuktasın Daha Ne İstiyorsun? “Kılıçdaroğlu, MHP Liderinin pasıyla başkanlık mitinglerini yeniden başlatan Erdoğan’ı isim vermeden şöyle eleştirdi...” 17 Ekim 2016

“Bahçeli ile Yıldırım’ın ‘Başkanlık’ Buluşması” 18 Ekim 2016

“MHP’li Muhalifler: Başkanlığa Hayır: AKP’ye başkanlık pası veren Bahçeli’ye parti içi muhalefetten tepki geldi”. 25 Ekim 2016

“Kral Yapalım Kurtulalım” 26 Ekim 2016

“Anayasa Değişikliği Bahanesiyle Bunu da Yapacaklar: Laikliği Yeminden Kaldırma Planı” (31 Ekim 2016)

“AKP’liler Ağzındaki Baklayı Böyle Çıkardı: Tam Başkanlık” (1 Kasım 2016)

“Erdoğan’ın istediği ‘Türk Tipi Başkanlık Modeli’ netleşiyor” (16 Kasım 2016)

“Muhalefeti suçlayacağınıza dönüp biraz kendinize bakın: Böyle AKP’li Olur mu?” (17 Kasım 2016)

“Aralarından Su Sızıyor: Başkanlık sistemi tartışmasının fitilini ateşleyen MHP lideri, sistem değiştikten sonra Erdoğan’ın yardımcısı olabilir.” (17 Kasım 2016)

“El Ele Meclise” 2 Aralık 2016

“Kopya Kötü Yerden Çıktı: AKP’nin Anayasası Esad’ın Anayasası Çıktı” 25 Aralık 2016

“Ohal yönetimiyle referanduma gidilemez: Esad’la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar” 29 Aralık 2016

“Sabah Cumhurbaşkanı Öğleden Sonra Parti Lideri: AKP ve MHP’nin ortaklaşa hazırladığı anayasa paketinin Meclis Komisyonu’ndaki görüşmeleri kavgalı, küfürlü sürüyor.” 30 Aralık 2016

Sözcü gazetesinde ilgili tarihlerdeki haberlerde en sık kullanılan kelimelere bakıldığında “bahane, diktatör, plan, polemik, eleştirdi, sert çıktı, dayatma, muhalif, tek adam dönemi” sözcükleri öne çıkmaktadır. Bununla birlikte en dikkat çeken noktalardan biri başkanlık sistemi ya da anayasa değişikliği ile ilgili haberlerde Cumhuriyet gazetesinin kullandığı “rejim değişikliği” tabirinin asla kullanılmamasıdır. Bunun yerine tercih edilen “sistem değişimi” olmuştur.

Referandum süreci, başkanlık sistemi, anayasa değişikliği süreçlerinin gündemi meşgul ettiği söylemi pek çok haberde yer almaktadır. “Uzun süredir gündemi meşgul eden, meşgul eden” gibi söylemlerle bu sürecin ülkenin ekonomik, siyasal, askeri vb. durumunun yanında gereksiz bir girişim olduğu göndermesi sıklıkla yapılmaktadır. Benzer şekilde en fazla vurgulanan Cumhurbaşkanı Erdoğan ve MHP lideri Bahçeli için kullanılan söylemlerdir.

“Erdoğan’ın istediği”, “MHP’nin pasıyla”, “Bahçeli’nin pasıyla” gibi söylemler aracılığıyla başkanlık sistemi ve anayasa değişikliğinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın istediği için olduğu, bunun olmasını sağlayan en güçlü desteğin de MHP ve özellikle Devlet Bahçeli’den geldiği vurgulanmaktadır. Bu noktada MHP ve Devlet Bahçeli’yi ayırıştırma durumu da vardır. MHP’nin parti içinde olan muhalif sesler yerine Bahçeli’nin tek başına hareket ettiği ve bunları kendi bireysel çıkarları için yaptığı iması bulunmaktadır.

Sözcük seçimlerinde diğer gazetelerden farklı olarak öne çıkan soru cümleleriyle okuyucuya seslenme durumu okuyucuyu düşünmeye sevk etmenin yanında, destekçi aranması olarak da yorumlanabilir. 30 Aralık’ta yayınlanan haberde yer alan “Gün içinde ikiye mi bölünecek?” sorusu başta olmak üzere okuyucularla konuşur gibi yapılan haberler bu duruma örnek gösterilebilir.

Haber başlığına gönderme yapma da Sözcü gazetesinde tercih edilen bir diğer tekniktir. Örneğin 26 Ekim’de “Esad’la İşte Aynen Böyle Tokalaşacaklar” sözleriyle CHP liderinin gazete yazarlarından biriyle tokalaşması, “Kral Yapalım da Kurtulalım” haberinde ise CHP liderinin başlıktaki sözlerle Erdoğan’a seslenmesi bu tür haberlere örnek verilebilir. Bu yolla halihazırda vurucu sözlerle verilen başlığa da bir kez daha dikkat çekmek amaçlanmaktadır.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesindeki haber metinlerinde özellikle kullanılan başlıklarda Başbakan Binali Yıldırım, MHP lideri Devlet Bahçeli, hukukçular, siyasetçiler ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın özellikle CHP lideri Kılıçdaroğlu’na yönelik gönderme yaptıkları cümlelerinin kullanıldığı göze çarpmaktadır (Kılıçdaroğlu Milletten Korkuyor-17 Ekim 2016; Başkanlık İstemeyenler Milletten Korkanlar-17 Ekim 2016; CHP PKK’nın Don Lastiği-15 Ekim 2016; CHP’nin Kuyruk Acısı 7 Haziran-2 Kasım 2016). Bununla birlikte Yeni Akit gazetesinde diğer gazetelerde olduğu üzere emir cümlesiyle hitap etmeye rastlanmamaktadır. CHP ve PKK arasında bağlantı kurmak dışında Yeni Akit gazetesinin CHP’ye ve Kemal Kılıçdaroğlu’na yönelik sert söylemleri yoktur.

Yeni Akit gazetesi tüm liderleri ayırım yapmadan MHP lideri Devlet Bahçeli, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ya da Başbakan Binali Yıldırım, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şeklinde isim ve unvanları ile birlikte vermiş; liderlerin öznel yorumları ve yargılamalarını içeren sözcükleri ise doğrudan tırnak içerisinde alıntı yaparak vermiştir. Bu sayede gazetede göreceli olarak tarafsız bir habercilik uygulanmaya çalışılmıştır denilebilse

de bu tarafsızlık, CHP Lideri Kılıçdaroğlu'nun hiçbir söylemine yer vermemekle ortadan kalkmaktadır.

Diğer gazetelerde görüldüğü üzere Yeni Akit gazetesi de bazı liderlerin öznel görüşlerini olduğu gibi aktararak çeşitli ideolojik söylemleri ön plana çıkarmıştır. Örneğin Devlet Bahçeli'nin referanduma yönelik muhalif duruşu olanları “CHP'nin kuyruk acısı” ya da “Devlet Refleksi” olarak nitelendirmesi söz konusudur. Ağustos ayında üç liderin bir araya geldikleri dönemlerde olumlu bir yaklaşımın benimsendiği gazetede ilerleyen zamanda Devlet Bahçeli'nin iktidar partisine yakın duruşu ön plana çıkarılmıştır.

Yeni Akit gazetesinde dikkat çeken bir diğer nokta 15 Temmuz darbe girişiminin anayasa değişikliği sürecinin gündemden düşürülmesinde etkili olduğuna yönelik vurgudur. Örneğin 27 Eylül 2016 tarihli gazetede yer alan “Kurtuluşun Reçetesi Yeni Anayasa” başlıklı haberde “FETÖ'nün hainlikleriyle gündemden düşürülen yeni anayasa hakkında” hukukçuların uyarılarına yer verilmiş; anayasa değişikliği konusunda “rehavete kapılmanın” en çok FETÖ'cülerini sevindireceği vurgulanmıştır. Bu durumun nedeni ise darbe anayasası ile ilişkilendirilmiştir. Fakat darbe anayasası ve FETÖ arasındaki bağlantıya yönelik bir neden-sonuç ilişkisinin okuyucuyla paylaşılması söz konusu değildir.

Yeni Şafak Gazetesi:

Yeni Şafak gazetesindeki haber metinlerinde kullanılan başlıklarda diğer gazetelerde görüldüğü üzere parti başkanlarının birbirlerine yönelik sarf ettikleri emir cümlelerinin kullanılmadığı; referandum sürecinde muhalefete odaklanmak yerine başkanlık sistemine odaklanıldığı göze çarpmaktadır. Gazete adım adım başkanlık sistemiyle ilgili gelişmeleri okuyucuya aktarmakla yetinmiş; CHP ya da başka bir muhalif aktöre yönelik düşmanca söylemler içeren haberler üretmemiştir. Bunun yanında gazete tüm liderleri ayırmıyarak MHP lideri Devlet Bahçeli, CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu ya da Başbakan Binali Yıldırım, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan şeklinde isim ve unvanları ile birlikte vermiş; liderlerin öznel yorumları ve yargılamalarını içeren sözcükleri ise bazen tırnak içerisinde alıntı yaparak bazen de dolaylı anlatım yoluyla vermiştir. Gazete iktidar partisine yönelik ideolojik tarafsızlığını muhalif aktörlere hakaret, olumsuz söylemler aracılığıyla değil; neredeyse gazetede hiç yer vermeyerek yapmıştır. Ayrıca Yeni Akit gazetesinden farklı olarak sürecin başrolünde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan yerine, Başbakan Binali Yıldırım'ı ön plana çıkarmıştır. Başkanlık sistemini ön plana çıkarırken, konunun baş aktörü olan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın geri planda tutulması okuyucuda ideolojik bir yanılsama yaratma açısından değerlendirilebilir.

3.6.2.2.4. Retorik ve İkna Stratejileri

Retorik Dursun (2001: 66)’a göre “aliterasyonlar (ses yinelemeleri), metaforlar (eğretilemeler), benzetmeler, ironiler, örtmeceler ve karşıt anlatım gibi unsurları içermektedir. Eğretileme ve metonim, mesajların göndergesel işlevlerini yerine getirdiği temel yolları belirler. Yazılı basın haberlerindeki ideolojik söylemlerin retoriğe yönelik incelemesinde desteklenen tarafın iyi yönleri, desteklenmeyen tarafın ise kötü yönlerini vurgulamak için kullanılan ideolojik göndermeler ve bunların yarattıkları anlamlar üzerinde yoğunlaşılır. Metonim (düzdeğismece) yani bir parçanın bütünü temsil etmesi ve metafor (eğretileme) yani birbirine benzemeyen öğeler arasında özdeşlik kurulması retorik unsurlarıdır. Metonim ve metaforların oluşumu insanın mecaz yapma dürtüsüne olan yakınlığından kaynaklanır (Sarup, 2010: 73). Metafor, bilinmeyen, bilinen ile benzerlik ve farklılıktan eşzamanlı olarak yararlanılarak ifade edilmesi iken metonim ise aynı düzlemdeki anlamların ilişkilendirilmesi; bir parçanın bütünü temsil etmesidir (Fiske, 2003: 127). Yukarıda açıklanan tüm haberlerin özellikleri, metaforlar, çarpıtmalar gibi iyi bilinen retorik bilgilerle vurgulanabilir. Bununla birlikte metaforlar haber metinleri içerisinde enformasyonun eksik olarak aktarılmasına yol açar; çok daha fazla sayıda cümle ile aktarılması okuyucu açısından daha anlaşılır olabilecek bir söylem, iki-üç kelime ile aktarılabilir. Fiske (2003: 124)’e göre eğretilemede “bilinmeyenlerin anlamı, bilinenlerin araçları aracılığıyla ortaya konmaktadır”.

Hürriyet Gazetesi:

Hürriyet gazetesi retorik açısından öncelikle kullanılan alıntılı cümleleri ile dikkat çekmektedir. Ayrıca özellikle başlıklarda kullanılan keskinlik ve vurgulu cümleler haberlerin ikna ediciliğini arttırma amacı taşır. İkna arttırıcılığı çalışmanın daha önceki kısımlarında da ayrı olarak değerlendirilen fotoğrafların yanı sıra olayların taraflarının yorumlarının da alıntılı cümleler halinde verildiği görülmektedir. 13 Ekim 2016 tarihli “Metni Görmemiz Lazım” başlıklı haberde Devlet Bahçeli’nin sözleri doğrudan alıntı olarak verilmiştir. Haberin girişinde “MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli, başkanlık tartışmalarını yeniden alevlendiren sözlerine açıklık getirdi” cümlesi yer almaktadır. Burada “yeniden alevlendiren” sözcükleriyle benzetme yapılması ve başkanlık tartışmalarının daha önceden de yapılmış olmakla birlikte durulduğu; fakat MHP liderinin sözleri nedeniyle yeniden başladığı ima edilmektedir.

“Koltuk” Türkçe’de iktidarın metaforu olan bir sözcük haline gelmiş; Hürriyet gazetesinde de Kılıçdaroğlu’nun Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve başkanlık sistemi üzerine söylemlerini sıklıkla “koltuk” metaforu ile dile getirmesinin üstünde durulmuştur. “Otur Oturduğun Koltukta” (2 Kasım 2016) başlıklı haberde, koltuk sözcüğü mevki, makam

anlamında kullanılmıştır. Kılıçdaroğlu, başkanlık sistemine yönelik eleştirisini Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın mevcut makam ve mevkisini yeterli bulması ve ülkede başkanlık sistemi ile bir rejim değişikliğine gidilmemesi yönünde yapmıştır. 17 Ekim 2016 tarihli “Tek Derdi Koltuk” haberinde de olduğu gibi parti liderlerinin durum tanımlamalarında deyimlere başvurdukları görülmektedir. İşadamlarıyla yaptığı görüşmede sorduğu bir soruya kimsenin cevap verememesini “korku dağları bekliyor” deyimini ile tanımlayan Kılıçdaroğlu, ülkedeki mevcut durumun korkuya dayalı bir sistemi beraberinde getirdiğini ima etmektedir.

2 Kasım 2016 tarihli gazetedeki “Bölünme Sözü Eden O Koltukta Oturamaz” başlıklı haberde CHP lideri Kılıçdaroğlu'nun sözleri olduğu gibi verilmiştir. CHP liderinin ifadelerinin “delikanlı” olarak tabir edilen sokak üslubuyla verilmesi ön plandadır. “Bedel ödenecekse sözüm söz”, “üzerimize geliyorlar” tarzında ifadeler ile racon kesme olarak tabir edilen söylemlerin okuyucu ile paylaşıldığı görülmektedir. Haberin devamında Kılıçdaroğlu'nun, Bahçeli, Yıldırım ve Erdoğan'a yönelik sözleri bulunmaktadır. Tam sayfaya yakın olarak verilen iç sayfa haberinde Kılıçdaroğlu'nun hükümet ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'a yönelik ülkede demokrasi, hukuk olmadığı ve adeta Baas rejiminin kurulduğuna dair sözleri yer almaktadır.

Aynı gün yayınlanan “İdam İşini Getirin de Bitirelim “ başlıklı haberde “Bahçeli Açık Çek Verdi”, ifadesinde kullanılan “açık çek” tanımlaması “bir kimseye istediği gibi davranma yetkisi vermek” anlamını taşımaktadır. Haberin devamında kullanılan “topu hükümetin sahasına gönderdi” ifadesi ile de referandum sürecindeki karşılıklı diyaloglar ve eylemler “futbol maçı” eğretilmesi ile verilmektedir. “Hava kurşun gibi ağır” ifadesi de ülkedeki genel havanın benzetmesi olarak kullanılmıştır. Aynı haberdeki “Türkiye’yi ateşe atacaksın” ifadesinde metaforik anlatıma yer verilmiştir. “Ateşe atmak” deyimini “birini çok tehlikeli bir işe bile sokmak” anlamındadır. Burada Kılıçdaroğlu hükümet tarafından Türkiye’nin bilinçli olarak tehlikeye atıldığını iddia etmektedir.

31 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Gelmezse Bölünme Riski Var” başlıklı haberde en dikkati çeken nokta, haberin içeriği ile bağdaşmayan haber fotoğrafı ve fotoğraf ile bağlantılı olarak kullanılan söylem olmuştur. Kızılay’ın kan bağışi kampanyasında kan vermekte olan Başbakan Binali Yıldırım’ın kan verirken fotoğrafı ve fotoğraf ile birlikte öne çıkarılan “Vatan sana kanım feda” ifadesi, ülkede bölünme olmaması için başkanlık sisteminin gelmesi gerektiğini ve bu yolda yapılacak her şeyi yapmaya hazır olan Yıldırım’ın ülkeye adeta kan verdiği metaforu ile verilmektedir. Aynı haberde Yıldırım, “Darbe oldu CHP genel merkezi FETÖ’cülerin ağlama duvarına döndü” sözleriyle Kudüs’teki Yahudilerin kutsal saydıkları ve

her cuma günü ağlayıp, dua ettikleri duvara gönderme yaparak metonimi yapmış ve bu yolla muhalefeti, ülkenin 15 Temmuz tarihindeki darbe girişimi ile varlığını tehdit eden bir örgütlenme ile ilişkili gördüğünü ima etmiştir.

12 Kasım 2016 tarihli "İl Başkanlarına Anlattı" başlıklı haberde MHP liderinin, il başkanlarına yeni sistemi destekleme gerekçesini anlatırken "Türkiye'nin önünü açmamız gerekiyor" sözleri dikkati çekmektedir. Bahçeli burada partilerinin, iktidarı desteklemesi durumunda Türkiye'nin daha iyi bir döneme geçeceğine yönelik beklentisi ve mevcut sistemin Türkiye'nin önünü kapadığı yönünde eleştirisi yer almaktadır. Aynı haberde Bahçeli "akla kara mecliste görülecek" diyerek, Türkiye'nin önünün açılması için yeni sistemin desteklenmesi için adım atmayacak olan muhalif tarafları "kara" benzetmesi ile nitelediği görülmektedir.

Aynı gün içerisinde Ovit Tüneli'nin "İlk Işıkla Buluşma" Töreni'nde konuşan Başbakan Binali Yıldırım'ın referandum süreci ile ilgili sözlerinin "İlk Işıkla Buluşma Töreni" ile aynı haber içerisinde ele alınması anlamlıdır. Tünelin sonunda ulaşılan ışık burada yeni sistemin de ülkeyi ışığa götürecek olan sistem olduğu yönünde çağrışımlar ve çıkarımlar yapılmasına zemin hazırlamakta ve algıya yönelik bir manipülatif işlev görmektedir. Başbakan Binali Yıldırım yaptığı açıklamada "terörün borusu ötmez" diyerek, hükümetin söz konusu düzenlemeleri yaptığı taktirde terör örgütlerinin sözünün geçemeyeceği ve herhangi bir eylemde bulunamayacaklarını dile getirmiş olmaktadır. Bununla birlikte muhalefeti aynı terör örgütlerine destek vermekle suçlarken, "ülkenin muhalefet partisi pusulayı yitirmiş vaziyette, nereye toslayacağı belli değil" ifadesini kullanarak, "pusulayı yitirmek" deyimini ile muhalefeti "doğruluktan, dürüstlükten, doğru tutum ve davranıştan ayrılmış ve ne yapacağını bilemez" olmakla itham etmiştir. Toslamak sözcüğü ile de muhalefeti hayvanlara benzetmektedir. Son olarak Başbakan Binali Yıldırım'ın MHP lideri Bahçeli ile paylaştığı yenilenmiş Anayasa formatında hazırlanmış Anayasa paketi, gazete tarafından "Dar Paket" başlığı ile okuyucuya sunulmuştur. MHP'nin tercihlerine göre boyut değiştirmesi beklenen Anayasa değişiklik teklifi ile ilgili yapılan haberde muhabirin "MHP'nin dar paketi tercih ettiği" yönündeki söylemi, cinsel çağrışımlarla örtmece ile verilmiştir.

13 Kasım 2016 tarihinde CHP lideri Kemal Kılıçdaroğlu'nun Anayasa değişikliğine yönelik ılımlı tavrı "Başbakan'a Kapımız Açık" başlığı ile duyurulmuş; gündelik dilde misafirperverlikle ilgili kullanılan deyim yine bir liderin söylemi olarak ön plana çıkarılmıştır. Haberin devamında Kılıçdaroğlu ile yapılan röportajda parlamentonun "kanun çıkarma fabrikası" olarak görmenin hata olduğu ifadesine yer verilerek, bu noktada eğretilmeden yararlanılmıştır.

Konuyla ilgili en fazla haber yapılan günlerden biri olan 16 Kasım 2016 tarihli gazetede CHP liderinin yine başkanlık sistemine yönelik koltuk metaforundan yararlandığı söylemlerinden oluşan bir haber yer alırken, aynı sayfada Devlet Bahçeli'nin Kemal Kılıçdaroğlu'na yönelik uzlaşma çağrısı “CHP Naz Etmesin Gelsin” başlığı ile duyurulmuştur. “Naz etmek” ya da “naz etme gel” şeklindeki kullanımlar genellikle Türk kültüründe yeni gelin ya da kadınlara yönelik bir çağrı ifadesidir. Burada MHP liderinin CHP'yi hem yeni gelin vs. benzetmesi hem de eğretilme yapması söz konusudur. Aynı haberde Bahçeli'ye tespih hediye edildiğini gösteren bir fotoğraf kullanılarak, geleneksel olarak erkeklerin kullandığı bir aksesuar karşıt bir anlatım ile ironi yapılmıştır.

11 Aralık 2016'da Anayasa değişiklik paketinde yapılacak son değişiklikler, MHP lideri Bahçeli'nin “son rötuşları” olarak nitelenmiş; bununla kusurları düzeltme amaçlı yapılan iyileştirme işleminin MHP sayesinde olduğu dile getirilerek, MHP liderine bir anlamda uzmanlık/bilirkişilik vasfı benzetme yapılmıştır.

Sabah Gazetesi:

Sabah gazetesi retorik açısından öncelikle kullanılan doğrudan alıntılı ve tırnaksız cümleleri ile dikkat çekmektedir. Ayrıca özellikle başlıklarda kullanılan liderlerin sözlerinden alınan keskin ve vurgulu cümleler haberlerin ikna ediciliğini arttırma amacı taşır. İknanın arttırılması amacıyla Hürriyet gazetesine benzer şekilde fotoğrafların ve olayların taraflarının yorumlarının da alıntılı cümleler halinde verildiği görülmektedir. 19 Ekim 2016 tarihli “Milletle Sormanın Hiçbir Mahzuru Yok” başlıklı haberde Devlet Bahçeli'nin sözleri doğrudan tırnaksız alıntı olarak verilmiştir. Haberin girişinde “Bahçeli: Milletimize görüş sormanın hiçbir mahsuru ve sakıncasını görmeyiz. Türkiye'nin istikrarı için üzerimize düşeni harfiyen yaparız. Pılavdan dönenin kaşığı kırılsın” cümleleri yer almaktadır. Burada “pılavdan dönenin kaşığı kırılsın” atasözüyle benzetme yapılması ve başkanlık için sonuna kadar parti olarak ellerinden gelen gayreti göstereceklerini ima etmesi söz konusudur.

26 Ekim 2016 tarihli gazetede yer alan “Bahçeli: Böyle Gitsin Diyenler İkinci Dalga Darbeci” başlıklı haberde, Bahçeli'nin yeni sisteme verdiği destekle ilgili sözlerinin çarpıtıldığına ilişkin yaptığı açıklamalar yer almış; Bahçeli kendisini eleştirenlere “ikinci dalga darbeci” benzetmesi yaparak karşılık vermiştir. 16 Kasım 2016 tarihinde ise Başbakan Binali Yıldırım'ın, CHP lideri Kılıçdaroğlu'na yönelik çağrısı “Tren Kalkmadan Binebilirsin” eğretilmesi kullanılarak verilmiş; bir şeyi elde etme ya da gerçekleştirme olanağını zamanında kullanması gerektiği yönünde Kılıçdaroğlu'nu uyarmıştır. Kılıçdaroğlu'nu aynı

tarihte uyaran Bahçeli de “Naz Yapma Gel El Ele Verelim” diyerek, CHP’nin muhalif eylem ve söylemlerini genellikle kadınlara atfedilen naz yapma eğretilmesi yapmayı kullanmıştır.

Hürriyet gazetesine benzer bir biçimde 31 Ekim 2016 tarihli “Gelin 3 Parti Birlikte Başaralım” başlıklı haberde en dikkati çeken nokta, haberin içeriği ile bağdaşmayan haber fotoğrafı ve fotoğraf ile bağlantılı olarak kullanılan söylem olmuştur. Kızılay’ın kan bağış kampanyasında kan vermekte olan Başbakan Binali Yıldırım’ın kan verirken fotoğrafı ve fotoğraf ile birlikte öne çıkarılan “Vatan sana kanım feda” ifadesi, ülkede bölünme olmaması için başkanlık sisteminin gelmesi gerektiğini ve bu yolda yapılacak her şeyi yapmaya hazır olan Yıldırım’ın ülkeye adeta kan verdiği metaforu ile verilmektedir. Yıldırım’ın bu doğrultuda diğer parti liderlerinden de beklentisi vardır.

21 Kasım 2016 tarihli “Rejim Değil Sistem Değişimi” başlıklı haberde yine haberin içeriği ile bağdaşmayan haber fotoğrafı kullanılmıştır. Başbakan Binali Yıldırım’ın rejim değişikliği tartışmaları üzerine yaptığı açıklamalar üzerine olan haberin fotoğrafında 15 Temmuz darbe girişimi gazilerinden biriyle Başbakan’ın fotoğrafına yer verilmiştir. Fotoğraf metninin altında Başbakan’ın “kolumu kaybettim, vatanımı kaybetmedim” sözleriyle uygulandığının altı çizilmiştir. Bu sayede eski sistem ve 15 Temmuz darbe girişimi arasındaki bağlantıya gönderme yapılarak metonimi yapılmıştır.

“Anayasa paketi için 330 barajı aşıyor-29 Kasım 2016” başlıklı haberde de olduğu gibi referanduma gitmek için gerekli olan 330 milletvekili sayısına ulaşmada 330 sayısı bir metonimi olarak, başkanlık sisteminin önündeki baraj ile ilişkilendirilmiştir. “Türkiye için Tarihi Uzlaşma-2 Aralık 2016)” başlıklı haberde de yine Başbakan Binali Yıldırım ve MHP lideri Devlet Bahçeli’nin anayasa değişikliği teklifi üzerine anlaşmaya vardıkları ve bu uzlaşmanın Türkiye tarihi için hayati bir gelişme olduğu ima edilmiştir. Aynı gün “Başkanlık Saldırısı” başlıklı haberde ise karşıt anlatım tekniği kullanılarak Gezi Parkı olayları ve 15 Temmuz darbe girişimi ile devam eden saldırıların ekonomi üzerinden devam ettiği ve uzlaşmanın sağlandığı saatlerde doların yükseldiği okuyucuya aktarılmıştır.

AK Parti ve MHP arasında yeni anayasa paketinde yer alan ve bazı anlaşmazlıklara yol açan maddeler ise taraflarca sürekli “pürüz” metaforuyla verilmiş; böylelikle bir işte ortaya çıkan ufak engel, güçlük olarak tanımlanan uzlaşmazlıkların kolaylıkla ortadan kaldırılabilceği ima edilmiştir.

Sabah gazetesinde anayasa teklif paketi ile ilgili olarak yapılacak oylamanın “sandık”, anayasada değişecek maddelerin “paket” gibi metonimilerle okuyucuya aktarılmasına sıklıkla rastlanmaktadır. Bununla birlikte Hürriyet gazetesinde olduğu gibi sivri dilli bir şekilde

liderlerin söylemlerinin aktarılmasına nadiren rastlanmaktadır. Sabah gazetesinin bu anlamda daha olumlu ve ılımlı bir dil kullanması söz konusudur.

Cumhuriyet Gazetesi:

Cumhuriyet gazetesinde anayasa değişikliği ve referandum ile ilgili haberlerde anlatımı güçlendirmek için retorik ve ikna stratejilerinden sıkça yararlanılmıştır. Özellikle bu haberlerde pek çok kere kullanılan “tek adam” gazetesinin Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ı nitellemek için kullandığı metaforların başında gelmektedir. Diktatörlükle özdeşleştirme yapılan başkanlık sisteminin bir rejim değişikliğine gitmek olduğu ve bu durumun demokratik sistemin sonunu getirerek Türkiye’yi bir totaliter rejime sürükleyeceği gazetesinin hukukçuların görüşleri ve CHP aktörlerinin söylemleri ve eylemleriyle de desteklediği argümanlar arasındadır.

Yargı düzenlemelerini içeren mini anayasa paketinde üç parti liderinin anlaşmasıyla yapılan değişikliklerin ve eklenen yeni maddelerin “paket genişledi” (23 Ağustos 2016) metonimisi ile verilmesiyle, aralarında nitelik olan şeyler arasında bağ kurulmuş ve kullanılan başlığın söz oyunları ile daha ilgi ekici olması sağlanmaya çalışılmıştır.

“Başkanlık Kumarı” (13 Ekim 2016) başlıklı haberde MHP’nin de desteğiyle başkanlık sistemine geçilmesi için uygun zeminin bulunduğu vurgulanmış; bu durum “OHAL fırsatçılığı” metonimisi ile verilmiştir. “Başkanlık Kumarı” metaforu ise Cumhuriyet gazetesinin anayasa değişikliği ve referandum sürecinin Kenan Evren Modeli olarak benzetilen bir sisteme geçileceği öngörüsüyle yapılan ve sürecin sonunda kumarda olduğu gibi sonuçlarının ne olacağı belli olmayan bir yola girildiğine dair bir anlatımdır.

“Dolara Yine Başkanlık Çarptı, 3.1140’a Yükseldi” başlıklı haberde ironik bir anlatım tercih edilmiş; iktidar partisinin yeni sistemle birlikte ülkenin her yönden daha güçlü olacağı iddiaları, başkanlık sisteminin henüz gelmeden bile ekonomiyi zora soktuğu anlatımı ile karşılanmıştır.

MHP ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları Cumhuriyet gazetesinin en fazla eleştirdiği konulardan biri olmuştur. Bu uzlaşma çabalarının “pazarlık” metaforuyla aktarıldığı haberlerde MHP’nin “gözü kapalı evet demeyiz”, “anayasa değişikliği çantada keklik değil” gibi kullandığı benzetme ve örtmeceler de özellikle tırnak içerisinde verilerek ironik bir anlatım yapılmıştır. MHP’li yetkililerin açıklamaları çelişkili olarak nitelenmiş, bu çelişkili açıklamalar da ülkenin geleceğinde olumlu ya da olumsuz etkisi olabilecek bir sürecin iki parti arasında pazarlık konusu olduğu benzetmesi kullanılmıştır. Bu tür cümle

yapıları dolaylı olarak da olsa söylem sahiplerinin niyetlerine, arka planda gerçekleşen olayın “pragmatik” özelliklerine yönelik okuyucuya sinyaller vermektedir (Arkonaç, 2017: 233).

Başbakan Binali Yıldırım’ın “AKP yaparsa tam yapar, hiçbir işi yarım yapmaz” sözlerinin “Başbakan’dan Sinyal” metaforuyla aktarıldığı haberde önceden haber vermek için arabalarda kullanılan uyarı sisteminin AK Parti’nin hedefinin tam başkanlık olmasına yönelik bir uyarı işareti olarak okuyucuya aktarılması söz konusudur.

Cümlelerde dikkat çekmek amacıyla ahenk yaratmak için kullanılan aliterasyonlara örnek olarak “Al İdamı, Ver Başkanlığı” (31 Ekim 2016) başlıklı haber verilebilir. Bu başlıkta ayrıca çocukların oyuncak değiş tokuş yaparken kullandıkları söz oyunlarına da gönderme yapıp, MHP ve AK Parti arasındaki uzlaşma çabaları ironik bir anlatımla betimlenmiştir.

17 Kasım 2016 tarihinde AK Parti’nin MHP’ye sunduğu başkanlık sisteminin ayrıntılarına dair haber “AKP’den MHP’ye Algı Oyunu” başlığı ile verilmiş; sistemin adını “Cumhurbaşkanlığı” koyarak MHP’ye yönelik olumsuz bakış açısını yumuşatmak, hem “başkanlık” ismine yönelik olumsuz bakış açısını kırmak hem de pek çok maddesinde “Cumhurbaşkanı” ifadesi geçen anayasayı daha kolay değiştirmek amacı güdüldüğü için bu benzetme algı oyunu olarak tanımlanmıştır.

Cumhuriyet gazetesinde metoniminin en fazla görüldüğü haber metinleri herhangi bir parti milletvekili ya da parti liderinin yaptığı eylemler ya da sarf ettiği sözlerin bütün bir partiye mal edilme durumunda görülmektedir. “CHP Başkanlığı Halka Anlatacak”, “CHP Sandıkta Nöbet Tutacak” ya da “MHP’den İtiraz”, “AKP’de Sürpriz Sonuç Kaygısı”, “AKP’de Kaygı Görünür Oldu”, “Oyum İki Sandıkta da Evet Olacak” gibi kullanımlar bir parçanın bütünü temsil etmesine örnek olarak verilebilir. “Saray” sözcüğü de bu anlamda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile özdeşleştirilmiş ve gazetede ki haberlerde Cumhurbaşkanı, Recep Tayyip Erdoğan, Erdoğan ya da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan gibi kullanımlar yerine temsilen “saray” sözcüğü tercih edilmiştir (Saray Devleti teslim Alacak-14 Aralık 2016).

“Şaşılacak denli çirkin ve acayip olan şey” anlamına gelen “ucube” sözcüğü AK Parti’nin TBMM’ye sunmayı planladığı anayasa değişikliği önerisindeki partili cumhurbaşkanlığı sistemine yönelik olarak Cumhuriyet gazetesinde metafor olarak kullanılmıştır. Benzer bir metafor kullanımı 19 Aralık 2016 tarihli gazetede ki “Tabuta Son Çivi Başkanlık” başlıklı haberde de söz konusudur. Eski AİHM Yargıcı Rıza Türmen’in AK Parti’nin anayasa değişikliğine yönelik faaliyetlerini Türkiye’yi tabuta giren bir insana benzettiği ve bu tabuta çakılacak son çivinin başkanlık olacağını ve bu durumun geri dönüşünün olmayacağını iddia eden sözleri böyle bir anlatımla verilmiştir. CHP lideri

Kılıçdaroğlu'nun da “Türkiye'nin darbe koşullarından daha ağır bir ortamda rejim değişikliğine götürülmeye çalışıldığı”na yönelik düşüncelerini dile getirdiği haber, “12 Eylül'den Beter” başlığı ile mevcut koşullar ve düzenlemelerin 12 Eylül 1980 darbesine benzetilmesiyle okuyucuya aktarılmıştır. Toplumsal bellekte travmatik bir etkisi olan bir olayın benzetme yoluyla hatırlatılması ve mevcut durumla ilişkilendirilmesi o gazetenin okuyucularının yeni sisteme yönelik tutumlarının oluşması ya da değişmesinde oldukça etkili olacaktır.

“Yedek milletvekilliği”nin her ilden bir yedek milletvekili seçilmesine dayanan bir uygulama olarak anayasada önerilmesi düşünülen bir madde olarak AK Parti milletvekilleri arasında huzursuzluk yarattığı iddiasıyla verilen haberin başlığında metonimi yapılmış “AKP’li Vekillerde Yedek Paniği” (7 Aralık 2016) başlığı kullanılmıştır. Yedek milletvekilliği konusu ile ilgili haberler ileriki tarihlerde de devam etmiş, “yedek vekillik” ismi “kontenjan vekillik” olarak değiştirildiğinde Cumhuriyet gazetesinde bu haber “Taslağa Makyaj” (28 Aralık 2016) metaforu ve metonimisi ile verilmiştir.

“330 Cepte Değil” (27 Aralık 2016) başlıklı haberde hem metonimi hem de metaforik anlatım yapılmıştır. Öncelikle “330” sayısı anayasa değişikliği için gerekli olan “evet” oyu verecek milletvekili sayısını temsil etmektedir. Cepte bilmek ise herhangi bir şeyi kolaylıkla elde edeceğine duyulan inanç ve güvendir. Bu haberde AK Parti’nin 330 milletvekili sayısına rahatlıkla ulaşacağını düşündüğü, fakat ulaşmanın AK Parti’nin öngördüğü gibi kolay olmayacağı görüşü okuyucuya aktarılmaktadır.

Bir şeyin görülmesini önleme amacıyla o şeyin önüne perde, örtü vs. çekmek ya da takmak anlamına gelen “perdelemek” sözcüğü anayasa değişikliğindeki tartışmalı maddelerin diğer maddelerin içine gizlendiği iddiası ile verilen haberde tercih edilen bir kullanım olmuştur (AKP Planı Perdeledi-2 Ocak 2017). Bu kullanımla gazete AK Parti’nin “ülkeyi tek adam rejimine götürecek” maddelerin gerçek anlamıyla görülmesini önlemek amacıyla birtakım taktikler yaparak durumu gözlerden gizlediği mesajını vermektedir.

“Tepeden inme buyruklarla, hiç karşı çıkılmadan körü körüne uyulması gereken yönetim” biçimi olarak “dikta” benzetmesi AK Parti’nin anayasal değişikliklerine yönelik yapılan eleştirilerde kullanılmış (Dikta Anayasası-5 Ocak 2017), aynı haber içerisinde bir de Hitler ve Mussolini benzetmesi yer almıştır. Anayasa değişikliğinin Meclis’e gelmesi öncesi de “Tarih Bahçeli’yi Affetmeyecek” (9 Ocak 2017) başlığı ile hem metonimi yapılmış hem de genelde insanlığa büyük kötülüğü dokunmuş kişiler için kullanılan bu ifadeyle, Türkiye’nin de geleceğinin olumsuz etkileneceğine dair varsayımda bulunulmuştur.

Son olarak Cumhuriyet gazetesinde özellikle üzerinde durulması gereken nokta, gazetenin AK Parti'nin bu konudaki hassasiyetini gözetmeyerek ısrarla "AK Parti" yerine "AKP" kısaltmasını kullanması olmuştur.

Sözcü Gazetesi:

Sözcü gazetesi ilgili tarihlerde yapılan haberlerde alaycı üslupla kaleme alınan haberlere yer vermiş olsa da, Cumhuriyet gazetesindeki kadar sivri bir dil kullanılmamıştır. Bununla birlikte retorik ve ikna stratejileri bağlamında öncelikle gazetenin bazı söylemlerinde örtmece ses oyununu kullandığı görülmektedir. Cumhuriyet gazetesinde olduğu gibi rejim değişikliği yerine sistem değişikliği tabirinin kullanımı buna en temel örneklerden biridir. Örtmece bu anlamda kötü bir kelimeyi kullanmamak için daha yumuşak bir sözcük seçme olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında Sözcü gazetesinde yayınlanan muhalif haberlerin büyük oranda muhalif parti liderleri ya da diğer muhalif sesler üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Yani gazete, kendi ideolojik duruşunu diğer muhalif seslerin söylemleri aracılığıyla okuyucularına iletmektedir. Örtmece yapılan bir başka haber MHP liderinin anayasa değişikliğindeki maddelere yönelik temkinli yaklaşımını aktaran haberdur. Bu haberde ayrıca Bahçeli'nin Cumhurbaşkanı'na fesih yetkisi verilmesi önerisine sıcak bakmadığı, yani olumsuz karşıladığı da belirtilmektedir (Bahçeli'nin Canını Sıkan Maddeler- 24 Kasım 2016). MHP liderinin anayasa değişikliğinde yer alacak maddelere yönelik itirazları temkinli yaklaşmak sözünün kullanımıyla daha yumuşak bir anlatımla kullanılmıştır.

Karşıt anlatım tekniğinin kullanıldığı haberlere örnek olarak 2 Aralık 2016 tarihli "Başkanlık Anlaşması Doları Uçurdu" başlıklı haber verilebilir. Başbakan Yıldırım'ın MHP lideri Bahçeli ile anlaşmalarının haber yapıldığı, iki liderin gülümseyerek tokalaşmasını gösteren bir fotoğrafın yayınlandığı haberde anayasa değişikliği teklifinin bir sonraki hafta Meclis'e geleceği yazmaktadır. Bununla birlikte haberin devamında olumlu olarak gösterilen bu gelişmenin diğer yanda yol açtığı olumsuz durumlar yer almaktadır. "Siyasetteki bu gelişmeler, ateşi yüksek olan doları komaya soktu" denilerek olumlu ve olumsuz durumların karşıt olarak anlatımı sağlanmıştır. Bu haberde ayrıca eğretilme yapılması da söz konusudur. Doları bir insana benzeterek, doların yüksekliğini ateş yüksekliğine, başkanlık sistemine yönelik iki lider arasında yapılan anlaşmayı da komaya sokmaya yol açacak bir eylemle özdeş tutma sağlanmıştır. Benzer şekilde bir metafor yani eğretilme örneği "Erdoğan'a İki Yardımcı: Yıldırım ve Bahçeli" başlıklı haberde 17 Kasım 2016 tarihinde vardır. Başkanlık sistemi tartışmalarını başlattığı iddia edilen MHP lideri Devlet Bahçeli "fitili ateşleyen" olarak nitelenmiştir. Bilindiği gibi bir şeyin fitilini ateşlemek bir durumun ortaya çıkmasını,

patlamasını sağlayacak zincirleme olayları başlatmak anlamındadır. Böylece MHP liderinin daha sonra başlayacak olumsuz olayları başlatan kişi olduğu göndermesi yapılmaktadır.

“Başkanlık Anlaşması Doları Uçurdu” (2 Aralık) başlıklı haberde de MHP lideri Bahçeli ve Başbakan Binali Yıldırım arasında yapılan anlaşmanın dolar üzerindeki etkisi “doları uçurdu” eğretilmesiyle aktarılmaktadır. Aynı haberde ekonomik olarak darboğazda olan halkın durumu “Millet peş peşe gelen zamlardan nakavt oldu” sözleriyle boksta yenilen ve yerden kalkamayan sporcu eğretilmesine de yer verilmektedir.

MHP liderinin başkanlık sisteminde AK Parti’ye verdiği desteği futboldaki “pas atma”ya benzetme (17 Ekim 2016-En Önemli Koltuktasın Daha Ne İstiyorsun?-25 Ekim 2016-AKP’ye başkanlık pası veren Bahçeli’ye parti içi muhalefetten tepki geldi), başkanlık sistemini “istediği” vurgulanan Cumhurbaşkanı Erdoğan’ı krala benzetme (26 Ekim 2016-Kral Yapalım Kurtulalım), iktidarın anayasa değişikliği taslağını laikliği yeminden kaldırma planına benzetme (31 Ekim 2016-Laikliği Yeminden Kaldırma Planı), Türk tipi başkanlık sistemini ateş topuna benzetme (16 Kasım 2016-Ateş Topu Şimdi de Bahçeli’nin Kucağında), Türkiye’yi ateş yerine benzetme (16 Kasım 2016-Türkiye Ateş Yerine Dönmüş Bunların Derdi Başkanlık), MHP ve AKP liderleri arasındaki tokalaşmayı el ele bir yere gitmeye benzetme (2 Aralık 2016-El Ele Meclise), başkanlığı tuzağa benzetme (5 Aralık 2016-Başkanlık Tuzaktır) gibi örnekler ilgili tarihlerde benzetme yapılan haber örnekleri arasındadır.

Metonime örnek verilebilecek haberlerden bazıları şunlardır:

“Bahçeli ile Yıldırım’ın Başkanlık Buluşması: MHP ile AKP arasında ‘başkanlık’ ziyaretleri başladı. Çankaya’daki mini zirvede MHP’nin referandum teklifinin detayları ele alındı.” (18 Ekim 2016)

“MHP lideri AKP’nin 12 maddelik başkanlık teklifini kurmaylarıyla ele aldı” (24 Kasım 2016).

“Bu paket kabul edilirse Cumhurbaşkanı yürütmenin de başı olacak” (11 Aralık 2016).

“Başkanlık Toplumu Böler Geri Çekilsin” (17 Aralık 2016).

“AKP’nin Anayasası Esad’ın Anayasası Çıktı” (25 Aralık 2016).

“CHP lideri Kılıçdaroğlu 2016’ı Sözcü’ye değerlendirdi.” (29 Aralık 2016)

“Laikliği Yeminden Kaldırma Planı” başlıklı haberde yer alan alt başlıkta “Namus Detayı” ile ironi yapılmış, milletvekili yeminindeki “namusum ve şerefim üzerine ant içerim” sözünün de silineceği durumu namus detayı denilerek bir anlamda “namussuzluk” ile ilişkilendirilmiştir.

Açıklanmaması gereken bir şeyi bilerek sonunda ya da bilmeden söylemek anlamındaki “ağızındaki baklayı çıkarmak” deyiminin kullanıldığı “Tam Başkanlık” başlıklı haberde “AKP’liler ağızındaki baklayı sonunda böyle çıkardı” denilmekte, başkanlık modeli eleştirilmektedir. Ağızındaki baklayı çıkarmak deyimini ile de bu durumun daha önce saklandığı örtmece yapıldığı ama sonunda iktidar partisinin gerçek isteğini ifşa ettiği vurgulanmaktadır. Benzer bir deyim kullanımı da “Erdoğan’a İki Yardımcı: Yıldırım ve Bahçeli” (17 Kasım 2016) başlıklı haberdendir. Bu haberde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve ili liderin bir araya gelmeleri “aralarından su sızıyor” deyimini ile okuyucuya aktarılmıştır. Bu deyim çok yakın arkadaş, dost olmak anlamına gelmektedir. Bu sayede üç liderin arasındaki ilişkinin boyutlarının parti liderleri ve Cumhurbaşkanı arasındaki resmi iletişimden çok daha yakın olduğu, bu sayede iki liderin Cumhurbaşkanı’nın yardımcısı olacakları iması yapılmaktadır.

“Laikliği Yeminde Kaldırma Planı” (31 Ekim 2016) başlıklı haberde yer alan alt başlıkta “Namus Detayı” ile ironi yapılmış, milletvekili yeminindeki “namusum ve şerefim üzerine ant içerim” sözünün de silineceği durumu namus detayı denilerek bir anlamda “namussuzluk” ile ilişkilendirilmiştir. Sözcü gazetesinde ironinin kullanıldığı bir diğer haber “AKP’nin Anayasası Esad’ın Anayasası Çıktı” (25 Aralık 2016) başlıklı haberdendir. Bu haberde AK Parti’nin anayasa değişikliğinde model alacağı anayasa olarak Suriye Anayasası gösterilmiş, “Kopya kötü yerden alınmış” diyerek ironi yapılmıştır.

Yeni Akit Gazetesi:

Yeni Akit gazetesi retorik açısından kullanılan alıntılı cümleleri ile dikkat çeken bir diğer gazetedir. Özellikle başlıklarda kullanılan keskinlik ve vurgulu cümleler haberlerin ikna ediciliğini arttırma amacı taşımaktadır. Okuyucuyu ikna etmeye yönelik fotoğrafların kullanımının yanı sıra Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başbakan Yıldırım, MHP Lideri Bahçeli ve uzmanların yorumlarının da alıntılı cümleler halinde verildiği görülmektedir.

2 Ağustos 2016 tarihli “Anayasayı Konuştular” başlıklı haberde kullanılan “anayasa” kelimesi metonim kullanımına bir örnek teşkil etmektedir. Bir parçanın bütünü temsil etmesi anlamına gelen metonim, “anayasayı konuştular” cümlesindeki “anayasa” kelimesinin anayasada yapılacak değişikliklerin tümünü içermesinde görülmektedir.

13 Ağustos 2016 tarihli gazetede yer alan “Mini Anayasada Üç Parti Mutabakatı” başlıklı haberde örtmece yapılmış; içeriğinde neler olduğu henüz belli olmayan anayasa değişikliğinin ön adımları “mini” sözcüğü kullanılarak anlam bakımından yumuşatılmıştır. Aynı haberde “görüşme için hainlerin bombalamasıyla ağır hasar gören Şeref Holü seçildi”

cümlesinde “hainler” sözcüğü ile metonimi yapılmış; okuyucuya hainler kelimesi ile “FETÖ’cüler”in ilişkilendirilerek aktarılması söz konusu olmuştur.

“Kurtuluşun Reçetesi Yeni Anayasa” başlıklı haberde (27 Eylül 2016) anayasa değişikliği reçeteye benzetilmek suretiyle metafor kullanımına gidilmiş; bu sayede anayasada yapılacak değişikliklerin, ülkedeki çeşitli meselelere mantıklı çözümler getirerek ülkenin iyileşeceği imasında bulunulmuştur. Nihayetinde reçete hasta olan bireylere doktor tarafından verilen tedavi yöntemini içerir. Dolayısıyla yeni anayasa da Yeni Akit gazetesinde birçok farklı haberde kullanıldığı üzere vesayet anayasası hastalığından kurtulmanın ilacı olarak gösterilmektedir. Benzer bir kullanım bir sonraki günkü gazetede “Bu Anayasa Türkiye’yi Taşımıyor” başlıklı haberde görülmektedir. Mevcut anayasanın ülkenin ihtiyaçlarına cevap vermediği göndermesi “taşımak” sözcüğü ile yapılmıştır. Aynı haber içinde “Çok Şükür Devletimiz Dimdik Ayakta” sözleriyle, dimdik ayakta olan devleti mevcut anayasanın taşımadığı, dolayısıyla güçlendirme desteği olarak yeni anayasaya ihtiyaç duyulduğunun altı çizilmektedir.

Yeni Akit gazetesinde en sık metonim olarak kullanılan sözcük millet olmuştur. Bu anlamda millet sözcüğünün metonim söz sanatıyla kullanılmasına örnek aşağıdaki haberler verilebilir:

“MHP Kararı Millete Bıraksın” (14 Ekim 2016).

“Millet Yeni Bir Anayasa Bekliyor” (15 Ekim 2016).

“Kılıçdaroğlu Milletten Korkuyor” (17 Ekim 2016).

“Başkanlık İstemeyenler Milletten Korkanlar” (17 Ekim 2016).

“Başkanlık Sistemine Millet Karar Versin” (23 Ekim 2016).

“Millete Gitmekten Korkmayın” (27 Ekim 2016).

Yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere “millet” sözcüğünün metonim yoluyla kullanılması ve aynı zamanda kişileştirme yapılması söz konusudur. “CHP, PKK’nın Don Lastiği” başlıklı haberde de (15 Ekim 2016), hem başlıkta kullanılan benzetme hem de haberin alt başlığında yer alan “CHP’nin Arkadaşları Terörist” sözleriyle kişileştirme yapılmıştır. Gazete bu haberde CHP’nin her fırsatta terör örgütü PKK’ya sahip çıktığını iddia ederek, “don lastiği” benzetmesinde bulunmuştur. “Don lastiği” genellikle giysilerin düşmemesini sağlayan bir işlev görür. Esasen burada gazetenin yaptığı benzetme PKK’nın varlığını sürdürmesinde CHP’nin de katkısı olduğuna dair sert bir söylem olarak öne çıkmaktadır.

Yeni Şafak Gazetesi:

İncelenen gazeteler arasında liderlerin söylemlerinde kullandıkları haricinde söz sanatları ve retorik stratejilerine en az başvuran gazete Yeni Şafak olmuştur. Örneğin 13 Ekim 2016 tarihli “Başkanlık Sistemi Meclis’e Geliyor” metonimi yapılmış; bununla bir parçanın bütünü temsil etmesine istinaden başkanlık sistemiyle ilgili tüm anayasal düzenlemeler kast edilmiştir. Bu tarzda metonimler gazetenin en fazla tercih ettiği retorik stratejisi olmuştur:

“Başkanlığa Millet Karar Versin” (19 Ekim 2016).

“Başkanlık Anayasası Yakında Meclis’te” (24 Ekim 2016).

“Teklifimiz Tam Başkanlık” (31 Ekim 2016).

“Anayasada Sona Geldik” (17 Kasım 2016).

“Anayasaya Az Kaldı” (30 Kasım 2016).

“Teklif Ortak Gelecek” (30 Kasım 2016).

“Başkanlık Tamam” (2 Aralık 2016).

“Yeni Türkiye’nin Anayasası” (11 Aralık 2016).

1 Kasım 2016 tarihli haberde kullanılan “Tam Saha Başkanlık” başlığında metafor yapılmıştır. “Tam saha” sporda kullanılan bir terim olarak bir müsabakada saha içerisinde topu rakibe vermeden ve rakibin oyun kurmasına imkan vermeden oynamaktır. Gazete bu sözle AK Parti’nin rakipleri olarak gördüğü muhalefete ve diğer tüm muhalif görüştekilere söz söyleme ya da karşı bir eylemde bulunma fırsatı vermeyen bir sistem önereceklerini ima etmektedir. Yine aynı haberde “5 Maddede Yol Haritası” alt başlığı ile tam saha başkanlığın nasıl olacağını gösteren maddeleri “yol haritası” metaforuyla aktarmıştır.

“Ak Parti ve MHP Noktayı Koydu” (9 Aralık 2016) başlıklı haberde kullanılan “noktayı koymak” deyimini “bir işte en son sözü söylemek” anlamında kullanılmıştır. Anayasa değişikliği sürecinde muhalif görüşler ve eylemler olsa da işi tamamlayan AK Parti ve MHP olmuştur.

23 Kasım 2016 tarihli “Pürüzleri Aşacağız” başlıklı haberde MHP Lideri Bahçeli ile AK Parti’nin uzlaşma çabalarına değinilmiştir. MHP Liderinin haberde kullanılan “pürüzleri aşacağız” sözleri metafor kullanımına bir örnektir. Belli başlı konularda istekleri örtüşmeyen tarafların karşılıklı çabalarının sürdüğü ve eninde sonunda bu pürüzlerin aşılabileceği anlatılmak istenmektedir. “Pürüz” kelimesinin burada tercih edilmesinin nedeni, her ne kadar bir işte ortaya çıkan güçlük ya da bir şeyin düzgünlüğünü bozan kusur anlamına gelse de “pürüz”ün giderilmesi ya da ortadan kaldırılması kolay bir aksaklık olmasıdır.

SONUÇ

Medya aracılığıyla kamuoyunda yaratılan siyasal etki, büyük oranda siyasal seçkinler ve gazeteciler arasındaki etkileşim tarafından belirlenmektedir. Medya, izlerkitlesini ilgilendiren ve motive eden bilgilerin iletilmesinde ideal bir araç görevindedir (Heinemann ve Kamçılı, 2003: 140), çünkü medya kamuoyunu biçimlendiren enformasyon akışının eşik bekçisi olarak hareket etmektedir (Castells, 2012: 32). Siyaset, iletişim aracılığıyla bireylerin zihinsel süreçlerine nüfuz etme yeteneğine dayanır ve siyasal aktörlerin medya üzerinde önemli bir nüfuzu vardır, çünkü siyasal partiler ile bireyler arasındaki başlıca iletişim kanalı medyadır. Zihinsel çerçeveleri yaymada en fazla gücü elinde bulunduran iktidar partisidir, diğer partiler medyada etkinlik kazanabilmek ve bireylerin zihinsel süreçlerinde rol oynayabilmek için daha fazla güç sarf etmek zorundadırlar.

Günümüzde medya, sınırsız enformasyonun üretildiği ve bu enformasyonun kitlesel olarak insanlara yayıldığı büyük ölçüde eklemlenmiş bir sistemdir. “Siyasal sistemin ürettikleri, siyaset pazarının tüketicileri haline gelen vatandaşların desteğini elde etmek” için medyada sahnelenmektedir (Castells, 2012: 16). Egemen sınıflar ve medya, insanların "sözde ifade özgürlüğünü" kullanabilmeleri ve toplum geneline baskı yapabilmeleri amacıyla haber metinlerinin objektif ve adil olması gerektiği konusunda kendilerine özgü bir fikir vaat etmektedirler (Xie, 2018: 403). Bununla birlikte haber metinleri dikkatli bir şekilde incelendikten sonra, medyanın nesnel olarak haber vermediği, ancak içeriğin konusu ve ihtiyaçlarına göre seçildiği görülebilir. Muhabirler ve editörlerin, siyasal düzen içerisinde gerçekleşen olayları bildirirken, siyasal yaklaşımlarını ve sorunların kapsamını taraf oldukları ideoloji doğrultusunda sınırlamaları, özellikle olaya dayalı haber yapma süreçlerinde görülmektedir (Castells, 2012: 17). Medyanın elindeki en büyük güç, toplum içerisinde meydana gelen olayları uygun zamanda kullanarak belirli bir grubun sesini ifade edebilmesidir. Bu nedenle “gerçeğin üretiliş sürecini yalıtılabilmek ya da gerçeği kanıtlayabilmek” imkansız hale gelmektedir. Çünkü toplum genelinde gerçekleşen olaylar bir anlamda medyayı yönlendirerek, egemen sistemin bir parçasını da dönüştürmekte ve önceden hazırlanarak, sonuçları başlangıçtan itibaren bilinen bir sürece dönüşmektedir (Baudrillard, 2011: 42-43). Dolayısıyla siyaset ile ilgili bir mesaj, medya aracılığıyla iletildiği taktirde, o medya kanalının ideolojik olarak taraf olduğu yapıların diliyle olmaktadır. Kendi taraf olduğu ideolojiyi destekleme amacıyla olan medya bu doğrultuda taraflı haberler üreterek, okuyucularının rızasının üretimi sürecine dahil olmaktadır. Nitekim aynı olayın farklı gazetelerde, farklı söylemlerle üretilmesi söz konusudur.

Haber söyleminde yer alan içerik ve söylemin ideolojik eğilimini analiz etmek ve haber söyleminin kaynağı ile bakış açıları arasındaki ilişkiyi incelemeyi gerektirmektedir. Referandum öncesi yazılı basında rıza üretimini ortaya koyma amaçlı yapılan bu çalışmada da Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Akit ve Yeni Şafak gazetelerinde konuyla ilgili yapılan haberler Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde incelenmiş; gazetelerin referandum ve Anayasa değişikliğini nasıl sundukları rıza üretimi çerçevesinde ele alınmıştır.

Ülkemizin uzun vadeli geleceğinde etkili olması ihtimal dahilinde olan referandum süreci ve Anayasa değişikliğine dair basında çıkan haberlerin rıza üretimindeki rolünün ele alındığı bu çalışmanın bulguları, pek çok farklı çalışma ile paralellik taşımaktadır. Sözgelimi Özkan (2013) çalışmasında Türk yazılı basınına temsilen Hürriyet, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerini incelemiş; “Avrupa Birliği sürecinde karşılıklı yapılması gerekenler” konusunun işleniş biçiminin yetersiz, çok yönlü ve dengesiz söylemler aracılığıyla olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim Yetkin (2016: 45) de Türkiye’de siyasal atmosfere uygun olarak medyada bir kutuplaşmanın olduğunu altını çizmektedir.

Gazetelerin toplumu ilgilendiren konularda, toplumun yararına olacak şekilde haberlerini kurgulaması ve yine toplum yararına kamuoyunu yönlendirmesi beklenirken, bu çalışmada ele alınan gazetelerin destekledikleri ideolojik tarafların yararına haber ürettikleri bulgulanmıştır. Benzer şekilde Ünal ve Ateşgöz (2016: 243) de Gezi Parkı direnişinin yazılı basındaki sunumuna dair yaptıkları çalışmalarında gazetelerin ideolojiden ve ekonomi-politik sahiplik yapılarından bağımsız bir şekilde olayları ele almaları gerekirken, siyasal yanlılıktan bağımsız bir yayın politikası oluşturamadıklarını vurgulamışlardır. Bununla birlikte gazetelerin bu taraflı yaklaşımı yalnızca Türkiye basını için değil, dünyanın pek çok farklı ülkesinde ve bölgesinde de geçerlidir (Küçük Durur, 2012: 60). Nitekim Palmer (2001: 32) da eski Yugoslavya’nın demokratikleşme sürecinde yerel iktidar güçlerinin kendi güçlerini sürdürebilmek adına etnik gruplar arasındaki güvensizliği sürdürmek için medyayı kontrol etme çabasında olduklarının altını çizer.

Bu çalışmada kitle medyasının ideolojik olarak belli bir grubun ilgi ve çıkarlarını temsil ettiği için haber söylemlerinin de bu ideolojiler doğrultusunda oluşturulduğu ve bu yolla kamuoyunda rıza üretiminin gerçekleştirildiği varsayımından yola çıkılmıştır. Yapılan analizler neticesinde “Yazılı basın 2017 Anayasa değişikliği referandumu öncesi toplum genelindeki çeşitli güç sahiplerinin ideolojileri doğrultusunda rıza üretimi sağlama amaçlı olarak haber söylemlerini oluşturmuştur” sonucuna ulaşılarak araştırma sorusu yanıtlanmıştır.

Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi çerçevesinde Hürriyet, Sabah, Cumhuriyet, Sözcü, Yeni Akit ve Yeni Şafak olmak üzere altı gazete incelenmiştir. 15 Temmuz 2016'daki darbe

girişimi sonrasında hızlanan Anayasa değişikliği referandumunu konu edinen, referandum tarihinden yaklaşık altı ay önceki sürede (Temmuz 2016– Ocak 2017) yayımlanan toplam 743 haberden birinci sayfada yayınlanan 152 ilk sayfa haberi Van Dijk’ın söylem analizi kapsamındaki makro ve mikro yapılar bağlamında analiz edilmiştir. Buna göre iktidara yakın duran Sabah, Yeni Şafak ve Yeni Akit gibi gazetelerde yapılmak istenenin askeri vesayetin etkisinden kurtulmuş ve “daha demokratik” ve “darbelere mahal vermeyecek” bir anayasa olduğu vurgusu, söz konusu dönemdeki haberlerin içeriğinde sıkça görülmektedir. Bunun yanında “milletin dediğinin olacağı” vurgusu ve “milletin arkasında olacağı” bir anayasa değişikliği bu gazetelerin okur kitlesinin rızasını üretmede kullandığı en etkili silah konumunda olmuştur. Gerek haber metinleri ve başlıkları gerekse kullanılan fotoğraf ve karikatürlerle anayasa değişikliğinin gerçekleşmemesi durumunda Türkiye’nin geleceğine yönelik olumsuz bir tablo çizilmektedir. Anayasa değişikliğini desteklemeyen muhalif seslerin amaçlarının en başta Türk milletini ve ardından Cumhurbaşkanı Erdoğan ve AK Parti’yi yıpratmak olduğu, başta Binali Yıldırım ve Devlet Bahçeli olmak üzere anayasa değişikliğini destekleyen tarafların bu ideolojik saldırılar karşısında Türk milletinin yararına bir anayasa değişikliğinde ısrar ettiği mesajı öne çıkmaktadır. Ayrıca muhalif seslerin 15 Temmuz darbe girişimi ve FETÖ terör örgütü ile ilişkilendirildiği haber içeriklerine de rastlanmıştır. Söz konusu gazetelerin haber içeriklerinin neredeyse tamamında iktidar partisinin söylem ve eylemlerini destekleyen, anayasa değişikliğinin getireceği faydaları AK Parti ve MHP’nin tavrı doğrultusunda konu edinen ve muhalefeti uzlaşmaya yanaşmayarak ülkenin “daha demokratik” günlere ulaşma ereğini yıpratma adına muhalif davrandığı yönünde itham eden bir yaklaşım içinde oldukları görülmüştür.

Muhalif olarak addedilen Sözcü ve Cumhuriyet gazetelerinde ise tam tersine anayasa değişikliği gerçekleştiği taktirde olabilecekler üzerinden bir olumsuz tablo çizilmesi söz konusudur. İncelenen gazeteler arasında görece en tarafsız olarak değerlendirilebilecek olan Hürriyet gazetesidir. Hürriyet gazetesinde yer alan haberlerin başlıklarında Anayasa değişikliği ile ilgili daha teknik olarak tabir edilebilecek konuların haberleştirilmesinde daha nesnel bir yaklaşım tercih edildiği görülmüştür. Bununla birlikte özellikle iktidar partisi ya da muhalefetin birbirleri ile ilgili sarf ettikleri sözlerin haberleştirilmesinde sansasyonel bir habercilik anlayışı benimsenmiştir.

Eleştirel söylem analizi kapsamında incelenen makro ve mikro yapılar gazetelerin anayasa değişikliği ve referandum sürecinde hangi başlıkları kullandıkları, daha açık bir anlatımla neyi tercih ettiklerini göstermektedir. Gazeteler okuyuculara yalnızca haberleri aktarmakla kalmamakta, çeşitli genellemeler yaparak okuyucuları için tutarlı bir toplumsal

temsil algısı yaratmaktadırlar. Örneğin araştırma kapsamında incelenen gazetelerin çoğunun “anayasa değişikliği”ni ön plana çıkarırken, Yeni Şafak gazetesinin ise “başkanlık sistemi”ni vurgulaması dikkat çekmektedir. Anayasa değişikliği ve başkanlık sistemi gazetelerde yayınlanan haberlerin içeriğinde farklı temsiller üzerinden tanımlanmıştır. Sabah, Yeni Akit ve Yeni Şafak gazeteleri anayasa değişikliğini olumlayan söylemlerle haber üretirken, Cumhuriyet ve Sözcü gazeteleri ise anayasa değişikliği ve başkanlık sisteminin olumsuzluğunu öne çıkaran haberler üretmişlerdir.

Çalışma kapsamında incelenen gazetelerde, her gazetenin kendi desteklediği ideoloji doğrultusunda bir politik duruş sergilediği görülmektedir. Böyle bir ideolojik duruş, tek bir haber örneğiyle ele alındığında belli olmayabilir, ancak belli başlı olayların haber bağlamında tekrarlanan oluşumlarının ortak metin ve söylemleri incelenerek elde edilebilir. Bu bağlamda iktidar partisini desteklediği bilinen gazetelerin anayasa değişikliği ve referandum sürecini okurlarıyla paylaşırken, 15 Temmuz ile ilişkili olarak anayasa değişikliğinin gerekliliğini öne çıkarmaları; yine bu süreçte Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın sürecin dışında tutulma çabası söz konusudur. Bununla birlikte muhalif duruş sergileyen gazetelerde ise anayasa değişikliğini rejim değişikliğiyle ilişkilendirmeleri ve Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın bu sürecin esas aktörü olduğuna yönelik bir ön plana çıkarma gayreti görülmektedir. İncelenen gazetelerin bilinen yerleşik ideolojileri, belli söylemlerle gazetelerin siyasi olarak kurumsallaşmış yapısıyla birleştiğinde, haber metinleri de düzenli olarak ortaya çıkan gelenekselleştirilmiş tutum örneklerine dayalı pragmatik anlamlar oluşturmakta; böylece rıza üretimi süreci işlemektedir. Nitekim incelenen tüm gazetelerde aynı olayın farklı bir şekilde haberleştirilmesi ve okuyucuya sunulması söz konusudur. Örneğin MHP ile iktidar partisinin uzlaşma çabalarını muhalif gazetelerin olumsuz, iktidar yanlısı olduğu bilinen gazetelerin ise sürekli olumlu bir yaklaşımla ele alması haberlerin okuyuculara “yeniden üretildiği” ve “yeniden anlatıldığı” varsayımına denk düşmektedir. Her bir gazetede haber sunumu okuyucuya olayın gerçekliğine dair, farklı bir “gerçekçilik” anlatı biçimi, farklı bir yaklaşım ve yorum sunar. Nihayetinde medyanın toplumsal düşünüş biçimlerini nasıl etkilediğinin kanıtı olarak değerlendirilebilecek olan bu yorum metinleri haberlerdir.

Bu çalışmada yürütülen eleştirel söylem analizi, hem metin üretimini ve haberlerin söylemini hem de metin yorumunu ve haberlerin istenilen algılanma biçimini çalışma nesneleri olarak ele almıştır. Analiz sonucunda haber metinleri aracılığıyla anlam üretilmesinin sosyal bir mücadele odağı olarak ya da okuyucuların aktif anlam inşası odağı olarak yorumlamalar yapılmıştır. Haber metni analizlerinde her bir gazete özelinde belli bir sosyal eylem anlayışı, hegemonya inşası ve medya söylemiyle 'sağduyu' meşrulaştırması

yapıldığı görülmüştür. Esasen demokratik toplumlarda kamuoyunun doğru bir biçimde gerçekleşmesi medya aracılığıyla olur. Tarafsız medyaya sahip olmayan ülkelerde Gezgin (2002: 17)'e göre seçmenlerin tercihlerinde yanılma payı yüksek olmaktadır. Burada medyanın sorumluluğu ülkenin tümünün ilgilendiren kritik konularda tarafsız haberler aktarmaktır, çünkü medya toplumu etkileme ve kamuoyu oluşturma gücü aracılığıyla demokrasinin layıkıyla işlemesinin en önemli aracıdır. Bununla birlikte gazetelerin kendi destekledikleri ideolojik eksen doğrultusunda haber yapıp, kamuoyunda rıza üretme çabaları demokrasinin layıkıyla işleyip işlemediğini bir kez daha sorgulamayı gerektirmektedir.

KAYNAKÇA

- Althusser, L. (1971). "Ideology and Ideological State Apparatuses", *Lenin and Philosophy and Other Essays*, Monthly Review Press, <https://www.marxists.org/reference/archive/althusser/1970/ideology.htm> Erişim Tarihi: 18.11.2017.
- Anderson, P. (2007). *Gramsci-Hegemonya Doğu-Batı Sorunu ve Strateji*. Salyangoz Yayınları: İstanbul.
- Anık, C. (2000). *Siyasal İkna*. Vadi Yayınları: Ankara.
- Arkonaç, S. A. (2017). *Psikolojide Söz ve Anlam Analizi Niteliksel Duruş*. Hiper Yayın: İstanbul.
- Aydın, F. B. (2013). "Haber Söyleminde Siyasal Etki ve İdeoloji: 2002 ve 2011 Genel Seçimlerinin Karşılaştırmalı Analizi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- [Bakhtin, M. M. \(1986\)](#). "The problem of speech genres", *Speech genres and other late essays*. (içinde), Ed. C. Emerson ve M. Holquist, Austin, TX: University of Texas Press, 60-102.
- Balıkçı, M. (2014). "Haber Söylemi Bağlamında Türk Basınında Toplumsal Olayların Sunumu: Taksim Gezi Parkı Haberlerinin Nitel ve Nicel Analizi", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Barthes, R. (1977). *Image, Music, Text*. Fontana Press: Londra.
- Barthes, R. (2007). *Göstergeler İmparatorluğu*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Baş, T. ve Akturan, U. (2008). *Nitel Araştırma Yöntemleri Nvivo 7.0 ile Nitel Veri Analizi*. Seçkin Yayıncılık: İstanbul.
- Baştürk Akca, E. (2007). "Ege'de Sular Isındı: Yazılı Basın Söyleminde Yunanistan'ın Ötekileştirilmesi ve Kardak Krizi", *Kimlik, Medya ve Temsil*. (içinde), Der. Emel Baştürk Akca, 3-45, Nobel Yayınevi: Ankara.
- Baudrillard, J. (2011). *Simülakrlar ve Simülasyon*. Doğu Batı Yayınları: Ankara.
- Bell, D. (2007). "The End of Ideology", *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*. Sayı: 24, Kış-Bahar, 281-293.
- Bernays, E. (1937). "Recent Trends in Public Relations Activities Author", *The Public Opinion Quarterly*. Vol. 1, No. 1, Jan, 147-151.
- Biber, A. ve Turancı, E. (2014). "Toplumsal Şeytan Üçgeni: İktidar, Hegemonya ve Propaganda", *Akdeniz İletişim*. Haziran, Sayı: 21, 28-42.

- Brown, R. ve Gilman, A. (2010). “İktidar ve Dayanışma Zamirleri”, *Kitle İletişim Kuramları*. (içinde), Der. ve Çev. Erol Mutlu, 175-210, Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Bulut, S. (2014). “Siyasal İletişim ve Kamuoyunu İkna Politikası Bağlamında Akil İnsanlar Olayı”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Castells, M. (2012). “Ağ Toplumunda İletişim, İktidar ve Karşı-İktidar”, *Yeni Medya Üzerine Kavramlar, Yaklaşımlar ve Uygulamalar*. (içinde), Çev. Tülin Sepetci, 13-46, Akdeniz Üniversitesi İletişim Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları: Antalya.
- Cengiz, Ö. (2013). Türk Annelerin Çocuklarına Kitap Okurken Kullandıkları Dil”, *Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt: 30, Sayı: 1, Haziran, 97-114.
- Chaney, D. (1996). *Yaşam Tarzları*. Çev. İrem Kutluk, Dost Yayınları: Ankara.
- Chomsky, N. (1999). *Necessary Illusions*. PlutoPress: Londra.
<http://www.rosariodawson101.com/books/chomsky/Noam%20Chomsky%20-%20Necessary%20Illusions.pdf> Erişim Tarihi: 23.10.2017
- Chomsky, N. (2008). *Medya Denetimi*. Everest Yayınları: İstanbul.
- Chouliarakis, L. (2008). “Meditation, Text and Action”, *Advances in Discourse Studies*. Ed. Vijay K. Bhatia, John Flowerdew, Rodney H. Jones, 211-228, Routledge: Londra ve New York.
- Çaycı, B. (2016). “Medyada Gerçekliğin İnşası ve Toplumsal Denetim”, *Akdeniz İletişim*. Haziran, Sayı: 25, 84-97.
- Çoban, B. (2002). “Söylem ve Eylem”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Cilt 2, 827-847.
- Dağtaş, B. (2016). “Arap Baharı’nın İnşası: Türkiye Gazetelerinin Haber Söylemleri”, *Özgürleşmenin Yolları*. Der. Erdal Dağtaş, 184-204, Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Damlapınar, Z. (2003). “İktidar ve Kitle İletişim Araçları Üzerinden Rıza Üretimi: Teorik ve Ampirik Açından Kamusal Senaryo Süreci”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Daşar, E. (2014). “Günlük Gazete Karikatüründe Hegemonyanın İnşası ve Rızanın Üretimi: Salih Memecan Karikatürleri”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Demir, Ü. (2006). “Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne Giriş Sürecinde Gazetelerin Kamuoyu Oluşturma İşlevinin Haber Söylemlerine Yansıması”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Diaz Leon, J. P. (2015). "News Stories and Reflections of Political Interests: A Critical Discourse Analysis of The Representation of General Augusto Pinochet in The British Media", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir.
- Duran, R. (2011). *Burası Dünya Polis Radyosu-Global Medya Eleştirileri*. Yapı Kredi Yayınları: İstanbul.
- Durmaz, G. (2015). "İktidar ve Kitle İletişim Araçları Üzerinden Rıza Üretimi: 'Bir Söylem Analizi Uygulaması', *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Durmuş, H. N. (2012). "2007 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Bağlamında Türkiye'de Rejim Tartışmalarının Basında İdeolojik İnşası", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dursun, Ç. (2001). *Televizyon Haberlerinde İdeoloji*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim Kuram Kritik*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Eagleton, T. (1997). *İdeoloji*. Çev. Muttalip Özcan, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Edwards, D. (2005). "Söylemsel Psikoloji-Discursive Psychology", *Handbook of Social Interaction*. Ed. K. L. Fitch & R. E. Sanders; Çev. Sibel A. Arkonaç, 257-274, Lawrence Erlbaum Associates: Mahwah, New Jersey, Londra.
- Ekström, M. (2002). "Epistemologies of TV journalism A theoretical framework", *Journalism*. Cilt: 3(3), 259-282, SAGE Publications.
- Erdoğan, İ. (2005a). *Teori ve Pratikte Halkla İlişkiler*. ERK: Ankara.
- Erdoğan, İ. (2005b). *İletişimi Anlamak*. ERK: Ankara.
- Fairclough, N. (1989). *Language and Power*. Longman: Londra.
- Fairclough, N. L. (1995). *Media Discourse*. Edward Arnold: Londra.
- Fairclough, N. ve Wodak, R. (1997). "Critical Discourse Analysis", *Discourse as Social Interaction*. Ed. T. A. Van Dijk, 258-284, Sage: Londra.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. Çev. Süleyman İrvan, Bilim ve Sanat Yayınları: Ankara.
- Foucault (1972). *The Archaeology of Knowledge and The Discourse on Language*. Pantheon Books: New York.
- Foucault, M. (1987). *Söylemin Düzeni*. Çev. Turhan Ilgaz, Hil Yayın: İstanbul.
- Foucault, M. (2011). *Özne ve İktidar*. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Geuss, R. (2002). *Eleştirel Teori*. Çev. Ferda Keskin, Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Gezgin, S. (2002). "Medyanın Toplumsal İşlevi ve Kamuoyu Oluşumu", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 12, Cilt: 1, 11-21.

- Gitlin, T. (1979). "Prime Time Ideology: The Hegemonic Process in Television Entertainment", *Jstor Social Problems*. Cilt: 26, Sayı: 3, Şubat, 251-266.
- Gökalp, E. (2007). "Türkiye’de Spor Basını ve Milliyetçilik Söylemi", *Akdeniz İletişim*. 7, 53-93.
- Gramsci, A. (2007). *Hapishane Defterleri*. Belge Yayınları: İstanbul.
- Gramsci, Antonio (2009). *Selections From the Prison Notebooks*. (Ed. ve Çev.) Quentin Hoare ve Geoffrey Nowell Smith, Elecbook, Londra.
- Güngör, N. (2011). *İletişim Kuramlar Yaklaşımlar*. Siyasal Kitabevi: Ankara.
- Hall, S. (1996). *The West and The Rest: Discourse and Power*. Polity Press: Cambridge.
- Hall, Stuart (1997a). "Introduction", *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. (içinde),(Ed.) Stuart Hall, 1-12,London: Sage.
- Hall, Stuart (1997b). "İdeoloji ve İletişim Kuramı", *Medya Kültür Siyaset*. (içinde), Der. Süleyman İrvan, Ark Yayınları: İstanbul.
- Hall, Stuart (1998). "Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler", *Kültür, Küreselleşme ve Dünya Sistemi (içinde)*, Der: Anthony D. King, Çev: Gülcan Seçkin, Ümit Hüsrev Yolsal, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Halliday, M. A. K. (2014). *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. Routledge: New York.
- Heinemann, L. ve Kamçılı, F. (2003). "Kitle İletişim Araçlarının Almanya-Türkiye Alanındaki Rolü", *Devletaşırı Alan Almanya ve Türkiye Arasında Siyaset, Ticaret ve Kültür*. (içinde), (yay. haz.) Thomas Faist, 103-141, Bağlam Yayıncılık: Ankara.
- Herman, E. S. ve Chomsky, N. (2012). *Rızanın İmalatı: Kitle Medyasının Ekonomi Politikası*. Çev. Enver Abadoğlu, Bgst Yayınları: İstanbul.
- Keller, R. (2005). "Analysing Discourse: An Approach From the Sociology of Knowledge", *Forum: Qualitative Social Research*. 6(3), <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:0114-fqs0503327>. Erişim Tarihi: 5.03.2018.
- Köse, H. (2002). "TV Haberciliğinde Söylemin Oluşumu ve Medyatik Söylem", *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Cilt 1, 379-401.
- Köse, H. (2009). "Neoliberal Estetik’ten Habit’e Bourdieu ve Popüler Kültür", *Medya ve Popüler Kültür Eleştirel Bir Yaklaşım*.(içinde), Ed. Enderhan Karakoç, 21-58, Literatürk: Konya.
- Kurt, H. (2006). "Türkiye’deki Egemen Politik Kültür Sembollerinin Medyadaki Tezahürü Üzerine Bir Değerlendirme", *Gündelik Hayat ve Medya-Tüketim Kültürü Perspektifinden Okumalar*. Ed. Selda İçin Akçalı, 115-142, Ebabil: Ankara.

- Küçük Durur, E. (2012). “Kuzey Kıbrıs Referandum Sürecinde Kadın Kimliğinin ‘Evetçi’ ve ‘Hayırcı’ Basında Temsili”, *Akdeniz İletişim*. Haziran, Sayı: 16, 44-63.
- Küçük, M. (1994). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayınevi: Ankara.
- Levi-Strauss, C. (1955). “The Structural Study of Myth”, *The Journal of American Folklore*. Cilt: 68, Sayı: 270, Ekim-Aralık, 428-444. <https://people.ucsc.edu/~ktellez/levi-strauss.pdf> Erişim Tarihi: 28.11.2017
- Lippmann, W. (1921). *Public Opinion*. Wading River: Long Island. http://pages.uoregon.edu/koopman/courses_readings/dewey/lippmann_etext_public-opinion.pdf Erişim Tarihi: 25.11.2017
- Maigret, E. (2012). *Medya ve İletişim Sosyolojisi*. Çev. Halime Yücel, İletişim Yayınları: İstanbul.
- Mattelart, A. ve Mattelart, M. (2010). *İletişim Kuramları Tarihi*. İletişim Yayınları: İstanbul.
- Mindibaeva, M. (2015). “Söylem Analizi Çerçevesinde Rus Gazetelere ‘Komsomolskaya Pravda’ ve ‘İzvestiya’nın 2008 Yılındaki Rus – Gürcü Savaşına Yaklaşımı”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Morley, D. ve Robins, K. (1995). *Kimlik Mekanları-Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*. Ayrıntı Yayınları: İstanbul.
- Mutlu, E. (2005). *Globalleşme, Popüler Kültür ve Medya*. Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Müminoğlu, Z. (2008). “Köşe Yazarlarının ‘Sivil Anayasa’ Tartışmalarına Yaklaşımı: Cumhuriyet, Zaman ve Hürriyet Gazeteleri Örneğinde”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.
- Oskay, Ü. (2001). *İletişimin ABC’si*. Der Yayınları: İstanbul.
- Özer, Ö. (2016). “İşçi Sınıfı Eksenli Klasik Toplumsal Hareketler”, *Özgürleşmenin Yolları*. Der. Erdal Dağtaş, 27-86, Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Özerkan, Ş. (2002). “Medya, Dil ve İdeoloji”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 12, Cilt: 63, -77.
- Özkan, Ö. (2013). “Türk Yazılı Basınında ‘Avrupa Birliği Sürecinde Karşılıklı Yapılması Gerekenler’ Konusunun İşleniş Biçimi Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman Örneğinde”, *Akdeniz İletişim*. Aralık, Sayı: 20, 218-236.
- Özmkas, U. (2009). “Charles Sanders Peirce’in Gösterge Kavramı”, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2/1, 32-45.

- Öztürk, B. (2017). “Bir Siyasal İletişim Aktörü Olarak Yazılı Basının Kullanımı: 07 Haziran 2015 Genel Seçiminde Gazete Manşetlerinin Analizi”, *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Palmer, L. K. (2001). “Power-Sharing in Media – Integration of the Public(s)?”, *International Community and Media Reforms in BiH*. Media Online Selections, Sayı: 1, Ekim, 32-38.
- Peirce, C. S. (1991). *Writings on Semiotic*. Ed. James Hoopes, The University of North Carolina Press: Chapel Hill, Londra.
- Rifat, M. (2007). *Homo Semioticus ve Genel Göstergebilim Sorunları*. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık: İstanbul.
- Sarup, M. (2010). *Post-Yapısalcılık ve Postmodernizm-Eleştirel Bir Giriş*. Kırk Gece Yayınları: İstanbul.
- Saussure, F. (1915). *Course in General Linguistics*. (Ed.) Charles Bally ve Albert Sechehaye, Çev. Wade Baskin, McGraw – Hill Book Company: New York, Toronto, Londra. <http://home.wlu.edu/~levys/courses/anth252f2006/saussure.pdf> Erişim Tarihi: 25.11.2017
- Sinclair, J. McH. ve Coulthard, R. M. (1975). *Towards an analysis of discourse*. Oxford: Oxford University Press.
- Şengül, H. T. (2012). “İktidar”, *Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler ve Disiplinlerarası İlişkiler*. (içinde) Ed. Gökhan Atılğan ve E. Atilla Aytekin, 41-53, Yordam Yayınları: İstanbul.
- Tekinalp, Ş. ve Uzun, R. (2013). *İletişim Araştırmaları ve Kuramları*. Beta: İstanbul.
- Thogmartin, C. (1994). "The Language of News Media by Allan Bell", *Language*. 70(3), Ocak, Linguistic Society of America.
- Tokgöz, O. (2003). *Temel Gazetecilik*. İmge Kitabevi: Ankara.
- Uluç, G. ve Yılmaz, M. (2008). “Türk Politik Medya Gündeminde Netameli Bir İletişim Biçimi Olarak Hediye-Rüşvet Olgusunun Analizi”, *Medya Analizleri*. (içinde), Ed. Ahmet Bülent Göksel ve Bilgehan Gültekin, 147-261, Nobel Yayınevi: Ankara.
- Ulukaya, M. F. (2018). “İktidar Muhalefet Çatışmasında Medyanın Rolü: Rıza Zarrab Örnek Olayı”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Malatya.
- Uslu, A. (2014). “Srebrenica Soykırımı'nın Türk Basınında Söylemsel İnşası”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Ünalın, D. ve Ateşgöz, K. (2016). “Yeni Toplumsal Hareketler Çerçevesinde Gezi Parkı Direnişinin Basındaki Karşılaştırmalı Çözümlemesi”, *Özgürleşmenin Yolları*. (içinde), Der. Erdal Dağtaş, 204-246, Ütopya Yayınevi: Ankara.
- Van Dijk, T. A. (1985). *Discourse and Communication: New Approaches to the Analysis of Mass Media Communication*. Walter De Gruyter:Berlin, New York.
- Van Dijk, T. A. (1988). *News As Discourse*. Lawrance Erlbaum Associate Publishers: New Jersey.
- Van Dijk, T. A. (1991). *Racism and the Press*. Routledge: Londra.
- Van Dijk, T. A. (1993). *Discourse and Elite Racism*. Sage:Londra.
- Van Dijk, T. A. (1995). "Discourse, Semantics and Ideology", *Discourse and Society*. 6(2), 243-289.
- Van Dijk, T. A. (1998). *Ideology A Multidisciplinary Approach*. SAGE Publications: Londra.
- Van Dijk, T. A. (2009). "News, Discourse and Ideology", *The Handbook of Journalism Studies*. Ed. Karin Wahl-Jorgensen ve Thomas Hanitzsch, 191-205, Routledge: New York.
- Van Dijk, T. A. (2010). *Society and Discourse How Social Contexts Influence Text and Talk*. Cambridge University Press: New York.
- Wetherell, M. ve Potter, J. (1992). *Mapping the language of racism: Discourse and the legitimation of exploitation*. Harvester Wheatsheaf: Brighton.
- Xie, Q. (2018). " Critical Discourse Analysis of News Discourse", *Theory and Practice in Language Studies*. Cilt: 8, Sayı: 4, Nisan, 399-403.
- Yaylagöl, L. (2008a). *Kitle İletişim Kuramları*. Dipnot Yayınları: Ankara.
- Yetgin, B. (2016). “Yıldızların Altında İktidar Savaşı: Hegemonyanın ve Kimliğin İnşası”, *Akdeniz İletişim*. Haziran, Sayı: 25, 34-64.
- Yirmibeşoğlu, G. (2009). “Yazılı Basında TRT ŞEŞ”, *Uluslararası Halkla İlişkiler Sempozyumu Bildiri Kitabı*. 15-17 Nisan 2009, Cilt 2, 236-245.
- Yüksel, E. (2002). “Yerel Medya Çalışanlarına Uygulanan Bir Trafik Kazası Haberi Sınavının İçerik Analizine Dayalı Değerlendirmesi”, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 12, Cilt: 1, 109-125.
- Zaimoğlu, G. (2016). “Hegemonya ve İdeoloji Bağlamında Basının Rolü: Zaman Gazetesi’nde 17-25 Aralık Öncesi ve Sonrasında Yayımlanan İktidarla İlgili Haberlerdeki Söylem Değişimi Üzerine Bir İnceleme”, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Zizek, S. (2011a). *Kırılgan Temas*. Metis Yayıncılık: İstanbul.
- Zizek, S. (2011b). *İdeolojiyi Haritalamak*. Dipnot Yayınları: Ankara.

İnternet Kaynakları

“Semantik Nedir? Semantik Ne Demek?”, <http://www.yenifelsefe.com/semantik-nedir-semantik-ne-demek>, Erişim Tarihi: 11.11.2017.

“Sentaks Nedir?”, <http://sentaks.nedir.org/>, Erişim Tarihi: 11.11.2017.

“Basın Özgürlüğü Yok Diyen CHP Ajans Satın Aldı”, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/10/11/bankadan-sonra-ajansi-da-oldu>, Erişim Tarihi: 25.04.2020.

“15 Temmuz Gecesi Ne Oldu?”, <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1564866-15-temmuz-da-yasananlar-15-temmuz-gecesi-ne-oldu> Erişim Tarihi: 15.04.2020

“Kesinleşen Anayasa Değişikliği ve Referandum Süreci”, <https://siyasetdergisi.com.tr/kesinlesen-anayasa-degisikligi-ve-referandum-sureci/> Erişim Tarihi: 15.04.2020

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Hatice Demet TUZCU
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Ankara Atatürk Anadolu Lisesi (1982)
Lisans Diploması	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü (1988) Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Yönetim Organizasyon Bölümü (2001)
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Yerel Yönetimler Programı (2014) Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Görsel-İşitsel Teknikler ve Medya Yapımcılığı Bölümü, Fotoğrafçılık ve Kameramanlık Programı (2019)
Yüksek Lisans Diploması	Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı Master programı (1999-2002)
Tez/ Dönem Projesi Konusu	The Analysis of a Purchasing Department in a High School in Terms of Total Quality Management Principles”.
Doktora Diploması	Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Ana Bilim Dalı Doktora Programı (2013-2020).
Tez/Dönem Projesi Konusu	“Türkiye’de 2017 Anayasa Değişikliği Referandum Kararı Öncesi Yazılı Basında Rıza Üretimi”.
Yabancı Dil / Diller	İngilizce
BİLİMSEL FAALİYETLER	
<u>Kitap ve Kitap Bölümleri:</u>	
Bilişli Y; TUZCU H.D. “Slovaj Zizek Hayatı, Eserleri, Fikirleri” Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar, EYEL Cafer Şafak; GÜN Serkan; Eds. İKSAD Yayınevi, Ankara, pp. 401-416,2020	
<u>Sertifikalar ve Katılım Belgeleri:</u>	
MEB ve İSMEK	: “Senaryo Yazarlığı Kurs Bitirme Belgesi (2019)
Kıbrıs İlim Üniversitesi	: “Uzlaştırmacılık Eğitimi” Sertifikası (2019)
Antalya Bilim Üniversitesi	: “Bilirkişilik Temel Eğitimi” Katılım Belgesi (2018)

TC. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve SİNEBİR: Yönetmen Asistanı Sertifikası (2017)

DC Cosmos Medya yapım –Sanat Akademileri : Cem Baseskioğlu Yönetmenlik Atölyesi Katılım Belgesi (2017)

DC Cosmos Medya yapım –Sanat Akademileri : Murat HAN ile Stella ADLER metodu ile oyunculukta uygulamalı Senaryo ve Karakter Analizi Atölyesi Katılım Belgesi (2017)

DC Cosmos Medya yapım –Sanat Akademileri : Tamer Levent ile Yaratıcı Drama Atölyesi katılım Belgesi (2017)

MEB Özel Replik Sanat Eğitim Kurumları : Yaratıcı Drama Eğitim Programı (2008-2009)

AKGİM : Girişimcinin Çatısı Projesi Kapsamında “Girişimcilik Sertifika Programı Başarı Belgesi” (2016)

KOSGEB : Uygulamalı Girişimcilik Eğitimi Katılım Belgesi (2016)

MOBBING İLE MÜCADELE DERNEĞİ: “Mobbing Temel Analiz Uzmanlık Eğitimi” Katılım Belgesi (2015)

İstanbul Kurumsal Gelişim Danışmanlık ve Eğitim Hizmetleri: PMP (Project Management Professional) Sınavı Hazırlık Programı Katılım Sertifikası (2009)

IFUW : IFUW 2013 Triennial Conference “ Women’s role in achieving a sustainable future: Education, Urbanization, Violence and Human Rights” Katılım Belgesi (2013)

Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi : Avrupa Birliği Eğitim Sertifikası (2008)

KALDER : 9. Ulusal Kalite Kongresi Katılım Sertifikası (2000)

Türkiye Bankalar Birliği: “Rehin Hukuku” Semineri başarı Belgesi (1993)

İŞ DENEYİMİ

Projeler	2014-2016 Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “Aile içi Şiddeti Önleme” Avrupa Birliği Projesi Eskişehir, Konya Afyon Bölge Koordinatörü... 2007-2009 Antalya; Antalya Esnaf ve Sanatkarlar Odası - “Kadın Girişimciliğini Destekleme” - AB’nin “Kuaförler ve Kişisel Bakım Sektöründe Kalite Arttırılması Projesi - AB’nin “Hırvatistan, Romanya, Bulgaristan ve Türkiye için İş Destek Programı Projesinde” 2011-2013 Antalya Serbest Zamanlı -Türk Üniversiteli Kadınlar Derneği “Evde Barış Okulda Barış
-----------------	--

	Dünyada Barış” projesi kapsamında yol göstericilere İletişim Becerileri Eğitimi -“Antalya Zeytinköy okulçağı çocuklarının iletişim becerilerinin artırılması” -Antalya L tipi Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumunda İnfaz memurları için Bireysel İletişim Eğitimi -AB Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Grundtvig Öğrenme Projesi Kapsamında Antalya L tipi Kapalı Ceza ve İnfaz Kurumunda Kadın Hükümlülere “ Girişimcilik” Eğitimi 2014-2016 Aile Ve Sosyal Politikalar Bakanlığı “Aile içi Şiddeti Önleme” Avrupa Birliği Projesi Eskişehir, Konya Afyon Bölge Koordinatörü...
Çalıştığı Kurumlar	1980-1980 Ankara 19 Mayıs Mağazaları A.Ş. : Satış ve muhasebe elamanı Satış ve muhasebe elamanı 1989-1989 Ankara Entite A.Ş. Muhasebe ve Finans elemanı 1987-1988 Ankara Halkbank Dış İlişkiler Müdürlüğü Döviz Pozisyon ve Dünya Bankası Departmanı Kambiyo memuru 1989-1995 Ankara/İstanbul Halkbank: Şubeleri Kambiyo Memuru 1995-1998 Ankara Uğur Ltd.Şti. Firma ortağı; Pazarlama ve İletişim sorumlusu 1998-2003 Ankara TED Ankara Koleji Vakfı Yönetim Kurulu Sekreteri 2004-2006 Ankara: Borseem Balgat temsilciliği Firma Sahibi 2007-2009 Antalya Özel Ekonomi Dersanesinde 2007-2009 Antalya; Antalya Esnaf ve Sanatkarlar Odası 2009-2014 Antalya Serbest zamanlı Eğitmen, Proje Yazılım ve Koordinasyonu